

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

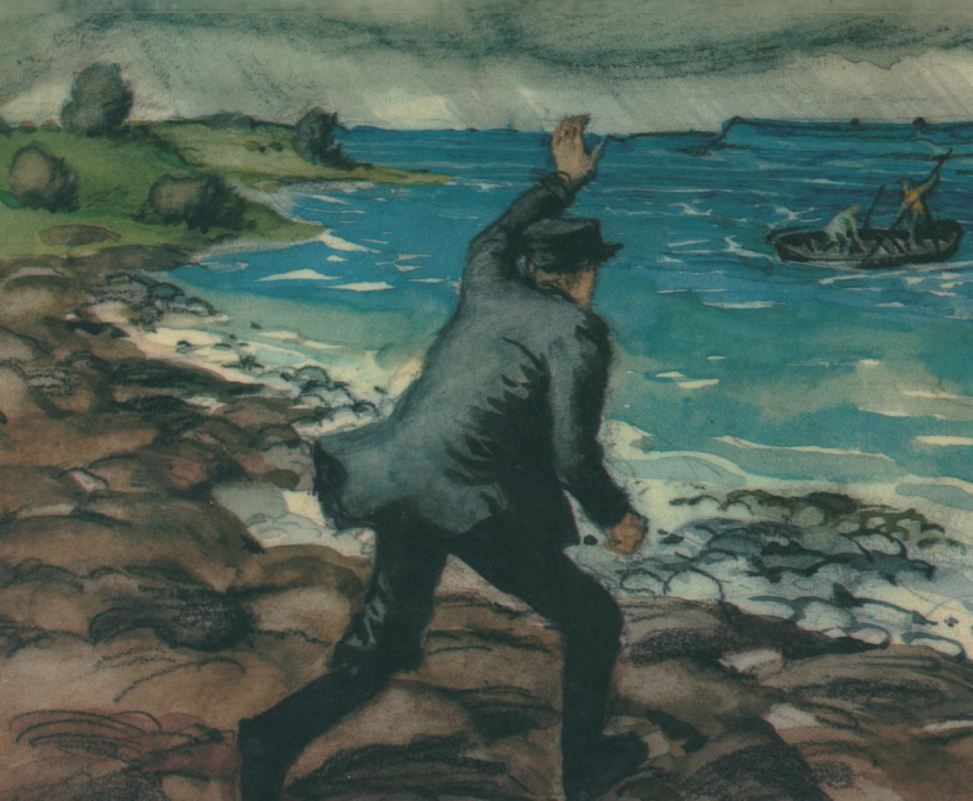
Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Helene Strønge

Den sidste Sværke

Sværkeslægten : 8
Den sidste Sværke

Helene Strange

Sværkeslægten . 1-8:

Søren Sværke

I fædrenes spor

Slægtens arv

Rodbundne

Under familieloven

Ad pligtens veje

Tro i liv og død

Den sidste Sværke

Prierbøgerne:

Priergårdsslægten

Inger Prier . 1-2

Helene Strange

Sværkeslægten

8

Den sidste Sværke

Normanns Forlag

Sværkeslægtens stamtavle:

Kristen Sværke (gift med Sidsel).

Søren Sværke (gift med 1. Else, 2. Ane, 3. Maren).

Klavs Sværke (gift med Dorte).

Søskende: Sidsel, Else Gren, Rasmus, o. fl. a.

Morten Sværke (gift med 1. Birthe, 2. Bodil).

Søskende: Else Galle, Lisbeth og Karen Stang, Hans Bødker o. fl. a.

Niels Sværke (gift med Grete).

Søskende: Klavs, Kristen Skræder, Maren Galle, Birthe,

Ellen Pipper, Ane Ibs, Else o. fl. a.

Hans Sværke (gift med 1. Maren, 2. Kirsten).

Søskende: Karen og Birthe Kimmer, Morten Brodt,

Klavs Drage og Else Nygaard.

Henrik Sværke (gift med Sofie).

Copyright by M. Normanns Forlag A/S 1970

4. udgave

Omslaget er tegnet af Svend Otto S.

Trykt hos Andelsbogtrykkeriet i Odense

Udgivet i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab

ISBN 87 7032 096 9 ib.

ISBN 87 7032 097 7 hft.

Henrik Sværke kom kørende i rask fart imod sin hjemby efter at have besørget et ærinde i Gåbense. En tur dertil havde i tidligere tider været en hel begivenhed. Herfra gik jo før overfarten til Sjælland, og man havde da der ligesom mærket lidt af den store verdens pulsslag igennem postdiligerne og de mange rejsende, som transporteredes frem og tilbage fra den ene side sundet til den anden. Og et vældigt liv havde der rørt sig både i den lille tarvelige krostue, hvor bønder og prangere og søfolk holdt til, og inde i det store, fine gæstgiveri, der stod rede for de højere klasser.

Men nu var Gåbense slet ikke, hvad det før havde været. Efter at jernbanen i 1872 var ført igennem til Nykøbing og station anlagt ved Orehoved, var hele trafikken drejet derom, så alt sygnede hen ved det gamle færgested. Kun minderne om fortidens glade liv var tilbage.

Et stykke forude så Henrik Sværke en lille pige løbe af sted, af og til tagende et fikst hop, først på det ene ben, så på det andet. Da han nåede hende, holdt han hestene an.

»Vil du køre med?«

»Ja, tak!«

Pigen standsede glad og var straks rede til at krybe op bag i vognen.

»Nej, kom kun her — du kan godt sidde hos mig.«

Sværken skubbede sig bedre ud på agebrættet, så der blev mere plads ved siden af ham.

Den lille entrede hurtig op, og hestene fik atter frie tøjler. Sværken betragtede nøjere den lilles fintformede skikkelse og ansigt. Hun var meget fattigt klædt med store lapper både på kjole og forklæde, men øjnene var dybe blå og med en underlig glans, der mindede ham om en, han havde kendt i sin ungdom.

»Hvad hedder du?« spurgte han så.

»Anna.«

Med en hastig bevægelse vendte han sig nærmere om imod hende.

»Og hvis pige er du?«

»David Dragons.«

»Men bor I her?«

»Nej, men jeg er kommet op hos Jens Skomagers, for mor er død, og så skal jeg være der, for Sesle Skomager er min gudmor.«

Henrik Sværke behøvede ikke at spørge mere, men vidste nu, hvem barnet var. Hun var en broderdatter af Anna, som han aldrig havde glemt, og som den lille også straks havde mindet ham om. For et øjeblik sad han næsten som overvældet af sin bevægelse. Så mange år var der gået, siden Annas unge hjerte pludselig holdt op med at slå, så snart hun var kommet bort fra Sværkegården, og selv havde han i en længere årrække været bundet til Sofie, sin dygtige og glade hustru, og levet et såre lykkeligt ægteskab sammen med hende — men alligevel skulle der kun så lidt til for at rive det gamle, aldrig heledede sår op påny og få det til at værke, som var det ungt og friskt. Blot ved at høre det samme navn nævne, som hun havde båret, var der gået et stik igennem ham, og ved at vide barnet her som hendes nære slægtning, kunne han ikke se på det som en fremmed, men måtte omfatte det med en særegen følelse.

Anna var den lilles faster, og efter hende havde hun sikkert fået sit navn. Her blev et bånd, der bandt dem med fine usynlige tråde, men samtidig stødte fra og rejste en høj mur imellem dem.

Barnet sad med et lille lykkeligt smil om sin lille bløde mund. Det var så morsomt at få en køretur, selv om hun ellers ikke var videre træt. Og det var Sværken, hun var oppe at køre med! Så kort hun end havde opholdt sig i byen, havde hun dog lært en del af folkene at kende, og at Sværken var både sognefoged og meget mere, og at der stod stor respekt om ham, vidste hun ligeledes. Det var derfor en hel ære at sidde her ved siden af ham, og at han selv havde budt hende op, øgede hendes taknemlighed og glæde. Så mange gange, når hun havde vandret på vejene sammen med sine søskende eller andre børn, var der rullet køretøjer forbi. Sommetider havde de råbt om lov til at køre med, og i de fleste tilfælde fået tilladelse dertil, men

det var dog også hændt, at det blev dem nægtet. Det havde altid gjort så ondt og følt, som blev de knuget af noget uforståeligt, der gjorde vejen så underlig tung og trykkende. Men her var det ganske anderledes, og med sine klare barneøjne betragtede Anna Sværken, der sad hensunken i dybe tanker. Hun ville ellers gerne snakke lidt med ham, men hun vidste, at børn ikke burde begynde at plapre op til voksne, og da slet ikke til fremmede, så hun måtte tie.

»Skal du så være hos skomagerens, til du kan komme ud at tjene?« spurgte Henrik Sværke, da de omtrent var oppe ved byen.

»Ja, de siger, de vil sørge for mig — og de er osse så gode at være hos.«

Ja, det ville Sværken gerne tro, Jens Skomager var en sønnesøn af den gamle Kristen Skræder, der stammede fra Sværkegården og havde været gift med den glade Ane Sofie. Og skomagerens kone var en datterdatter af skræderfolkene, så det skulle sikkert være godt for den lille moderløse pige at komme i huset hos den familie. Han kendte dem nok til at vide, at de både i ærlighed og hjælpsomhed slægtede de gamle på, og trods al deres fattigdom følte de sig rige og lykkelige i det lille tarvelige hus sammen med deres store børneflokk. Og nu havde de så midt i alle vanskeligheder, de kunne have at slås med, taget et lille fremmed barn til sig. Det var der ikke mange, som gjorde dem efter. Da de kom op ved skomagerhuset, hvor Anna skulle af, stod Sidsel ude i haven.

»Nå — så du kommer med en pige til vos,« sagde hun, da Sværken standsede køretøjet.

»Ja, jeg traf hende på vejen, men vidste ænne, hun var hos jer, førend hun fortalte det.«

»Ja, vi kunne sm' æls osse have læs nok med vore egne børn,« sagde Sidsel, der i hele sin væremåde mindede noget om Sofie Sværke. »Men jeg og Annas mor var lige gamle og både skole- og præstekammerater og havde tjent sammen mæssén hele vor ungdom — og så havde jeg osse været gudmor til den lille her, så jeg syntes, at jeg måtte tage mig lidt af det stakkels barn, når hun stod og ingen mor havde.«

»Ja, det er pænt gjort af dig.«

»Ja, sån er der jo nun, der siger, men der er osse monne, som gloser vos. — Men det er nu en gang sån, at man bedre kan knibe på smielsen, end man kan ligge i slagsmål med sin samvittighed.«

»Ja, samvittigheden er vel nok den strengeste herre, man har.«

»Ja, særlig når manne vil tage de rigtige skræv! Det mærkede jeg nok, inden jeg kunne bestemme mig til at tage Anna. For jeg blev jo ved at undskylde mig med, at det var ænne muligt for vos at slæbe føden sammen til flere, end vi allerede havde, men jeg havde smenne fred hverken dag eller nat for det spektakel til samvittighed, for stadig væk lod hun mig se Kristiane, der så bønlig bad om at tage mig af hendes lille pige. Og så er det jo osse sån, at når man er gudmor, må man jo ligesom love Vorherre at tage sig af sine gudbørn, hvis forældrene dør, så det ene med det andet gjorde, at jeg tilsidst måtte sige til Jens, at vi kom til at hente det lille skidteri herop, for æls bliver jænne til nun rigtigt menneske mer, sagde jeg. — Ja, det ville da være forskrækkeligt, sagde han, for jeg vil da nødig have et forkert skabilkenhoved inden døre, og det endte så med, at jeg tog benene på nakken og jagede ned hos fårin for at få fat i tøsen, så dinne skulle få i sinde at licitere hende ud. — Og jeg har heller ænne fortrudt det, for hun er sm' så god som dagen er lang.«

»Ja, det er hun vel nok,« bemærkede Henrik Sværke.

Som den lille var fasteren op ad dage i det ydre, lignede hun hende nok også i det indre. Og god og føjelig som kun de færreste havde Anna været. Næppe en eneste fejl havde hun haft — kun den, at hun var benmandens datter!

»Og så er hun da osse som en rose for ænne at sige som en lille Guds engel at se på,« fortsatte Sidsel Skomager. »Og det gamle ord om, at når bare man jyr lidt til nun, så jyr andre noget mere til en selv, passer godt nok her. For aldrig så såre havde jeg fået slæbt pigen og de lidt pjalter, hun havde, hertil, førend så kommer degnemadammen og siger til mig, at nu måtte jeg hver dag hente mig en tår mælk ovre i skolen, og det skulle jeg have for Annas skyld, så det var vel nok pænt af madam Hald, for de kan sm' æls osse have brug for det, de har.«

»Ja, det kan de.«

Henrik Sværke havde fuldt rede på Alfred Halds stilling og kendte, at hans løn var kun lille og familien stor, og uheld med sine køer havde han stadig, så han fik ikke ret megen indtægt af sit landbrug. Sygdom og forskellige vanskeligheder havde han ligeledes været ude for, så han og hans kone havde haft deres at kæmpe med, men alligevel havde de en åben hånd for andre og var rede til at bringe en hjælp, så vidt de evnede. Og nu ville de så give de fattige skomagerfolk en tår mælk hver dag, fordi de havde taget det moderløse barn til sig. Det var en smuk tanke, ret værdig for en søn og svigerdatter af gamle Hald. Ham selv havde han også lært det samme, og han ville heller ikke lukke hånden her.

Da Henrik Sværke kom hjem, blev folkene just kaldt ind for at spise, og ved bordet fortalte han straks om skomagerens godhed overfor den lille pige.

»Ja, det er nun storartede mennesker!« udbrød Sofie beundrende. »I al deres fattigdom står de som et godt eksempel for andre.«

»Ja — og Halds har osse her vist deres gode hjerte ved at love dem lidt mælk hver dag.«

»Ja, det har junne så lidt betydning for begge parter,« sagde Sofie, da Sværken havde givet nærmere underretning om det hele.

Mælk var jo nu blevet en salgsvare, som enhver koholder regnede med, og som derfor også hver enkelt, der ikke selv havde køer, som helhed måtte stå med skillingen i hånden for at komme i besiddelse af. Det var ikke som i tidligere tider, hvor bønderne holdt mælken hjemme på gården, og hvor man ikke i den grad som nu agtede på den. Husfolk kunne da særlig blive betænkt med den gode, håndskummede mælk og kærnemælken. Hvad man ikke selv havde brug for i husholdningen gik jo kun til kalve og grise, og dem fandtes der i gamle dage ikke ret mange af på de almindelige bøndergårde. Men nu siden mejerierne var kommen — først disse små private mejerier rundt om på de forskellige større gårde, og derefter de temmelig store, der fik mælk fra flere byer, så havde bønderne ikke alene holdt op med at forære mælken bort, men var også mange steder blevet meget uvillige til at sælge den i små portioner.

Det sinkede at måle den ud og gav derved en ekstra ulejlighed og til tider også tab, hvis man ikke ville tage overpris. Men nu havde så madam Hald tilbudt skomagerens, at de måtte få lidt af hendes knappe beholdning. Det var en god hjælp til skomagerhjemmet, men i skolens mælkeresgnskab ville det også kunne mærkes.

»Jeg vil da osse stikke en bitte til Sesle, når jeg kommer derop,« sagde hun til Henrik Sværke, da folkene var gået ud, »for de fortjener at støttes for deres godhed imod sån et stakels barn.«

»Ja, det gør de — og jeg havde da osse tænkt på, at de burde undes et eller andet.«

Et par dage efter skulle den ene af karlene til smedie, og Sofie Sværke ville så køre med ham op til skomagerens. I vognen havde hun en kurv og en pakke. Hvad der var i, havde hun ikke givet nogen særskilt forklaring om, og Henrik Sværke tænkte heller ikke på at spørge. Han vidste, at hun gav, som der var ret og rimeligt, og den slags blandede han sig ikke i. Forresten havde hun heller aldrig bedt om hans tilladelse til at skalte og valte med de indvendige sager.

»Det er kun en fattig kone, du får dig,« havde hun sagt til ham, inden de blev gift, »men det vidste du, før du bad mig til gårds, og jeg vil så på forhånd sige, at jeg tager mig de samme rettigheder, som hvis jeg kunne føre en hel skæppe guld derind.«

»Sån er det osse min mening, det skal være,« havde han svaret, »for jeg har ænne i sinde at beskære min kones rettigheder, og enten hun så er rig eller fattig kommer i den henseende ud på et. — Og at en kone skal råde i sit hus, har jeg osse lært af min mor.«

At Sofie ville vide at hævde sin ret, var ham ingenlunde nogen ubehagelig tanke. Tværtimod. Skønt han nok krævede, at der vistes ham skyldig respekt, havde han aldrig haft noget tilovers for slaveagtig kryben, og at hans tilkommende hustru her viste sig som en fri og selvstændig natur, kunne kun glæde ham. Han så helst, at den, han skulle vandre livet sammen med, forstod at hævde sig på den plads, hun blev stillet. Og at han i så henseende havde valgt den rette i Sofie, tvivlede han ikke om.

Og tiden havde vist ham, at han ikke fejlede i bedømmelsen af hendes karakter og heller ikke havde grund til at fortryde de frie hænder, han havde givet hende. Dygtigere kone i sit hus kunne han ikke let have fået, og en klog og indsigtfuld medhjælp havde han haft i alle disse vanskelige år.

Så meget at give af, som hans moder havde haft, havde hun ikke. Ved den gamle gårds brand var de store forråd af uldent og linned, som skyldtes Kirsten Sværkes flittige hånd, blevet luernes rov; og han var ikke den hovedrige gårdmand, som faderen og farfaderen havde været. De dyre bygninger, han havde opført, og den kostbare besætning, han havde skaffet til veje sammen med maskiner og redskaber, repræsenterede nok adskillige tusinders værdi, men de lave priser på landbrugsprodukter vanskeliggjorde bestandig forrentningen af hele bedriften. Dertil var også kommet Sofies lange sygeleje og hospitalsophold i København. Det havde slugt betydelige summer, så det sammen med andet bevirkede, at han sad hårdere i det, end Sværkegårdens ejere længe havde gjort. De havde derfor i mange retninger måttet indskrænke deres indkøb og forbrug.

I skuffer og senge var ikke stort mere, end de just lige havde behov; og hør såede de ikke længere, og fårene var lagt af, så hvad der skulle anskaffes af sengetøj og gangklæder og øvrigt husgeråd skulle der rede penge til, og når der så var knapt med disse, blev udgifterne til alt overflødigt holdt nede, så vidt det kunne lade sig gøre uden dog derved at få simpelhedens stempel over sig.

Og Sofies familie var småkårsfolk, som ikke sjældent trængte til en lille hånds-rækning, så der var mere end nok, som kaldte på støtte og til at sætte skår i indtægterne. Men hidtil var alt klarer, og forhåbentlig kunne der fortsættes videre ud i fremtiden, hvis ikke nye og sværere vanskeligheder stødte til.

Da Sofie kom tilbage oppe fra byen, stod Henrik Sværke ude i gården.

»Hvor er den lille Anna dog en dejlig pige!« udbrød hun begejstret. »Det er snart det yndigste barn, jeg har set.«

»Ja, Sesle Skomager kalte hende osse for en rose og en lille Guds engel.«

»Det er heller ænne for meget sagt, og man kan jo mæssen

æne forstå, at der kan falde noget så godt ud af sån en familie; for moderen var vist kun meget almindelig, og fårin er jo en pjoks, men han skal nok have haft en søster, som pigen her er opnævnt efter, og været noget lignende som barnet — flink og smuk og vellidt af alle.«

»Ja, det var hun.«

Henrik Sværke var gået foran Sofie ind i stuen og vendte stadig ryggen til hende, så han ikke kunne se hendes ansigt. men han kunne høre, at hans egen stemme havde en underlig rusten klang.

»Ja, hun har jo tjent her på gården, så du må vel have kendt hende, hvis hun da æls har været her, mens du har været hjemme.«

»Jo, det var hun — og jeg husker hende godt,« sagde han igen som før.

»Ja, så ved du jo, vun hun var.«

»Ja — det ved jeg.«

»Og hun døde jo så meget pludselig, lige efter at hun var kommet herfra, så det var sørgeligt, at hun skulle dø så ung.«

»Ja, det var det.«

Sværken havde taget plads, så han sad med siden til Sofie, og ikke en eneste gang havde han mødt hendes blik. Men det anfægtede hende ikke, og hun fandt intet påfaldende ved hans korte, knappe svar. Sådan plejede han jo ofte at svare. Rimeligvis interesserede han sig heller ikke videre hverken for deres tidligere tjenestepige eller hendes lille broderdatter; men den sidste havde i høj grad vundet hendes hjerte under besøget i skomagerhuset.

»Det var æls sån en lille pige, jeg kunne ønske, vi skulle tage til vos,« sagde hun efter et øjeblik's pause.

Henrik Sværke vendte sig nu hastig om imod hende.

»Skal vi nunsinde tænke at have et fremmed barn, må det være et, der hverken har far eller mor eller anden familie at holde sig til.«

Det kom hårdere, end han ellers talte til Sofie, men tanken om, at hun muligvis ville søge at få barnet her ind på gården, måtte slås ned med det samme. Der var nok i förvejen, og hvad der kunne, skulle holdes borte.

Sofie havde trukket sine støvler af og fået et par lette træ-tøfler på, som hun plejede at gå i køkkenen og bryggers med, medens hun havde træsko, når hun var udenfor, og hjemme-syede kludesko inde i stuen. Ved Sværkens sidste ord blev hun stående lidt uden at svare. I deres ægteskab ville der jo ikke komme andre børn end Erik, men hun havde af og til slået på, at de skulle tage en lille pige til sig, og Sværken havde heller ikke stillet sig afvisende overfor tanken. Hidtil havde der dog ingen vist sig, som hun særlig brød sig om, før hun nu havde mødt den lille Anna.

Med sit blide barnesmil havde hun straks vundet hendes kærlighed, så Henrik Sværkes bestemte afslag kunne ikke undgå at gøre et nedslående indtryk på hende. Han fik også selv en følelse deraf.

»Jeg har ænne noget imod, at vi antager vos en lille pige, når du så gerne vil have en om dig,« sagde han mildt, »men selv om hun her er nok så flink og godsindet, kunne der alligevel igennem hendes far og søskende komme noget til hende, som vinne ville være glade for — og derfor mener jeg, det er bedst med et vildfremmed barn, der ingen pårørende har.«

»Ja, det tror jeg forresten godt,« sagde Sofie, »og det er jo osse sån, vi hele tiden har set på det, men nu kom det bare så pludselig op i mig ved at se det lille kære væsen.«

»Det siger jeg heller ænne noget til, men jeg mener stadig, vi skal lade hende være, hvor hun er, og så siden snakkes nærmere ved om det andet.«

»Ja, det er nok osse det rigtigste.«

Sofie kunne godt indse, at med Annas dumvigtige og lidet tiltalende fader kunne der måske komme noget, der ville volde fortræd både på den ene og den anden vis. Derfor sikkert heldigst at lade Henrik råde. Han var jo også så godt som altid den klogeste og havde det videste blik, så hun ville heller ikke presse på for at ændre hans syn; kun et lille suk måtte hun drage ved at tænke på det yndige barn deroppe i skomagerhuset. Men kunne hun ikke få det om sig til daglig, ville hun i hvert fald af og til stikke lidt til det både for dets egen og skomager-folkenes skyld.

Opfyldt af tanken om, hvad hun tid efter anden ville prøve

at gøre for den lille Anna og hendes gode plejeforældre begyndte Sofie Sværke smånyttende at skære brød til medaftensbordet. Det gran af skygge, der var gledet hende forbi, da Sværken satte sig imod hendes ønske, var nu spredt bort igen. Det ville vel nok lade ilde, om hun stillede sig på den forkerte side af det, der i virkeligheden var det rette.

Om aftenen skulle Henrik Sværke til et kort sognerådsmøde i anledning af en sag, der krævede hurtig afgørelse. Sofie ventede ham tidlig hjem og blev derfor siddende oppe, efter at de andre var gået til ro. Hun vidste, at han ikke ønskede, hun skulle spille sin nattesøvn for at vente på ham, men hun kendte tillige, at han var glad for at kunne veksle et par ord med hende om det, der var foregået, hvor han havde været. Således havde det også stillet sig mellem Henriks fader og moder, og her som på så mange andre områder syntes hun, det var godt at følge Kirsten Sværkes eksempel og af og til vente lidt ud over den sædvanlige sengetid. Ret længe varede det heller ikke, før hun hørte rappe hovslag ude i gården. Henrik Sværke var stadig, ligesom faderen havde været, en god rytter, og hellere end at køre ville han ride, når han skulle besøge et eller andet ærinde, hvor det ikke var nødvendigt at komme til vogns. Et øjeblik senere stod han inde i stuen.

»Jeg kan melde godt nyt,« sagde han, så snart han havde lukket døren. »Jeg fik sognerådet til frivilligt at give skomagerens lidt, fordi de har taget det barn til sig.«

Sofie så glad op imod ham.

»Det var pænt af dig. Men jeg havde rigtignok ænne tænkt mig, at det kunne lade sig gøre, når dinne selv havde søgt at få noget.«

»Der var jo osse et par stykker — og du kan vel nok vide, hvem det var — som gav en hel hob ondt af sig over sån en meningsløs flothed og ødslen med sognets penge, men nun af de andre fik jeg straks med mig, så efter nogen snakken frem og tilbage måtte de alligevel gå mere eller mindre surmulende med.«

»Hvor var det godt!«

Sofie skruede rask lampen ned og gik foran Henrik Sværke ind i sovekammeret.

Og når alt stillede sig således, var det rimeligvis også det bedste, at Anna kom til at vokse op i skomagerhjemmet. Der var hun i det lag, hun var vant til at færdes i, og der kunne hendes fader og søskende komme og se til hende, så hun ikke blev fremmed for dem, men kunne holde forbindelsen vedlige med hver enkelt, som hun var knyttet nærmest til. Og hvordan end dragonen og hele familien var, så blev han dog hendes fader og de andre hendes næreste slægt, og hvad der end kunne siges dem alle på, var det ikke ret at vende et barns tanker fra forældre og pårørende. Og det kunne let være sket, hvis Anna var kommen ind på Sværkegården.

»Erik, kom her, så skal du bare se!«

Det var Sværken, som kaldte, og i rask løb satte drengen inde fra gårdspladsen ud ved pilealléen, der førte fra byvejen op til gården, for at få øje på det, faderen ville vise ham.

»Se den mand, der kører på en væltepeter nede på vejen,« sagde Henrik Sværke og pegede frem for sig, da drengen var nået ud til ham.

Erik fulgte retningen, som faderen viste, og så med store, forundrede øjne en mand fare af sted siddende højt oppe på et vældigt hjul. Han kunne også se, at manden holdt hænderne på noget, som faderen forklarede var et styr, men ellers var det ham på grund af afstanden fra gården til vejen ikke muligt at skelne enkelthederne ved den mærkelige indretning. Men nu så han, at rytteren sprang ned fra sit sæde og begyndte at dreje rundt med det store hjul, så han kunne forstå, at det antagelig skulle samme vej tilbage, og i flyvende fart fo'r han ned ad alleen for at være på nærmeste hold, når manden atter kom forbi deres indkørsel.

Der var også lidt, som den anden ordnede ved mekanismen, så Erik nåede vejen, inden den vidunderlige væltepeter rullede op imod byen. Han så også nu, at manden ikke, som han straks havde antaget, sad på det store hjul, men på en lille sadel, og bagefter det drabelige hjul løb et ganske lille et. Det var det forunderligste befordringsmiddel, Erik i sit korte liv havde set, og så længe der var det mindste at øjne deraf, blev han stående

og stirrede betaget efter det. Hvor måtte det dog være morsomt at komme op på et sådant apparat og rigtig kunne suse rundt, uden at det var nødvendigt at få fat i en hest.

For hestene stod jo ikke altid til rådighed, da der var så meget andet, de skulle bruges til. Men væltepeterne kunne dog vist ikke benyttes til andre ting end at ride på, så de måtte være rede til hver en tid. Forresten var en ridetur på hesteryg ellers noget af det bedste, han vidste. Fra ganske lille havde faderen sat ham op på en hest og trukket den nogle gange rundt i gården, mens han holdt på ham, og han selv med begge hænder klamrede sig fast i manken. Siden havde hans fader ladet ham ride med sig ud i marken, og når der blev pløjet og harvet, havde han redet ager op og ager ned.

Det havde været herlige ture, og næsten fra han kunne stavre af sted, havde han været at finde ude på mark og eng eller inde i stalden hos kreaturerne. En ægte friluftsnatur var han blevet og ikke en forkælet indendørs mors dreng som Spurrens Albert, der ligesom han selv var eneste barn i en stor gård.

Hvor gerne end Sofie ville have sin dreng om sig, tænkte hun dog aldrig på at holde ham inde, når han med rimelighed kunne være ude. Han skulle opdrages, som havde han i lighed med, hvad der ellers altid havde været tilfældet i Sværkegården, haft en hel flok søskende at dele goderne med.

For Henrik Sværke var det en stor glæde, at Sofie så således på det. Han huskede, hvordan han og broderen Niels og tre af søstrene, der var hjemme, lige fra barnsben af havde måttet lære at klare sig selv og tage fat, så snart de kunne. Det var noget, de havde haft gavn af hele livet igennem, skønt ikke alt havde smagt lige godt i øjeblikket.

Den eneste i hans egen søskendeflok, som var blevet skånet, og til hvem der var taget særlige hensyn, var den mellemste af brødrene, Rasmus Væver. Når der stødte sygdom til, måtte mange principper brydes, men hvor det ikke var tilfældet, skulle der ikke nogen blødsødenhed og da slet ikke nogen kælenkab ind. Det var ikke som hos Spurrens. Der trak fader og moder til hver sin side om deres eneste barn, og der var resultatet i første række megen splid og spektakel mellem forældrene og dernæst en overmåde egensindig og ofte uregerlig knægt, som

kunne hente sig en læsterlig dragt prygl hos faderen og derpå blive ynket og finde medhold hos moderen.

»Det er dog fandens med de fruentimmer, for de skal da altid blæse på ungerne, så snart der er den mindste bitte i vejen,« skældte Martin Spur en dag, da Henrik Sværke tilfældigvis kom ind i Spurregården, just som Boline i høje toner jamrede op, fordi Albert havde stødt sin ene tå, da han skulle hjælpe med at sætte en tom kasse til side.

»Den slags har jeg ænne at beklage mig over,« sagde Sværken, »for Sofie holder aldrig med Erik, un hvor der er ræsun for det.«

»Ja, jeg forstår heller ænne, at I kan være så hårde, når I kun har den eneste dreng,« begyndte nu Boline, »og jeg synes nok, det er en skam, sån som I lader ham høre her både i den ene og den anden retning. Og i monne måder har han det slet ænne bedre, end hvis det var et husmandsbarn, der var ude at tjene sin føde. Nu forleden dag, da han var herovre med den gadeseddel, ville jeg have, han skulle blive og lege lidt med Albert, men det var der ænne tale om, at han turde, fordi han havde besked om at komme hjem straks igen for at køre maskine — og tilmed et enestebarn — skal hænge sån i selen til hver en tid og være så forkuet, så det aldrig tør røre sig en bitte ud over den streg, der er slået for det.«

»Det skulle vel være dårligt, hvis forældre ænne havde så megen kommando over deres børn, så de kunne bestemme, enten den slags størrelser må blive eller skal gå,« sagde Henrik Sværke, »og jeg er glad for, at Sofie ænne ser på det som du, for så ville denne være så godt imellem vos, som det er.«

En taknemlig følelse fyldte ham, fordi han og Sofie på dette punkt bestandig havde fælles syn. Det gjorde samlivet så trygt imellem dem, og som tiden gik, måtte han mere og mere skønne på og værdsætte den gode forstandige livsledsagerinde, han havde vundet. Og nu så han sønnen vokse op under hendes kærlige og dog så faste omsorg og opdragelse. En rask og kvik dreng var han, men ikke helt med moderens smittende gemytlighed, og selv om han nok havde lyst til at lege sammen med andre børn, var legen dog ikke det højeste for ham, derimod var han videbegærlig og interesseret i mangfoldige ting, som ellers lå et godt stykke udenfor hans almindelige område.

Og nu så han dette mærkelige apparat, som faderen tidligere havde fortalt lidt om, men som han aldrig før havde mødt. Det var en hel oplevelse, halvvejs et eventyr, der var faret ham forbi. I hans hjerne snurrede det også med tanker om selv en gang at kunne flyve af sted på samme vis. Hvor ville han så ikke kunne komme rundt og få set meget, som han slet ikke kendte, men gerne ville vide besked om.

Men var der end uendelig meget, han kunne ønske at stifte nærmere bekendtskab med, vidste han dog også, at han havde fået set langt mere end de fleste af hans kammerater.

Om det så var jernbanen, havde han faret af sted med den, og hvad havde der vel ikke været at se af nyt og herligt.

»Ja, her må du huske på, at med alt dette har du fordelene af at være eneste barn,« havde moderen undervejs sagt til ham, »for når vi tager sån en tur, kan du altid komme med os; derimod hvis du havde haft flere søskende, skulle du delt med dem.«

Erik nikkede gammelklogt. Han kunne godt forstå, at søskende skulle dele fornøjelser og udflugter, og hvad der ellers kunne være af den art, imellem sig. Sådan kendte han det fra flere af skolekammeraterne og havde også hørt både faderen og moderen fortælle om det fra den gang, de var børn. At han kunne få alt det, der på den måde faldt af fra hjemmet, var morsomt nok, så det var i grunden godt ingen søskende at have.

Og forældrene var ikke knebne med at tage en udflugt et eller andet sted hen. Ikke alene i Stubbekøbing havde de været og derfra set over til Bogø og Møen, men de havde ligeledes kørt et stykke langs østkysten gennem de store Østersøskove og byerne der omkring — Helnæs og Pomle og hvad de ellers hed.

Og alle steder havde forældrene noget særskilt at fortælle, snart om dette og snart om hint, og Erik vidste, at de begge senere hen kunne få i sinde at spørge ham ud om det, der knyttede sig til de forskellige egne, så det hele skulle nok holdes i live.

De havde også besøgt Næsgård, hvor faderen havde lært landbrug i sine yngre dage, og her fortaltes om en mærkelig færgemandskone, der hed Marie Grubbe, og som en gang havde været gift med en kongesøn.

Og de havde set Skørringe, den store herregård, der ejedes af en herremand, som hed Stampe, og om hvem der gik nogle gevaldige historier. Han havde således kørt over Chr. IX's bro ved Nykøbing i fuld galop, hvad der var forbudt og kostede 20 kr. i mulkt. Da brovagten afkrævede ham bøden, rev han straks 40 kr. op af sin tegnebog for så at køre lige så tosset en gang til.

En af de allerstørste ture havde vel nok været ud til Ourupgård, hvor Tesdorpf boede. Hans navn havde Erik hørt så tit. Det var ham, der havde begyndt med sukkerroedyrkingen og fået bygget sukkerfabriken og stod som en af Danmarks dygtigste landmænd, havde faderen sagt, selv om han ellers ikke rigtig kunne lide ham, fordi han havde købt den megen bondejord og lavet om til herregårdsmarker.

De mindre ture var gået til Gåbense, Vålse og Resleskoven, og ikke sjældent kom de over på Priergården hos fasteren Ellen Prier, hvor farmoderen, den gamle Kirsten Sværke, stadig opholdt sig, siden Sværkegården var brændt. Og hos fasteren og hendes mand, Jørgen Prier, var altid så interessant at komme, og der i nærheden var møllebanken.

»Og oppe på møllebanken er den skønneste udsigt, man kan tænke sig,« plejede farmoderen gerne at sige.

Om det helt passede, vidste Erik ikke, for han havde altid hørt faderen snakke om, at noget af det smukkeste var ved Guldborgsund; og moderen kunne få i sinde at le til dem begge to og sige, at det allerdejlige var hjemme på hendes faders mødding, for der ved siden af var hæspladsen, hvor hun og hendes søskende havde tumlet sig som børn. Og så lo alle til hende igen. For der var jo det ved moderen, at hun kunne sige så mange pudsige ting, som lød så morsomt og kunne sætte de fleste i godt humør.

Når der kun var et par fremmede mennesker derhjemme, blev de ikke altid bedt op i mellemstuen, særlig om vinteren, når der skulle fyres i kakkelovnen. De tog da plads henne ved det mindre bord foran den lange sofa, der stod ved vinduerne ud imod haven, medens det store bord med bænkene omkring var ud til gården. Hverdagsstuen var her ligesom i den gamle Sværkegård på hele husets bredde, så der var plads til at røre sig.

»Det er junne hverken som en hverdagsstue eller en sal, men som en hel lade, du her bygger,« havde flere sagt til Henrik Sværke under gårdens opførelse.

»Her skal være vidt til væggene, men ænne så højt til loftet, for så kommer det mest til at ligne efter det gamle,« plejede Sværken da gerne at svare.

Meget andet blev ligeledes kritiseret under byggeriet, men dog enten af uforstand eller misundelse, men da først det hele stod færdigt, måtte de fleste indrømme, at alt var både praktisk og smukt.

Og nu kunne nogle fremmede godt sidde i den store, hyggelige hverdagsstue sammen med gårdens egne folk, og når gæsterne begyndte at fortælle eller diskutere, havde Erik lejlighed til at høre det altsammen. Fra først af gled meget ind ad det ene øre og ud af det andet, men tid efter anden hang der adskilligt ved, og han fik tidlig rede på meget, som børn almindeligvis ellers ikke interesserede sig for. Let og naturligt gled det ind for ham, når han måtte være med og når ikke, og han kunne derfor altid få lov at opholde sig i de ældres selskab, hvad enten gæsterne blev budt op i de nye stuer eller sad inde ved klapbordet i hverdagsstuen.

»Det er løjerligt, at sån en pøg kan få i sinde at sidde så andægtig og lure efter sån noget gammel snak,« sagde Lars Pil en aften, da han og et par andre mænd sammen med Henrik Sværke drøftede forrige tiders landboforhold.

»Hvis ænne han sad andægtig, kunne han blive jaget i seng,« smilede Sofie Sværke.

»Ja, vel så — men jeg mener bare, det er mærkeligt, at han interesserer sig for sån noget, som donne er rigtig for børn.«

»Men han vil gerne vide besked med lidt af hvert — og han vil osse gerne læse.«

»Ja, klog er han jo, tampen, efter hvad der fortælles fra skolen. Og når der nu er kommet realskole på Vålse, så skal han kas osse til at studere der?«

»Nej, det skal hanne,« erklærede Sværken, »for jeg tænker, han bliver landmand, og så kan der være andet, han får mere brug for at befatte sig med end det, der kan fås på den slags skoler.«

»Det er ellers mærkeligt, at du, som på en måde er sån noget skolelegal og selv har været på et par anstalter, at du så ænne holder på realskolerne,« ærtede Spurren.

»Jeg holder osse på realskolerne for dem, der skal gå videre med læsning, men jeg mener ænne, at alle og enhver skal sendes der, særlig danne, hvis dinne har nun rigtig lyst eller anlæg. Og i hvert fald kan denne nytte at lade dem komme, som ænne kan følge med i den almindelige skole. For nu sån som Peter Hansens Kristian, der er så dum og doven, som nun kan være, er det dog meningsløst at sende på realen, for når han aldrig har kunnet følge med i folkeskolen, er der vel ingen, som kan vente, at han bedre skal kunne klare sig, fordi han får nun flere fag at lære.«

»Nej, men Peter Hansens kone synes jo, det er mere fint med realskolen,« indskød Sofie.

»Ja, sån er der nok osse andre, der ser på det. Men jeg holder nu på, at vel skal der oplysning til, og vi må osse have højere læreanstalter, men vore almindelige skoler bør være sån, så det første grundlag for alvor kan lægges der. Siden kan det så vise sig, hvem der har evnerne og viljen til at stile efter noget større i den retning, og her er så brug for realskolerne.«

Som sædvanlig sad Erik ivrig lyttende til de voksnes ord, og uden at han kunne forklare grunden, måtte han som sædvanlig finde, at faderen havde ret i det, han sagde. Det var jo da så tosset, at den tykke torskepande, som altid var bagefter oppe i skolen hos Hald, sendtes et andet sted hen, hvor de skulle lære endnu mere. Men — som han også havde hørt faderen sige — realskolen ville sagtens være glad for at have ham, da Peter Hansen havde råd til at betale for hans ophold, og en fuldt betalende elev ville man selvfølgelig ikke gerne lade gå fra sig.

Sofie Sværke kom nu med kaffen, og snakken mellem mændene gled ind på andre hjemlige emner, som ikke særlig interesserede Erik. Hans tanker holdtes mere fangen af det, de før havde drøftet. Han vidste, at han ikke skulle på realskole, og det var han glad for. Han var ikke ked af hveranden dag at komme op hos Hald, og tog uden tvang fat på sine lektier, som han skulle lære hjemme, men friluftslivet ude på mark og eng og sammen med folk og kreaturer havde dog hans fulde inter-

esse, så det var blevet et hårdt slag, hvis forældrene havde sendt ham på realskole for dag ud og dag ind at slide med bøgerne. Langs hele deres eng nede ved stranden var en strækning, hvor der på den opskyllede tang voksede en del græstotter, som ungkreaturerne godt kunne leve af en tid; men de skulle helst gå løse, og disse tangdyner, som de kaldtes, kunne ikke indhegnes, så her var af og til brug for en vogter, og i de dage, Erik ikke skulle til skole, måtte han af sted for at holde styr på kalve og kvier, som græssede dernede. Han skulle da hjemme fra om morgenen tidlig og kom ikke tilbage, før det var aften, så her var det godt med en bog. Adskillige bøger kom han på den måde igennem, og hos lærer Hald, der havde fået oprettet et lille børnebibliotek, kunne han låne en del. Forældrene havde også til jul og fødselsdage foræret ham nogle stykker, så han var altid i stand til på den vis at finde underholdning.

Ligeledes havde han til tider lidt husflidsarbejde med sig. Og disse småtterier kunne han godt sysle med nede på tangdynerne, imens han holdt øje med kreaturerne. Tiden blev ham derfor med bøger og husfidsarbejde i forbindelse med vogtningen aldrig lang.

»Uh, ja, ja, dog — hvor må det dog være forfærdelig kedeligt at gå hernede ved stranden muttersene en hel dag uden at kunne snakke med et eneste menneske,« sagde Spurrens Albert en dag til ham.

»Jeg keder mig danne,« svarede Erik, »for jeg har nok at bestille hele tiden.«

»Ja, bestille og bestille,« vrængede Albert, »men du skal jo da ligegodt bare gå der og glo på dig selv og køerne.«

»Jeg kan da osse glo ud på stranden,« bed Erik tilbage.

Stranden gav ham et udsyn, som han ikke let blev træt af. Her kunne han se langt bort, helt over til Lollands skove og ud imod øerne i Smålandshavet. Og her gled det ene fartøj forbi efter det andet, nogle kun småbåde, som tilhørte en sejleinteresseret gårdmand eller håndværker, der lejlighedsvis ville ud for at tage en lille tur eller måske forsøge at stange sig en ret ål. Andre af fartøjerne var større eller mindre skibe, som gik på længere farter, og med dem kunne tankerne glide viden om.

Hvor måtte det være vidunderligt at komme ud og se noget.

Sømændene kom jo særlig rundt, men sømand brød han sig alligevel ikke om at være. Skønt han nok fandt det morsomt, når Fisker-Niels en gang imellem tog ham med ud på stranden et par timer eller tre, ønskede han dog ikke at ligge og plaske i vandet al sin tid. Hellere ville han køre med et par heste. Pløje havde han endnu ikke rigtig prøvet, men harve og tromle kunne han så godt som nogen.

Og der var alle kreaturerne, som der altid var noget nyt og foranderligt ved. Flere af hestene kunne han huske havde været små føl, og nogle af køerne kalve, for ikke at tale om små bitte grise, der var blevet til store fedesvin eller gamle søer. Dertil kom alt småkræet af høns og ænder og nogle enkelte gæs. De forandrede sig så hurtigt, at man næsten kunne høre og se dem vokse hver eneste dag.

Jo, derhjemme var så meget, der optog ham, og som han ret havde tid til at tænke på, når han gik alene dernede ved stranden, så det var slet ikke kedeligt at gå der og glo på sig selv, som Albert havde sagt. Forresten vidste han også, der var nogle, som ynkede ham.

»Jeg synes da osse, det er noget, hvad det er, at du sån vil sende din eneste dreng ud at vogte helt derude på tangdynerne,« havde Hanne Belling en dag sagt til moderen. »Der kunne da gerne komme noget i vejen enten på den ene eller den anden måde, så det blev slemt for ham at retirere sig med sån en flok ungstykker.«

»Å — det skulle da være mærkeligt, om der kom noget af farlig betydning,« svarede Sofie Sværke. »Og alle sån forskellige småting, der kan blive at slås med, har han kun gavn af at redde sig ud af, så han kan lære at klare sig i en snæver vending.«

Og det var også det, han ville! Al hans medfødte ærgærrighed drev ham halvt ubevidst til at udføre, hvad han var sat til, og kun tvungen af den yderste nødvendighed gav han sig over med det, han havde fået for, enten det så drejede sig om lektier eller arbejde. Med sammenbidt energi og en tidlig udviklet viljestyrke gik han løs på tingene, og stærk som han var efter sin alder og dertil hårdfør både af natur og gennem hærdende opdragelse, blev han ret en dreng efter Henrik Sværkes hjerte.

Han så ham nu komme farende omme fra ladegavlen. I hånden havde han en lang stang, som han brugte som springstok, og med et vældigt sving satte han hen over møddingen. Ved det sidste hop kom han ned i en lille fordybning, hvor der lå nogle løse strå henover, og med et plump røg han med begge ben ned i hullet, så møddingvandet sprøjtede højt op. I samme nu var han væk fra hullet, men træskoerne havde han fået slemt tilføjet. Med en visk halm gned han det værste af dem og søgte så hen til bryggersdøren. Her stod den ene af pigerne.

»Nej, sikke dog et par sokker, du møder med!« udbrød hun.
»Lad mig hellere få fat i dem.«

»Hvad er der i vejen?« spurgte Sofie Sværke inde fra bryggerset.

»Jeg har smurt mine træsko ude ved møddingen,« oplyste Erik.

»Jamen så kan du godt ordne dem selv. Der står en gulvspand med en klud i derhenne, og stil dem så æls til tørre ved væggen.«

Pigen havde hentet et par andre træsko, som Erik kunne stikke benene i, og med det samme begyndte han på vaskningen, som han var budt. Han havde eller gerne villet være fri for den træskovask. Ingen skulle dog få at se, at han ikke var tilfreds hermed, og i en håndevending fik han det til side. Han kendte også godt nok, at det ikke kunne nytte at skyde det fra sig. Når forældrene havde sat ham til noget, var der ingen vej udenom. I det samme kaldte faderen på ham for at hjælpe til med nogle grise, der skulle jages andet sted hen, så nu var der noget nyt at befatte sig med. Nogen tid senere kom han ind i køkkenet, hvor moderen var i færd med at pille kartofler til medaftenen.

»Uh — hvor er jeg sulten!« meldte han.

»Så vil det smage godt at få mad,« svarede hun.

»Ja.«

Hans øjne hang lange ved brødet, som stod rede på køkkenbordet til at bæres ind i stuen, men han ville ikke bede om at få et stykke.

»Spis, når du kommer til bords, så du kan hjælpe dig, til det er madtid igen,« havde moderen lært ham, fra han var ganske

lille, og den parole holdtes stadig i hævd for kun at brydes ved en ganske særlig lejlighed. Han ventede derfor heller ikke at få noget nu, men moderen måtte dog godt vide, at han var parat til at sætte en ordentlig portion til livs, så snart det kunne lade sig gøre.

Sofie Sværke drejede sig nu lidt om og rakte ham en varm kartoffel med skrællingen på.

»Put så den ind under næsen.«

»Ja — tak!«

Med en hastig bevægelse nappede han kartofflen og fik skrællen pillet bort. Hvor dog sådan en varm kartoffel smagte herligt, når sulten plagede. Og så måtte han se at få sig vasket for at være klar til at gå til bords, når de andre kom ind.

Henrik Sværke havde nu begyndt at dyrke sukkerroer. Han havde taget andele og fra første begyndelse tegnet sig for et større areal og derigennem skaffet arbejde til mange hænder. En datter af den gamle arbejdsmand, der græd, da den første tærskemaskine blev stillet op i Sværkegården, havde fået et par tønder land roer at passe, og kom nu med ind for at få en part af sin betaling.

»Hvis får havde levet og set dette, ville han vist fundet, at du kunne skaffe erstatning for det arbejde, du tog væk ved at gå fra plejltærskningen og til maskine,« sagde hun, idet hun satte sig ind på bænken for at få medaften med, som Sofie havde budt hende.

Sværken tog sin tegnebog frem og talte pengene op.

»Ja, til at begynde med mente han mæssen, at alle arbejdsfolk kom på sognet, når der ænne længere skulle tærskes med plejl, men heldigvis er denne blevet så galt, som han troede.«

»Nej, det kan jo være besværligt nok både med lugning og optagning, men roerne må vi ligegodt være glade for ilejn, da de giver en rar samlet skilling.«

Henrik Sværke havde straks lejet en del af sine sukkerroer ud på akkord, så folkene selv kunne sørge for deres kost. Det var tildels noget nyt på bøndergårdene. Når der ellers var brug for arbejdsfolk, havde de altid fået føden og daghyre, men nu kunne de altså indrette sig, som de helst ville. Nogle af de andre gårdmænd, der havde tegnet sig for et mindre areal, holdt også

endnu på den sædvanlige form, og hvad de ikke kunne overkomme med gårdens egne folk, tog de mest en arbejdskone eller to til hjælp til i nogle dage ind imellem, som det passede bedst.

Som Sværkens roekone havde sagt, kunne selve arbejdet være strengt og besværligt nok, men der kom jo ikke noget af intet. Det var jo den store Tesdorpf, der havde slået hovedslaget for roer og sukkerfabrik, men havde de falsterske landmænd ikke villet tage efter, hvad han sagde, kunne han jo alligevel ikke have ført det hele igennem. Derfor kun godt, at både godsejere og bønder turde og ville gå i gang med al den sukkerroedyrkning.

»Der er skudt på Estrup!«

Henrik Sværkes tjenestedreng kom farende ind i gården, og af fuld hals råbte han den nyhed ud, han havde hørt, da han var oppe i byen for at røgte et ærinde. Sværken stod sammen med sin fætter Ib Brodt samt Martin Spur og et par andre mænd henne ved stalddøren.

»Er der skudt på Estrup?«

»Ja, der er en, som hedder Julius Rasmussen og har været i Nykøbing, der ville skyde ham, men han ramte bare en knap.«

»Nå — det var da heldigt!«

»Så siger du endda det?« Spurren vendte sig hastig om imod Henrik Sværke. »Jeg mente æls, du er så ædende gal på ham, så du ville glæde sig, hvis bare vi blev ham kvit.«

»Ja, jeg ønsker ham væk fra regeringen heller i dag end i morgen, men det er vel noget helt andet, end at han skulle myrdes.«

»Ja, det er smenne godt at vide, hvor langt I spiltossede venstremænd kan få i sinde at gå. Og det skal osse nok vise sig, at enten er det en venstremænd eller en forrukt socialist, der har skudt på ham — for en højremænd er det nu en gang ænne.«

»Når vinne kender noget til manden, kan vi junne sige noget om, hvor han hører til i politik, og der er vel mest rimelighed for, at det er et halvforstyrret menneske. Men lad vos nu gå indenfor. Jeg tænker, Sofie har kaffen færdig.«

Drengen skulle nu til at trille noget småhalm hen i en fülle-bås, og imens han trillede af sted med hjulbøren, sang han af fuld hals:

»Ned med Estrup, Scavenius og Ravn!

De kører på en møgvogn inde i København!«

Han kendte hverken til højre- eller venstrepolitik, men navnene på de tre forhadte ministre og rimet om dem kunne han såvel som alle andre drengene landet over.

Og nu var der skudt på Estrup! Det havde han godt af, for alle vegne blev der skældt ud over ham, og så var det ikke for meget, at han fik et knald. Måske skulle han endda have haft noget mere, hvis der skulle ske ham hans ret, men nu kunne han sunde sig på det foreløbig.

Og så var der ellers de lyseblå kornblomster til gendarmer, som Estrup havde sendt folk på halsen, de skulle helst sendes ad helvede til. Der var kommet to til Guldborg, ellers et par flotte fyre at se på, men naturligvis nogle store banditter, der sammen med Estrup og alle de rådne højremænd måtte ønskes fanden i vold!

Drengen hug høtyven i halmbunken, som ville han spidde Estrup på hornene, og skrælede videre op med smæderiet.

Samtidig gik bølgernes højt inde ved kaffebordet, hvor mændene diskuterede politik, så der stod gnister op om dem. Martin Spur var som altid rasende og rettede en mængde ukvemsord imod venstres førere og i særdeleshed imod Berg og Hørup, der efter hans mening var et par af de nederdrægtigste skurke, som kunne eksistere.

»Og jeg forstår heller ænne, at nun ordentlige mennesker vil rende sån en karl som den Chresten Berg i hælene,« sagde han, »for har han selv sat svovlstikken til Christiansborg, så ved man da så meget, at det er ham, der har skylden for branden.«

»Hvad du og dine lige i så henseende får i sinde at ulke af jer, kan aldrig komme til at genere Berg, men falder tilbage på jer selv,« svarede Sværken. »Men æls forresten var denne for meget, om I allesammen fik lidt for jer beskidte kæft.«

»Ja, den slags synes jeg osse, I skulle holde jer for gode til at komme med,« sagde Ib Brodt, »for der kan jo danne bevises noget om Bergs skyld, og så må man vel da kunne lade manden i fred.«

»Fred!« fnøs Spurren. »Nej, sån en herre fortjener ænne at lades i fred, for han er da med til at lave alle spektaklerne,

æne alene med dem, som hanne står i bås sammen med, men osse i hans egen makketut. Og mage til komedie, som venstre kan lave, skal der vel ledes længe efter, og de slås da snart i ligeså monne hold, som de har rigsdagsmænd.«

»Ja, højre kan noget bedre holde sammen,« bemærkede Rasmus Grønnov, der var højremand ligesom Spurren, men ikke nær så opfarende eller uforskammet som denne.

»Ja, for de har kun en vilje — og det er Estrups,« sagde Henrik Sværke. »Og han tænker så for dem alle.«

»Men det kan vel for fanden heller æne nytte, at alle indenfor et parti vil kommandere og regere,« for Spurren atter op. — »Og nu ser vi hos venstre, sommetider har Berg og Hørup stukket hovederne sammen, og til andre tider har de været ved at flække hinanden. — Og der er Bojsen og Holstein og Høgsbro og Rasmus Claussen, de børster jo osse hverandre efter alle kunstens regler, sån så dunet ryger af dem. Og ingen af dem er I helt tilfredse med og skælder snart ud på den ene og så på den anden. Og Hørup ved æne andet end at stå og råve: »Hvad kan det nytte!« Og alting skal jo standses i dette her begravelsesudvalg. Men fæstning og noget at forsvare vos med, det må vi nu have, og det skal Estrup nok osse være mand for at skaffe vos, enten I så piber eller synger.«

Spurren skulle til bryllup hos en slægtning, så han var nødt til at bryde op, da det var på høje tid at komme af sted, og med et arrigt farvel fo'r han ud af døren.

»Ja, jeg må nok osse se at komme hjemad,« sagde Rasmus Grønnov. »Men det var æls den tillægstyr — tror dunne, vi kan blive enige om ham?«

»Jo, når du vil give det, jeg forlanger, så er vi jo enige,« svarede Henrik Sværke.

»Men jeg venne slå af, så det kanne nytte, du bliver ved at prutte.«

Grønnoven kløede sig lidt i nakken. Han havde stor lyst til den fine mørkerøde ungtyr, som Sværken havde til salg, men prisen syntes han ikke var til at gå i lag med. Her måtte han betænke sig, skønt han næsten ikke turde. Gik han fra, kunne en anden komme til, så det var måske alligevel det klogeste at tage dyret. Han vaklede endnu et øjeblik, men vendte sig så

mere om imod Henrik Sværke, der sad lige så ubevægelig som hidtil. At han ikke lod sig rokke, havde Rasmus Grønnov forøvrigt været klar over hele tiden, så spørgsmålet var blot, om han selv ville strække sig til det, der var forlangt eller ej. En anden eller billigere pris kunne der ikke blive tale om.

»Ja, lad mig så tage ham da,« sagde han efter en lille ny pavse.

»Ja, værsgod — og så held og lykke med ham!«

Håndslaget blev givet, og efter at der var truffet nærmere aftale om leveringen, forlod Grønnoven og Brodten gården. Henrik Sværke gik derpå ind i stalden, hvor tyren stod. Det var en klækkelig sum, den havde indbragt ham, og flere andre tillægsdyr havde ligeledes skaffet ham en pæn indtægt. Og der var hans to lange rækker udmærkede malkekøer, der gav fyldte spande, og både heste og svin kunne stå mål med nogle af de bedste der på egnen. Løn for sit arbejde havde han også fået i alle disse år, hvor det havde groet om ham, og havde end udgifterne været svære, kunne han dog nu holde dem i skak med indtægterne. Hvis tiderne blot ville bedre sig lidt, var der ingen tvivl om, at fremgangen var ham vis.

Men endnu var der meget at ændre og sætte ind for, og imellem det, der skulle til for at hjælpe landbruget frem, stod i første række andelsmejerierne. Det var godt nok, at der var kommet større og mindre privatmejerier rundt omkring, men her var det mejeriejerne, der havde skummet fløden. Flere af dem var blevet store, velhavende folk.

Han havde allerede talt med flere af sine bymænd derom, og nogle af dem, der havde været de første til at sælge mælken, var nu også rede til at slutte kreds om eget mejeri, så han håbede, det om kort tid ville blive ført ud i virkeligheden. Inden planerne blev fastlagt, ville han dog først over for at snakke med mosterens mand, Morten Stær, som havde fået hans og mange andre af omegnens landmænds mælk og i tidens løb oparbejdet sig en god virksomhed. Så nær i familie de var, og så længe de havde stået i forbindelse med hinanden, ville han ikke gå bag Stærens ryg, men åbent sige ham, hvad han havde i sinde.

Allerede samme eftermiddag gjorde han sig rede for turen. Som han gerne plejede, når han ikke havde noget særlig brug

for vogn, tog han vejen til hest. Da han kom forbi broderen, Niels Krøls gård, drejede han derind. Krølgården var under Niels' styre drevet stærkt op, og hans og Mines ægteskab meget lykkeligt. Som broderen var han interesseret i tidens rørelser og fulgte godt med i det, der foregik. I de politiske spørgsmål stod han som Henrik Sværke, så de kunne drøfte, hvad der lå for uden at tørne sammen, således som det var tilfældet med så mange andre brødre både i og udenfor deres bekendtskabskreds.

»Nu skal det være alvor med at få gang i mejerisagen,« sagde Sværken, »og jeg vil så sætte ind herfor, mens du heller må tage fat med en brugsforening, for de store højrekøbmænd i købstæderne skanne blive ved med at gøre nar af os herude på landet og mene, at de kan byde vos, hvad det skal være.«

»Nej, de fleste af dem trænger til at få en brems på, og der snakkes osse nok om, at der skulle gøres noget for at vende tingene lidt.«

»Ja, men nu må vinne længere nøjes med at snakke om, vun det skal være, nu må vi handle, for det andet hjælper ænne noget. Og vi må se at få nun til hver sit, for det duer heller ænne med, at en skal have det altsammen.«

»Nej, når man har sit eget at passe og skal tage det udenoms ind ved siden af, er der grænser for, hvad der kan overkommes.«

»Ja, og hvor der kun er et, man skal hive på med, bliver der mere slagkraft for det ene, end hvor man skal splitte sig til tre-fire forskellige ting. Og når jeg nu både er sognefoged og sognerådsformand og lidt forskelligt andet, så skal jænne have lagt for meget til det, men mejeriet vil jeg have frem og kan osse, hvis det skal være, tænke mig at stå som den første formand, indtil det hele kommer i den rigtige gænge, så kan vi æls siden se, vun det går. Men foredragsforeningen vil jeg af med, og der mener jeg, at Mordin Galle kan løse mig af.«

»Ja, det vil han nok egne sig godt til.«

»Og med venstrevælgerforeningen må Ib Brodt tage min hånd løs. Han er en god, solid venstremand, og så har han det at øve sig på.«

Mine Krøl kom nu ind med et krus nytappet gammeltøl. Henrik Sværke var ingen stærk øldrikker og heller ikke videre tørstig, men satte dog pligtskyldig smag på svigerindens gode bryg.

Den tørre snaps, der endnu flere steder hørte med til at byde en ankommen gæst til et krus øl, vidste hun, det ikke kunne nytte at møde med, da den ikke ville blive drukket. Brødrene stod også her ens. En snaps til deres mad tog de for det meste, men udenfor måltiderne nød de ikke brændevin. Som de fleste af Sværkerne var de meget mådeholdne. Mine Krøl var straks rede til at dække bord, men Henrik Sværke ville ikke spise.

»Jeg synes, det ser så fattigt ud ænne at byde en bid brød, når der kommer fremmede,« plejede Mine gerne at sige, når talen faldt på traktingen, »for sån har jeg altid set det hjemme hos min mor, og det kan jænne godt gå fra.«

Men her var ikke noget at stille op. Henrik Sværke ville intet nyde ud over øllet, så hun måtte lægge dugen ned i skuffen igen.

»Men nu bliver det æls sån, at når vi skal til at holde møder om mejeri og brugsforening og andet, så må vi vel kunne se, at vi mangler et forsamlingshus,« sagde Sværken. »I længden er denne til at blive ved med at samles i den indeknebn stue henne hos høkeren, og foredrag og den slags er der heller ingen mening i stadig at skulle have i skolen. Så tosset som alting er med politik, kan vi knapt nok få en venstremand til at tale til vos, un man kan risikere, at skolelærerne får nye mundkurve eller andre ubehageligheder for det, så vi må have et ordentligt og tidsvarende sted, hvor vi kan holde til med alle vore egne sager.«

»Ja, det trænger vi til, og det måtte osse nok kunne lade sig gøre, når vi satte lidt ind for det.«

»Ja, og får den rette mand til at stille sig i spidsen, og der finder jeg, at Niels Nygård egner sig udmærket. Han er meget vellidt og glad og gemytlig og kan godt snakke for sig, ligesom hans får kunne, så han skal nok få de fleste til at tage en aktie i et forsamlingshus.«

»Ja, se bare at få ham til det,« smålo Niels Krøl. »Og så kan der danne siges andet, end at du har fået sat en stor part af familien i sving.«

Det trak lidt ved Henrik Sværkes ene mundvig.

»Ja, man må jo gøre lidt for familieskabet, når man ser, det kan tjene en god sag; æls skal jeg nok betænke mig for at skyde mine egne ind i noget.«

Med stærke bånd følte han sig knyttet til slægten, ikke alene

dem, der stod ham aller nærmest, men også fætre og kusiner og andre længere ude beslægtede. Men på slægtskabet alene tog han ingen med på slæb, dersom han fandt, at de ikke svarede til det krav, der stilledes; men var det i orden, var han rede til at lade dem gå forud.

Da han lidt senere red videre over til Stærns, mødte han på vejen en af sine gamle skolekammerater, Mogens Holse, der havde en gård i en af nabobyerne. De var tidligere kommet en del sammen, men var i de sidste år gledet mere fra hinanden. Holsen var ivrig højskolemand og havde taget stærkt del i skytteforeningernes oprettelse der på egnen. Da riffelbevægelsen greb om sig, var han ligeledes en af de mest glødende riffelmænd og kritiserede på det skarpeste, at Henrik Sværke som førende venstremand ikke ville være med her. For Mogens Holse havde det fra først af været en bitter skuffelse, at hans gamle ven og politiske meningsfælle holdt sig borte fra skytternes kreds, og endnu bitrere blev han ved at se ham tage afstand fra alt, hvad der hørte riflerne til.

»Man skulle æne tro, du var så gloende en venstremand, som du er, når dunne vil gå med i riffelbevægelsen,« havde han sagt under et af deres store hidsige opgør. »Men man skulle jo æls mene, at når du holder Folketidende og ser, hvad Jordan skriver om den sag, så måtte du rives med, for han er vel nok en mand, der forstår at belægge sine ord, og det, han har sat ind for riflerne, er noget, manne sån kommer udenom.«

»Jordan forstår at føre en pen,« indrømmede Sværken, »men fordi han skriver godt og har lagt sig i selen for noget, jeg ser anderledes på, føler jeg mig æne forpligtet til at springe, fordi han fløjter.«

Flere skarpe ord var faldet på begge sider, og Mogens Holse havde dybt forbitret forladt Sværkegården. Siden den dag havde de kun lidt i ny og næ truffet sammen og tildels gået udenom hinanden, høfligt, men køligt og helt modsat, som det tidligere havde været.

Nu mødtes de så her på åben vej. Holsen var ridende ligesom Sværken, og uvilkårligt holdt begge deres heste an. Henrik Sværke havde aldrig været så opbragt på Mogens Holse som denne på ham, så han for sin part havde godt kunnet slå en

streg over det, der var dem imellem, men han mærkede, at forbitrelsen havde haft stærkt tag i den anden, og han ville derfor ikke byde sig til, men lade det hele glide, som det bedst kunne.

Men her ride forbi, som var det en ganske fremmed, han mødte, ville han alligevel ikke, hvis da ellers den tidligere ven ville standse for at veksle et par ord. Og det var Holsen mere end villig til nu. Siden han og Henrik Sværke skiltes, havde han sammen med mange andre rendt hornene af sig med hensyn til riffelbevægelsen. En riffelforening havde han fået dannet og anskaffet en hel del rifler til den flok, der i første omgang vildt begejstret havde begyndt at øve sig i riflernes brug.

»En riffel i hver mands hånd!« havde slagordet lydt fra mund til mund, men så var riffelprovisoriet kommet og havde sat bom derfor igennem forbudet imod riflernes indførelse. Planløst og uden noget virkeligt holdepunkt havde det hele været. Ingen ville være fører, og ingen ville skyde, så riflerne hang tildels ubenyttede på deres søm, ofte til indvendig ærgrelse for ejermændene, fordi de i de pengeknappe tider havde været dumme nok til at anskaffe sig en sådan indretning, som de omtrent ingen brug havde for.

Mogens Holsen havde også forlængst indset, at Henrik Sværke ikke havde bedømt riffelbevægelsen så forkert, som han før mente, så det var i grunden både dumt og kedeligt, at de var tørnet sammen herover. Men gå til ham og give en undskyldning for sin tidligere optræden kunne han alligevel ikke bekvemme sig til. Det var ikke morsomt at skulle indrømme en dumhed eller en fejl, så hellere lade som intet og vedblivende køre videre i den skure, som forholdet nu en gang var kommet i.

Men nu så han Sværken stramme tøjlen, og i samme øjeblik gav han et ryk i sin, så hesten følte, den skulle stå.

»Jeg er ude for at lægge lidt grund til et andelsmejeri,« sagde Henrik Sværke, da de havde vekslet et goddag, »vil du være med der?«

»Ja, de andelsspørgsmål kommer man vist ænne udenom,« svarede Holsen, »for som alting tegner, bliver det vist nødvendigt for bønderne at slutte sig noget mere sammen.«

»Det mener jeg med, og så skal jeg lade dig vide, når vi æls

vil samles for at træffe en nærmere bestemmelse om sagerne.«

Det hele kom med forretningsmæssig tørhed, men de få kølige ord havde dog alligevel brudt et hul i isen omkring riffelmuren og gav forventning om, at den tilsidst helt ville tøj op. Og hvad riflerne havde splittet, ville mælken nok samle, da her var et felt, hvor begge kunne mødes i fuld forståelse og samdrægtighed. Her var det ene bonden, som kom frem hos begge. Politikerne var der intet af.

Inden de skiltes, fortalte Henrik Sværke om skuddet på Estrup. Mogens Holse havde ikke hørt derom og blev meget bestyrtet over meddelelsen. Sværken tænkte også, at han med henblik på Holsens ophidsede ord om riffelsagen kunne have tilføjet, at her var da blevet skudt, men han tav dermed.

Ved ankomsten til Stæregården traf han først mosteren, Bodil Stær, der endnu var rask og rørig og stadig stod for den ret store husholdning, som var vokset op siden de havde anlagt mejeriet. Gården selv var kun lille, og da moderen, Inger Prier, havde sat igennem, at der skulle bygges på Stæremosen, havde Mortens fader, den gamle arrige Knud Ræv, i høje toner skældt ud, fordi hans søn skulle nøjes med sådan en elendig halvgård i stedet for at få Priergården, som han fandt, at Inger Prier burde give fra sig. Men hun havde set anderledes på det. Hun ville ikke sættes fra styret, men regere videre, som hun var vant. De to unge kunne så få den nye gård og den lille avling at arbejde med. Bodil og Morten havde også været himmelglade for deres smukke hjem og det arbejde, de havde fået imellem hænder. Den sure mose med det vildtvoksende krat omkring var blevet drænet og ryddet og i årenes løb kommet i god drift og rigeligt kunnet føde en familie. Siden havde de anlagt det lille mejeri og var derigennem blevet velstående folk. Den ene af sønnerne havde fået part i mejeriet og havde også øje for, at der burde sættes ind med mere tidssvarende maskiner, men nu begyndte dette andelsvæsen at murre op, så det var bedst at vente med større bekostninger og se, hvad tiden ville føre med sig, så det hele blev derfor ved at køre på gammeldags maner.

Mosteren tog glad imod Henrik Sværke.

»Det er morsomt at se dig,« sagde hun, »og hvor du dog mer og mer kommer til at ligne din får. Han var jo osse en stands-

mand at se på, og jeg glemmer aldrig, hvor stolt han tog sig ud den gang, han kom kørende i sin fine ny holstenervogn, da han og din mor skulle have bryllup. Vi var lige ved at gå baglæns allesammen over al den stads og herlighed, som Kestne kom ind til på Sværkegården, og hun fik jo osse monne rige dage der. Men hun er lige godt osse glad for at være kommet tilbage på den gamle hjemgård.«

»Ja, der tror jeg nok, hun befinder sig bedst, når hunne mere kan tage fat som før.«

»Ja, og der kan hun rigtig sidde og drømme, som vi andre søstre driller hende med. Og ingen kan heller have det bedre end hun. Når bare hun holder sig i ro, har hunne nun smerter i benene, og både store og små derovre vil jo hellere end gerne bære hende på hænderne, så det er så udmærket, som det vel kan være.«

»Ja, mor har det godt,« sagde Henrik Sværke, »men det har hun osse fortjent.«

»Ja, der er ænne monne, som har kunnet stå mål med hende.«

»Nej, hende har de fleste måttet se op til.«

Som så ofte før gled Henrik Sværkes tanker tilbage til det, at han også gerne ville haft, at moderen skulle have tilbragt sine sidste dage på Sværkegården. En kærlig og omhyggelig pleje skulle ligeledes her været hende vis, men hendes stærke årebetændelse og gårdens brand havde drevet hende til at tage en afgørende beslutning om at ville tilbringe resten af sin tid hos sin yngste datter, som hun havde givet fra sig, da denne var ganske lille.

Alt vedrørende flytningen var ordnet i bedste forståelse, så her var ingen skurrende mislyde hverken over det ene eller det andet, og Sværken kunne kun glæde sig over, at den opofrende moder havde fået det så godt i barndomshjemmet.

Morten Stær og sønnen kom nu ind.

»Ja, jeg er taget herover for at forberede jer på, at vi er nun stykker, som har i sinde at slå vos sammen om et andelsmejeri,« sagde Henrik Sværke omtrent med det samme.

Et lille suk hævdede Morten Stær's bryst.

»Ja, jeg har jo i og for sig ventet det, selv om jeg langt fra har ønsket det,« sagde han stille, »for jeg skanne nægte, at

dette her mejerivæsen har været godt for mig, så jeg havde gerne fortsat en rum tid endnu, hvis det kunne lade sig gøre.«

»Ja, det er der junne noget at sige til, men nu har du haft dit — nu må vi andre tage vort, og havde du været stillet som alle vi andre, tænker jeg, at du havde slået følge med vos.«

»Ja, det er rimeligt nok,« indrømmede Stæren, »for jeg tror osse, der er noget rigtigt ved al denne andelssnak, og går du og de andre fra mig med jer mælk, ender det vel med, at jeg osse selv går med i det nye mejeri. Men I må ænne forlange, at jeg skal stille mig i spidsen for det.«

»Nej, det ville da være ganske urimeligt, for enhver er da i så henseende sig selv nærmest, og jeg kan da godt forstå, at du holder igen det bedste, du kan.«

»Ja, jeg holder igen, ænne alene for fortjenestens skyld, men osse fordi det har været morsomt og storartet at have så meget at arbejde med. Her begyndte jo jeg og vor mor med en stab dreng og en nykonfirmeret tøs til hjælp i alle de første år, indtil børnene kunne være med at tage fat, og nu er her blevet arbejde til 8—9 stykker foruden mændene, der kører mælken. Det har sat monne skillinger i bevægelse mellem år og dag. Og alle de svin og kalve, som jeg ekstra har født op, gav jo osse noget at lade tankerne have travlt med.«

Morten Stær lod hånden et par gange glide henover sit åbne, godmodige ansigt.

»Ja, der har været meget at glæde sig ved og være taknemlig for,« sagde han som mere hen for sig selv, »og når det så ænne kan blive til andet, må man sige tak for den tid, der er gået så godt, for hun kommer i hvert fald ænne ilde tilbage.«

»Det meste af det nye, som kommer frem, slår jo gerne noget gammelt i stykker,« sagde Henrik Sværke. »Nu ser vi sån bare med min broder Rasmus Væver. Da han begyndte på sit håndværk, mente både mor og de fleste andre, at det var et godt og solidt erhverv, men nu er det dog blevet sån, at selv om han er dygtig i sit fag, så mindskes dog bestillingerne, for når folk hverken sår hør eller holder får, vil der junne blive noget for almindelige vævere.«

»Nej, hvem havde vel skullet tænke, at det kunne blive sån,« udrød Bodil Stær, »for vævere og vævning var jo dog noget,

som manne havde troet kunne undværes. Men heldigvis har jo Rasmus sit på det tørre, selv om han kommer til at lade væven stå.«

»Og I har osse jert på det tørre, selv om I kommer til at lade centrifugen stå,« faldt Henrik Sværke ind.

»Det har vi,« nikkede mosteren, »og skal derfor helle ænne jamre vos.«

Da alt vedrørende mælkespørgsmålet var klaret, gled samtalen ind på de sidste tiders politiske begivenheder. Stærens havde hørt om skuddet på Estrup, hvilket de stærkt fordømte, men dog samtidig ønskede, det måtte have sat ham en skræk i blodet, så han kunne få i sinde at trække sig tilbage eller i det mindste lægge sit regimente om på en anden bov. I lighed med alle frihedselskende bønder var Morten Stær dybt krænket over det forfatningsbrud, der havde fundet sted, og regeringen burde være i overensstemmelse med folketingets flertal.

For Henrik Sværke kom der ekstra travle dage med at samle andelshaverne til det nye mejeri og få alt tilrettelagt vedrørende sagen. Mejerikredsen blev ikke så ganske lille i udstrækning, da der indmeldte sig adskillige rundt omkring fra, så der blev også et brændende spørgsmål om mejeriets beliggenhed. At det skulle ligge så centralt som vel muligt, var alle enige om, men der var flere byer og steder, som i og for sig kunne være lige gode, så det ville blive ret vanskeligt at tage en bestemmelse, når først man kom så vidt.

Henrik Sværke havde forlængst udset en plads, som han mente egnede sig bedst for anlæget, og for denne ville han kæmpe, så stærkt han formåede. Han ville have mejeriet lagt netop der, hvor han fandt det rigtige sted var, nemlig i det sydøstre hjørne af hans hjemby. Der krydsede tre veje hverandre, og derfra ville der være en af de korteste strækninger til stationen, hvor de skulle levere smørret. Men indenfor det nedsatte udvalg var en 7—8 stykker, som holdt stærkt på en af de andre byer, hvor den ene af mændene havde en svoger, der gerne ville sælge en byggeplads, så der var mange interesser, som gjorde sig gældende.

Det forberedende arbejde var nu klaret, og der indvarsledes til stiftende generalforsamling. Martin Spur var også til stede,

og da han hørte, at lovforslagene lød på, at hver andelshaver kun skulle have én stemme, begyndte han straks at protestere.

»Der skal vel da nok være forskel på, om man møder med mælk fra 20 køer, eller man kun har en eneste ko,« råbte han arrigt.

»Det skanne være køerne, der stemmer,« råbtes der tilbage.

»Det skal være menneskene selv!«

»Ja, det har jeg nok set, at der skrives så meget op om i aviserne,« tog Spurren fat igen, »men jeg havde dog tænkt mig, at når vi kom sammen her, var vi så monne gårdmænd, der ville hævde vor egen ret, så vinde skal risikere at blive sat til vægs af alle og enhver.«

»Du mener vel af parcellister og husmænd,« afbrød en lille duknakket parcellist med et svedent grin, »og det ville naturligvis osse være generligt for sån en matador som dig at blive stillet lige med vos andre knæbønder.«

Spurren sendte ham et rasende blik.

»Der var jo ingen, der snakkede til dig, så du kan vel holde din skvaldre hos dig selv.«

»Ja, nu må vi holde vos til sagen,« erklærede Henrik Sværke i en fast og afgørende tone. »Men hvad det æls angår med stemmerne, så er der kun en eneste mening om det spørgsmål, og det er, at i sån et andelsforetagende må alle stå lige. På det bredeste demokratiske grundlag skal vi bygge vort mejeri, og kan vinde enes om det, skal jeg i hvert fald ænne være med.«

»Og jeg heller ænne!« lød det i kor fra størsteparten af forsamlingen.

Spurren blæste sin pibe ud med et vældigt stød. Han havde håbet, at han sammen med en hel del andre højregårdmænd skulle kunne sætte stemmeflerheden efter koantallet igennem, men han forstod nu, at det ville ikke lykkes. Stemningen var for overvældende til den side, hvor demokratiet havde hjemme.

De forskellige love, som Henrik Sværke tillige med de øvrige udvalgsmedlemmer havde udarbejdet, blev derpå vedtaget med et par mindre ændringer, og bestyrelsen valgt. Sværken fik så godt som alles stemmer. Selv om ikke hver enkelt var enig med ham i hans syn på forholdene, fandt de dog, at her kunne de ikke undvære ham. Som han var den, der havde rejst sagen,

måtte det også være ham, der kom til at stå for ledelsen. Han skulle ind i bestyrelsen, og han skulle også være formand. Og han blev det.

Og sin vilje med hensyn til, hvor mejeriet skulle ligge, fik han også sat igennem, og man byggede, som han i det store og hele ønskede. Det var ikke nogen ringe tillidserklæring, man her gav ham, skønt man både åbenlyst og bag hans ryg brumlede ikke så lidt over den magt, han sad inde med, og hvoraf en del var givet og en anden selvtiltagen.

Samtidig med mejeriet skød så brugsforeningen frem. Ganske vist var det Niels Krøl, der her stod for roret og gav tonen an, og han kunne også være god nok for sig og var ligesom broderen en klog og dygtig mand, men man skulle dog tage meget fejl, hvis ikke det var Henrik Sværke, der var med til at dirigere og give sine anvisninger om tingene.

Og nu begyndte Niels Nygård at køre op med forsamlingshus, som om det ikke kunne være nok med at samles i skolen og hos høkeren, der dog havde et par helt gode stuer, som han gerne stillede til rådighed, når som helst det skulle være. Men se, om ikke Nygården kunne snakke alle et øre af, så folk tegnede sig for større eller mindre beløb til at bygge forsamlingshus for.

Man turde vædde på, at det ligeledes var Sværken, der puffedet frem og gav sine ordrer om, hvordan det burde planlægges, og som en rød tråd gik det igennem det altsammen, at stort skulle det være både med mejeri og brugsforening og forsamlingshus. Ikke alene gjaldt det selve bygningerne, men også pladsen udenom. Så store jordstykker behøvedes hverken det ene eller det andet sted, men det var, ligesom man allerede gav sig til at spekulere på udvidelse langt ud i fremtiden. Og brugsen og forsamlingshuset skulle absolut ligge i nærheden af mejeriet. Hvad mening der kunne være hermed, var der adskillige, som ikke fattede. Der havde været et par billige smågrunde til salg inde midt i byen, så dem burde man have købt fremfor at trække det hen i en udkant.

»Man forstår ænne, hvad alle de kloge karle har set med patøv at ville have alting trakt hen i den bysende,« sagde den gamle træskomand en dag, han mødte Lars Hjulmand ude på gaden.

»Ja, det kan jo danne være for, at Sværken skal have nær-

mere til brugs eller møder eller sån noget lignende,« sagde hjulmanden, »for han får jo da længere på denne her måde, så der må være andet, der stikker bag.«

»Ja, der er jo nun, der snakker om, at der kas en gang vil komme en stump vej, som vil krydse de andre derhenne, og skulle det blive tilfældet, menes der, at byen vil krybe mere i den retning.«

Hjulmanden spyttede langt.

»Ja, nu skal der jo stadig snakkes om at udvide sig! Det har man æls ænne hørt ret meget om før, un når det gjaldt et par gamle slæber eller en frugtsommelig kone, men nu er det jo blevet på mode at gale op om det både først og sidst.«

Træskomanden tog sig en ny skrå.

»Ja, det lærer vi jo af Henrik Sværke.«

»Ja, og ham kan vi jo forresten osse lære meget andet af,« indrømmede hjulmanden i en anerkendende tone, »for han er nu en klog general i mæssene alle retninger. Og sikken han kan tale for sig! Det kan nok være, at han på mødet forleden aften ordentligt høvlede højremændene.«

»Ja, det er osse lige, hvad de drabanter har fortjent. Og selv om jeg æls ænne forstår mig ret meget på politik, så kan jeg da i det mindste forstå, at det er helt ad helvede til med al det befæstningsvæsen, som Estrup sender vos på halsen.«

»Ja, gid fanden havde det hele.«

Som træskomanden havde sagt, havde hverken han eller hjulmanden ret megen forstand på politik, men de vidste dog begge to, hvilken retning de ville tilhøre, og ved valgene stemte de altid venstre.

De så nu Martin Spur komme ud fra et af husene. Uvilkårlig rettede de sig lidt, som om de ville væbne sig til at tage en dyst med den rige, højresindede storbonde. Ud foran dem standsede han.

»Nå — har I holdt fyraften for i dag?« spurgte han spodsk.

»I så fald kommer denne andre ved, for vi skal hæve daghyren hos vos selv,« gav hjulmanden tilbage.

»Ja, stormestre kan jo altid selv bestemme farten, og ved manne andet, er det jo nemt bare at lægge på betalingen.«

Det rykkede lidt i hjulmanden. Han havde for ikke længe

siden lavet et stykke vogntøj til Spurren, og denne havde da gjort ophævelser over, at prisen var steget nogle øre.

»Vi håndværkere skulle vel osse nok have lov at få lidt for vort arbejde,« sagde han dirrende.

»Ja, den vise kan I lære hos socialisterne! Det er skrappe folk til den slags. Og det er bedst at tage ved lære hos dem og æls forresten agte og ære dem ligesom familien, der har stået om i avisen, som lod deres barn døbe Pioline Geleffine Brixiane.«

Spurrens hånlige grin drev harmen endnu stærkere op i hjulmanden.

»Fordi nun skaber sig op og giver deres pige et fjollet navn, har vel ænne noget med socialisme at bestille, men det er skrap, når de store højremænd ænne har andet at hænge sig i.«

Spurren så stirrende på ham.

»Den slags kunne venstremændene kas ænne tillade sig! Men det er jo osse nun rene engle, selv om en del æls stiller sig, så man er nødt til at putte dem i kasjotten. Men jo længere de bliver dømt, des finere er det naturligvis. Det har vi jo set med Jordan og Slengerik og Berg og hvad nu alle de tugthuskandidater hedder. Sikke en stads, der var med dem, både da de sad, og da de kom ud. Hurra blev der råbt for dem, og penge fik de til! Det var vel nok noget, der kunne klodse. — Forresten var det underligt, at Inne ligesådan stadsede op for Mads Mikelsen, da han kom ud af hullet, fordi han havde stjålet kyllinger.«

»Der er dog vel fanden til forskel på en almindelig beskidt tyveknægt og så politiske arrestanter!« brusede hjulmanden op.

»Ja, forskel kan der være, og det var der osse her, for den ene er bare en simpel Lazarus, mens de andre er fine venstredaktører og folketingsmænd, men de ligner da hverandre godt nok med, at de allesammen har forbrudt sig imod landets love og den lovlige øvrighed.«

»Men den øvrighed, vi har med gendarmer og samt, er heller ænne altid til for ordentlige mennesker at rette sig efter,« begyndte hjulmanden igen.

»Ja, pas du nu bare på, at dunne kommer forkert af sted med din gabede venstremund,« afbrød Spurren med et ondt blink i øjnene. »Men nu kan det så æls være med alt det, som det være

vil, men med det samme, jeg ser dig, kan jeg æls sige, at du må hilse din Kristian, at de 200 kr., jeg har lånt ham i hans hus, dem opsiger jeg til næste termin.«

Med et kort nik gik Spurren videre, mens de to andre blev stående halvvejs som lamslæde.

»Det onskabsfulde asen!« brød det så endelig ud af træskomanden, da Spurren var udenfor hørevidde.

Under det hidsige ordskifte havde han intet sagt, men indvendig moret sig over, hvordan hjulmanden kunne give igen. Det var jo ellers ikke altid så let for en lille håndværker at stille sig op imod en stor gårdmand, men hjulmanden havde temmelig godt med arbejde og sad helt vel i det, så han kunne i og for sig være ligeglad, enten Martin Spur peb eller sang.

Men så var der sønnen. Han havde købt et gammelt hus og lånt et par hundrede kroner af Spurren, så nu kunne han ramme hjulmanden gennem opsigelsen af disse penge. Det var en lumpen måde at hævne sig på, men sådan gik det jo flere steder. Rundt omkring fortaltes der, at banker og sparekasser ikke ville have deres penge stående hos venstrebønder, så det ene lignede jo det andet. Men slemt for Kristian var det, at han således skulle straffes for faderens mund. Havde Lars Hjulmand tænkt det, ville han måske hellere have stukket Spurrens udæskning i lommen. I hvert fald havde slaget ramt ham hårdt. Hans hænder rystede, og det var, ligesom hele skikkelsen blev mindre og mere kroget i de sidste øjeblikke.

»Ja, det onskabsfulde asen!« gentog han så med en stemme, der skjælv af indre ophidselse. »Og hvor er det synd for Kristian.«

»Du må hellere snakke med Henrik Sværke om det hele,« rådede træskomanden trøstende, »for han plejer gerne at vide råd for det meste.«

Jens kunne så inderlig godt forstå sin gamle nabos sorg og sætte sig ind i de følelser, der beherskede ham. Det var trist for en fader at komme til at skade sin egen søn for politikens skyld, men når det nu en gang var sket, måtte han prøve at råde lidt bod herpå, og for Jens' øjne at se var det først og fremmest Henrik Sværke, der her kunne stå som redningsmanden.

»Ja, jeg ved heller ænne andet end at gå til Sværken,« sagde hjulmanden grødet og rømmede sig stærkt, idet han vendte sig og gik hjemad for at tage fat på sit arbejde.

Først efter fyraften havde han tid til at søge ned på Sværkegården. En af skomagerens småpiger løb just derfra. Hun havde været der med en telefonbesked og havde nu tjent sig den fastsatte tiøre, som skulle betales for et bud. Desuden havde hun fået en stor rundtenom sigtebrød med smør og ost, så det var en dejlig tilgift. Men sådan var det altid at komme hos Sofie Sværke. Hun snakkede gerne så morsomt op og gav så godt som hver eneste gang et eller andet foruden budlønnen. Skomagerbørnene var derfor ofte lige ved at komme op at slås for at få lov til at fare af sted, når der var telefonbud til Henrik Sværke. Ikke just for hans skyld, men for Sofies.

Men det var da ham, de kunne takke for, at telefonen var kommet og var stillet ind hos dem. Gårdmændene der i byen og nærmeste omegn havde flere gange talt om, at det ville være rart med en telefon, da det dog ved visse lejligheder kunne være nemt med sådan et apparat.

Efter en del snakken frem og tilbage om spørgsmålet var det så endelig blevet vedtaget at oprette en lille andelstelefon. Der var flere af byens håndværksfolk, som havde børn, der kunne løbe med bud og gerne ville have telefonen indlagt hos sig for derved at tjene de forskellige tiører, som kunne blive ved at gå med budene til medlemmerne.

Blandt ansøgerne var Jens Skomager, der forud havde henvendt sig til Henrik Sværke og bedt ham foreslå, at han fik telefonen, hvilket Sværken straks lovede. Han vidste, der var smalhans i skomagerhuset, så de kunne trænge til hver en lille fortjeneste. Ingen af de øvrige havde heller noget at indvende imod, at skomagerens fik bestillingen. De var flinke og vellidte folk, og huset lå midt i byen, og rigelig med børn til at sende ud med budene var der, så det kunne ikke falde bedre.

Alt var derfor i så henseende ordnet til parthavernes tilfredshed, og nu travede den lille lykkelig af sted med sin tiøre i den ene hånd og sigtebrødet i den anden. Med sine små skarpe tænder gnavede hun løs på rundtenommen, da hun så en af sine brødre komme løbende imod sig.

»Jeg skal osse ned med bud til Sværkens,« råbte han. »Vent på mig, til jeg kommer tilbage, så kan vi følges ad hjem.«

Uden at afvente svar løb han videre og kom ind på Sværkegården kort efter, at hjulmanden havde sat sig til sæde for at få røgtet sit triste ærinde.

»Nå — det kan nok være, der er gang i telefonen,« sagde han, da han så drengen.

»Ja, det er både godt og ondt med den bytelefon,« sagde Sværken, »for det er jo snildt at kunne telefonere et eller andet sted hen, når man kommer til bys, men man ligger alligevel for langt borte til at få den rigtige nytte af den, og meget af det bliver for besværligt.«

»Ja, det gør det jo.«

Hjulmandens tanker var mere ved opsigelsen af lånet i sønnens hus end ved telefonen, og så snart drengen havde fået sin betaling og sin ordre, begyndte den gamle at fortælle om anledningen til sit komme.

»Ja, det kunne godt nok ligne Spurren, og som han står jo flere andre,« sagde Sværken, »men dette her skal jeg nok hjælpe jer ud af, så hanne skal få fornøjelsen at rive Kristian af stabelen.«

Han havde lige solgt et hold svin, og af summen for disse ville han så lægge hen, så han siden kunne hjælpe familien ud af forlegenheden. Der var ellers andet, han havde tænkt at anvende beløbet til, men det fik så vente til en anden lejlighed. En fattig mand skulle ikke på den vis komme til at bøde for sit venstresind, så vidt han kunne afværge det.

Hjulmandens gang var lettere, da han forlod Sværkegården, end da han kom. Nu var sønnen vel hjulpen, når han kunne få dækning for det opsagte lån, og det var altid bedre at skylde Sværken end Spurren.

Da han var gået, blev Henrik Sværke og Sofie et øjeblik alene inde i stuen.

»Det vil junne blive så hel lille en skilling om året til en telefon,« sagde han, »men som det er nu, er det mæssen noget af en plage, og det er osse en farlig redelighed med at have nun flintrende frem og tilbage på vejen både først og sidst.«

»Ja, særlig nu under alt dette her byggeri både det ene og

det andet sted foruden alle sognesagerne ville det jo være en stor fordel for dig at have en telefon,« sagde Sofie, »så jeg synes, du skulle hellere bestille den med det samme.«

»Ja — men det er jo en udgift — —.«

»Ja, men som osse kan bringe en indtægt.«

»Ja, dyrlægen har jo fået telefon, så skulle der komme noget i vejen med nun af kreaturerne, ville det jo være et gode, når man straks kunne tilkalde hjælp.«

»Ja, tag du den bare, når du mener, det er det rigtigste, og synes du, det kan knibe lidt med betalingen, så kan jeg godt undvære den ny kjole, jeg æls havde tænkt på at få.«

»Nej, det skal dunne, for den trænger du til. Men telefonen tror jeg nok, jeg bestemmer mig for ilejn.«

Henrik Sværke havde for længe siden været klar over, at det ville være godt med en telefon i huset, især da de boede temmelig langt fra andre mennesker. Han kunne også uden videre snak ladet den indlægge, men det var altid så hyggeligt at drøfte det hele igennem med Sofie. Som så mange gange før måtte han sige sig selv, at han i hende havde vundet så prægtig en livsledsagerinde, som nogen mand kunne ønske. Rask og dygtig var hun til sin gerning, og alting kunne hun få til at glide. Var der et eller andet i vejen med folkene, skulle hun nok på sin muntre legende måde få løst de forskellige knuder. Ikke mange havde en hustru som han, og han mente også, at han i nogen måde prøvede at skønne derpå og sige hende tak.

Men alligevel — igen kom dette, at hvor meget hun end var for ham, så levede dog mindet om en usigelig blid og skøn lille pige, som han havde kendt og mistet i sine unge dage. Og hendes billede lyste med en glans, som intet i verden kunne fordunkle. Hun havde været den første hos ham, og som sådan ville hun i grunden også på en vis blive både den sidste og den eneste.

Men hun var blot et minde. Sofie var hans hustru og den, der levede og havde blivende værd for ham, så i hans virke kom hun højere end Anna, og med hende ved sin side var det herligt at gå ud i dagens gerning til det, der ventede at blive løftet. Meget var kommet i groning, men mere var tilbage. Livet havde så uendelig meget at byde, og der lå opgaver nok for

hans fod, endda flere, end han evnede at føre ud i virkeligheden.

Men efter ham kom jo også andre; først og fremmest måtte han her se sin søn, sin lille raske Erik, der tegnede til at blive en ægte Sværke. Og nu skulle han se at give ham en opdragelse og uddannelse, der kunne skaffe ham det fornødne rygstød til at gå ud i verden og tage kampen op for det, der ville komme til at ligge på hans veje. Og meget lyst og rigt var der at bygge sine forhåbninger på.

Og lovende groede det om ham selv både ude og inde i det hjem, han og Sofie havde skabt, så det varslede også her om grøde og fremgang og gav løfter om, at hvis tiderne gik opad, kunne han ikke alene siden overlade sin søn en mønstergård, men også sætte ham i en økonomisk fri og uafhængig stilling. Der var tryghed i dette, men han følte tillige, at det samtidig kunne rumme en fare. Der skulle en bred ryg til at bære gode dage, hed det, og det gamle mundheld havde så fuldstændig ret. Det var en herlig ting ikke at skulle tynges af økonomiske besværligheder, men dobbelt vanskeligt og farligt kunne det være at blive skudt ind i rigdom.

Der hørtes stemmer ude i førstuen, og en ung pige kom ind sammen med to yngre mænd.

»Ja, vi kommer et helt regiment,« sagde hun, »men vi ville nu gerne snakke lidt med dig alle tre, og så bestemte vi at slå følge, for så havde du danne ulejlighed af vos un en gang.«

»Det er jo meget betænksomt af jer.«

Henrik Sværke så velvilligt på den friske, tiltalende pige, der sad ved siden af ham i sofaen, medens begge karlene havde taget plads foran bordet. Hun hed Martha, og hendes farmoder var en kusine til Henrik Sværkes fader, hvis fader igen havde hjulpet hende til at blive jordemoder, da manden var død, og hun derved havde evnet at skaffe føden til sig og sine børn uden at komme på sognet. Det havde hun aldrig glemt, men altid fortalt derom til børn og børnebørn, og bestandig var taknemlighedsfølelsen holdt levende hos familien.

Henrik Sværke havde også hørt om Stor-Birte, der først tjente en tid på gården og siden havde fået et lille jordemoderkald på Østfalster, men nogen særlig forbindelse havde der ikke været opretholdt, så han kendte ikke videre til, hvordan det ellers

var gået dem. Men nu sad her nogen af den vidtforgrene slægt, så han kunne få lidt at vide om dens medlemmer.

»Ja, vi er kommet for at søge bestyrerpladsen på det nye mejeri, I er ved at bygge,« sagde Martha, da hun havde fortalt lidt om familieforholdene, »for jeg har nu i flere år været mejerske, først på Næsgård og nu på Corselitze og begge steder fået gode anbefalinger — og min kæreste har tjent på Ourupgård, siden han var dreng, og en tid været materialkusk og er nu begyndt at gå med i mejeriet — og så var det, vi ville snakke med dig om den bestyrerplads.«

»Ja, vi ville jo gerne have vos et selvstændigt hjem, hvis det kunne lade sig gøre,« fjøede karlen til.

Han hed Laurits Jensen og var stor og kraftig og ligesom hun dannet og beskeden i hele sin optræden. Sværken læste straks de medbragte anbefalinger igennem.

»Ja, skal vi tænke på jer, må det jo egentlig blive dig, der får pladsen,« sagde han så med et lille smil til Martha, »for det er jo dig, der står med betingelserne.«

»Men I indskriver vel ligegodt Laurits, selv om han kun kommer med på slæbetog,« sagde hun muntert.

»Ja, det er jo det almindelige, at manden er ansvarshavende.«

»Jamen det er nu en meningsløs ordning,« indskød Sofie, der var ved at dække bord, »for når det i virkeligheden er et kvindfolks arbejde, der slår hovedet på sømmet, så skulle det osse være hende, der får æren for det.«

»Martha må osse godt få æren, når bare jeg får pladsen,« lo Laurits.

»Ja, vi skal nok dele og enes pænt om det hele,« erklærede hun.

»Ja, så skal jeg se, hvad jeg kan gøre,« sagde Sværken, »men love noget bestemt kan jænne, for dette her er vi flere om, og der kan osse komme andet ind, så binde mig til noget vil jeg heller ænne.«

»Nej, det kan vi godt forstå, men vi ville nu herved for at lægge det frem for dig, og fra gammel tid har det jo været skik, at alle vi fra vor side har tyet til Sværkegården, når der var noget i vejen for vos — og herfra kom jo den største hjælp, så jeg ville osse prøve at bede om støtte her.«

»Ja, og det går mig ligesådan, for jeg er osse lidt ud af familien,« sagde den anden af de unge karle.

Han var mindre og meget spinklere end Laurits, men med raske og gesvindte bevægelser. Han stammede ellers fra skræderhuset og var selv skrædersvend og forlovet med en søster til Laurits Jensen.

»Ja, jeg ville så æls gerne søge på uddelerpladsen i brugsforeningen,« oplyste han videre.

»Nå — det vil du.«

Sværken kendte ham godt og huskede, at han i skolen havde været særdeles flink til at regne og skrive, snild og geskæftig i vendingen var han, så han kunne være ret velegnet til at stå bag en disk og ekspedere kunderne og føre regnskabet. Dygtig til at sy var han ellers også, så antagelig kunne han igennem professionen tjene sit ophold, men faderen var ligeledes skræder, og en yngre, noget svagelig broder skulle også den vej, så der var nok til at sy i den familie. Og helt let at begynde andre steder for den, der ikke havde noget at støtte sig til, var det ikke, derfor kun rimeligt at prøve, hvis der bød sig noget bedre. I begyndelsen ville der muligvis ikke blive noget at gøre i brugsforeningens butik hele dagen, men så kunne Johannes jo passende stikke lidt sytøj ind imellem.

»Og hvis det så skulle være, at I mener at kunne bruge mig, så har jeg tænkt at tage hen hos en købmand for at sætte mig lidt ind i sagerne,« oplyste Johannes videre.

»Ja, det kunne da osse nok være nødvendigt, for det er jo noget helt nyt og uvant for dig,« sagde Henrik Sværke. »Og i grunden kunne der osse siges, at når der begyndes på handel, skulle der en handelsvant ind til at forestå det, men herude på landet er jo ingen rigtige butikssvende, og tage en købstadsvend synes jænne, der er nun rigtig mening i, når her er folk nok, der kan trænge til fortjenesten.«

»Og når de andre steder kan hjælpe sig med nun, som ænne er uddannede, kan vi vel osse,« bemærkede Sofie.

»Ja, jeg skal i hvert fald nok søge at gøre mit bedste på alle måder,« lovede Johannes.

Sværken nikkede lidt hen imod ham.

»Det tvivler jænne om. Men jeg vil sige til dig ligesom til de

to andre, at jeg vil huske på det, men jeg venne love noget.«

»Nej, men dette her er jo så godt, som det kan forlanges. Og det var jo endda heldigt, at vi traf dig hjemme, særlig for de to andre, der er så langt borte fra.«

»Ja, vi tænkte osse først på, om vi skulle gå op til byen for at prøve at få telefoneret til dig og høre, om du var hjemme, men vi kunne få kørelejlighed et stykke hertil, og når der så er langt fra jer telefon og til dig, ville det være altfor længe, inden vi kunne få svar, så vi bestemte at vove vos ud på må og få.«

Under Marthas udredning af omstændighederne vedrørende turen havde Sværken taget en fast beslutning angående telefonen. Der var adskillige, der kunne komme til at gå forgæves, sådan som det havde været tilfældet mangfoldige gange i årenes løb, særlig vedrørende sognets anliggender. Den slags var altid kedeligt, og det ville være godt, om det tildels kunne undgås i fremtiden.

Endelig var der så hensynet til ham selv. Mange forskellige ting kunne ordnes pr. telefon og megen tid spares.

»Henrik Sværke har fået telefon!« meldte en af skomagerens smådreng hæsblesende en dag, han kom hjem fra skole.

»Har han det!«

Skomageren havde ikke talt med Sværken i den senere tid, og da der sidst blev sendt telefonbud ned på Sværkegården, var der kun en af pigerne hjemme. Drengen havde så blot afleveret sin seddel og var dermed løbet tilbage uden at ane det mindste om, at han havde røgtet sin sidste telefonbesked på Sværkegården.

Det var kedeligt nok, for det havde altid været rart at komme ned til Sværkens, men der var jo så ikke noget at gøre ved det. Barneskuffelsen var hurtig ovre, men hos forældrene gik det dybere. Det havde slet ikke været så få tårer, som mellem år og dag var tjent ind dernede fra. Sværken var den, der fik de allerfleste bud, og børnene forsømte intet særligt ved at løbe, og foruden den fastsatte takst fulgte der altid lidt ekstra med, så det var et tab, når sådan en parthaver gik fra.

Men det kunne jo ikke hjælpe at hyle derover, og som de

glade mennesker skomagerens var, kunne de heller ikke længe opholde sig ved den ting. De fik nu også besøg af Martin Spur. Han plejede ellers ikke at have sin gang i skomagerhuset, da han ikke fik syet hos Jens og heller ikke havde part i telefonen.

»Ja, jeg ville bare høre, om det er sandt, at Henrik Sværke har fået telefon?« busede han ud, så snart han var indenfor døren.

»Ja, Olaf siger det — andet ved jænne,« oplyste skomageren.

»Jamen så skal det vel nok passe, og det er dog fanden til karl til at koste og hitte på. — Man skulle ænne tro, at han sidder stramt i det og at det er usle tider for bønderne, siden han sån kan mase sig op på alle måder.«

»Han er jo så knusende dygtig en mand, og derfor kan han magte mere, end de fleste andre,« svarede skomageren, imens han hamrede løs på sine pløkke.

Spurren gav et lille fnys.

»Han er dygtig ja — og så hænger heldet ved ham som skidtet ved et vognhjul, for han kan få dobbelt så meget for sine sager, som andre mennesker får for deres.«

»Men det er vel så osse, fordi hans sager er dobbelt så gode som andres.«

Spurren fnøs igen.

»Ja, ry har de ihvertfald fået — og ryet må så betales.«

»Mor, må jeg få margarine på mit brød i stedet for fedt?« lød en klinger barnestemme ude fra køkkenet.

»Nå, så I har osse begyndt med det elendige margarinepøjde!«

Spurren vendte sig harmfuld om imod skomagerens kone.

»Ja, det har vi.«

»Ja, det er forskrækkeligt, at nun mennesker vil æde det for-dømte møg, som jo da heller ænne er til andet end at ødelægge smørret for bønderne. Og nu har de i lange tider råbt og skreget på, at vi skulle arbejde for, at vort smør kunne blive så godt som muligt — og når vi så godt og vel har fået begyndt, så kommer denne her smørelse, der ligefrem skulle forbydes!«

»Nej, det vil jeg danne håbe,« skyndte Sidsel sig at indføre, »for selv om denne smager nær så godt som rigtigt smør, så er det dog meget bedre end det amerikanske fedt, som vi småfolk de fleste tider må nøjes med, så jeg vil da rigtignok ønske, at vi kan blive ved at få margarine.«

Hun havde nok hørt mændene snakke om, at der både inde i rigsdagen og flere andre steder var stor splid og spektakel om margarineloven, og hun vidste også, at flere af bønderne ligesom Spurren holdt på, at margarineproduktionen blev landbrugernes ruin, men det fik være med det, som det være ville, for et stykke margarinebrød var ikke at foragte, og de, der ikke havde råd til at spise smør, måtte være glade for det andet. Og enten så Spurren blev gal eller glad, ville hun blive ved med at holde på margarinen. Når han ikke lod sy hos dem, var der intet at tabe ved ham. Hun blev derfor i rappe, drillende vendinger ved at holde på den omstridte margarine og priste dens gode egenskaber i højere toner, end hun egentlig syntes, den fortjente, men for at ærgre Spurren kunne hun ikke bare sig for at smøre lidt tykt på.

Omsider blev han da også ked af at høre på hendes lovprisninger, der stadig steg, jo mere han rakkede ned, og med et gryntende farvel forlod han stuen.

Idet han åbnede døren, der gik ud imod køkkenet, ramte han en gammel kone, der blev kaldt for Palle-Marne og boede hénne i fattighuset, lige på panden. Hun var kommen ind, uden at nogen havde lagt mærke til det, og stod nu og lyttede ved køkkendøren. Med et højt vræl fløj hun ud til siden.

»Jøsses — det er dog forfærdeligt sán at komme brasende! Du kunne jo gerne have slået en rent ihjel, når du sán hugger med dørene, og du kunne vel da osse nok se dig lidt for.«

»Jamen hvad for en djævel kunne vel vide, at din forskabede kælling stod der og lurede,« skældte Spurren, »og når der skulle sket dig din forbandede ret, skulle man have smadret snudeskaftet på dig, for så kunne du kas lære at holde din beskidte kæft i.«

Inde i stuen sad Sidsel og Jens og morede sig kosteligt over sammenstødet. Både Palle-Marne og Martin Spur var lige grove i deres mund, og begge hinanden jævnbyrdige i at bruge de værste ukvemsord, så der var nok at høre på. Tilsidst indså Spurren dog det håbløse i at få Maren til at tie, og da det var ham, der skulle ud, medens hun skulle ind, forlod han endelig køkkenet, idet han hug døren i med et vældigt brag.

»Ja, når stodderne er galne, går det gerne ud over dørene!«

skingrede Maren højt efter ham uden her at få svar på tiltale.

Med et bredt grin trådte hun så ind i stuen.

»Ja, så fik man da lukket munden på det fortærskede stykke mandfolk, og sån skal de have det, de karle, som ænne kan lade andre i fred. Men det, som jeg så æls kom for, det er for at høre, om det er sandt, at Sværken har fået telefon?«

»Ja, det siges der i hvert fald.«

»Ja, er denne lige masende, at bønderne nu jyr sig til at holde sån nun snakkemaskiner! Men det skal jo være lige så gevaldigt med dem som med præster og proprietærer og prokuratorer, og Henrik Sværke skal jo være foran alle vegne. Og det er jo da osse ham, der begyndte med at samle ind til denne her Chresten Berg, som holdt sølvbryllup i arresten, og med til det drabelige halfaldera, som blev lavet ovre i Helsingør eller et andet sted på Fyn — der var han da osse for at se den Bogø-konge slippe ud af tyvehullet — så noget tosset ved ham er der da, hvor klog han så æls får skyld for at være.«

»Alt det skulle du æls have sagt til Spurren,« lo Sidsel, »for så havde I nok blevet mere enige, end I var før.«

»Ja, det kan nok være, men jeg bryder mig nu ænne om at have nun enighed med den borgmester. Men nu må jeg se at komme hen hos Else Hollænder, for jeg lovede at lade hende vide, om det var sandt, at Sværken havde fået telefon.«

»Ja, det var så æls en farlig badolje, der blev ud af det,« sagde skomageren, da Maren var gået. »Men nu tror jeg, at jeg vil ringe Sværken op og snakke med ham, om vinne kan komme til at gøre rent og lave kaffe og sån andet henne i forsamlingshuset, når det en gang bliver færdigt.«

»Ja, gør det, for det ville jo være rart, om vi der kunne få en lille fortjeneste.«

Der var stadig mange munde at mætte, så der var god brug for hver en lille indtægt, og hvor små beløbene end var, hjalp de dog til at skaffe det nødvendige. Mens skomageren telefonerede til Henrik Sværke, sad Sidsel og lyttede spændt for at gætte sig til, hvad der blev svaret.

»Ja, Sværken lod da meget velvillig,« sagde Jens, da han havde hængt røret, »og han lovede da osse at ville foreslå vos, når der skulle tages bestemmelse.«

»Så får vi det nok,« sagde Sidsel tillidsfuldt, »for når bare han tager sig af en ting, skal hun nok gå i lave.«

»Ja, han er jo den mands søn, der plejer at kunne sætte det igennem, som han vil. Og dette var jo så i grunden en hel god begyndelse med hans telefon.«

Som Sidsel skomager havde spået, kom det siden til at gå. Og de tre unge, der først havde været hos Henrik Sværke, fik ligeledes deres ønsker opfyldt. Johannes blev uddeler i brugsforeningen, og Martha og Laurits kom ind som bestyrerfolk på mejeriet. Nogen særlig kamp om indsættelserne stod der ikke. Alle kendte Johannes og vidste, han var et flinkt og ordentligt menneske, og for de to andres vedkommende var det anbefalingerne fra de tre så ansete navne som Næsgård, Corselitze og Ourupgård, der på Sværkens henstilling gjorde udslaget for dem.

Og nu lå de tre nybygninger der i udkanten af byen og talte deres tavse, men alligevel tydelige sprog om den nytid, der var inde, og hvor der trods brydning og kamp dog var tegn på fremskridt og grøde. Enten man var landbruger eller ikke, måtte man interessere sig for, hvad her var ført frem. Smør og ost og alt, hvad der knyttede sig til mælk og mejeridrift, gav jo penge til landmændene, og det gamle ord om, at når landmanden havde penge, blev der også noget til andre, kunne ikke bortfortolkes.

Og kunne det end være svært nok for mange landmænd, både de større og de mindre, var der alligevel noget, der vidnede om, at det spirede og groede i underbunden. Vel gik nogle fallit og måtte forlade gård og hjem, men der var også andre, der fik råd til at koste og lave mange forskellige ting, som man ikke tidligere havde set hos almindelige bønderfolk.

»Ja, der klages jo så meget over de dårlige tider, som vi har, og som det jo osse sandt nok er,« sagde den gamle Jesper Hillike en dag til Jens Høj, der var undertægtsmand ligesom han selv, »men hvor dårligt det end er, så kommer der dog så meget nyt ind, som vi aldrig har kendt mage til, da vi regerede. Man ser det jo bare på vogntøjet. Nun får store, svære arbejdsvogne, der kan bære så monne tønner korn, at man mæssén ænne forstår det. Så der er ligegodt noget forskel på dem og de pindevogne, som vi andre listede af sted med.«

»Ja, og der, hvor vi måtte nøjes med en fjællekasse med et

par knipper halm i, der suser de af sted med opskårne fjeder-
vogne med betrukne agestole.«

»Ja, det er grovheder, som man flotter sig både på den ene og
den anden maner, og nymodings og fornemmet skal det være,
om de så skal stå på deres hoved for at få det. Men det er det,
manne kan forstå, når der siges, at dinne har penge, vun de så
sån kan florere.«

Endnu længe fortsatte de gamle deres kritik over det nye og
moderne, der var kommet ind, og de store bekostninger, bøn-
derne udsatte sig for, når det dog ellers var så dårlige tider.

Til sidst gled talen hen på det nye mejeri, som de begge var
meget optaget af. Selve opførelsen var også et led af den kæde
udgiftsposter, som de ikke forstod, at nogen turde vove sig ud
for, men hvor farligt det end i deres øjne kunne være at give
sig i lag med sligt, måtte de alligevel beundre det, der her var
stillet på ben. Hele det store maskinanlæg med centrifuger og
andre forskellige apparater måtte vække deres højeste beun-
dring. Det var så storslået og mageløst, så man aldrig havde
drømt om, at bønderne kunne anskaffe den slags for deres smørs
skyld. Det havde også været dyrt at bygge og anlægge det hele,
og mange penge skyldte man nu væk og stod til ansvar for, men
dette tiltrods var det nok alligevel det rigtige, at mejeriet var
kommet.

Og at det var kommet og kommet nu, skyldtes i første række
Henrik Sværke. Det var ham, der havde sat det i gang, og han,
der var sjælen i det store foretagende. Og som de enstemmigt
havde valgt ham til formand for det nedsatte udvalg, der skulle
arbejde for mejeriets oprettelse og opførelse, således havde man
også enstemmigt valgt ham til selve mejeriets formand. Som han
havde ført det frem til bygning og anlæg, skulle han også føre
det videre.

»Berg er død!«

Det var Erik, der bragte faderen denne tidende, da han kom
hjem oppe fra byen.

»Er Berg død?«

»Ja, ganske pludselig. Vist af et hjerteslag.«

På Henrik Sværke gjorde meddelelsen om dødsfaldet et stærkt

indtryk, og trods al sin kølige ro kunne han dog ikke undgå at føle sig stærkt grebet ved tanken om, at den særlig i de sidste år så stærkt omstridte politiker ikke var mere. Som ingen anden havde han stået som en høvding, og var end førerne ofte gået ham imod, havde han dog haft tilslutning i folket.

Henrik Sværke havde heller ikke altid været enig med Berg i alle enkelthederne i den politik, han havde ført, men dog stod han som bergianer så fuldt som nogen, og et hårdt slag havde ramt hver en frisindet venstremænd, og selve landet havde tabt meget ved Bergs død. Hans arbejde for at vække bondebefolkningen ikke alene til politisk forståelse og interesse, men også for at bringe den almindelig folkelig oplysning, måtte respekteres. En mængde unge bønderkarle og piger havde han fået på højskole, og ovre på Bogø var hans navigationsskole, hvorfra mangfoldige dygtige sømænd var udgået. En åndelig vækker havde han været, og i gerning og sandhed havde han vist, at han havde haft et åbent øje for dem, der led ondt. Hans og Hørups alderdomslovsforslag bar for alvor vidne herom, og nu havde han og Hørup netop igen begyndt at nærme sig hinanden, så der havde været grundet håb om, at disse to betydelige mænd atter kunne komme ind i et frugtbart samarbejde.

Men nu var Berg så ikke mere. Sejr og nederlag havde han lært at kende, og sejr og nederlag havde han ført ind over sine partifæller, men i hvor det end havde båret hen med hans tanker og ideer, havde Danmark og demokratiet her mistet en af sine bedste mænd.

»Hvem skal så afløse Berg?« spurgte nu Erik.

»Der er ingen, som helt kan gå i Bergs sted,« svarede han, »men de, som kommer til at stå i første række, bliver Christensen-Stadil, Anders Nielsen og Madsen-Mygdal.«

Erik kendte alle disse navne og særlig I. C. Christensens. Fra sin tidligste barndom havde han lyttet til politik, både når der var fremmede, så der førtes en højkrøstet diskussion inde i stuerne, som når faderen havde været til møder og bagefter fortalte moderen og folkene, hvad der var foregået, ligesom han ofte forklarede dem noget af det, der havde stået om i aviserne. Så godt som hvert eneste fremtrædende navn indenfor dansk politik, hvad enten det hørte til højre eller venstre eller social-

demokraterne, havde Erik kendt i adskillige år og kunne sætte dem på plads indenfor de forskellige politiske partier.

Henrik Sværke havde tit måttet smile lidt i smug, når drengen lagde sin vågne interesse for dagen gennem den række spørgsmål, han rettede snart om dette og snart om hint, som hans livlige barnehjerne beskæftigede sig med. Og som han langt forud for de fleste andre børn fra først af kun havde vidst, at der var forskel på højre og venstre, således havde han også tid efter anden lært at kende, at der indenfor selve venstrepartiet var flere forskellige afskygninger med deraf følgende partistridigheder og splittelse.

På væggen over sofaen inde i hverdagsstuen hang et billede med de fem kendte venstreførere — Berg, Hørup, Høgsgbro, Holstein-Ledreborg og Bojsen, alle gode venstremænd, men størst af dem alle var dog Berg. Og nu var han død, og derfor var der sorg i landet. Det havde han hørt dem sige oppe i byen, og nu så han faderen gå ud i haven og hejse flaget på halv stang. Sin hue havde han taget af og stod et øjeblik med blottet hoved i novemberdagens tåge. Det var et syn, han aldrig kunne glemme.

Forøvrigt var det helt underligt med dette flag, der blev hejst på halv for at hædre Bergs minde. På den gamle gård havde man ikke haft noget flag, men da den nye blev bygget, havde de talt om, at der i grunden hørte en flagstang til ude i haven, der var lagt lidt om. Men meget havde der været at koste, og pengene kom kun sparsomt ind, så købet var skudt ud, indtil Bergs sølvbryllupsdag nærmede sig. Han sad da i fængsel, men desto stærkere slog hans partifæller kreds om ham. Det var jo deres sag, han led for. Det var forfatningskampen, selve folkets frihed, der havde ført ham ind bag lås og slå. At de havde forståelse heraf, skyldte de ham et synligt bevis for, og igennem de indsamlede 50.000 kr., han fik overrakt i sølvbryllupgave, havde man så frembåret sin tak.

Henrik Sværke havde selv været med ved indsamlingen og givet sit gode bidrag dertil, og samtidig havde han købt flaget og anskaffet flagstangen ude i haven. På Bergs sølvbryllupsdag havde Dannebrog så for første gang vajet over gården, og den dag, han var løsladt, gik det igen til tops — og nu hejstes det på halv ved hans død.

Bladene bragte nu nærmere meddelelse om dødsfaldet og hvad dermed stod i forbindelse, og ved første lejlighed så Erik at få aviserne fat. I flere år havde Folketidende været en daglig gæst i Sværkegården, hvor den ved sin fremkomst havde fortrængt højrebladet Stiftstidende. En tid havde man også været tilfreds med bladet og den politik, det førte, men tilfredsheden var snart blevet blandet med misfornøjelse, der slog ud i lys lue og blev til rød forbitrelse. Iblandt de hårdeste modstandere stod Henrik Sværke.

»Vi må have vort eget blad — der er ingen vej udenom,« huskede Erik, faderen gang på gang havde sagt til moderen. »Vi vil ænne lade vos kommandere eller hundse hverken af Rasmus Claussen eller Jordan, og der må vel nok kunne være så meget sammenhold og offervillighed imellem vos radikale folk på Falster og Lolland, så vi kan få en avis til at føre vor politik. Og selv om vi nok er få og i visse henseender osse små, så må vi alligevel være så meget mænd, at vi kan sætte vor vilje igennem.«

Og igennem var de så kommet, trods de mange vanskeligheder, som havde tårnet sig op på vejen frem imod målet. De lolland-falsterske venstreblade begyndte at udkomme 1890, »De femhovede«, vidste Erik, de var blevet kaldt, fordi de havde forskellige hoveder og navne efter den egn, de skulle repræsentere. »Nykøbing Dagblad« hed den avis, der satte Folketidende ud af Sværkegården.

At de radikale blade på Falster og Lolland var kommet, vidste han i særlig grad skyldtes gæstgiver Pedersen, Nykøbing, og det var inde på hans beværtning »Det skarpe hjørne«, at det meste var drøftet og tilrettelagt vedrørende bladene og deres politik. Erik havde også været med faderen derinde for at drikke kaffe, når de var i byen. De lavloftede stuer var kvælende fulde af tobaksrøg, og gæstgiverens brede skikkelse fyldte mægtigt op der inde både på den ene og anden vis.

»Pedersen er en hjulmandssøn fra Alstrup og lærte som ung professionen, men da han blev gift, fik han en lille gård i Egense, som han siden solgte og flyttede her til Nykøbing,« fortalte Henrik Sværke Erik, mens de drak kaffen, »og herude har han forstået at hævde sig, så både store og små regner med ham.«

Erik lod sine øjne glide over imod den svære mand med fuldskægget. Han var glødende radikal og stak aldrig sin mening under stolen; og i modsætning til så mange andre forretningsfolk, der af hensyn til det økonomiske ofte måtte være meget forsigtige med at vise politisk kulør, da det kunne give bagslag enten i den ene eller den anden henseende, var det, ligesom det modsatte var tilfældet her. Jo stærkere Pedersen drev sin partipolitik, des flere samledes der hos ham — modstandere såvel som meningsfæller. Alle politisk interesserede vidste, at derinde kunne de få en politisk diskussion og rimeligvis komme til at tage et spændende og lærerigt livtag om et eller andet spørgsmål både af hjemlig art som noget ude fra den større verden.

Faderen var også snart inde i en ivrig samtale med gæstgiveren, der var valgt som den første formand for de radikale blade. Som de havde haft store vanskeligheder ved starten, kæmpede de fortsat med økonomiske besværligheder, så der var nok at drøfte vedrørende disses forhold foruden meget andet, der trængte sig frem fra det politiske liv.

Ret længe kunne de dog ikke tage tid til videre drøftelse af spørgsmålene. Gæstgiveren havde sit at passe ved skænken, og Henrik Sværke skulle ud på sukkerfabriken for at hæve roepenge. Erik fulgte også med ham her. De store bygninger og alt det, der ellers knyttede sig til fabriken, var af en art, som nok skulle kalde på interessen, selv om han ellers tidligere havde haft lejlighed til se noget deraf.

Systemskiftet var kommet. Efter de mange års bitre kampe imod Estrup og hele højregimentet med deraf følgende provisorier og fæstningsrummel havde venstre endelig båret sejren hjem. Over hele landet var der jubel indenfor venstres rækker, og i store skarer strømmede både mænd og kvinder ind til hovedstaden for at bringe kongen en tak, fordi retfærdigheden var sket fyldest.

Iblandt de forsamlede unge, der var med til festen i Kongens Have, var også Erik Sværke. Høj og rank var han blevet med faderens skarpe ansigt og bestemte træk om munden, men også med noget af moderens livlige væsen og lyse sind. Den første tid efter konfirmationen havde han opholdt sig hjemme og

hjulpet til med alt forefaldende arbejde på gården, og som i sine barneår var han ikke blevet skånet. Stor og stærk, som han var, måtte han dagen lang gå i spænd sammen med folkene for derefter at blive sendt ud at tjene på en almindelig bondegård på Fyn. Han havde der fået set sig meget om, og om vinteren havde han været på Ryslinge højskole. Så var turen gået til en gård i Jylland og en vinter på Askov. I grunden var han ikke særlig stærkt begejstret for højskolelivet, men han følte, at her var alligevel noget at hente, som det ikke var værd at lade gå fra sig.

Men kronen på det hele var dog de to år på Næsgård agerbrugsskole. Som faderen havde tilbragt noget af sin bedste ungdomstid der, kom sønnen også til det. Her var arbejdet i mark og på eng afpasset til at gå hånd i hånd med undervisning og oplysning, alt det var ret efter Eriks sind.

Og nu havde han så aftjent sin værnepligt som mariner. Det havde ikke smagt ham, at han blev taget til soldat, men når det endelig skulle være med det soldatervæsen, var det endda heldigt, at det blev marinetjenesten, som ramte ham. Han var herigennem kommet ind i noget helt nyt. Livet til søs havde han ikke tidligere kendt noget til, og foruden at have plasket en del rundt i de hjemlige farvande havde de også taget en tur til Island og Færøerne. Det havde været en oplevelse, der ligesom kastede et forsonende skær over den ellers så forhadte værnepligt.

Alle de tidligere — faderen såvel som forfædrene — var hver og en sluppet fri.

»Ja, du må da se at blive gift og få nun børn, for æls glider jo hele Sværkeslægten ud,« havde også deres gamle nabo Ib Brodt sagt til ham, sidst han var hjemme, »og det skulle den danne gerne, for det er en race, der er værd at føre videre.«

Med det samme han nu var inde i hovedstaden, ville han tage et kursus på teknologisk institut for bedre at sætte sig ind i maskiners pasning. Her var det ham selv, der havde fået tanken, så han var ikke skubbet derind af andre, men faderen havde straks billiget hans ønske.

»Jeg ser gerne, at du sætter dig ind i alt det maskinvæsen,« sagde han, da Erik talte derom, »for det er altid godt, når folk kender lidt til de forskellige mekanismer, som er nødvendige nutildags.«

Deres syn på tingene faldt her som på så mange andre punkter godt sammen, og i det hele herskede der et udmærket forhold mellem fader og søn. Fra først af havde det helt og fuldt været Henrik Sværkes vilje, der var den gældende, men efterhånden som sønnen voksede til, tog han rimeligt hensyn til dennes meninger, så Erik frit kunne vælge de veje, han helst ønskede at gå. Og bag dem begge stod så Sofie Sværke og jævne de småknuder, som kunne komme på tråden, og evnede derved som alle vegne at kaste et lyst og forsonende skær over en handlemåde, som ikke helt passede ind hos den anden.

Som Erik i hovedtrækkene var enig med faderen i det, der vedrørte det praktiske livs arbejde, stod han også på det samme stade som han i politik. Radikalt, som han var opdraget, var han også blevet radikal i sind og tanke, og nu var han så her midt i mylderet ved festen i Kongens Have i anledning af det systemskifte, der havde fundet sted. Rundt om var der jubel, og begejstringen var på adskillige steder ved at strømme over sine bredder.

»Hvad skal det ellers smage af, at du ikke vil i folketøget op til Christian?« spurgte en af hans kammerater fra marineskibet, som ligeledes var med ved den store fest. »For nu kan du vel da nok være tilfreds med ham, når han har givet os det dejlige venstreministerium.«

»Det var kun hans pligt at gøre det,« svarede Erik, »og den pligt har han været længe om at forstå.«

»Ja, sejt har han været med at få gang i venstrestøvlerne,« indrømmede den anden, »men tilsidst fik de da den nødvendige smørelse.«

»Ja, nu var presset nok blevet så hårdt, så han kunne ænne andet end gå med til det, der i lange tider har været et berettiget krav. Men eftersom han har holdt så stærkt igen med at give folket sin ret, så mener jænne, han fortjener nun særskilt tak.«

»Ja, nu skal det jo så vise sig, hvad denne her Deuntzer kan og vil,« begyndte kammeraten igen, »for der er jo ingen, som kender noget videre til ham, men derfor kan han jo være lige god for det. Heldigvis er da Christensen-Stadil også kommet med, og så ham Alberti, hvis der ellers er noget stads ved det. Jeg

har snakket med flere fra Køge, og de kan ikke fordrage ham, selv om de ellers hænger på samme venstregren som han.«

»Noget lignende kan jeg huske, der blev sagt, da han havde væltet Hørup,« sagde Erik. »Blandt andet var der en meget ivrig forhandlingsmand, som sagde til min far: »Jeg kunne nok ønske jer Bergianere og Hørupperne eller Europæer, eller hvad man nu skal kalde jer, at I må gå tilbage, men jeg er ligegodt ænne tilfreds med, at en mand som Hørup er smidt ud af rigsdagen, og helt fornøjet med at få Alberti ind, er jeg heller ænne.«

»Sådan var der vist mange, der så på det, for selv om der ikke kan bevises noget direkte om Alberti, er der alligevel lidt råddent, der lugter, men måske det nu kan ryge af ham, når han er blevet minister sammen med Hørup. Der siges ellers, at Hørup er syg, men det må så håbes, at han kommer over det. Og i hvert fald var det da godt, de tog ham med.«

Erik bevægede hovedet lidt. Ja, det var godt, at Hørup var kommet med i det første venstreministerium, men for ham som hørende til bondestanden var det største alligevel, at bonden — gårdmanden Ole Hansen — var blevet minister, kommet i kongens råd. Så undertrykte og forkuede, som bønderne før havde været, var det stolt, at de nu havde hævet sig op til at kunne indtage de højeste pladser i landet.

»Din den gamle skal jo også være en klog general, kan jeg huske, der blev talt om, da jeg opholdt mig i Nykøbing,« fortsatte kammeraten. »Så de kunne jo ellers også godt have valgt ham til landbrugsminister, så havde du siddet som ministersøn.«

»Ja — hvis der så havde været noget stads ved det.«

»Det havde i hvert fald været stort og fint.«

Ja, stort og fint! Måske også for stort og fint. Alt det overvældende store og fine kunne på mange måder rumme en fare for den, der ikke var født ind deri. Erik havde indenfor sin tidligste bekendtskabskreds haft flere beviser på, at adskillige, der var kommet lidt til vejrs, slet ikke kunne tåle det. Som der stod i sangen, kunne der siges: »Vi er ikke skabte til højhed og blæst, ved jorden at blive, det tjener os bedst.«

Ja, blive ved jorden var sikkert også det, der tjente ham bedst, og det var der, han havde sin plads og ville tage sin gerning,

selv om der også nok kunne være noget, der drog andre steder hen. Han havde især mærket det, når han var ude på sine forskellige ture rundt om i landet, og særlig stærkt havde det gjort sig gældende på rejsen til Island og Færøerne. Der kunne være en higen efter at lære det ny og fremmede at kende, som fandtes ude i den store verden. Her var gemt så meget, som det ville være herligt at løfte blot en flig af, og det kaldte bort fra det hjemlige.

Men alligevel — hvor meget der end kunne være, så var det dog jorden, som måtte blive det bærende i hans virke, den jord, som hans fader og alle fædrene i mangfoldige slægtled havde arbejdet med.

Det krævedes af ham, og her kunne han ikke svigte. Her var hans virkelige kald, og hjemme var jo også Ella — hans gamle lærers datter og hans bedste barndomsveninde. Skønt nogle år yngre end han og dertil ingenlunde nogen føjelig legekammerat var hun dog den ud af alle, han helst ville være i selskab med. Sammen med andre børn skulle han ellers nok for det meste vide at sætte sin vilje igennem og være den, der gav tonen an, når det passede ham, men Ella forstod at sætte sin vilje over hans. Det gav hende en egen tiltrækningskraft, og der var noget ved denne lille egensindige pige, som ikke mange kunne stå for. Ikke just egentlig køn, men ejendommelig og kvik og fuld af pudsige indfald og rap i munden og mere end almindelig begavet, så ingen af hendes jævnaldrende på langt nær kunne følge hende i skolen.

»Hun må vel skulle læse til lærerinde, så klog, som hun er,« huskede han, at Ib Brodts kone en gang havde sagt, mens Ella var barn.

Uden at kunne klargøre sig hvorfor, havde Erik følt sig underlig berørt ved tanken om, at Ella skulle være lærerinde. Hvad skulle hun vel det for? Og for at komme ind den vej skulle hun bare hænge over bøgerne og sendes på seminarium for at uddannes og derefter se at få et embede måske et eller andet sted langt borte — i hvert fald næppe derhjemme.

Der var slet ikke noget morsomt ved den tanke, at Ella ikke mere var at finde i nærheden af skolen. Det ville altsammen føles så tomt og som om der manglede noget, når hun var borte.

»Ja, begavelsen er mere end god nok,« havde moderen så sagt, »men lærerinde egner hun sig nu ænne til at være, for hun vil klø alle dem, der ænne er lige så kloge som hun selv.«

»Ja, det er meget muligt, at hunne har den rigtige tålmodighed.«

»Nej, hun skal hellere ind i noget, hvor hun mest har sig selv at regere med.«

Der var i udtalelserne også noget, som ikke passede ham, for det var jo ikke nogen særlig ros, der blev Ella til del. Selv om man ikke just lastede hende, men roste hendes klogskab, var der alligevel ligesom noget nedsættende i det, der blev sagt. Forresten syntes han nok, det måtte være sandt, men han kunne bare ikke lide, at der skulle siges sådan om hende.

Og dog havde hun en høj stjerne hos moderen. Hun kunne komme og gå på Sværkegården, så tit hun ville, og ofte kom hun med dem, når de skulle ud på en af deres køreture. Moderen savnede nok en lille pige, når hun kun havde ham, den ene dreng, så derfor var hun altid glad for at have flere forskellige småpiger om sig. Mest kom Ella, men også hendes kæreste veninde, skomagerens Anna, slog mange gange følge med hende. De to var lige gamle og næsten uadskillelige, skønt de på mange måder var højst modsatte hinanden. Lige så selvstændig og herskesyg en natur Ella var, lige så blød og eftergivende var Anna.

»Hun ligner livagtig sin faster som den ene dråbe vand den anden,« havde en af deres høstkoner sagt, »for hende, den anden Anna, var osse sån en god lille sjæl, der aldrig gjorde en kat fortræd, men helst ville føje sig efter alle andre mennesker.«

»Ja, det må du nok sige,« havde den anden af høstkonerne svaret. »Der var ænne monne som benmandens Anna. Og så pæn, som hun var, akkurat med et ansigt som mælk og blod ligesom pigen her.«

»Ja, og med de samme gule krøller og blå øjne.«

Hvem benmandens Anna var, fik Erik gennem konernes snak videre rede på. Hendes fader havde været kludekræmmer og en vigtig tosse, der ikke kunne snakke om stort andet end klude og ben. Og den anden Annas egen fader slægtede godt nok benmanden på, og skønt han ikke havde begået noget ulovligt, var der dog ingen, som regnede med ham.

Det var altså en kedelig familie, Anna havde, men det kunne hun ikke gøre ved, og hun selv var jo også pæn og god. Og hun var Ellas bedste veninde! Det gav hende i Eriks øjne en anseelse, der måtte regnes med, og når han ville være i selskab med den ene, blev han det også med den anden. Som en lille tro hund fulgte Anna så vidt muligt Ella uden dog derfor at virke påtrængende, men altid så beskeden og stiltfærdig, at alle følte sig tiltalt deraf.

Både børn og voksne tog det derfor som noget ganske selvfølgeligt, at hvor Ella var, skulle Anna også være, og det lille moderløse barn vandt alle vegne hjerterne for sig. Som Annas særlige velyndersker stod madam Hald og Sofie Sværke. Lærerfamilien havde fra første færd åbnet deres døre for hende, og på samme vis, som Ella havde fripas på Sværkegården, fik Anna det også.

For Erik havde det været en glæde, når småpigerne kom, og ude i haven som på markerne og nede ved stranden tilbragte de mangfoldige glade timer. Det var mest Ella, der førte an, men ikke altid ville Erik rette sig efter hendes kommando, og tit stødte de sammen over et og andet. Dog ikke ret længe ad gangen kunne de være fra hinanden, og altid stod Anna som den fredsmæglende mellemmand, der fik det hele i det rette leje igen.

Hvem af småpigerne, der havde den højeste stjerne hos Sofie Sværke, var ikke let at sige. Aldrig gjorde hun forskel på dem i nogen retning, men lod dem begge dele lige i enhver henseende. Hos Henrik Sværke nød de for så vidt også ens ret, idet han fuldt ud lod Sofie råde for, hvad der skulle blive dem til del, men som den frie, frejdige natur, Ella var, blev det hende, der fik den mest personlige forbindelse med ham. Når han var ude i marken, kunne hun godt få i sinde at løbe derud og fortælle op om det, der lå hende på hjerte. Med undtagelse af Erik var der ingen andre børn, der turde gå til ham som hun. Alle andre plejede respektfulde at holde sig på afstand, når han var i nærheden, og mest gjorde Anna det. Så beskeden og lidet fremtrædende hun var, kunne det aldrig falde hende ind at minde ham om sin tilværelse. Når hun mødte ham, hilste hun med ærbødighed og fik en høflig genhilsen tilbage, men derudover var der intet.

I skolen var Erik som den ældste forud for de to småpiger, men i én retning stod han langt tilbage for Ella. Som ingen af de andre kunne hun male og tegne og med nogle få streger fremstille et vellignende billede af et eller andet.

»Du skal i malerlære, skal du, sån som du kan smøre op,« plejede Sidsel Skomager at sige, når hun så Ellas små fikse tegninger, som alle beundrede mer eller mindre.

»Det er nok bedre, at hun lærer at lave mad og bestille noget i huset,« mente derimod madam Hald, »for det andet bliver vist ikke nemt at komme igennem.«

Imens gik tiden, og Erik var konfirmeret og senere kommet bort fra hjemmet, men barndomsvenskabet mellem ham og Ella holdtes stadig vedlige. Af og til sendte de hinanden breve med oplysninger om det, de hver for sig oplevede, og når han var hjemme, aflagde han altid besøg i skolen, ligesom hun stadig var en flittig gæst i Sværkegården.

Som moderen ønskede, måtte hun tage fat på husligt arbejde, og var så efter sin konfirmation kommet hen hos en pensioneret kaptajn, der havde købt sig en villa i nærheden af skolen. Både han og fruene var noget til års, men venlige og fordringsløse mennesker, så hun havde det i alle måder godt. I og for sig var hun også veltilfreds med at være hos dem. Når hun skulle beskæftige sig med husvæsen, kunne hun ikke tænke at få det bedre. Men hun ville tegne og male, og det forhindrede hendes arbejde, så derfor blev det hende i mange måder en plage.

»Kan jeg dog ikke få lov at komme til det, jeg har mest lyst til,« udbrød hun både harm og fortvivlet en aften, hun var hjemme. »Alle drengene har selv valgt, hvad de helst ville arbejde med — hvorfor skal jeg så stadig tvinges til det, jeg næsten ikke gider røre.«

Moderen så bedrøvet på hende.

»Du ved jo godt, at både din far og jeg gerne vil gøre for jer børn, hvad vi kan, så I kan komme ind i noget, I er tilfreds med, når vi ellers mener, det kan være til jert gavn. Og når drengene har fået lov at gå de veje, de helst ønsker, så er det, fordi vi finder, de har valgt noget, som kan give dem en livsstilling; derimod er det mere end tvivlsomt, at du kan komme nogen vegne med dit.«

»Det er der jo ingen, som på forhånd kan vide,« protesterede Ella.

»Vi ved i hvert fald, at vi ikke har råd til at koste det på din uddannelse, som er det første nødvendige grundlag,« sagde madam Hald stille. »Så små indtægter, vi har, vil det med vor bedste vilje være os umuligt at skaffe det fornødne til veje.«

Ella sad med halvt bortvendt ansigt. Det bævrede og trak om hendes fine, udtryksfulde mund, og kun med yderste møje holdt hun gråden tilbage. At kunne tegne og male var nu som før hendes inderligste ønske, og forsagelsen heraf voldte hende den dybeste kval. Men på den anden side indså hun også, at blot kaste sig ind i arbejdet og male løs på må og få kunne aldrig føre til noget. Som moderen sagde, måtte hun have en grundig uddannelse, og denne kunne forældrene ikke bekoste.

De havde altid selv måttet klare sig igennem med små midler og nægtet sig mange ting, som de ellers havde lyst til, men ladet gå forbi for at skaffe børnene det bedste, de formåede.

Hun havde også nok altid vidst, at hun ejede kærlige og opofrende forældre, og hun kendte tillige, at de sad i små kår, men hun havde alligevel aldrig fået så klar en forståelse af hele stillingen som nu i aften. Med et par stilfærdige ord havde moderen vist hende et billede af deres forhold, og overfor dette måtte alt andet vige. At hendes sorg også var forældrenes, behøvede hun ingen forklaring om, og ville hun ikke lægge yderligere byrde på dem, burde hun lære at tie med sit eget.

For et øjeblik var hendes tanker jaget ned til Sværkegården. Her vidste hun, at de nu rådede over midler, som med lethed kunne hjælpe hende ind i det, hun ønskede, men kun for et kort nu lullede hun sig i håbet herom. Altid havde Erik blankt afvist al snak om maling og tegning.

»Det var osse noget at slå sig på det klatteri!« fejede han hende gerne af med i sine drengeår, når hun snakkede om at blive malerinde, og skønt han nu ikke brugte den slags vendinger, var hun dog overbevist om, at hans syn var det samme som tidligere.

Og når han stod således, kunne hun ikke gå til hans forældre og bede dem hjælpe sig. Trods det, at Sofie og Henrik Sværke ikke skulle spørge ham om, hvad de måtte, havde hun dog en

følelse af, at hans meninger i nogen grad kunne komme til at gøre sig gældende her. Som de begge stod uden særlige forudsætninger for at kunne bedømme hendes anlæg i den retning, hun ønskede at slå ind på, var det kun rimeligt, at de anså det hele for en tåbelig meningsløshed, som det ikke var værd at spilde hverken tid eller penge på.

I forvisningen om deres standpunkt kunne hun derfor ikke gå til dem om hjælp. Og nogen andre havde hun ikke. Kaptajnens var nok særdeles elskværdige og velvillige mennesker, der sad lunt inden døre, men nogen særlig formue ejede de ikke og havde også børn, de skulle hjælpe, så her kunne det heller ikke nytte at komme med bøn om lån på det uvisse af et beløb, der ikke kunne blive ringe, når det skulle yde den tilstrækkelige støtte til hendes undervisning.

Der var altså ikke andet end at lære forsagelsens bitre kunst og helst bære den i stilhed.

Imens var dagene skredet videre, og tilsyneladende var de gået godt for Ella hos kaptajnens, der satte stor pris på hende. Sit arbejde udførte hun om dagen, som det var hende pålagt, og som hun burde, men hver en stund af sin fritid sad hun bøjet over en eller anden tegning.

Med foden på den sikre grund i sin daglige gerning, hvor hun kunne tjene til sit underhold, måtte hun i det skjulte sysle med det, der tumlede om i hendes tanker både tidlig og silde. Mangen en helligdag ofrede hun et mer eller mindre selskabeligt samvær med slægt og venner for at hellige sig en tegning, og endnu flere var de sene nattetimer, hun spildte for at øve sig videre.

Ind imellem det altsammen var så brevene fra Erik kommet og fortalte hende i deres korte, knappe, men dog så fyldige stil ikke alene om livet, hvor han færdedes, men også om, at hans tanker stadig gik tilbage til hende. Og hendes svar bar så bud til ham om det, hun oplevede i sin lille kreds, og han kunne også deraf forstå, at ligegyldig var han hende ikke.

En jul var han så hjemme, og da han rejste, var han rigere, end da han kom. Som Ella havde været hans lille barnekæreste, havde han nu fæstet hende for hele livet, og når han var færdig med sit kursus i København, ville han i hvert fald for en

tid og måske for stedse tage ophold i hjemmet. Han havde nu fået den uddannelse, der med rimelighed kunne forlanges, og derigennem dygtiggjort sig til den gerning, som senere skulle være hans. Nogen særlig bestemmelse for fremtiden var der ikke taget, men når han kom hjem, ville han tale med forældrene derom.

Sofie og Henrik Sværke havde også flere gange drøftet sagen.

»Når Erik nu har været så længe ude og hørt og set mere end de fleste af hans jævnaldrende, har han måske mest lyst til at begynde på noget for sig selv,« sagde Sværken en dag, »og hvis det skal være, mener jeg heller ænne, vi skal fornægte ham det. Men både du og jeg er for unge til at gå fra vort, og ingen af vos kan finde vos i at lægge hænderne i skødet, så det må blive ham, der tager fat et eller andet sted, for vi venne gå her og falde over hverandre.«

Sofie var straks fuldstændig enig med ham heri.

»Nej, jeg skal da i hvert fald meget have mig frabedt at få en kone ind her, for det ville hverken blive til fornøjelse for den ene eller den anden part. Ganske vist gik det storartet mellem mig og din mor, men hun var syg og kunne ænne være med ved noget som helst, og ude omkring var der kun dig til at stå for det, så det blev noget andet, end hvor vi nu begge to er i fuld arbejdskraft.«

»Ja, sån har jeg osse altid set på det. Men jeg ved fra mig selv, vun det kan krable inden i en, når man er ung og føler, at man er i stand til at gå på for egen regning, så derfor vil jeg heller ænne holde Erik tilbage, hvis hans lyst går i den retning — og jeg synes, vi skal tilbyde ham at få en lille gård og virke med, indtil han så en gang kan komme hjem og få denne her.«

»Ja, lad det kun blive sån! Nu er det jo osse gode tider til at tage fat i, og vi er sån stillet, så vi kan sætte ham ordentlig i vej med en mindre ejendom.«

En mindre ejendom! Det slog pludselig ned i Henrik Sværke, at hans moder en gang ret før krigen 64 havde tilbudt både hans broder Niels Krøl og søsteren Maren Kimmer hver en lille ejendom at begynde med, men ingen af dem havde villet tage der imod. De ville ikke være parcellistfolk, men bønder, som hele

den øvrige familie var og slægten langt tilbage havde været. Ved de rige giftermål var de også blevet friet for de små ejendomme og sad begge med store, gode gårde.

Men siden den tid havde meget heldigvis forandret sig, og skellet mellem husfolk og håndværkere, parcellister og gårdmænd var ikke så skarpt som i ældre dage. Selvfølgelig ville hver en fader og moder gerne have sine børn ind på store, velhavende gårde, når det kunne lade sig gøre, men de følte det ikke længere som nogen nedværdigelse, fordi de skulle nøjes med en mindre ejendom. Den stærkt groende husmandsbevægelse og den mere demokratiske tankegang, som var skudt ind i alle samfundsklasser, uanset hvilket parti eller retning de ellers tilhørte, havde alligevel bevirket en hel anden vindretning, end der nogensinde tidligere havde været kendt. Og mange gamle skranker var faldet. Forlængst var man færdig med særskilte bymandslav, hvor der kun var adgang for bønderne, nogle steder endda kun for helbønderne. Halvgårdsmændene var ved forskellige lejligheder ligesom ikke regnet med, for slet ikke at tale om parcellister og husmænd; nu kunne de alle gå sammen i et hold om de fælles interesser. Ved mejeriernes og slagteriernes generalforsamlinger mødtes alle andelshaverne, enten de var store eller små, og ingen kunne nu falde på at indvende noget imod, at den mand, der kun stod med én ko, ikke skulle have lov at komme frem med sine meninger lige såvel som ham, der havde de mange køer.

Ingen kunne derfor føle sig trykket af sin stilling ved de mindre ejendomme, når der ellers ikke var særlige forhold til stede, og gennemgående syntes også de allerfleste forældre, det var bedre at få deres børn vel anbragt ved et lille hjem, som de kunne magte, end hænge ved et noget større, som de ingen vegne kunne komme med.

De små ejendommers værdi var derfor moralsk set steget utroligt i alle disse gærings- og brydningsår, man havde været inde i. Og kun godt det samme.

»Havde jeg haft flere børn at sætte i vej, var der ænne gnist af tvivl om, hvor jeg ville have haft dem hen, hvis de havde valgt landbruget som deres erhverv,« sagde Henrik Sværke, efter at han en stund havde ladet tankerne glide lidt tilbage. »De

skulle været ind på et lille sted, hvis forholdene havde stillet sig, så de skulle købe sig frem. Så kunne de der have vist, hvad de duede til, og i mangfoldige tilfælde er det osse det sundeste at begynde småt. Kunne de så igennem det mindre arbejde sig frem til noget større, var det godt, og det ville da sikkert smage de fleste af dem bedre, end hvis de fra først af uden videre var skudt ind i det hele.«

»Ja, og egnede de sig så ænne til at kæmpe sig opad, eller andet bandt dem til det mindre, kunne de osse leve lige så lykkeligt der som ved noget som helst andet — det har jeg set med mine egne søskende,« sagde Sofie. »Men hvis vi så køber et lille sted til Erik, så er det, vun Ella vil stille sig til at blive parcellistkone.«

Ja, Ella! Henrik Sværke bankede lidt ned imod bordet med blyanten, han holdt i hånden. Hverken Erik eller nogen anden havde nævnt noget om, at de to unge var forlovede. Han havde nu været borte fra hjemmet i lange tider, mens hun stadig opholdt sig hos kaptajnens, så der var intet bestemt at bygge på angående deres forhold, men på den anden side var det ligesom en afgjort sag, at således måtte det være. Og når der ikke stod nogen spændladet opmærksomhed derom, var det nærmest, fordi man antog, at det var noget ganske selvfølgeligt, så al gisnen frem og tilbage herom var en unyttig ting.

For Sofie og Henrik Sværke havde det i nogen måde stillet sig på samme vis. De havde set Erik og Ella som børn lege sammen og tildels været uadskillelige, og de kendte, at forbindelsen stadig holdtes vedlige imellem dem. Når de mødte Ella, kunne det hænde, at hun overbragte dem en hilsen fra Erik, som nylig havde skrevet til hende, og når han skrev hjem, skete det også, han nævnede, at dette eller hint havde han hørt igennem Ella. Det hele kom så frit og naturligt ind, som var det den mest selvfølgelige sag, at de stadig byggede på barndomsvenskabets grundlag. Hvor meget eller hvor lidt der så ellers kunne lægges ind deri, blev noget andet.

Men med det stærke venskab, der igennem mangfoldige år havde knyttet familierne i skolen og Sværkegården sammen, og som både Sofie og Henrik Sværke altid havde været glade for Ella, kunne det ikke undgås, at de måtte se på hende som deres

tilkommende svigerdatter. Og som Sofie Sværke havde kendt hende fra barn og set hende hjemme hos moderen tidlig hjælpe til med al huslig gerning og vidste, at den gamle kaptajnsfrue satte stor pris på hende, og at hun der i huset var blevet vel uddannet både i madlavning og alt andet, som hørte sig til i et velordnet hjem, var hun sikker på, at Ella ville blive en dygtig husmoder i Sværkegården.

På den vis, som alting nu faldt i en bondegård, var der ikke nævneværdig forskel på husholdningsførelsen der og i et almindelig borgerligt hjem. Hvad der hørte ind under madlavningen, var tildels det samme. Nu fik man omtrent de samme retter som i pænere borgerhjem. Den før almindelige søbedavre var faldet bort, og man fik i stedet frokost med kaffe ovenpå. Og nu blev der ikke længere kogt sulemad til flere dage ad gangen, og der vankede heller ikke kun en grødtret og et stykke koldt kogesul med et stykke tørt brød til. Og nadveren var gledet ud for mangfoldige år siden, så nu var der te eller kaffe om aftenen, ligesom det bedst kunne falde.

Sit grove brød bagte man heller ikke mere, men købte både rugbrød og sigtebrød hos bagerne, så de store bagninger var helt forsvundet, og tilbage var kun fintbrødsbagningen.

Øllet bryggede man stadig, men humlen købte man, og maltet kom malet og tillavet ind ad døren, så det var alligevel ikke som tidligere, da husmødrene selv måtte sørge for det hele lige fra byggens maltning og til dens maling på en kværn.

Slagtning havde man, men hvor før kvinderne måtte stikke lammene og skære hovedet af kalvene og flå skindet af dem, havde man nu en slagter til at besørge alt vedrørende slagtningen og ofte saltningen med.

Og ikke en ost blev der lavet, for ikke at tale om, at det var flere år tilbage, siden der var kæret et pund smør. Kartoffelmel var der heller ingen, som selv lavede, og lys støbtes ikke, så lidt som man selv stødte sine krydderier eller malede sin sennep. Og hør blev ikke sået, og fårene var lagt af, så der skulle hverken kartes eller spindes mere. Og sådan kunne der drages frem træk på træk, der vidnede om de forandringer, der var foregået indenfor en bondehusholdnings område.

Og nu havde man altid dug på bordet, selv om det så kun

var voksdug, og spiste ikke som før ved det bare bord. Der langedes heller ikke mere til ét fad, men hver mand havde sin tallerken og ved middagen endda to, en flad og en dyb, ligesom hver havde sit glas, medens de gamle ølkrus mest brugtes som syltekrukker.

Og som kvindernes udenomsarbejde på en bondegård heller slet ikke mere stod i forhold til, hvad det havde været før, kunne der for en lærerdatter og kokkepige i et mindre her-skabshus ikke være nogen vanskelighed ved at gå ind som hus-moder på en velindrettet bondegård.

Men nu kom så den lille ejendom. Her blev forholdet ganske anderledes. En parcellistkone måtte befatte sig med mange ting, som en gårdmandskone ikke behøvede at tage sig af. Hun skulle malke og luge roer og være med i høsten og til tider hjælpe til med kreaturerne røgt. Men intet af dette havde Ella nogensinde beskæftiget sig med. Faderen havde for flere år siden forpagtet skolejorden ud, så hun var ikke kendt med landbrug, og der var intet at sige hertil, fordi hun ikke havde nogen lyst eller interesse for den slags.

Men som følge deraf var hun heller ikke velegnet til at gå sammen med Erik ind på et lille sted. Blev de stillet som par-cellistfolk, måtte de også ind under disses kår. Det ville være meningsløst, hvis det ene ikke svarede til det andet, og i hvert fald ønskede Sofie Sværke ikke, at Erik skulle slide som par-cellist, hvis han ikke kunne få den fornødne støtte af sin kone.

Og det var hun bange for, at han ikke fik. Ella kunne være god for sig, og selv havde hun altid haft meget tilovers for hende, men hun var alligevel ikke helt den, Sofie helst ønskede til svigerdatter.

I virkeligheden var det også synd, at nogen skulle holdes borte fra det, de helst ville, og tvinges ind i andet, som ikke havde deres lyst, men hun havde aldrig blandet sig i spørgsmålet. Når ingen spurgte om hendes mening, ville hun heller ikke trænge sig på, men helt og fuldt lade dem handle, som de selv fandt var det rette.

Henrik Sværkes tanker gik tildels sammen med Sofies. Også han så, det rummede en fare, at Ella havde fået et talent, der ligesom satte hende udenfor det, hun ellers blev budt, men hel-

ler ikke han ville gribe ind i sønnens forhold. Når Erik hverken kom til ham eller sin moder, måtte de forstå, at her ønskede han ingens indblanding, her ville han helt ud råde sig selv.

Og dette skulle respekteres. Da Henrik Sværke var ung, havde han heller ikke spurgt nogen om, hvilke veje han skulle gå, men blot handlet, som stemmen i hans indre havde budt ham. Og den samme ret skulle Erik have.

Men en hel anden ting var jo, hvordan Ella ville stille sig til at blive parcellistkone, som Sofie havde sagt.

»Hvis hun har i sinde at slå følge med Erik, må hun vel osse gå med ham ind i det, han får at byde,« sagde Sværken så efter et øjeblik tavshed.

»Sandt nok — og i og for sig kan hun jo heller ænne møde op med særlige fordringer, når hun ligesom jeg selv ænne kan bringe noget med sig, men derfor må der jo lige godt tages hensyn til at stille det hele på bedste måde.«

»Ja vel så — og det er jo heller ænne nun afgjort sag, at det netop skal være, som jeg nævnte før. Men nu lader vi alt det ligge, til vi hører, hvad Erik æls har i sinde.«

Nogle dage senere kom Erik hjem. Han følte straks et pust af den hjemlige hygge slå sig i møde både ude og inde, og selv førte han som en strøm af livskraft og styrke udefra og ind over forældrene. Men fra ingen af siderne nævnedes der noget herom. Han rakte dem begge hånden og sagde et stærkt goddag. Et fast håndtryk og et velkommen hjem var deres hilsen, og dermed var alt klaret i den retning. Kammeret oppe på loftet stod rede for ham, og snart havde han andet tøj på og kom ud i stalden og senere rundt i markerne. Adskillige fine besætninger og veldrevne landbrug havde han set i den tid, han havde været ude, men faderens kunne stå mål med en række af disse. Ikke mange bøndergårde ragede over den, og her havde han et hjem, som mange måtte misunde ham. Og her skulle han så siden have sit virke — sammen med Ella! Kun lyse tanker kunne fødes af det, som vinkede forude.

»Halds kommer herved i aften,« sagde moderen, da han senere sammen med hele den øvrige husstand var inde for at spise. »Og jeg tænker osse, de får skomagerens Anna med. Hun har æls ænne ret megen frihed hos Boel Hampe, men hun mente,

det kunne lade sig gøre for hende at slippe et par timers tid.«

Anna havde siden sin konfirmation tjent hos en ældre gårdmandsenke, der boede i et lille hus oppe i byen, og der haft en god og let, men meget bundet plads, da den gamle ikke gerne ville undvære hende. Både Sofie Sværke og Halds søgte derfor ofte på forskellig vis at skaffe hende en smule adspredelse, hvor det kunne lade sig gøre. Flere gange havde de også talt om, at hun i grunden burde have en anden plads både for at høre og se andre skikke og for ligeledes at kunne blande sig lidt mere imellem ungdommen. Men fin og spinkel, som hun var af skikkelse, havde hun ikke kræfter til at påtage sig noget strengt arbejde, og desuden havde Bodil Hampe lovet, at hvis hun blev hos hende til det sidste, skulle der nok blive tænkt på hende med et lille arvegods.

Med alt dette var så tiden gledet hen, og Anna blev stadig ved at være hos den gamle. Men nu i aften skulle hun sammen med Halds ned på Sværkegården for at hilse på Erik! Som årene var svundet og hun selv gledet ind i de voksnes kreds, havde hun også lært at kende, at hun elskede Erik over alle andre. Før havde han været drengen over alle drenge, nu var han manden over alle mænd. Det var en salighed at drømme om ham, som det var en salighed at være i hans nærhed, men ydmyg måtte hun erkende, at hun var ham ganske uværdig. Klog og dygtig og rig var han og hun selv så fattig og ubetydelig, at der aldrig kunne være mindste gnist af håb om kommende fremtidslykke sammen med ham.

Dertil kom også Ella. Skønt hun omtrent var lige så fattig på gods og guld som hun selv, ejede Ella igennem sin klogskab og dygtighed og hele sin person en rigdom, der i en vis forstand kunne stå mål med Eriks. Og det var også Ella, som alting drejede sig om for ham. Det havde hun vidst som barn, og det vidste hun også nu som voksen. Hun kendte forholdet imellem dem, da hun altid havde været deres fortrolige i stort som i småt. I samme grad, som de var de første hos hende, var hun den anden for dem begge. Når Erik som dreng havde haft nogle frugter i sit tornyster, fik Anna altid en, når Ella havde fået sin. Noget lignende gjorde sig ligeledes gældende ved skolegilderne. Her dansede han altid lidt med Anna, men Ella tog han,

så snart han kunne komme til det. Og således overalt. Kun at stå som den anden var hende derfor noget ganske selvfølgeligt og noget, hun også i al sin fordringsløshed kunne føle en stille lykke ved.

Da Halds kone ikke var så godt til fods, havde de lånt et køretøj hos en af naboerne, så det gik let med at komme vejen. Erik tog imod dem ude i gården. Sidst af dem alle fik Anna sit håndtryk. Det var som altid den sædvanlige rækkefølge, men det gjorde ikke noget skår i glæden over at være med i holdet.

Efter at have drukket kaffen viste Erik dem en del billeder, som han havde bragt med sig fra de forskellige steder, hvor han havde været. Han rakte dem først til Ella, som derefter lod dem gå videre til Anna.

»Ja, vidt har du faret, og meget har du set, som det hedder,« sagde Hald, da de igennem billederne og Eriks forklaringer havde fået et lille indblik i noget af det forskelligartede, han havde haft med at gøre. »Og det er jo kun glædeligt og oplivende, når nogen får så rigt et udbytte af deres ungdomsår. Men du burde rigtignok også gerne slægte fædrene på med at komme lidt ud over det almindelige. Din farfar havde været både på Lolland, i Roskilde og København — det var næsten uhørt efter de tiders bondeforhold. Og din far har været hele Danmark rundt, og nu har du allerede det samme med en udenlandsfærd i tilgift — det må vel nok ydes al skyldig respekt.«

»Og det er også værd at respektere, at Sofie Sværke har kunnet undvære sin eneste søn i så lange tider,« tilføjede hans kone. »Det er ikke alle mødre, der kan afse deres børn, især når der ingen tvingende omstændigheder er til at skilles.«

»Jeg nægter jo heller ænne, at jeg er glad for at have min store dreng hos mig,« sagde Sofie, »men når man har sat børn i verden, må man osse indrette sig på, at de kan få så meget udbytte af livet som vel muligt.«

»Ja, og tiden kræver nu noget helt andet af ungdommen end i forrige dage,« sagde Henrik Sværke, »og det må vi ældre ænne sætte vos imod, men lære at forstå og hjælpe dem.«

Erik havde flere gange under samtalen i aftenens løb søgt at fange Ellas øjne, men det lykkedes ham ikke. Så underlig halvt åndsfraværende sad hun, både mens de drak kaffe og så bille-

der, helt modsat af, som hun ellers plejede. Han havde også tænkt, at de et øjeblik kunne få lejlighed til at tale lidt i enrum, men uden at kunne sige hvorfor, havde han en følelse af, at hun halvvejs garderede sig imellem moderen og Anna, så der ingen mulighed kunne blive for at være ene med ham. I sig selv var der intet at sige hertil. Når de ellers var sammen, plejede de aldrig hverken før eller efter deres forlovelse at hænge over hinanden, men som de gode kammerater, de stadig stod som overfor andre, kunne de frit gå og komme, som det passede dem, og det havde de også kunnet her i aften, hvis det havde passet Ella. Men det gjorde det altså ikke, og så fik hun lade være!

Han kendte hende så nøje og havde lang erfaring i, at hun til tider kunne få onde øjeblikke, særlig når det kom over hende med denne malen og tegnen, som evig og altid lå og murrede på bunden af hende, selv om hun ikke direkte lod det komme til orde. Det skulle heller ikke undre ham, om det var synet af billederne her og talen om det fremmede og ukendte, han havde set, der havde kaldt den mørke stemning op i hende. Men her kunne han ikke hjælpe. Hun måtte vide, at ville hun følges med ham ind på Sværkegården, skulle hun give afkald på det andet.

Han kunne ikke laste hende for, hvis hun uden hensyn til noget andet ville kaste sig ind i det arbejde, der ubetinget var det første og det største for hende, men valgte hun det, måtte de skilles. En bondekone og en malerinde lod sig ikke forene!

Skulle det komme derpå an, fik hun vælge enten det ene eller det andet. Det var hun indforstået med og vidste, hvilken stilling der ventede, i fald hun ville binde sin skæbne til hans, så her var intet at tage fejl af.

Men der kunne jo også være andet, som stak hende, siden hun sad der så mærkelig adspredt, som var hun helt andre steder henne. Der var jo noget, som hed kvindegriber. Det havde adskillige mænd måttet beklage, men selv kendte han det ikke af betydning. Hos moderen var der ikke det mindste af den art, og hun havde sikkert aldrig givet hans fader et minuts ærgrelse for et lunes skyld.

At Ella skulle blive helt som moderen, var vel tvivlsomt. Det ene menneske var jo aldrig ganske som det andet. Hver havde sine ejendommeligheder, så den ene ikke kunne være som et

ekko af et andet, men fordi der var forskel i de forskellige enkeltheder, kunne det også blive godt endda. Som barn og yngre havde han altid i nogen grad kunnet rette sig efter Ella, og nu som fuldvoksen mand kunne han det også, når der var lidt rimelighed for det, men en slave af hendes luner ville han ikke være.

Han havde glædet sig til samværet i den lille hyggelige kreds, men nu sad han blot der og forklarede, hvad man ønskede at høre, mens hans tanker stadig kredsede om Ella og det, der kunne stå i forbindelse med hendes adfærd.

Imens gik samtalen rask og glad, som den plejede, når de to familier var sammen. Henrik Sværke og Hald begyndte at drøfte forskelligt vedrørende systemskiftet.

»Ja, det var jo stort, at vi efter de monne års politiske kampe nåede så vidt,« sagde Sværken, »men det smager mig ænne, at noget af det første, det nye venstreministerium foretog sig, var at bevilge det store prinsesseudstyr. Det er ænne, fordi de tusind kan gøre landet hverken fattigt eller rigt, men det er anslaget i det hele, jeg er imod.«

»Jeg finder heller ikke, det var nogen heldig indvielse,« sagde Hald, »og det har også ligesom virket forstemmende på adskillige.«

»Og jeg mener osse, at når kronprinsen vel står som landets rigeste mand, så behøvede manne at tigge ind, fordi han skal have gift sine døtre.«

»Og ingen kan i hvert fald så kritisere arbejderne eller andre småfolk, fordi de prøver at få mere løn eller lidt understøttelse,« indskød Erik.

Under sine forskellige ophold rundt om i landet havde han lært mange småkårsfolks stilling at kende og derigennem fået syn for, at adskillige af deres krav var særdeles berettigede, selv om de ikke altid faldt i tråd med den almindelige herskende mening ude iblandt den øvrige befolkning.

Da der senere blev brudt op, rakte Ella Erik hånden til godnat inde i stuen, hvor hun også tog afsked med de øvrige. Med en kold hilsen tog han imod den frembudte hånd, og da han sammen med forældrene fulgte gæsterne til vogns, holdt han sig lidt på afstand fra køretøjet. Ella skulle nok blive fri for hans påhæng, men lyden af den rumlende vogn ned ad den hårde

vej gav ham en følelse af, som var noget frosset i stykker inde i ham selv. Her lå mere bag Ellas opførsel end et almindeligt anfald af hendes til tider noget skiftende humør, og han kom også til at huske på, at hun slet ikke havde besvaret hans sidste brev. Han havde i flere dage før sin afrejse fra København ventet svar, men havde slået sig til ro med, at når de nu snart kunne mødes hjemme, var der heller ingen grund til at skrive. Men nu havde de mødt hinanden, og nu var han klar over, at der i det mindste ville komme et større opgør imellem dem — om ikke noget andet og mere.

Forældrene var gået til ro, da han kom ind, og han ville også helst undgå at tale med dem i øjeblikket og søgte derpå op i sit eget kammer. Ret megen søvn fik han ikke den nat, men om morgenen tidlig stillede han ved arbejdet sammen med folkene. Ingen kunne heller mærke nogen forandring på ham fra dagen i forvejen, men han havde dog en fornemmelse af, at såvel faderen som moderen lod øjnene forskende hvile på ham. Men der udover var der intet. Hvad han ellers ville foretage sig i forholdet overfor Ella, havde han ikke bestemt noget om, kun ville han lidt foreløbig lade sagen stå hen og afvente, hvad der kom fra hende.

Hen på eftermiddagen ordnede han noget ved havehegnet og så der pludselig Ella komme cyklende nede på vejen.

Han blev stående ved sin plads, så hun ikke kunne undgå at lægge mærke til ham, men han ville ikke gå hende i møde. Efter det, hun havde vist ham om aftenen, skulle det blive hende, der kom til at tage det første skridt.

Hun havde også straks set ham, og så snart hun havde stillet cyklen fra sig, gik hun hen imod stedet, hvor han stod. Hun var bleg og havde mørke ringe under øjnene, men i hele udtrykket så han med det samme, at hun var helt som aftenen i forvejen med undtagelse af, at nu ville hun have, de skulle tale med hinanden.

»Jeg er kommet for at snakke med dig,« sagde hun, efter at de havde vekslet et kort goddag.

»Det var mere, end du ville i aftes,« fik hun koldt tilbage.

»Ja — der var ingen lejlighed til det — jeg mener, vi kan det bedre i dag.«

»Lad vos så gå herind.«

Han åbnede havelågen og begyndte at gå ned ad den lange nøddegang med de store hasselbuske på begge sider. Bladene var tildels faldet af, men de tætte, kraftige grene, der næsten lukkede sig sammen foroven og dannede en buet hvælving over deres hoveder, skjulte dem alligevel for andre, så her kunne de være uforstyrret. En stund gik de tavse ved siden af hinanden.

»Hvad var det så, du ville sige?« spurgte han, da de var kommet et stykke ned ad gangen.

»Jeg ville sige, at kaptajnens søster og svoger fra København har tilbudt at bekoste min uddannelse i tegning og maling,« sagde hun med en stemme, der dirrede af indre bevægelse.

»Og så vil du vel tage imod tilbudet?«

»Ja — — —«

»Ja, jeg kunne tænke det.«

»Erik!« Hun greb om hans ene arm med begge sine hænder, »— jeg kan ikke andet!«

»Nej, det forstår jeg.«

Han blev stående ubevægelig uden at ville tage efter den hånd, der sitrende gled ned imod hans.

»Du må ikke være vred, Erik — men tilgiv mig,« bad hun sagte.

Han blev stadig stående i samme stilling.

»Der er vel intet at tilgive. Du kan vel ænne gøre for, at jeg er dig mindre værd end din lyst til kunsten.«

Hun havde nu sluppet hans arm.

»Jeg har holdt af dig, Erik, fra jeg var en ganske lille pige, og det vil jeg blive ved med, så længe jeg lever, men den trang til det arbejde, som du og de fleste andre har ment, jeg skulle holde mig borte fra, kan jeg ikke betvinge, når der nu åbner sig en udvej for mig til at komme ind deri. — Og da jeg ved, hvordan du før har stillet det op om en gårdmandskone og en kunstnerinde eller blot en almindelig tegnerske, så — — —«

»Ja, så må vore veje skilles, og jeg skal heller ænne holde på dig.«

Ellas mørke øjne brændte med en underlig feberhed glød i hendes hvide ansigt. Hun kendte Erik og havde fra første færd været klar over, at valget stod mellem ham og kunsten. Nogen

anden vej fandtes ikke, men alligevel havde der på bunden af hendes inderste ligget et lille sygt håb om, at der trods alt på en eller anden måde ville vise sig en redningsplanke at klamre sig til for dog at forene, hvad der var så uendelig svært at skille.

»Vi ville heller aldrig blevet helt lykkelige, hvis vi var kommet sammen, når jeg skulle længes efter at tage fat på det arbejde, der betyder så meget for mig, men som du ikke ville vide af,« begyndte hun fortvivlet, som ville hun derved søge at mildne skilsmissemisshen for dem begge. »Og når jeg savnede noget, blev du vel heller ikke tilfreds — og det kunne da gerne blevet sværere for os, end det er nu.«

»Ja, det kunne det.«

Hun var lige ved at skriqe højt ved at høre ham så jernhårdt give hende ret i alt det, hun sagde, så forvirret og usammenhængende end meget af det lød for hende selv. Men samtidig skød også en bølge af harme op i hende. Når han stod der uanfægtet og tilsyneladende så uberørt af, at de ikke skulle slå følge for hele livet, måtte hun vel være ham ligegyldig, ellers havde han sikkert ikke taget det på den måde.

»Men så har jeg vel her gjort dig en tjeneste?« brusede hun op.

»Ja, det har du.«

Hun stod med sine slanke fingre fast sammenslynget om hverandre med neglene presset ind i kødet, imens hun atter målte ham med et lynende blik. I al sin urokkelige ro var han som en støtte af sten eller jern, uden den mindste lighed med moderen, som hun ellers altid havde fundet, han i mangt og meget lignede. Her var det ene Sværken, hun så.

I al sin hårdhed kunne Henrik Sværke dog ikke stå mål med Erik her i sin, og tillige stod han med et hånligt træk om munden, som hun slet ikke kendte, og som næsten fik hendes blod både til at fryse og bruse. Sådant havde hun aldrig set ham før, men nu lærte hun ham nok for alvor ret at kende. Der havde han vel gået og følt sig ked af hende, men pligt-mennesker som Sværkerne var og altid havde været, havde han vel fundet sig forpligtet til ikke at bryde deres forhold. At hun havde taget skridtet, var ham velkomment, så velkomment, at han ikke kunne undlade at spotte hende.

Og der havde hun gået om med samvittighedskval, fordi hun

mente at volde ham bitter hjertesorg. Godt, at hun her havde fået øjnene åbne for, hvordan det egentlig var fat med ham.

Aldrig havde hun tænkt over det før nu. Tidligere havde hun taget det som noget ganske naturligt og noget, der passede for hele hans karakter og væsen, men nu forstod hun, at han i grunden aldrig havde elsket hende og derfor helst ville være hende kvit. Og det skulle han så blive!

Erik havde stillet sig med ryggen op imod et træ. Han så, at nu havde han hende, hvor han ønskede, hun skulle være. Når deres forhold måtte brydes, var det bedst for hende og hendes arbejde og hele fremtid, at han og det tidligere forhold til ham ikke kastede sine skygger ind over hendes liv og virke. Hun skulle ikke føle sig trykket af, at hun havde brudt med ham, men gå fri og uden samvittighedsnag ud i den gerning, der ventede hende.

Som han fra sine drengeår havde søgt at bane hendes vej, ville han det også her. Det var vel det sidste, han fik lov at gøre for hende, og når han skulle give afkald på alt det, han havde set hen til og drømt om, så længe han havde forstået, hvad følgeskab mellem to betød, hvad hjalp det vel så ham, at hun igennem dette fik et kors at bære.

Det kunne være nok, at hun havde sit eget at drages med, og det ville ikke være ham nogen trøst eller glæde, hvis hendes arbejde kun ville gå på halvt, fordi sporene af hans knuste forhåbninger spredte tåge om hende.

Han selv skulle nok vide at finde kraft til at slide sig igennem det, der nu ikke kunne blive anderledes, hvor hårdt det så end ville falde, men hun kunne trænge til at få et usynligt rygstød i det, der lå foran. Og det ville han yde hende, så vidt han kunne.

Trods det, der var kommet, var han dog overbevist om, at hun havde ham kær og heller end gerne ville have lagt sin hånd i hans, hvis blot ikke arbejdet havde skilt dem. At kunstnerkaldet, som vinkede, vejede mere end han, var bittert nok, men dømmende hende for det, kunne han ikke. Hvis han var blevet stillet på lignende vis som hun, måtte han have handlet på samme måde. Havde han fået valget mellem hende og sit arbejde med jorden, så havde han sluppet Ella og valgt det sidste.

Og igennem hans tilsyneladende kulde og ligegyldighed havde han lettet hende for mange snærende tryk og tillige svunget en knaldende pisk over hendes hoved, der yderligere ville drive hende fremad imod det mål, hun havde sat sig.

»Ja, så har vi vel ikke mere at sige om alt dette,« stødte hun ud efter et øjeblikks stilhed.

Han drejede hovedet og trak lidt på skulderen.

»Vel ænne andet, end hvis vi skal forsikre hinanden om evigt venskab, som der gives anvisning på i romanerne.«

Ellas før så dødblege ansigt var nu glødende rødt. Og den slags ville han byde hende! Og først nu ved deres skilsmisse, hvor han krængede hele sit andet jeg ud, skulle hun lære ham at kende. Uden at værdige ham et svar, vendte hun ham ryggen og gik dirrende af indre ophidselse tilbage til stedet, hvor hun havde stillet sin cykel.

Erik blev stående ubevægelig og stirrede efter hende, så længe hun var at øjne. En halvkvalt stønnen banede sig vej over hans sammenpressede læber, og det arbejdede stærkt i hans bryst. Nu var hun borte og med hende mange skønne fremtidshåb sunket i graven. Han måtte ud, hvor det på anden vis susede, og hvor der igennem ny luftning kunne hentes nye indtryk for derved at få drevet tankerne noget bort fra det, de ikke stadig måtte kredse om og som truede med at kvæle ham. Men nu kaldte hans afbrudte arbejde, og allerede om aftenen ville han træffe en aftale for fremtiden med forældrene.

Både Sofie og Henrik Sværke havde tilfældigvis set Ella komme og tage af sted, men ikke talt med hende, og da Erik ikke senere nævnede noget om, at hun havde været der, forstod de, at der lå et eller andet bag. Mens de fik medaften, betragtede moderen ham flere gange med et eget ransagende blik, men ligesom hele den øvrige tid af dagen var der tilsyneladende intet at spore ud over det, at han var længere end sædvanlig om at spise sin mad og derfor knap fik så meget som ellers. Så snart måltidet var forbi, satte han sig hen ved det andet bord og begyndte at skrive nogle breve. Henrik Sværke havde en del regnskaber, og karlene læste i de forskellige aviser og blade, der altid stod til deres rådighed, medens Sofie og pigerne syslede med deres håndarbejder. Aftenen svandt derfor bort under de sæd-

vanlige hyggelige former, og kort efter at kaffen var drukket, bød folkene godnat og gik hver til sit.

Da Erik var blevet ene med forældrene, skød han papirerne længere ind på bordet.

»Har I noget imod, at jeg rejser til Norge og foreløbig bliver der i vinter?«

»Til Norge!«

Begge så overrasket på ham.

»Ja, inde på kursuset i København traf jeg sammen med en nordmand, der tilbød mig plads på sine forældres gård, hvis jeg havde lyst til at lære forholdene der at kende.«

»Og det har du så?«

»Ja — jeg vil gerne se Norge.«

Henrik Sværke var lige ved at sige, at det kunne han jo også komme til, uden at han behøvede at tage plads deroppe som tjenestekarl, men han lod det være. Hald havde ret før spisetid ringet ham op i telefonen og fortalt om det tilbud, datteren havde fået, så nu vidste både han og Sofie, hvad der lå til grund for Norgesrejsen. Som de uden ord havde været på det rene med de unges forlovelse, var de nu på samme tavse måde klar over dens ophævelse. Og som Erik ikke ville fortælle, ville de heller ikke spørge. Han skulle få lov at bære i stilhed, hvad han ikke ønskede at åbenbare.

Men at han ikke var så rolig i sit indre, som han viste i det ydre, troede hverken moderen eller faderen på. Fra sin egen ungdom mindedes Henrik Sværke, hvordan det havde skreget i ham, da han rev sig løs fra Anna og siden hørte om hendes pludselige død. Og nu stod så sønnen der parat til at drage ud igen, just som de havde glædet sig til at have ham hjemme omkring ihvert fald for en tid.

Med undtagelse af opholdet på skolerne havde han selv tjent det, han skulle bruge, og i Norge ville han ligeledes tage plads, så turen her kunne han også gøre for egen regning. Alligevel havde faderen dog hellere villet give ham penge til en rejse derop, hvis han ellers så ville have blevet hjemme, men nu var der intet at ændre derved. Han skulle have lov at gå sine egne veje.

Og en dygtig forkarl og rigelig med al anden folkehjælp havde de på gården, så af den grund var der heller intet til hinder

for hans rejse. Og det var så at håbe, at han ude i det fremmede måtte finde lægedom for det sår, der uden tvivl blødte inde i ham.

Henrik Sværke kørte selv Erik til stationen, da denne nogle få dage senere rejste. Sofie blev stående ude i gården og så efter vognen, til den var et stykke nede på vejen. Ved omdrejningen til alleen vendte Erik sig om og svingede med hatten op imod moderen, således som han plejede, når han drog af sted og så hende stå deroppe ved gården. Hans bevægelser var raske som altid, men for Sofie Sværkes øjne at se var der alligevel noget ved svingningen, der ikke havde været de andre gange.

Da hun kom ind, gik hun til telefonen og forlangte skolens nummer. Hald var nu blevet regnskabsfører både i mejeriet og brugsforeningen og havde derfor fået telefon. Det var hans kone, som svarede.

»Nu er Erik rejst til Norge,« fortalte Sofie Sværke.

»Og Ella rejste i går til København,« sagde madam Hald, som hun stadig kaldtes, medens de fleste yngre lærerkoner mest tituleredes for frue. »Og jeg skulle da også hilse fra hende.«

»Tak — og hils hende igen, når du skriver.«

»Ja, det skal jeg. Og hvad der så ellers kan være de unge imellem, håber både min mand og jeg ikke skal komme til at berøre forholdet mellem os andre.«

Sofie Sværke forstod, at Ella havde betroet sig til sin moder. En sådan fortrolighed havde Erik ikke vist hende. Men det fik være hermed, som det ville, og om hun end nok mente, at Ella havde den egentlige skyld i bruddet, skulle intet af dette hverken fra hendes eller Henrik Sværkes side træde forstyrrende ind i det gode forhold, som var mellem skolen og Sværkegården.

»Hvad børnene tørner sammen over, får blive deres sag,« sagde hun rolig. »Vi gamle bliver stående, hvor vi altid har stået.«

Henrik Sværke sad en dag ved sit skrivebord med en hel del sognerådscirkulærer foran sig, da Sofie kom ind til ham efter at have været en tur oppe i byen.

»Nu har jeg fæstet skomagerens Anna,« fortalte hun, imens hun begyndte at snøre sine støvler op.

»Har du fæstet Anna!«

Sværken vendte sig med en halv uvillig bevægelse mere om imod sin kone.

»Ja, nu da Boel Hampe er død, skal hun jo andet sted hen, og når vor Sinne gifter sig til skiftedag, skal vi jo have en anden i stedet.«

»Javel så — men Anna er junne vant til arbejdet på en bondegård og heller ænne ret stærk — og kan ikke engang malke.«

»Nej, men til gengæld er hun så mere flink og omgængelig end de fleste andre og fiks til al indvendig husgerning, så det er store ting og vejer meget af det andet op.«

»Ja, ganske vist — —«

»Ja, og nu har jeg tænkt på, at hvis vinne kan få en pige, der vil malke hele tiden, så nøjes jeg med Anna, og så kan du tage en karl mere til malkning eller osse holde en rigtig fodermester.«

Sofie Sværke talte på den hende egne raske måde, som også viste, at hun var vant til at tage en afgørende bestemmelse om flere forskellige ting vedrørende de hjemlige anliggender. Henrik Sværke havde også altid fundet dette meget naturligt og havde egentlig heller intet at indvende imod en forandring med hensyn til malkning og det øvrige arbejde. De havde også tidligere talt sammen derom, men hidtil havde de haft to piger, som skiftevis hjalp til at malke og være inde og ude. En dreng eller en af karlene havde så taget del i malkningen sammen med pigen. Selv havde han også ved lejlighed givet en hånd med. Han var en dygtig malker, og nu var det jo heller ikke, som det tidligere havde været, at mændene fandt det generende og under deres værdighed at malke en ko. Han havde derfor intet at indvende imod Sofies ordning af selve spørgsmålet om, hvad deres tjenestepiger skulle eller ikke — men det var dette med Anna.

Da hun fra første begyndelse af havde fået sin gang på gården, havde det berørt ham stærkt. Så mange lange tider der end var svundet, siden den anden Anna havde forladt Sværkegården, brændte det dog stadig i ham af den glød, hun havde tændt i hans ungdom, og altid blev der revet op i det aldrig helede sår, så snart der var et eller andet, der kunne føre hen til det, der tidligere havde været.

Men nu havde hun altså knyttet Anna helt til Sværkegården uden at spørge ham derom. For et øjeblik fossede noget harmfuldt op i ham, men han skød det hurtigt tilbage. Han havde altid overladt til hende at ordne tjenestepigespørgsmålet, og hun havde hidtil løst det på tilfredsstillende måde. Komme med indsigelser nu var derfor ikke på sin plads og ville være som at blotte og udlevere, hvad der rørte sig inde i ham. Og ikke for nogen pris måtte dette ske. Den hemmelighed, han havde ruget over det lange spand af tid, ville han tage med sig i graven.

Og på Anna var der heller intet at udsætte, så det ville være uretfærdigt, om han stærkt lod skinne igennem, at han var misfornøjet med at få hende ind som tjenestepige. Helt let ville det ikke falde, det kunne han mærke på sig, men nu var der intet at ændre derved, og så skulle det gå.

»Og jeg har tænkt på, at indtil Sinne flytter, kan Anna gå hen hos Thilde sy pige og lære lidt syning,« fortsatte Sofie, »for hun er helt flink med sine hænder, men kan trænge til at få undervisning i klipning.«

»Men har hun så ænne lyst til at blive sy pige?« spurgte Sværken lidt stødende.

»Nej, hun vil hellere være ved almindeligt husarbejde, og jeg har så osse foreslået hende at søge understøttelse, så hun siden kan komme på en husholdningsskole.«

»Ja, og det ville jo være udmærket for hende at komme sån et sted.«

»Ja, og nu flytter hun så herved og får kost og logi, mens hun syr, og er det dårligt vejr, så denne er til at cykle vejen frem og tilbage morgen og aften, kan hun ligge henne hos skomagerens om natten — og så er alt det nemt klaret.«

Ja, så var det nemt klaret! Sofie forstod at dirigere, så det hele kunne falde let i lave. Det var kun en ud af de mange hundrede gange, hun havde vist ham dette i deres samliv, og som hun havde begyndt, ville hun fortsætte til held og gavn for alle dem, hun færdedes iblandt. Og nu var det så Anna, hun ville gavne, og her ville han ikke sætte sig imod.

Sofie var gået hen til skrivebordet, hvor der lå et brev fra Erik. Det var kommet, før hun var taget op til byen, og hun havde straks læst det. Nu åbnede hun det atter og løb det påny

igennem. Levende og interessant skildrede han opholdet i Norge, hvor han havde set sig meget om og havde mere i sigte. Herfra ville han siden til Sverige og videre til Finland og måske tillige ind i Rusland. Det skinnede klart igennem brevet her som i de forrige, at han nød turen og var stærkt optaget af livet i det fremmede. Hvad der havde drevet ham ud, nævnte han ikke, og Sofie såvel som Henrik Sværke var også overbevist om, at hvordan det end stod til i hans sind, var han dog stærk nok til at få fuldt udbytte af sin rejse. Og dermed var alt for så vidt i orden, i hvert fald var det en vægtig grund til at være tilfreds med hans udenlandsfærd. Sofie Sværke kunne heller ikke andet end føle en vis moderstolthed over at vide sin søn således farende rundt ude i den store vide verden, men samtidig blandede sig lidt af en vemodig ensomhedsfølelse derind imellem.

»Det er meget for lidt med kun ét barn,« sagde hun så pludselig, idet hun lagde brevet tilbage på sin plads.

»Ja, det er det.«

Henrik Sværke havde tænkt på det samme så mange gange før, men aldrig nævnt noget derom. Han vidste, hvor gerne Sofie i det mindste ville haft en datter, og om der var kommet både flere døtre og sønner, ville de alle været velkomne hos hende. Og hos ham selv med. Han kunne ikke se andet, end at børn var en rigdom for hver en fader og moder, når de da ikke kom i dusinvis hos de aller dårligst stillede.

Og her på Sværkegården havde været brød nok til flere end denne eneste søn. Mad og drikke og klæder havde ingen nævneværdig rolle spillet, mens de var små, og siden hen kunne de have gjort mere end gavn for føden. Og de kunne have skiftedes at være ude og hjemme, og ville de have lært et eller andet, havde der været råd til at hjælpe dem frem dermed. Og atter senere kunne han hjulpet dem ind i en eller anden stilling, hvor de så selv kunne arbejde videre.

Der havde været glæde i dette at kunne se det vokse om sig på forskellig vis. Og som han havde talt derom med Sofie vedrørende en lille ejendom til Erik, kunne han godt have forsonet sig med, at de skulle ind i noget, der var langt mindre end Sværkegården. Uden gran af misfornøjelse skulle han set et af sine børn gå ind i de jordejende husmænds rækker, hvis det

havde været nødvendigt. Og han ville ligeledes uden sorg eller bitterhed kunnet dele ud af Sværkegårdens jorder til et eller flere, dersom nogen havde haft brug derfor.

Og hvilken glæde måtte det ikke være at have nogle om sig i hjemmet og se dem komme og gå, eftersom tid og lejlighed tillod det. Nu så han med Erik. Kun glæde havde de haft af deres store, stærke dreng, og om de havde haft flere i lighed ham, ville det have mangedoblet lykken. Og hvad havde det gjort, om han skulle begyndt med en lille ejendom og måske aldrig kommet videre. Han var måske derved blevet fuldt så lykkelig som ved nu uden nogen særlig kamp at kunne blive den velhavende for ikke at sige den rige storbonde i samme stund, han satte foden under eget bord.

Og havde han og Sofie haft flere børn at dele ud til, havde de ikke nu som halvgamle behøvet at sidde så underlig ene og på en måde så halvfattige i deres store, velstående hjem.

Meget lignende havde mangfoldige gange beskæftiget hans tanker, men aldrig havde han ladet det komme helt frem for Sofie. Som hun uden klage havde båret sit savn over ikke at have en flok raske, glade børn at dele sin kærlighed ud til, ville han heller ikke nævne sit.

Begge havde også i deres stærke sind og hele travle færden hidtil haft nok at kredse om, men nu ved Eriks sidste bortrejse havde der lagt sig en egen tomhed over det hele — en tomhed, som nu begyndte at knuge efterhånden som tiden skred.

»Ja, jeg kanne forstå, at folk sommetider er så bange for at have børn,« fortsatte Sofie efter en lille pavse, »og jeg for min part skulle ænne set surt, fordi jeg havde haft en 7—8 stykker at slå løs imellem.«

»Men når nu du ved dit fald og din operation er blevet fornægtet at fylde op i Sværkegården, som æls har været skik fra lange tider tilbage, så må vi, som jeg osse før har sagt, være glade for, at vi har Erik.«

»Jeg er osse glad for, at vi endda har Erik,« gentog Sofie, »og jeg skal heller ænne sætte mig hen og jamre over, som det er blevet, men jeg siger bare, at børn er en velsignelse, som forældre ænne skal lade hånt om, særlig hvor føden ænne spiller nun rolle.«

»Ja, her er jeg osse fuldstændig enig med dig.«

Henrik Sværke tog sin kniv op af lommen og begyndte at spidse en blyant, og lidt efter gik Sofie ud i køkkenet. Drengen kom i det samme ind med en kurv, han havde haft med sig ude i marken.

»Men uh, ja ja dog — sikke et ansigt du stiller op,« hørte Sværken hende sige. »Man skulle mæssen tro, du havde ædt Følster og var i lav med Lolland.«

»Det er Johan — det store kvæg — der før gav mig en på kassen,« svarede drengen i en tone, der dirrede af indædt forbitrelse.

»Hvad for en side af kassen fik du den?« spurgte Sofie.

»Hvad for en side —« gentog drengen lidt forfjamsket. »Det var æls på den højre,« kom det så mut.

»Så skulle du bagefter vendt den venstre til — så havde han blevet flov,« lød Sofies svar.

Sværken måtte uvilkårlig smile. Det var ikke første gang, at hun ved sin muntre smådrillen havde kureret en arrig knægt, uden at hans indblanden havde været nødvendig, og skulle det endelig være, forstod hun også på anden vis at sætte på plads, så i det store og hele havde der hersket et godt forhold både mellem husbondfolk og tjenere som mellem de sidste indbyrdes.

Og nu kom så Anna. I mange henseender var hun en modsætning til Sofie, men alligevel ville de sikkert passe udmærket sammen. Han havde set Annas øjne tindre af kærlighed og hengivenhed imod Sofie, og til gengæld havde denne lagt en moderlig ømhed for dagen overfor den unge pige, så her ville hun i nogen grad få erstatning for den datter, hun savnede. Tidligere havde de jo også talt om at ville tage et plejebarn, men aldrig truffet nogen, som de rigtig syntes om, og det var så skudt ud og ville rimeligvis aldrig blive til virkelighed.

Men nu var så Anna kommet, og som Henrik Sværke havde ment, blev samværet en stor glæde for hende og Sofie. For ham selv var det særlig i begyndelsen en pine daglig at skulle have hende om sig, men hun kom aldrig til at lide under, hvor meget det end i grunden var ham imod at have hende i huset. Hun kunne ikke gøres ansvarlig for, at hun som manede sin afdøde faster op af graven, og på hendes opførsel kunne han ikke sætte

en finger. Stille og beskeden gik hun sin gang, og i fasterens spor fulgte hun ved at gå til højre, hvis andre ville frem til venstre.

Og dagene gled så videre med rask travlhed både ude og inde og for Henrik Sværke med mange møder af forskellig art. Snart var det sognets og snart mejeriets sager, der kaldte. Og der var slagteri og sukkerfabrik og de radikale blade, der ofte gav ham ærinde i Nykøbing. Som sit særlige befordringsmiddel havde han anskaffet sig en lille gig, og med en af sine gode heste for denne kunne han komme rask af sted. Sofie havde været meget interesseret i giggen som et udmærket køretøj for ham, når han alene eller selvanden skulle ud på farten.

«Men du ligner jo æls noget af en slagter eller en dyrlæge, når du sån kommer susende i din gig,» sagde hun en dag, »så jeg synes, at vi osse må have vos et anstændigt gårdmandskøretøj og foreslår, at vi får en charabanc. For nu har den gamle fjedervogn gjort tjeneste nok til stads.»

»Det har den, men vil du så ænne heller have en ponnyvogn?«

»Jo — det er jo nun rare lave kasser at krybe op i.«

»Ja, og så kunne vi lade sætte charabancsæder på fjedervognen.«

»Ja, det ville se bedre ud end med det agebrædt i midten, når vi er flere oppe at køre. Og så bliver vi jo æls helt godt beslået med sån tre stadskøretøjer.«

»Ja, det skulle jeg mene.«

Ind imellem dagenes travle færden ude og hjemme kom så stadig Eriks breve og kastede yderligere glans over det, der ellers var at fryde sig ved i mark og bedrift.

»Når du kommer hjemme fra, må du aldrig glemme at skrive til din mor,« havde Henrik Sværke sagt til ham, da de ret før afrejsen var ene sammen. »For du må huske på, at hun kun har dig, og det var ænne enhver mor, der så villig gav afkald på sit eneste barn.«

»Jeg skal nok skrive,« lovede Erik, »og jeg tænker osse nok, at du gerne vil høre fra mig.«

Ja, Sværken ville gerne høre fra sønnen. Alle brevene bar jo bud fra en verden, der var ny og fremmed, og hvis forhold blev fulgt med åbent sind. Og nu havde Erik så været hele Skandi-

navien igennem og fra Finland i en del af Rusland og var derfra sejlet til Tyskland. Her ville han arbejde en tid for så at komme hjem på besøg, skrev han i sit sidste brev.

»På besøg,« gentog Sofie, da hun læste brevet.

»Ja — han vil jo så af sted igen, kan man forstå,« sagde Sværken. »Men vi får jo så endda være glade for besøget.«

Og glade for det blev de. En skønne dag meldte han fra Gedses om sin ankomst, og inden aften var han hjemme. De lange tiders rejseliv og omflakken i det fremmede havde sat sit præg på ham, og han var blevet magrere og med skarpere træk, end før han rejste, men i hele sin væremåde var han, som da han drog ud.

»Og hvor vil du så hen, når du kun kommer for at besøge vos og ænne for at blive?« spurgte moderen ham ikke længe efter hjemkomsten.

»Jeg vil først til England og Skotland og derfra videre til Amerika.«

»Til Amerika!«

Sofie Sværke lod hænderne synke ned i sit skød. I grunden kunne det være det samme, enten han var i Norge eller hvor som helst andet steds, når hun ikke havde ham hjemme, men det var alligevel, som om dette med Amerika var noget helt andet. Amerika var jo dog en anden verdensdel, og fra gammel tid havde det været således, at når nogen drog derover, havde de gerne for bestandig sagt Danmark farvel. Lidt var der i tidernes løb ændret herved, men igen alligevel — Amerika var Amerika, hvordan det så end vendtes og drejedes, og en rejse derover var ingen legefærd.

Henrik Sværke tændte for fjerde gang sin pibe. Også for ham var det, som Erik nu ret for alvor rejste bort, og uafbrudt lød det for hans indre øre, at det var altfor lidt med et eneste barn. Men prøve at holde ham hjemme, når lysten og længslen drog ham ud, ville han ikke. Tvinge ham til at blive hjemme vidste han, at han ikke kunne og ville heller aldrig tænke derpå, og søge at overtale ham ville han lige så lidt. Han skulle ikke risikere at se ham gå mørk og rugende over ikke at få sin udlængsel tilfredsstillet. Kunne han ikke frit vælge at blive i sit barn-domshjem, blev glæden over at have ham der bitterblandet.

Henrik Sværke havde set som en sky glide hen over Sofies glade ansigt, da Amerika blev nævnt, og han kunne på forhånd vide, hvor hårdt det i virkeligheden slog til hende, men han vidste tillige, at hun så på forholdet ligesom han.

Og når de nu lod ham fare ud, mens der intet var til særligt at binde ham, så kom han nok af egen fri vilje tilbage, når den rette tid var inde. Trods al sin udve og al flagren om, var han dog rodbunden, som hele slægten havde været. Jorden og ætten kunne han ikke fornægte!

Og når der sås på hele forholdet, som det lå, måtte det indrømmes, at når Erik havde lysten i sig til at gå ind i det ukendte og fremmedartede og ejede mod og evner til at arbejde sig igennem for at nå frem til de ønskede mål, så var der intet af særlig betydning, som stillede sig hindrende i vejen herfor. Hjemme på gården kunne alt gå sin sædvanlige gang, enten han var der eller ikke, og når hverken sygdom eller andre omstændigheder gjorde sig gældende, var det i grunden berettiget, at han søgte den udvikling, der var at hente ude. Lod han sig først binde hjemme, ville dette jo være en umulighed for ham.

Hos Sofie Sværke tumlede noget nær de samme tanker om, og når hun endelig havde sønnen hos sig, skulle han blot føle, hvor velkommen han var og ikke bebyrdes med klager over den forestående bortrejse.

»Ja, du kan jo nok forstå, at når vi kun har dig, så vil vi være glade den dag, du vil slå dig til ro herhjemme,« sagde hun efter et øjeblik ligesom at have målt afstanden over Atlanten og følt det uhyre rum, der var imellem den ny og den gamle verdensdel. »Men vi vil heller ænne søge at holde dig tilbage imod din vilje, men ønske dig alt godt, i hvad du så end bestemmer dig for.«

Erik sad med halvbøjet hoved. Han kunne så godt forstå, at forældrene helst ville have ham i nærheden, når de ikke havde andre end ham, og han følte også, at eftersom de så frit lod ham vælge, hvor han helst ville være, og han i så lange tider havde flakket borte fra hjemmet, skyldte han dem ikke alene stor tak for dette, men det var tillige hans skyldighed en gang at vende hjem og være dem en støtte, om ikke før, så i hvert fald når kræfterne begyndte at svigte.

Men endnu var der intet tegn herpå. Begge var raske og friske og ønskede vist ikke at slippe de tøjler, de havde i hænde, så de led intet besvær eller overlast ved hans fraværelse. Og når hans higen drog ham ud, kunne han ikke se, at han gjorde uret ved at søge at tilegne sig så megen livserfaring som vel gørligt. Og når han så endelig kom hjem, ville de jo også igennem ham og det, han havde oplevet, blive rigere, end hvis han blot havde slået sig til ro med det, han kunne hente i Danmark.

Endnu var han ung og fuld af kraft og energi til at tage fat på hvad som helst, der bød sig, og skulle det knibe med helt at tjene sig vejen, havde han sine egne spareskillinger at ty til, så han behøvede ikke at bede forældrene om nogen særlig hjælp. Fra ganske lille havde han haft en sparebøsse og en sparekassebog, hvor han kunne samle og indsætte de småbeløb, han på en eller anden måde kom i besiddelse af.

Og som han fra barn af havde vist sig at være en god økonom, fortsatte han med dette som voksen uden dog dermed at træde ind i de gerriges rækker. Tværtimod. Mødte han noget, han fandt værd at støtte, havde han altid en åben hånd, men hans egne personlige fornødenheder under det omskiftende rejseliv var kun få og små, så han kunne stedse få råd til at komme mere rundt end de fleste, selv om der stod langt større kapitaler til deres rådighed. Hvad han havde set i andre lande, havde han tjent sig til ved sine hænders arbejde, og det håbede han tildels at kunne fortsætte med, og at han skulle betale det herlige rejseliv med nogle år af sin ungdom, forekom ham at være en forholdsvis billig betaling. Der måtte gives noget for noget under alle livets forhold.

»Når du kommer til Amerika, kan du kas støde sammen med Priernes Inger, for hun rakker jo osse rundt ligesom du,« sagde moderen lidt efter.

»Ja, I kan se at skaffe mig hendes adresse, når jeg siden kommer derover,« sagde Erik. »Det kunne jo være interessant at hilse på hende.«

Inger var hans kusine og datter af fasteren Ellen på Priergården. I længere tid havde hun tjent sig frem i udlandet og opholdt sig nu i De forenede Stater, så i grunden havde hun ligesom vist vejen til det, han nu var inde i.

Efter at de havde spist, var han en tur nede ved stranden. Sundet var smilende blått som det altid havde været på lyse solskinsdage, og nu som før gled sejlerne derude og bragte som et pust med sig fra andre sunde, bæltter og have. Her ved Guldborgsund havde han jo også mærket de første udlængsler stige op, og her var hans halvt ubevidste higen efter det fremmede stadig blevet næret.

Og nu stod han med kendskab til meget af det, han før havde drømt om, men bestandig med trangen til at opleve noget endnu mere brændende inden i sig. Men ved siden af drømme og minder stod også billedet af Ella, der dog var den, som gav det sidste afgørende stød ud imod det store ubekendte.

Han ville nødig have undværet disse rejseår og det, han havde hørt og set i andre lande, men Ella — Ella — —!

Han strøg sig pludselig med hånden hen over ansigtet. Hun var ikke glemt, og mindet om hende kom ham så forunderlig nær hernede, hvor de så ofte havde leget sammen som børn og vandret rundt i hinandens selskab i deres første ungdom. Det havde gjort ondt at slippe hende, og det sved endnu, som var såret kun fra i går. Men ingen havde fået det at vide, og ingen skulle lære det at kende, så vidt det stod til ham. For Ellas skyld var det også det bedste, at alting stadig holdtes skjult. Han havde hørt, at hun gjorde gode fremskridt ved sit arbejde, og inden længe skulle hun til Paris for at uddanne sig videre.

Men ved at vide hende i den franske hovedstad var dermed også lukket af for ham til Frankrig. For en tid siden havde han ellers bestemt at ville tage fra England over Kanalen og blandt andet også en tur til Paris, men nu havde han valgt vejen over Skotland i stedet for. Han ville ikke risikere at mødes med hende, og var landet end stort og byen ikke af dem, hvor folk i almindelighed løb på hinanden, kunne tilfældighederne dog spille således ind, at et sammentræf blev uundgåeligt. Og det ville han ikke udsætte sig for. Ingen vidste, hvad et sådant møde kunne bære i sit skød, og ingen skulle på den vis friste skæbnen.

Verden var også stor nok Frankrig foruden, så han behøvede ikke netop at søge dertil for at få set sig om, og kunne det end være interessant at komme til Paris, ville han dog lade det fare.

Det var ikke hans mening at blive hjemme ret mange dage,

og lidt ud for at hilse på slægt og bekendte skulle han, så han var ikke sikker på, at han tiere under dette ophold fik lejlighed til at vandre om hernede ved stranden, og med et sidste langt dvælende blik tog han derpå som afsked med Guldborgsund og vendte hjem til Sværkegården.

»Har du nu været nede for at hilse på stranden?« sagde moderen, da han kom tilbage.

Erik nikkede.

»Ja — både sagt goddag og farvel.«

»Og hvornår siger du så goddag igen?«

»Det har jeg ingen fast bestemmelse taget om.«

»Men det sker vel en gang?«

»Det gør det, mor! Jeg kommer hjem til dig og far og Sværkegården, men dagen kan jænne sige.«

Sofie Sværke strøg let hen over hans arm.

»Det gør heller ænne noget, min dreng, fordi jænne kender timen, når bare jeg ved, at du kommer.«

Når han havde sagt, at han kom, vidste hun, det ville ske, hvis ikke der tilstødte ham noget, han ikke kunne afværge. Han lovede intet, som han ikke ville holde. Her var han som på flere andre punkter sin fader og alle fædrene helt op ad dage.

Aftenen svandt som så mange andre før den i stille hyggelig ro sammen med forældrene og folkene, og alle lyttede interesseret til det, han havde at fortælle om sine mangeartede oplevelser. Imens han fortalte, kom han uvilkårligt til at mindes den første aften efter sin hjemkomst fra Island og Færøerne. Da havde Ella og hendes forældre været her, og da var det blevet ham klart, at hun undgik hans selskab. En pinefuld aften og nat havde han lært at kende, men sværere var jo alligevel blevet den følgende dag, da hun selv var kommet og bruddet sket. Hvad det havde haft til følge, ønskede han ikke at leve om påny, men en udvendig ro havde han stadig haft over sig, og heller ikke i aften skulle skyggerne ude fra træde forstyrrende ind i hjemmets lune hygge.

Og Moderen skulle få friske og muntre svar på det, hun spurgte om. I mange tilfælde var det om mad og drikke og hele levemåden blandt de forskellige samfundsklasser og nationer, medens faderen først og fremmest ønskede oplysninger om

landbrugsforhold. Og folkene ville gerne høre om arbejdsvilkår og lønninger, der kunne tjenes såvel i by som på land, så der var nok at besvare og få tiden til at flyve, så de knap sansede, at det var langt ud over den sædvanlige sengetid.

»Har du nogensinde været i kirke?« spurgte moderen da folkene endelig havde forladt stuen, og hun og Erik var blevet ene.

»Jeg har været inde i monne kirker for at se dem,« svarede Erik, »men jeg har kun én gang været til gudstjeneste.«

»Og hvor var så det?«

»I unitarmenigheden i Kristiania. Der var da barnevelsignelse, et lille barn, der fik sit navn velsignet, men ikke døbt. Det var en meget smuk højtidelighed.«

Sofie Sværke spurgte ikke mere. Hun var klar over, at i kirkelig henseende ville sønnen sikkert blive faderen lig, således som han også var det på mangfoldige andre punkter. Men alt det kunne hun ikke ændre noget ved, og det var spørgsmål, de måtte ordne med deres egen samvittighed.

Selv stod hun fast på det, hun havde lært som barn, og kunne ikke finde fred eller trøst for sin sjæl på nogen anden vis, men hun kunne ikke her få følgeskab hverken af sin mand eller søn. Den gamle rationalisme lå dem i blodet og var vel nu hos Erik gået ind som unitarisme. En Gud kunne de tro på, men ikke på treenigheden. Hun forstod dem ikke. Men her, hvor hun kunne tage sin forstand fangen under troens lydighed og ikke give sig til at spørge eller granske, der satte deres kolde, klare fornuft ind.

Men at de stod anderledes end hun, fyldte hende hverken med sorg eller bekymring. Hun kendte, at de var af sandhed og handlede i pagt med deres samvittigheds bud, så de skulle nok vinde frem til de rette og gode kilder.

Med den nuværende sognepræst stod Henrik Sværke på en jævn god fod, skønt de til at begynde med havde tørnet temmelig stærkt sammen. Præsten var en lærd mand og fremragende prædikant og samlede en del flere i kirken, end hans forgænger havde gjort, men nogen særlig stor flok havde han sjældent om sig. Fra 64 havde der som mange andre steder landet over hængt et billede af Frederik VII på kirkens væg ikke langt fra prædikestolen. Det var sendt som en takkegave til de sogne,

hvorfra der havde været en repræsentant til kongens begravelse. Sofie Sværkes morfader, den gamle Morten Nygård, der havde mistet sit ene ben i treårskrigen, havde repræsenteret sognet der, og da beboerne intet andet fælles samlingssted havde, valgte man at hænge mindebilledet op i kirken, hvor det siden havde haft plads, uden at nogen havde tænkt, det kunne eller burde være anderledes.

Men nu kom så den nye præst. Billedet faldt ham straks for brystet, og en af de første søndage efter gudstjenesten bød han klokkeren tage det ned. Den gamle blev højlig forfærdet. Nu havde han igennem de mange år, han havde passet kirken, set det kendte billede hænge der på sit søm, så det var gået ind i hans bevidsthed, at det hørte med til selve den hellige kirke lige såvel som kalk og disk og derfor også var en slags helligdom, det ville være en formastelighed at fjerne fra sin plads.

Men på den anden side stod præsten, hans øvrste foresatte, som han selvfølgelig i en vis henseende måtte lyde vedrørende det, der ellers angik kirken, så her vidste han næsten hverken ud eller ind. Men pietetsfølelsen var dog alligevel som en grad højere end respekten for præsten.

»Nej — tage det billede ned, tør jænne,« fik han så endelig hakkende frem.

»Når jeg anmoder Dem om det, tør De vel nok,« sagde præsten i en afgørende tone.

»Nej — —,« den gamle trak det langt ud, »det har jo hængt der så langendelig en tid, så folk nok mener, det er bedst, det bliver ved at hænge der —.«

»Men dets tid må nu være ude,« sagde præsten, »og jeg ønsker så, det er borte, når jeg kommer igen.«

Inden den gamle kunne få besindet sig på at svare, havde præsten budt farvel og forladt kirken efterladende klokkeren i den største rådvildhed.

»Jeg kan næsten ænne lade være at gøre, hvad præstin siger, men jeg kan da heller ænne sån uden videre tage Frerk den Syvinde ned,« klagede han, da han kom ind til sin kone.

»Nej, det kan dunne,« erklærede hun bestemt.

For hende stod billedet i samme lys som hos manden.

»Ja, og hvor skulle jeg vel så osse gøre af det?«

»Nej, du kan danne sån tage og smække kongin på møddingen.«

»Nej, og holde ham selv har vi heller ænne lov til, så jeg ved aldrig mine levende råd.«

»Du skal tage og snakke med Hendrik Sværke,« rådede klokkerkonen efter et øjeblikks betænkning.

»Ja — det kunne jeg jo — --.«

»Ja, han skal nok kunne ordne den manale, og han er i hvert fald ænne bange for præstin.«

»Nej, det er hanne.«

Bange var Sværken ikke. Det var noget, klokkeren så inderlig godt vidste, og efter lidt videre rådslagning med sin kone bestemte han sig også for at gå ned på Sværkegården.

»Jeg har jo æls ænne noget særligt med det at bestille, da det må være menighedsrådet, der skal tage sig af den slags ting,« sagde Henrik Sværke, da han havde hørt den gamles forklaring angående sagen. »Men jeg tror alligevel, jeg vil snakke med præstin om det hele.«

»Ja, gør det,« ivrede klokkeren, »for dette her med menighedsrådet kan nu være meget godt, og jeg og vor mor snakkede forresten osse om det, men det er nu en gang sån, at Jens Nielsen er jo så forfærdelig præstevenlig og ærbødig, så han siger sm' ja og amen til alt det, som præstin får i sinde at sige.«

»Ja, det er der nok ænne noget i vejen for.«

»Nej, han havde sm' passet godt til at være degn, for så havde han da rigtig haft lejlighed til at komme med sit amen bagefter præstin,« vedblev klokkeren. »Og foruden ham er der Hans Larsen og Frerk Petersen, og de er sm' smurt godt for mundlæderet begge to, men jeg er nu ænne rigtig sikker på, at de vil skære fra her, hvis det kommer til stykket, for Hans er jo sån noget ulden af sig, og Frerk er sm' nærmest ligeglad med det hele, enten det går op eller ned. — Og så er der de to fruentimmer, som osse sidder i menighedsrådet — ja, de sidder der jo, men når det er sagt, er sm' osse det hele nævnt.«

Det trak lidt ved Henrik Sværkes mundvig. Den gamles karakteristik af menighedsrådsmedlemmerne var ikke så helt ueffen, og han tvivlede ikke om, at præsten let ville få fremmet sin vilje hos dem, hvis ikke der blev grebet ind derimod.

Længere hen på dagen skulle Sværken et ærinde op til byen

og ville så med det samme hen i præstegården. Præsten tog forekommende imod ham.

»Jeg ville snakke lidt om det billede, som klokkeren har fortalt mig, at præstin vil have væk fra kirken,« sagde Henrik Sværke, så snart han havde taget plads i stolen, der blev ham budt.

»Ja, jeg finder, det er ganske utilbørligt at have den slags prydelser i et kirkerum,« sagde præsten lidt nervøst.

»Men dette her har nu fået gammelt hævd.«

»Kan gerne være, men alle sine forskellige gode egenskaber til trods, så var Frederik den Syvende dog aldrig kirkens mand.«

»Nej, men han var folkets mand, og det er i folkets kirke, han har fået sin plads, fordi man i de tider ingen andre steder havde at hænge sån et billede. — Det synes jeg, man senere hen må respektere og tage en smule hensyn til.«

Præsten slog asken af sin cigar og sad et øjeblik uden at svare. Ved første øjekast i kirken havde det stødt ham at finde den alt andet end eksemplariske konges billede ophængt der tæt ved prædikestolen og straks besluttet at få det fjernet. Han havde heller ikke tænkt, at nogen ville yde modstand her overfor. Nu fik han pludselig en følelse af, at så let som han havde ment, gik det nok ikke. Først havde der været den gamle klokkers uventede vægring, og nu sad her sognets betydeligste og mest indflydelsesrige mand og hævdede uforbeholdent sin mening om sagen og dermed sikkert også en del af sognefolkenes.

Som præst var det hans kald at stifte fred og ikke yppe kiv eller strid — og strid følte han, der ville blive, i fald han fastholdt sit forlangende.

Som Henrik Sværke sad der foran ham med det kølige, skarpt-skårne ansigt og den ranke holdning og kort og fyndigt sagde ham sin mening, fik han en fornemmelse af, at den mand kom han ikke udenom. Og når han holdt på det gamle billedes forbliven på sin plads, ville det rimeligvis ikke være nemt at få det flyttet. Og spille op i en kamp med sin menighed, hvor han nu næsten på forhånd kunne sige sig, at han ville blive den tabende, var der intet tillokkende ved. Desuden var han tillige igennem Sværkens ord kommet til at ændre sit syn lidt på sagen.

»Hvis De synes, kan De jo osse snakke med menighedsrådet

om det,« sagde Henrik Sværke efter en stund at have ventet på præstens svar. »Men vil De høre efter et godt råd, så synes jeg, De skanne gøre mere ud af den ting nu, men ihvert fald vente med at tage det hele op til De bliver lidt bedre kendt.«

Præsten drejede en tændstikæske flere gange rundt imellem sine fingre. Det var ikke morsomt således at blive sat til vægs og anvist, hvad han skulle eller ikke skulle, men valgte han at følge sin første bestemmelse, kunne det sidste måske blive endnu surere at bide i, så det var sikkert bedst at lade det hele fare — ihvert fald foreløbig, som han var rådet.

Efter en rolig overvejelse foretrak præsten at lade sagen dø i stilhed, og han og Sværken havde ikke senere haft noget særligt udestående med hinanden. Men der var heller intet, der bandt dem sammen. Når de mødtes, var det kun som høflige mænd, der begge hilste, fordi det var noget, der hørte sig til.

Og som Sværken her handlede, så Sofie, at Erik fulgte efter. Han var ikke præsternes ærbødige følgesvend og ville aldrig blive det, men han kunne nok også som faderen holde en stille gudstjeneste i sit lønkammer.

Erik var atter rejst. Sofie Sværke havde som altid ved hans bortrejser stået ude ved indkørslen og vinket til ham, så længe vognen var at øjne. Da hun vendte sig og gik ind i gården, var hendes gang knap så rask som ellers, men da hun mødte tjenestedrengen, gav hun ham en ordre på samme måde som altid. Inde i stuen traf hun Anna. Hun drejede sig halvt om, så hun kom til at stå med ryggen til, men Sofie Sværke så dog alligevel, at hendes øjne var våde og med mørke rande under.

Nogen forundring herover følte hun ikke, snarere var det, som hun havde ventet. Skønt Anna aldrig havde nævnt et ord til hende om sin kærlighed til Erik, havde Sofie dog forlængst været klar over, hvorledes det stod til med den unge pige. Barnsdomsvennen var for hende let og næsten umærkeligt gledet ind i alle hendes ungdomsdrømme, så han var både den første og den eneste hos hende. Om ham kredsede tankerne tidlig og silde, og vel aldrig nogen time på dagen var han ude af hendes sind. Men som en dyrebar hemmelighed søgte hun at våge derover, for ingen skulle vide, hvor hendes lønlige drømme bar hen.

For hende havde Erik også stået som den, hun kun kunne drømme om og længes efter, men aldrig tænke at vinde. Hun havde kendt forholdet mellem ham og Ella og var vidende om, at de elskede hinanden, og at det var andre grunde, der havde skilt deres veje. Hvis Ella kunne opgive sit håb om kunstnernavn og vende hjem for at gå ind på Sværkegården, ville Erik sikkert tage imod hende med åbne arme, eller hvis han ville give hende frie hænder til at virke med det, der havde hendes lyst, knyttede hun jo heller end gerne sin skæbne til hans.

Men at intet af dette ville ske, var hun overbevist om. De var begge så stive og stolte naturer, at ingen af dem bøjede sig, hvorledes det så end kunne falde. Og de var ligeledes så viljestærke, at de deres kærlighed tiltrods kunne leve hinanden foruden og dog med fuld kraft kaste sig ind i den gerning, de følte sig draget imod og ville vie deres bedste kræfter.

Men i forvisningen om, at Erik og Ella aldrig nogensinde ville blive forenede, stod han jo også fri, så hun begik ingen synd imod nogen ved at drømme om en gang at få en plads ved hans side, skønt hun anså det for det håbløseste af alt. Aldrig havde han haft andet end et venligt, kammeratligt ord tilovers for hende, og endnu var hun blot som den lille barndomsveninde for ham — den veninde, der havde hængt ved ham og Ella som en trofast hund, der taknemlig slikkede hånden på dem, den elskede.

Og stadig var hun fuld af taknemlighed for hver en stribe af sol, han lod glide hen over hendes vej.

»Har du lyst til at se mine billeder og optegnelser nærmere, kan du tage dem, når det passer dig,« havde han sagt til hende dagen efter sin hjemkomst.

En varm glædesbølge var skyllet gennem hende med det samme, fordi han stillede hende så frit overfor det, han havde bragt med sig hjem. Det var herligt på sin vis at eje hans fortrolighed og tillid, men — hun så tillige såre vel, at hvad hun her fik, var kun skænket hende som den kammerat og legesøster, hun altid havde været for ham. Der var både glæde og vemod heri, men således ville det vel altid blive. Hun var hans barndoms bedste veninde, når Ella ikke var der — og nu var Ella her ikke — ville hun så også være den bedste for ham?

Som hun altid havde været glad for at komme ind som nummer to, ville hun stadig være lykkelig for at kunne stå som den anden.

Og nu var hun så inderlig taknemlig for at få lov at være i hans hjem og kunne slutte sig så nær til hans moder, der næsten også var som en moder for hende selv. Intet andet sted kunne hun tænke at få det på lignende vis hverken med arbejde eller løn eller i andre retninger. Ikke sjældent tog Sofie Sværke hende med, når hun skulle ud til et eller andet, og kom der fremmede i Sværkegården, kunne hun blande sig mellem gæsterne, som hun selv ønskede og trakteringen tillod.

Herfra ville hun heller ikke flytte, så længe hun kunne få lov at blive. Her i Eriks hjem, hvor hun selv gik ud og ind som hjemme, var hun ham dog på en måde nær, selv om han færdedes langt borte. Når hans breve kom, fik hun lov at læse dem, og så godt som altid var der en særskilt hilsen til hende. Under hans ophold i hjemmet havde hun kunnet se og tale med ham hver eneste dag, og stedse havde han et ord at give hende, når de mødtes, enten de var alene eller i selskab med andre.

Skønne minder havde hun fra disse dage, hvor den gode, trygge følelse havde rådet mellem dem som i barneårene, men kun alt for hastig var disse vidunderlige stunder svundet hen. Og nu var han så borte påny. En underlig tomhed føltes over hele huset og stemte hende for brystet, så hun dårlig kunne få luft. Et par store tårer banede sig også imod hendes vilje vej ned over kinderne, men hun tørrede dem hastig bort. Overfor fremmede var det også lykkedes hende at skjule, hvad ingen måtte vide, men de gemytlige skomagerfolk havde dog af og til i al uskyldighed drillet hende lidt.

»Når du nu står så højt hos Sværkens, så må du se at blive der for tid og evighed,« sagde skomageren en aften, hun besøgte dem.

»Ja, se bare at hænge i, så du kan få Erik til at bide på krogen, for der er noget at hænge gryden over for,« istemte Sidsel.

»Ja, Erik er jo en rigtig stadskarl,« sagde skomageren, »og Sværken er vel snart sognets rigeste mand, så han er ænne ilde at putte i næsen som svigerfar.«

»Henrik Sværke putter ingen i næsen,« afværgede Anna.

»Nej, vel så — ænne sån at forstå, men jeg mener bare, det ville være rart for dig at komme ind i den store, rige familie.«

»Jamen jeg er jo osse inde i den. Jeg går jo og har det, som var jeg en stor gårdmandsdatter.«

»Ja, Sværkens har alle dage været gode ved dig.«

»Ja, og det har I osse,« skyndte Anna sig at indføre, »og det er jer, som jeg i første række kan takke for, at jeg fik det så godt, da jeg var barn, og siden kom i forbindelse med alt det gode, der har mødt mig her i livet.«

Sidsel Skomager slog lidt ud med hånden.

»Vos er der smenne noget at takke for! Det er snarere vos, der skal komme med taksigelser, for det var jo sån, at efter at du var kommet her, så ligefrem væltede det ind med Guds gaver, så man aldrig havde kendt mage.«

»Ja, vi fik både i pose og sæk,« begyndte nu Jens, »for ænne alene var der så monne gode mennesker, som kom både med sul og hvedekage og gamle bukser og særke, men Sværken skaffede vos jo osse noget frivillig plejeløn, så det var nok så storartet, som det kunne være.«

»Ja, det er, som den gamle Ane Sofie Skræder altid holdt på, at når staklen hjalp stodderen, blev der svær velsignelse ved det.«

Skomageren var dermed inde på en hel del fra ældre tider, så der blev ikke denne gang mere drilleri til Anna om Erik og Sværkegården, og som hun her havde forstået at dreje ind på andre emner, uden at de mærkede det, lykkedes det hende også ved senere lejligheder, så det blev aldrig mere end begyndelsen til en godmodig spøg, som ingen tillagde nogen særlig betydning.

Men Sofie og Henrik Sværke skuffede hun ikke. De så begge tydeligt, hvad hun ville dække over, men aldrig havde de vekslet et ord derom med hinanden. Her var intet, som de ville drøfte eller gribe ind i. Som efter fælles aftale forholdt de sig tavse og afventende overfor det, som tiden kunne få i sinde at føre med sig. Men som de her uden ord stod ens, var deres syn på hele stillingen højst forskelligartet.

Nogen tid efter Eriks bortrejse kom Henrik Sværkes broder, Rasmus Væver, en dag ned på Sværkegården. Han var kun et års tid ældre end Sværken, men denne så ud, som var han mindst ti år yngre end broderen.

»Jeg er kommet for at snakke lidt med dig om, som jeg har tænkt mig at få det ordnet efter min død,« sagde han, da han og Henrik Sværke havde taget plads i sofaen ved det lille bord inde i hverdagsstuen. »For jeg har jo været svagelig lige fra barn af og skrantet hele det sidste år, så jeg tror ænne, jeg gør det ret længe, så det er bedst at have alting i orden. Og selv om det så skulle ske, at slutningen ænne kommer så snart, som jeg mener, så skader det junne, at man har taget bestemmelse om, vun det hele æls skal være.«

»Nej, det gør dænne, og jeg er da osse helt enig med dig i, at når du er ene, så er det mest rigtigt at gøre boet op, mens du kan, så du kan få det, som du synes bedst.«

»Ja, I andre, som selv har børn, ved jo sån i det store og hele, hvor jert skal gå hen — og døde jeg un at få gjort testamente, ved jeg osse nok, det ville blive jer søskende, der blev mine arvinger, og i og for sig under jeg jer osse at få, hvad jeg ejer, men jeg ser sån på det, at I allesammen har så meget i forvejen, så det ingen særlig betydning har for jer at få mit med. Og når det så allerførst skal deles i seks portioner, kan dænne blive så svært meget til hver; derimod kan det virke mere ved at komme på færre hænder.«

»Jeg for min part har heller aldrig ventet, at jeg eller de, der hører mig til, skulle have noget efter dig,« svarede Henrik Sværke. »Jeg har altid ment, at Marie Hald og hendes børn skulle være dine arvinger, og sån tror jeg osse, de andre ser på det, så der bliver sikkert ingen fortrydelse fra vor side — og i hvert fald ænne fra min for den sags skyld.«

Rasmus rettede sine gode øjne taknemlig imod broderen.

»Det er jeg glad for at høre, for jeg ville være ked af det, hvis I blev vrede på mig. Men æls forresten har jeg heller ænne troet, at I ville blive det, så meget mente jeg nok at kende til jer, men derfor er det ligegodt rart at høre det fra jer selv.«

»Ja, du kan sikkert regne med, at alle vi søskende vil være tilfredse, som du stiller det og skulle der være nun af svogrene, som får i sinde at mukke, skal jeg nok snakke med dem, så dænne bliver mere ud af det.«

»Ja, det siger jeg dig tak for! Jeg vil helst have, at alting skal gå i fredelighed, og det ville jo være kedeligt, hvis nun af

søstrene skulle få surseen af mændene, fordi dæne blev noget arvegods. Men jeg har så æls tænkt mig, at først skal Agnete have en byggeplads med en god have til, sån så der kan blive et pænt hjem. Hun er jo nu blevet forlovet med den nye fyrbøder henne på mejeriet, og så skulle de gerne bo i nærheden af hans arbejds.«

»Ja, det ville jo blive udmærket for dem.«

»Ja, og hun kan nok fortsætte med at få sig nun elever i klaver, sån så hun kan holde sin spilning vedlige og tjene lidt ved siden af, så jeg håber, de kan få det sån helt godt inden døre.«

»Ja, begyndelsen her er da god nok.«

»Ja, og Edvard skal så have resten af jorden. Han har jo lært til gartner og plantet en hel del frugttræer på det ene stykke af gårdspladsen, og når han så holder nun høns og driver det med havesager, så skulle han jo nok kunne leve af sån et lille gartneri, især når han så har musikken ved siden af.«

»Ja, på jorden af begge dine smålodder må der sagtens kunne leve en gartner, og høns og frugttræer skrives og snakkes der osse meget om nu til dags, så det er sikkert ingen ilde idé. Men vun så æls med hus til ham?«

»Ja, der mener jeg, at der kan bygges en vinkel til mit. Det bliver jo det billigste både med brønd og mere andet, og udhuset kan jo osse bruges, som det er.«

Henrik Sværke sad med en blyant i hånden, og med nogle få streger på et stykke papir trak han linierne op for en tilbygning til væverhuset.

»Ja, på den måde vil I slippe nemmest over det, og når I så bygger til ved den østre side, ville det komme til at ligge bedst for.«

»Ja, sån har jeg osse tænkt mig det. Og Marie skal så tilskrives huset, som vi bor i, og have ret til at være i det til sin død, men derefter skal det tilfalde Edvard, og de penge, jeg har, skal han og Agnete dele.«

»Bedre for dem kunne ingen stille det,« udbrød Henrik Sværke varmt, »og Marie vil sikkert osse takke dig i din grav for, hvad du har gjort imod hende og hendes børn.«

Rasmus sad med et eget fjernt blik. At gøre det godt for Marie Hald havde fra hans pureste ungdom været hans højeste ønske,

og ned igennem årene, hvor hun havde haft ophold i hans hus, havde han af yderste flid bestræbt sig for, at hun kunne befinde sig vel. Og nu havde han sikret hende til hendes død og hjulpet hendes to børn godt i vej. Hermed havde han ydet sit bedste for sin ungdomselskede og kunne ikke have stillet det bedre for hende, hvis hun havde været hans hustru.

Hvad han havde følt for Marie, havde han aldrig nævnt for hende så lidt som til nogen anden. Om hun havde anet det, kendte han ikke, men i så fald var det gemt og ville ikke komme videre. Den ægtefælle, hun så tidlig havde mistet, kunne hun aldrig glemme, og sorgen over ham havde stedse tynget, men ved Rasmus' godhed var hun friet for alt det, som fattigdom og nød kunne føre med sig. Det var goder, hun også altid havde indprentet Edvard og Agnete at skønne på, og igennem indbyrdes fordragelighed var der levet et lykkeligt hjemliv i væverhuset.

Og nu havde Rasmus fortsat banet vejen for dem alle tre. Det var stort handlet, og Henrik Sværke kunne her i denne stund ikke andet end beundre den svage broder, der havde evnet at række så vidt.

Uden særlig kny var han også gået ind i den gerning, moderen havde bestemt for ham, og allerede som ganske ung havde han i al sin beskedne stiltfærdighed spredt lys og lykke om sig. Sine forskellige læredrenge havde han været en god mester og trofast hjulpet dem på bedste måde.

At gøre godt for andre havde været hans største glæde her i livet og rakte helt til døden. Hverken legemligt eller åndeligt kunne Rasmus stå mål med sine søskende, men i kærlighed og hjælpsomhed overgik han dem alle.

»Og så har jeg æls tænkt på,« forklarede han nu videre, »at jeg vil lade Ella Hald lave en hel del billeder hernede fra stranden og skoven og særlig af den gamle gård, som jeg kendte den som barn; og disse tegninger eller malerier, hvad det nu bliver, vil jeg så dele ud til hele familien, sån at I kan have dem som et minde om det gamle hjem. Og det skal så være min afskeds-gave til dem, der hører Sværkerne til.«

»Det er en smuk tanke,« sagde Henrik Sværke i en hjertelig tone. »Og den må vi sige dig stor tak for, og jeg er sikker på, at alle de andre osse vil blive glade for sån en erindring.«

»Ja, det tænker jeg med, og på den måde kan jeg så osse støtte Ella lidt. Kaptajnens søster og svoger hjælper hende jo med det nødvendige, der skal til hendes uddannelse, men jeg ved, det vil være kærkomment for hende, hvis hun kunne få en lille ekstrafortjeneste — og det vil jeg så hjælpe hende med på denne måde.«

Sværken sad med en lignende følelse som den, moderen havde haft, da Rasmus forklarede hende om sine planer ved at tage de forskellige mennesker i huset hos sig. Hun kunne da mærke, at han havde tænkt det hele nøje igennem og med en omtanke, hun egentlig slet ikke havde tiltroet ham.

Henrik Sværke var dybt grebet af broderens offervillige færd og hele handlemåde, og længe efter, at denne var gået, måtte hans tanker beskæftige sig dermed. Hans tanker gik nu også til Ella, der skulle til at male og tegne forskellige ting, som havde forbindelse med Sværkeslægten. Næsten fra hun var barn havde han ventet at se hende drage ind på Sværkegården sammen med Erik, og i grunden havde det glædet ham at tænke sig datteren af hans bedste ungdomsven som sønnekone.

Da han for år tilbage valgte sin hustru, havde han heller ikke set på storhed eller pengespørgsmål, men holdt sig til det, han så af dygtighed og gode egenskaber, og sådan ønskede han også, at sønnen skulle følge i hans spor. På Ella havde heller intet været at udsætte ud over frygten for, at hendes interesse for tegning og maling ville tage magten fra hende. Kunne hun holde lysten her i ave, ville hun sikkert ved lidt forskellig uddannelse og under Sofies gode vejledning blive en dygtig bondekone efter nutidens fordringer.

Men kunsten havde været den stærkeste i kampen, og Eriks kæreste forhåbninger dermed bristet. Hvor ondt det gjorde, havde sønnen aldrig med en stavelse nævnt noget om, men som mangfoldige gange før måtte Henrik Sværke tilbage til, at han kendte det altsammen fra sig selv. Det havde taget ham flere års kampe at dreje sind og tanke andet sted hen, og det var jo aldrig lykkedes ham at glemme hende, der sov under den fattige gravhøj oppe på kirkegården.

Sværkens tanker gled nu uvilkårligt hen til Anna. Hun havde altid været Eriks gode barndomsveninde næst efter Ella, og så

stille og fordringsløs, som hun stedse den anden Anna op ad dage vandrede om, var hun i virkeligheden som skabt til at tage andenpladsen hos den tilkommende Sværkegårdsejer. Så nøjsom hun var, ville hun taknemlig tage imod det, der blev hende budt, og blive Erik en trofast og altopofrende hustru. Og han selv og Sofie ville i hende vinde en kærlig og hengiven svigerdatter, men alligevel — —.

Hun lignede i et og alt sin faster og farmoder, men hvem kunne vel garantere for, at hendes børn ikke blev hendes fader og farbrødrene og ikke mindst farfaderen lig. En fjantet halvtosse, der i uendelig vigtighed havde kroet sig af sine gamle klude og ben! Og alle sønnerne var ham fuldstændig op ad dage — skulle det næste kuld af Sværkeslægten blive lignende dem, ville han hellere ønske, at Erik blev den sidste af ætten.

Hårde og stejle havde vel Sværkerne været og alle også haft deres store fejl, men som fjogede tåber havde de aldrig stået. Frygtet og hadet nogle af dem havde man muligvis også til tider gjort, men holdt dem for grin havde ingen vovet. Den højeste respekt havde der altid stået om dem, hvad enten man var med eller mod, og så tænke sig, at — — —.

Henrik Sværke rejste sig pludselig op i stolen, hvor han sad halvt sammensunken foran sit skrivebord. Unyttigt at sidde her og udmale sig, hvordan efterslægten muligvis kunne blive. Så længe Erik ikke havde bestemt, om han ville giftes eller ej, behøvede ingen at frygte for børnenes karakter. Derfor bedre at tage fat på alle de sognerådsberetninger, der lå og ventede på at blive gennemset. Iblandt den nyankomne post var også en indbydelse til et større politisk møde i Odense indenfor den radikale fløj af venstre. Nogle fortrolige oplysninger angående hensigten med mødet, hvor det var meningen at danne et nyt parti, som han tidligere havde fået meddelelse om, fulgte med, og efter et øjeblik betænkning tog han pen og papir for at indmelde sig som deltager.

Han var knap færdig med brevet, da Sofie kom ind. Hun havde skrantet lidt i den sidste tid, men havde ikke villet høre tale om hverken at holde sengen eller have doktor, da hun ikke regnede det for noget af betydning. I løbet af dagen var hun dog blevet dårligere og så nu bleg og træt ud.

»Jeg går ind og lægger mig,« sagde hun, »for jeg synes, jeg er sløjere end æls.«

»Skal vi så ænne osse sende bud efter doktoren?« spurgte Sværken.

»Nej, det er ænne nødvendig — bare jeg får hvilet mig lidt og holder mig i varmen, går det nok.«

»Ja, som du vil, men ret længe må dunne vente med at søge råd, hvis dænne fortager sig.«

»Nej, men det går osse nok,« gentog Sofie og gik derpå ind i sovekammeret.

Han kunne høre hende vandre lidt frem og tilbage på gulvet, og det undgik ikke hans opmærksomhed, at gangen ikke var så rask, som den ellers plejede at være; men når hun heller ikke var vel, kunne det ikke undre, om hun gik langsommere.

En stund blev han siddende og lyttede efter trinene derinde fra. Uvilkårligt stemte det ham så underligt, at Sofie gik til sengs midt på dagen. Siden hun kort efter Eriks fødsel var faldet ned oppe fra loftet og pådraget sig den underlivslidelse, der nødvendiggjorde en operation og et langt sygeophold, havde hun så godt som aldrig fejlet noget, men stadig været på færde både først og sidst. Derfor mærkedes det dobbelt, når hun nu ikke kunne være oppe. Forhåbentlig var det dog nok ikke noget alvorligt, men gik snart over, som Sofie hævdede.

Men det gik ikke, som de begge havde håbet. Sofie var stadig træt og uden appetit, så da der var gået et par dage, erklærede Sværken, at nu skulle doktoren hentes. Sofie indvendte heller intet herimod, og en times tid senere kom den nærmest-boende læge.

»Det er nyrerne, det er galt med,« sagde han efter endt undersøgelse, »men når De blot holder streng diæt og ellers følger forskrifterne, kommer De nok snart på benene igen.«

»Jeg skal nok rette mig efter doktorens anvisninger,« lovede Sofie med et lille, muntert smil. »Ville jænne det, var det jo ingen nytte til at hente Dem.«

»Nej, vist så, men vi læger ser desværre så ofte, at patienterne handler stik imod det, vi ordinerer.«

»Ja, men det har jeg ænne i sinde,«

»Nej, det tænker jeg forøvrigt heller ikke.«

Lidt efter bød lægen farvel. Henrik Sværke fulgte med ham ud i gården.

»Doktoren mener altså ænne, der er nun fare på færde?«

»Nej, absolut ikke, hvis der ellers intet støder til.«

»Ja, for om nun dage er der et møde i Odense, hvor jeg har lovet at komme, men hvis der er noget farligt med min kone, bliver jeg hjemme.«

»De kan dristigt rejse, for som sagt er der ingen grund til ængstelse.«

Da doktoren var kørt, gik Sværken atter ind til Sofie. Hun lå med lukkede øjne, men åbnede dem straks, da han nærmede sig sengen.

»Nå — blev der så sagt andet til dig end til mig?« spurgte hun på den hende egne djærve måde.

»Nej, doktoren forsikrede mig på det bestemteste, at der var ingen fare. Men der er jo det møde i Odense — vil dunne hellere have, at jeg bliver hjemme?«

»Nej, jeg vil helst have, at du rejser. Jeg ved, det er noget, der interesserer dig, så jeg vil blive meget ked af, hvis dunne kommer med.«

»Ja, nu får vi så se, vun det går.«

»Jamen hvis dæne bliver dårligere, må du love mig at tage af sted.«

»Ja, det gør jeg osse. Men så må du love mig ænne at gøre dig raskere, end du er.«

Sofie Sværke glattede lidt på lagenet.

»Du skal få det hele at vide, både som jeg hoster og nyser.«

»Ja, så kan jænne forlange mere.«

Han lagde sin hånd på hendes pande og blev en stund stående tavs ved sengen.

Da han på den fastsatte morgen var rede til at forlade gården, lå Sofie, som hun plejede, og havde det efter omstændighederne ret vel, men allerede tidlig på eftermiddagen følte hun sig dårligere, og henimod aften forværredes hendes tilstand.

»Jeg tror, det er bedst, vi sender bud til doktoren,« sagde hun til Anna. »Det er ænne værd, vi går natten i møde un at have hørt, hvad han mener.«

Anna var straks rede til at ringe doktoren op og havde hele

eftermiddagen ønsket, at han tilkaldtes, men var halvvejs bange for at foreslå det, da hun ikke overfor Sofie ville give udtryk for den angst, hun følte, også fordi Henrik Sværke ikke var hjemme. Men når den syge selv udtalte ønsket om doktorens komme, lettede det for så vidt en sten fra hendes gode, ængstelige hjerte. Hun traf nu også lægen hjemme, og lidt hen på aftenen kom han med sit eget køretøj ned på gården.

»Ja, De må se i det mindste at holde liv i mig, til min mand kommer hjem,« sagde Sofie Sværke med et anstrøg af sit gamle lune, »for det er synd, hvis han skal finde mig død, når han kommer tilbage.«

»Det gør han heller ikke, fru Sværke,« svarede doktoren, »De er ikke dødsens, og Deres smerter skal vi nu have stillet, så De kan få ro til natten.«

»Jeg tror heller ænne, det er på det sidste med mig, og havde Henrik været hjemme, ville jeg heller ænne haft doktor, men da han er borte, syntes jeg, det for alle tilfældes skyld var bedst at snakke med Dem.«

»Det er altså mere af hensyn til deres mand end til Dem selv, at De har ladet mig kalde,« sagde doktoren med et lille, lunt blink i øjet, »men det hele ligner Dem jo godt nok, og De kan så hilse i Odense, at man der kan forholde sig ganske rolig indtil videre.«

»Tak — det er jeg glad for at høre. Jeg vil så nødig gøre forstyrrelse for min mand.«

Hun rakte doktoren hånden og faldt snart i søvn, som hun var lovet. Først henimod morgenstunden vågnede hun atter op. Søvnens havde gjort hende godt, men smerterne begyndte igen lidt efter lidt at vende tilbage. Telefonen var knapt åbnet, før man hørte den ringe.

»Det er Henrik,« sagde Sofie pludselig, som kunne hun se den, der havde ringet op. »Fortæl ham kun det hele, som det er, men sig, han må ænne rejse hjem, før mødet er forbi.«

Anna skyndte sig til telefonen. Som Sofie havde sagt, var det Sværken, der ville høre, hvordan det stod til med hende. Anna afleverede ordren, hun havde fået, og kom så tilbage med bud, at Sværken ville være hjemme næste formiddag.

»Det er godt,« hviskede Sofie mat. »Jeg håber, jeg er her og

kan tage imod ham. Det ville være synd, hvis han skulle finde mig død, når han kommer tilbage,« gentog hun på samme måde som før overfor doktoren.

Anna sank grædende på knæ foran sengen og skjulte ansigtet imod Sofies dyne.

»Du må ænne tænke på at dø,« hulkede hun. »Vi kan ænne undvære dig.«

»Jo, det kan I!« Sofies stemme lød fast og klar. »Ingen er uundværlig, og jeg ved osse, at min plads kan tages af andre — men derfor vil jeg ligegodt gerne blive hos jer.«

»Og vi vil så gerne beholde dig,« kom det brudt, »og jeg kan aldrig sige dig tak nok for alt, hvad du har gjort for mig, både nu, mens jeg har været her på gården, og den gang, jeg var barn.«

Sofie Sværke lagde medynksfuld sin hånd på hendes hoved.

»Du skal selv have tak, lille Anna, du har altid været en god pige, og jeg har været glad for at have dig om mig, for jeg fik derved ligesom erstatning for den datter, jeg gerne ville haft. Og jeg ønsker dig alt godt her i livet, og min velsignelse vil altid følge dig.«

Hendes hånd gled slapt ned på lagenet, og med en heftig bevægelse greb Anna den imellem begge sine. Tale kunne hun ikke. Alle hendes tanker drejede sig kun om, at hun muligvis skulle miste sin trofaste madmoder og velgørerinde.

»Og hvis jeg så går bort, skal du se at gøre det godt for dem, der bliver tilbage,« mumlede Sofie. »Men nu må du hellere se ud til maden — og jeg er osse så træt og vil prøve på at sove.«

Anna rejste sig lydig og gik med tåreslørede øjne ud til den gerning, der ventede på hende. Sofie Sværke fortjente, at det arbejde, hun selv altid havde gået foran med, fortsattes i samme spor, som hun havde ledet det ind i, hvad enten det så skulle gøres i lyst eller nød.

Næste formiddag kom Henrik Sværke, som han havde sagt. Sofie hilste ham med et lysende smil.

»Det var godt, du kom af sted, men det er osse godt, at du kommer hjem. Jeg har hele tiden bedt til, at dunne måtte finde mig død, for så vidste jeg, du ville være ked af, at du var rejst. Og den afslutning på mødet ville jeg nødig, du skulle have.«

Sværken tog bevæget hendes hånd.

»Du har altid tænkt mere på vos andre end på dig selv.«

»Der er vel heller ænne noget større for et menneske end at gå op i det, der er ret og godt. Og I, som jeg gjorde lidt for, havde jo fortjent at få meget mere.«

»Og hvad vinne fortjente, tog vi ilejn.«

Sværkens stemme havde en underlig rusten klang, og en stund blev han stående tavs med hendes hånd inden i sin og halvbøjet over hende, men rettede sig så pludselig op.

»Nu sender jeg et telegram til Erik, at han skal komme hjem, så hurtigt det på nun måder kan lade sig gøre.«

»Telegram — til Erik!«

Sofie drejede hastig hovedet mere om imod ham.

»Ja, han skal vide, at hans mor er syg — og vi vil osse se ham endnu en gang.«

»Men — det er jo alt for dyrt — og alt for meget.«

Sværken gav hendes hånd et fast tryk.

»Hvad betyder vel nun hundrede kroner her, Sofie, når det gælder vor dreng —.«

Et lykkeligt smil gled hen over Sofies ansigt.

»Nej — så betyder det i grunden ænne noget — og gør så, som du vil — og gid jeg så må leve, til han osse kommer.«

Ved sin ankomst til Orehoved havde Henrik Sværke ringet doktoren op og der fået at vide, at Sofies tilstand var mere farlig nu, end da han rejste. Med det samme havde han bestemt at kalde Erik hjem. Skulle Sofie dø, burde hun undes den glæde at se sit eneste barn endnu en gang, og for ham betød det jo også meget at kunne mødes med sønnen og have ham hos sig, om det så end kun blev for en kortere tid.

Så ofte havde han ønsket, at Erik ville afslutte sit rejseliv og vende hjem, men så længe der intet særligt var, ville han ikke prøve at kalde ham tilbage, men ved Sofies sygdom var der gyldig grund nok, selv om sygdommen, hvad han håbede, ikke skulle bære til døden. Og kunne Erik så ikke slå sig til ro herhjemme, så havde de dog fået ham at se og talt med ham — og det var mere end prisen værd.

For Eriks egen skyld vidste han også, det var det retteste at kalde ham hjem. Det ville gøre ham ondt, hvis moderen skulle

dø, uden at han fik sagt hende et sidste farvel, så både for Sofies og sønnens egen skyld skulle der nu telegraferes til Amerika. Telegrammet blev afsendt, og dagen efter var der svar tilbage.

»Rejser med det samme!« stod der blot, men det var også nok.

Nu havde de grundet håb om at have ham hjemme i løbet af et par uger, alt eftersom der var skibsløjlighed at få. Målt med det spand af tid, han havde været borte, og den afstand, der var dem imellem, var det hele kun så kort, men overfor den vending, Sofies sygdom havde taget i de sidste døgn, kunne det dog være altfor langt.

Foruden den nærmestboende doktor havde han også tilkaldt en af Nykøbinglægerne, som sammen med den gamle, samvittighedsfulde landsbydoktor sikkert kunne yde den syge så god en hjælp, som overhovedet var muligt. En sygeplejerske havde de også fået der i hjemmet, og nat og dag var der stadig nogen rede for at hjælpe og lindre.

»Ja, Sværken viser sig igen på samme måde overfor Sofie som før, da hun var syg,« sagde også søsteren, der tidligere havde været på gården, »for hvad der kan skaffes for penge, bliver ænne sparet.«

»Nej, men købe hende rask, kan han jo nok ænne,« svarede Sidsel Skomager, der også var kommet for at høre, hvordan det stod til med Sofie Sværke, »for efter hvad der siges, så tror jo ingen af dokterne på, at hun kan komme sig.«

»Nej, men når hun endda bare kunne leve, til Erik kommer, så tror jeg osse, hun vil være tilfreds. Men det er jo æls så strikt at tænke på, at han bare skal komme hjem for at se sin mor dø.«

Søsteren tørrede sine øjne, og fulgt af Sidsel listede hun stille ind i sovekamret.

Sofie Sværke hilste glad på dem begge. Hun ville gerne et øjeblik tale med dem, der kom for at se til hende, men ret længe måtte ingen opholde sig derinde. Kun Henrik Sværke havde lov at komme og gå, som han ville, og så ofte, det på nogen måde var ham muligt, holdt han vagten ved hendes leje, således som han også havde gjort det den forrige gang, hun var syg. Han sad også hos hende nu, men rejste sig straks, da han så de to koner komme. Svigerinden lagde med det samme mærke til, at

han var kommet til at se træt og ældet ud på det sidste. Det var tydeligt, at Sofies sygdom tog stærkt på ham.

»Ja, det er jo strikt at være syg,« sagde Sofie, »men jeg bliver passet, som kunne jeg være en prinsesse, og hvis jænne kommer mig, skal I hverken gøre den ene eller den anden ansvarlig for det. Men selvfølgelig ville jeg gerne leve, hvis jeg da æls kan blive så nogenlunde rask igen. Men jeg tror ænne, det sker, og jeg skal osse være rede til at komme, når Vorherre kalder; men jeg beder så mindelig til, at jeg må leve og få set min dreng endnu en gang — ænne alene for min egen skyld, men endnu mere for hans, for jeg ved, det vil pine ham, hvis han kommer for silde.«

Søsteren kunne heller ikke nu tilbageholde sine tårer. Det var så underlig gribende at høre Sofie stadig have så megen omtanke og medfølelse for andre, så hun lige til det sidste kunne glemme sit eget.

»Vi venter jo osse, at Erik kan være her om nun dage,« indskød Henrik Sværke. »Jeg har telefoneret ind til Amerikaliniens kontor i København, og skibet vil antagelig i morgen nat anløbe Kristiansand. Derfra går det jo til Kristiania og siden til København — og så ved vi, det kanne vare længe, før han er her.«

»Nej — men et godt stykke vej er der ligegodt tilbage,« sagde Sofie, »men nu får vi håbe det bedste — —.«

Henrik Sværke kunne se, hun var træt, og gav konerne et vink om at byde hende farvel. Med tåreblændede øjne forlod de begge sovekamret. Det var så strengt at vide den kære Sofie så syg. Hun havde tit rakt dem og flere andre en hjælpende hånd og altid været så fornøjelig og livsglad, så det var tungt, hvis hun skulle gå bort fra mand og søn, sit prægtige hjem og alle vennerne. Og så uendelig sørgeligt ville det være, hvis hun skulle gå bort, inden sønnen kom hjem. Den glæde undte enhver hende at få på det sidste.

Og den glæde fik hun lov at få. En dag stod Erik ved hendes seng, og i dyb bevægelse bøjede han sig ned og trykkede et kys på hendes feberhede kind, der var blevet mager og indfalden, siden han sidst havde set moderen. Et skær af den højeste lykke bredte sig over Sofie Sværkes lidende ansigt. Nu havde hun fået sit inderligste ønske opfyldt — at se sin stolte, stærke søn hos

sig og holde hans kraftige arbejdsvante hånd mellem sine matte skælvende hænder. Og et kys havde han givet hende!

Det var mange år siden, de havde kysset hinanden, i hvert fald ikke, siden han var blevet voksen. Det havde aldrig været bondeskik, at forældre overøste deres børn med kærtegn, og forældrene ønskede heller ikke, at børnene skulle vise kælenkab og slet ikke, når de blev større. Et let klap på kinden eller et strøg hen over håret kunne de få, når det gik højt, men kysset blev de ikke.

»Nu kan jeg sige som den gamle Simon, der står om i biblen, at nu er jeg rede til at fare bort i fred!« hviskede hun bævende.

»Vi vil så gerne have dig hos vos, mor,« kom det brudt fra Erik.

»Jeg ville osse så gerne leve og være hos jer, min dreng,« svarede hun. »Men Vorherre vil det vist anderledes, og så må vi lære at sige Guds vilje ske.«

Hun tog fastere om hans hånd, som ville hun ikke slippe den.

»Min kære, kære dreng — at jeg fik dig her hjem, var den største Guds lykke, der nu kunne times mig på denne jord — —.«

Hendes stemme blev borte i en utydelig hvisken, og øjnene gled langsomt i. Henrik Sværke, der havde stået ved sengens benende, som var han halvvejs glemt, trådte nu hen ved siden af sønnen.

»Mor er træt — lad hende hellere hvile lidt,« sagde han lavt.

Erik rettede sig af sin bøjede stilling og fulgte med faderen ind i stuen.

»Og der er slet ænne håb for mor,« sagde han, da døren var lukket til sovekammeret.

»Doktoren siger nej — og så må vi jo tro det,« svarede Henrik Sværke. »Og vi kan jo osse se, vun det går ned ad bakke med hende. — Men Gud ske lov, at hun fik lov at leve, til du kom.«

»Ja, Gud ske lov!« gentog Erik.

Han mindedes aldrig, at hans fader nogensinde havde udtrykt sig på den vis og mente heller ikke, at han selv tidligere havde taget disse ord i sin mund, men her faldt de let og naturligt ind.

Lidt senere vågnede Sofie Sværke og kaldte atter sønnen ind til sig.

»Ja bliv nu så meget hos din mor, som hun ønsker det,« sagde Sværken, idet de rejste sig for at gå ind til hende. »Hun har undværet dig længe nok og fortjener at få lidt af det, hun har tilgode.«

Erik kunne ikke svare. Han måtte her som så mange gange før tilbage til det, at det sikkert havde været svært for hende at undvære ham næsten hele hans ungdom igennem, men fra først af havde hun selv været med til at kalde hans udlængsel til live og givet ham smag på at lære at kende det, der lå uden for de hjemlige grænser, og siden — ja, siden havde der været andet og andre, der både drog og jog ham ud.

Ind imellem det forcerede rejseliv og den anspændende, forskelligartede virksomhed, snart i by og snart på land, kom ofte tanken om forældrene og hjemmet og pligterne, som dér kaldte. Men bekvemme sig til at bryde op havde han dog ikke hidtil kunnet. Først da faderens telegram var kommet, havde han forstået, at nu skulle det være. Uden betænkning havde han sluppet, hvad han havde mellem hænder, og på kortest mulig tid var han så nået hjem.

Men rejsen havde forekommet ham dobbelt så lang som alle de øvrige tilsammen. Skønt de amerikanske eksprestog med rasende hast havde ført ham gennem en stor part af Amerika til New York, og skibet også havde skudt rask hen over Atlanten, syntes han dog, at det hele kun sneglede sig frem. Frygten for, at moderen skulle dø, før han kom, pinte ham både først og sidst. Fra Kristiansand havde han sendt et telegram, og ved ankomsten til København havde han telefoneret og fået at vide, moderen levede og ventede på ham. Halvrystende havde han stået ved telefonen, men et lettelsens suk havde hævet hans bryst ved den gode tidende, og nu var han så hjemme og skulle prøve at give hende lidt erstatning for al den tid, han havde været borte.

Dagene, som de fik lov at beholde hende, var sikkert lette at tælle, og både han og faderen ville være om hende i de timer, hun havde tilbage, så hun helt og fuldt kunne nyde samværet og igennem deres omsorg få lettet vejen det sidste svære stykke. Og i rigt mål skønnede Sofie Sværke på den omhu og kærlighed, der blev hende vist.

»Så skønt og dejligt havde jeg aldrig tænkt, det kunne være

at ligge på sin sotteseng,« sagde hun næste morgen, da Erik og faderen stod inde hos hende, »og det er jo, som jeg bliver båret af engle lige ind i Guds paradis.«

Ingen af dem svarede. Begge var alt for bevægede til at kunne finde ord for det, der rørte sig i deres indre. Et øjeblik lå hun med lukkede øjne, så åbnede hun dem og så op imod sønnen.

»Fortæl mig lidt om, hvor du har været, og hvad du har set derovre i det store land,« bad hun frisk og interesseret.

Erik satte sig på stolen ved hendes seng, så han kunne lægge sin venstre arm om hendes hovedpude og holde hendes højre i sin. Således ville hun helst have det, og sådan plejede Henrik Sværke også at sidde, når han var alene hos hende, men efter at sønnen var kommet, holdt han sig mest omme på den anden side.

»Emnet er stort, mor,« sagde Erik, »og en hel del har du jo osse fået igennem mine breve, men et lille ekstra rids skal jeg gerne give, og bliver det for langt, kan vi holde på halvvejen og så siden tage fat igen, når det passer dig.«

Sofie Sværke bevægede hovedet lidt.

»Ja, jeg skal nok sige til, som jeg bedst tåler det.«

Erik lod sine fingre glide omkring moderens, der i den sidste tid var blevet tynde og spidse.

Men kortere og kortere blev stunderne, hun kunne have dem inde hos sig, og alle var klar over, at det hele snart ville være forbi. Men aldrig formørkedes samværet af klynk eller klage over, at det bar imod afslutningen. Sofie Sværke gav selv den frimodige fortrøstningsfulde tone an, og såvel fader som søn fulgte hende her, da de var indforstået med, at hun ønskede, de begge skulle følge hende. Som hun havde spredt liv og glæde om sig, mens hun var rask og stærk, evnede hun også at kaste et lysende skær over sit sygeleje og visheden om sin nær forestående død.

»I har givet mig blomster, mens jeg har levet,« sagde hun en dag til dem, »når jeg er død, skal I blot give mig en rose med i kisten, og vil I siden smykke min grav, så køb ingen sjældne planter, men tag blomster her fra haven. Her er altid nun at få — lige fra tidlig om foråret og til vinterasters hen imod jul — og de kan alle bringe mig en hilsen her fra Sværkegården.«

»Alt skal blive, som du ønsker,« lovede Henrik Sværke og lod sagte sin hånd glide hen over hendes pande.

I det samme ringede telefonen, og Henrik Sværke rejste sig og gik ind i stuen.

Sofie drejede hovedet lidt på puden og så mere op imod sønnen.

»Hvor din far bliver ene, når jeg er død, og hvis du så rejser igen,« sagde hun stille.

Erik klappede sagte hendes hånd.

»Men nu rejser jeg heller ænne tiere, mor — nu bliver jeg hjemme hos far — han skanne undvære vos begge to.

Hendes matte øjne fik en lysende glans.

»Tak, min dreng, og Gud velsigne dig for det! Nu dør jeg så rolig, når jeg ved jer to sammen på Sværkegården.«

Henrik Sværke kom nu tilbage og indtog sin vante plads på den anden side sengen.

»Det var Halds, der ringede og spurgte, vun du havde det, og jeg skal hilse fra dem.«

»Tak — hils dem igen! Og I skal osse hilse alle andre gode venner og bekendte fra mig, når jeg er gået bort, og takke dem for alt godt venskab i de år, vi har kendt hverandre.«

»Ja, det skal vi,« lovede Henrik Sværke.

»Men først og sidst skal I to have tak for al den lykke, I har skænket mig her på jord — igennem jer er jeg blevet et af de lykkeligste mennesker, der har levet. Men nu må I hellere gå igen, og lad så søster komme.«

Med et varligt tryk gav de hendes hænder fri og overlod hende i sygeplejerskens varetægt, således som hun ønskede, og for at hun kunne få den fornødne hvile og hjælp.

Da hun senere ville have dem hos sig, var hun for svag til at høre Erik fortælle og kunne heller ikke helt samle det, hun ville sige. En stund lå hun med lukkede øjne, så åbnede hun dem og så sig om med et forklaret smil.

»Jeg så Jesus,« hviskede hun, og han mindede mig om salmen, hvor der står :

»Kom i den sidste nattevagt
i en af mine kæres dragt,
og sæt dig ved min side,
og tal med mig som ven med ven
om, hvor vi snart skal ses igen
og glemme al vor kvide.«

Hendes stemme sank ned til en næsten uhørlig hvisken, og øjenlågene gled atter i.

Tunge tårer banede sig vej ned over Henrik Sværkes kinder. Han forstod, at nu havde hans gode, glade hustru talt til ham for sidste gang. Også Erik var stærkt bevæget. Men som moderen frejdigt havde set døden i møde og selv kastet glans over sine sidste dage, således skulle de også, om end med sorg og savn, men dog med fred i sindet se hende gå bort. Stille blev de siddende og så på hende, medens åndedrættet stadig blev svagere og tilsidst sagte og næsten umærkeligt hørte op. Ikke en trækning var at spore. Kun som et træt barn, der fredelig havde lagt sig til hvile, var hun slumret ind i bevidstheden om, at de to, hun havde elsket højst her på jord, var hos hende i den sidste nattevagt. Og over hendes ansigt var en fred, der vidnede om, at hun var gået hen, hvor der var godt at være, og hvor hun havde glemt al sin kval.

Idet Erik sammen med faderen forlod soveværelset, trådte Anna et skridt tilbage, så de lettere kunne komme forbi. Ret før Sofie Sværke havde draget sit sidste suk, havde den unge pige lydløst taget plads henne ved døren. Med foldede hænder stod hun ubevægelig som en støtte, men det bævede og trak om hendes fine mund, medens hun gennem tårer stirrede hen imod sengen, hvor hendes madmoder var ved at glide ind i den evige søvn. Så inderlig gerne ville hun endnu en gang have sagt hende tak for, hvad hun havde været for hende, men derhenne sad de to, der stod Sofie Sværke nærmest her i livet, og her var heller hverken tid eller sted til at træde forstyrrende ind hos den døende, så der var ikke andet end blive stående henne ved døren i dyb taknemlighed for, at det endda blev hende forundt at se sin velgørerinde til det sidste.

Men nu var så alt forbi, og både fader og søn gik med fast sammenknebnede læber bort fra dødslejet. Altid havde Anna fundet, at Erik lignede Sværken både i træk og væsen, men aldrig havde det slået hende så stærkt som her i denne stund, hvor de begge kæmpede for at holde deres bevægelse nede. Ingen af dem talte og gik også videre uden at se hverken til højre eller venstre, men Erik havde dog lagt mærke til Annas forgrædte ansigt, og det slog ham, at han i grunden først nu ret blev hende var.

Han havde hilst på hende ved sin ankomst og set hende adskillige gange, hver eneste dag i al den tid han havde opholdt sig hjemme, men alligevel var hun som gået ham uænset forbi.

Alt havde kun drejet sig om moderen, men nu var hun ikke mere, så andet gjorde sig gældende og stillede sine krav. Og nu var det så Anna, der skulle gå i moderens sted og hende, der måtte føre alt videre i det spor, som var trådt. Og i den tid, moderen ikke havde formået at lede og styre, som hun ellers plejede, havde Anna holdt det hele i den vante gænge, så ingen på den vis havde mærket, at husets ledelse var gledet fra Sofie Sværkes hænder og over i Annas.

Derfor heldigt, at hun var kommet i hjemmet og kendte husets skik, så det hele fortsat kunne glide i de gamle folder.

Et par af mostrene var nu kommet til stede.

»Ja, I må være glad for, at I har haft og har Anna,« sagde den ene af dem, »for hun har i lange tider været som Sofies højre hånd, og de to var mæssen som et, hvor forskellige de æls kunne være.«

»Ja, det er sjældent, at nun mor og datter er mere for hinanden, end Sofie og Anna har været det her,« sagde den anden. »Men forresten skulle det osse være et underligt menneske, der ænne kom til at synes om Anna.«

Mosterens ord gav en egen genklang hos Erik. Ja, det skulle vist være et underligt menneske, der ikke syntes om Anna. Fin og yndefuld, som hun var, overgik hun vist de fleste, også Ella, hvis de skulle måles med skønhedens alen, men bly og beskeden, som hun var, lagde kun de færreste ret mærke til hende, så hun tildels kom til at stå uset og upåagtet.

Han selv kendte det allsammen såre vel. Hvornår havde han i grunden taget notits af hende, hvis Ella var til stede, da de som børn legede sammen, og dette havde ligeledes gjort sig gældende i deres pureste ungdom. Hun var da altid kommet ind i anden række.

Og nu igen havde noget lignende været tilfældet. Først da moderen var borte, havde han ænset hende og forstået, hvad hun egentlig havde betydet for hans mor i den tid, hun ikke havde haft ham i sin nærhed. For alt det skyldte han Anna tak — han såvel som faderen. Men ingen af dem havde haft et ord

tilovers for hende i disse bevægede dage, hvor såret over moderens bortgang blødte så stærkt under det tillukkede dække af ro og beherskethed, som de begge evnede at omgærde sig med.

Nogen særskilt tak havde Anna heller ikke ventet, og i glæden over at kunne gøre det godt for de to stærke og tilsyneladende så rolige, men alligevel så dybt sørgende mænd, havde hun løn nok. Og Sofie Sværkes velsignelse fulgte hende jo også på alle hendes veje, så igennem dette følte hun sig rigere end de fleste andre. Og nu gik hun her som husbestyrerinde i den store gård og kunne lade og gøre, som hun selv ville, blot Sofie Sværkes ånd var den ledende. Det var vel nok stort, og i grunden også større, end hun nogensinde havde drømt at nå.

Og særlig anerkendelse havde Henrik Sværke ydet hende allerede kort efter begravelsen. Hun var da kaldt ind i stuen til ham og to af Sofies søstre.

»Nu må I tre dele Sofies ting imellem jer,« sagde han, »og hvad Inne selv bryder jer om, kan I sende op til skomagerens — der er børn og børnebørn nok, som kan bruge, hvad der er at få.«

»Men det er da mæssen alt for meget sån at give væk lige med det samme,« begyndte den ene af svigerinderne.

»Nej, det er kun rimeligt, at I får, hvad Sofie har haft til sit personlige brug,« afbrød Sværken, »og jeg ved, at hun gerne ville have, at hendes sager kommer til nytte, så de skanne hænge og blive ødelagt, men benyttes, mens der er godt af dem.«

»Ja, så må vi jo sige monne tak!«

Søstrene gik dybt taknemmelige sammen med Anna i lag med delingen af Sofie Sværkes gode ejendele i skuffer og skabe. Havde hun end aldrig været af dem, der mødte pralende frem i sin klædedragt, men kun holdt sig til det, der var jævnt og klædeligt for hendes alder og stilling, så blev her alligevel en overvældende arv for Anna og de ikke særlig velhavende søstre.

»Sån en rigdom af uldne og linnede sager fra inderst til yderst, havde jeg aldrig tænkt at komme til at eje,« sagde den ældste af søstrene, da de havde foretaget delingen, »og nu har jeg mæssen både overtøj og fodtøj til flere år.«

»Ja, jeg behøver da heller ænne noget i lange tider,« sagde den yngre, »så det er en ordentlig støtte, når manne skal købe klæder foreløbig.«

»Ja, og det viser osse helt, vun Sværken er, for Sofie bragte junne noget med sig til gårds — og hjulpet vos andre sån af og til har hun måttet — og nu lader han så alt dette gå til vos un at give noget til sin egen familie.«

»De trænger jo heller ænne, sån som vi, men derfor havde der ligegodt ænne været noget at sige til, hvis han havde ladet lidt gå den vej.«

»Nej, men det er smukt, som han har ordnet dette her — og vi har i det hele taget meget at takke ham for.«

»Ja, han har altid været en god svoger og regnet med vos, selv om vinne har været nær så rige eller store på det som de fleste af dem på hans egen side.«

Anna stod længere henne ved vinduerne og stirrede betaget på alt det, søstrene havde lagt i bunker til hende, og som de mente bedst kunne tjene hende tilgode.

I største fordragelighed havde hele delingen fundet sted, og et pænt bundt var også bestemt for Sidsel Skomager.

»Vi må dele Sofies sager, som om hun stod midt imellem vos og så til,« havde den ældste af søstrene sagt, da de åbnede hendes skab.

»Ja, det ville være synd, hvis vinne kunne forliges om det, der har været hendes,« svarede den anden.

Annas øjne stod fulde af tårer. Ja, det ville være synd, hvis nogen skulle kives om noget, der havde tilhørt Eriks moder, og fra hendes side skulle der heller ikke blive stridigheder. Hun ville intet forlange, men kun tage, hvad de andre tildelte hende og sige tak for hver en ringe ting. Beskeden som altid holdt hun sig derfor også tilbage, imens de forskellige stykker blev taget frem og delt ud; men ingen af søstrene var smålige anlagt, så hun fik stadig sin rigelige part sammen med dem.

Dybt rørt bar hun det hele ind i sit kammer for senere at få det på plads i sit skab og den lille kommode, som Sofie Sværke for et årstid siden havde foræret hende. Adskillige gode og pæne ting havde hun forud samlet sig, og nu kom dette til, så det var næsten, som hun med et blev rig. Men det meste af rigdommen stammede fra Eriks moder og var hende derfor særlig dyrebart og helligt.

For Henrik Sværke kaldte det mange vemodige minder frem

ved at se Sofies forskellige ting blive ført bort fra de pladser, de ellers havde haft, men han fortrød alligevel ikke, at hendes skab og skuffer var tømte. Det vilde nu komme andre til nytte og havde skabt glæde og taknemmelighed, hvor det var gået hen, og dermed havde han handlet i pagt med Sofies gode hjerte. Noget bedre kunne altså ikke være sket, og selv om en del uden skade kunne ligget hen til senere brug der i gården, ønskede han det dog ikke.

Ville Erik nogensinde gifte sig, fik han vel råd til at give sin kone, hvad hun havde brug for, så nu måtte det andet gå ud til nogen af dem, som Sofie havde omfattet med sin varme interesse og kærlighed. Og de to søstre var jo iblandt dem, der stod hende nærmest, og Anna — ja, Anna havde jo været som en datter for hende, så hun burde også tages med i så henseende. Det ville være uret både imod hende og Sofie, hvis han ikke lod den første nyde godt af det, der havde tilhørt den sidste — og denne uret ville han ikke have på sin samvittighed.

Og som Sofie havde opdraget Anna til at tage gårdens indre anliggender op efter sig, således ville han også her lade hendes ønsker ske fyldest og helt følge den rettesnor, hun havde anvist. Skønt han aldrig havde været glad for valget af Anna som betroet hjælper hos Sofie, ville han dog ikke nogensinde tænke på at skyde hende væk nu. Sålænge alting gik på den vante vis, skulle hun få lov at blive i den plads, Sofie havde bestemt for hende. Ændre noget her, ville være at krænke den døde.

Når han skulle være ganske ærlig, måtte han også overfor sig selv indrømme, at bedre arvtager efter Sofie kunne ikke fås. Maden var nøjagtig, som den før havde været, og orden og bestemtighed herskede overalt. Og var der noget, han særligt ønskede, kunne han blot sige til, så var Anna straks villig til at efterkomme hans mindste vink.

Til hjælp havde de fået en ganske ung pige, og på sin stille, blide måde forstod Anna også at få hende til at gå stilfærdigt og beskeden omkring som hun selv, så han fik aldrig anledning til huslige ærgrelser, så lidt som han før havde kendt dertil. Det gav tryghed og ro, og han følte tillige, det var hans pligt at skønne på den unge piges dygtighed og omsorg.

Han talte nu også mere med hende, end han nogensinde før

havde gjort. Skønt han ikke blandede sig i husholdningsspørgsmålene, men overlod til hende at bestemme, hvordan tingene skulle indrettes, var der dog altid et og andet vedrørende indkøb og deslige, der måtte forhandles om, og igennem disse samtaler fik han lejlighed til at kende hendes sunde omdømme og praktiske sans, noget, han ellers ikke tidligere havde regnet med. Slægt og venner, som kom i huset, så ligeledes, at hun passede ind, som ikke mange andre ville have gjort.

»Nun bedre husholderske end Anna kunne du vist ænne få,« sagde hans broder Niels Krøl en dag, han var der i et ærinde.

»Det kunne jænne,« indrømmede Henrik Sværke, »og hun skal have den ros, at hun på monne måder har lettet meget for mig, da Sofie gik bort. Og jeg skal osse nok af mig selv lægge på hendes løn.«

»Folk, der vil og kan noget, bliver heller ænne let for dyre, og dem må man skønne på,« sagde broderen. »Men vun nu med Erik?«

»Han bliver hjemme for bestandig, og foreløbig har han overtaget alt med besætningen og skal så have sine procenter ud af det hele. På den måde har vi som hver vort eget og kan gøre, som vi bedst vil. Det er det frieste for begge parter, og vi er godt tilfreds med ordningen. Siden kan vi så altid snakke nærmere om resten.«

»Ja, og når du kun har den ene, der skal have det altsammen, er det jo let nok at ordne; værre kan det blive, når der er flere at tage hensyn til.«

»Ja, vist så, men da jænne føler mig gammel nok til at trække mig helt tilbage, og Erik er mere end gammel nok til at have sit eget, så må der osse træffes aftale, som vi begge kan være tilfredse med.«

»Ja, det er kun så rimeligt. Og nu er det jo heller ænne som før med at tage fat med kreaturerne. Jeg husker nok, da mor i sin tid bød mig at få det noget lignende, som Erik nu har det, da kunne jeg ænne bekvemme mig til at passe kvæg og svin. Og det kneb nok osse for Jakob at gå i lav med det røgterarbejde, som det den gang var.«

»Ja, men heldigvis har tiderne forandret sig meget, så det nu er en anset bestilling at være fodermester og noget, både tjeneste-

karle og gårdmandssønner kan være lige godt tilfredse med at gå ind til.«

»Ja — «, Niels Krøl havde lagt sin ene hånd på bordet og lod pegefingern småbanke imod kanten, »der er sket megen forandring på monne områder i den tid, man kan huske tilbage og har hørt de gamle fortælle om. Og når jeg nu ser din søn passe kretøvr her på gården, og mine egne gøre det lige sådan hjemme hos mig selv både med malkning og det hele, og jeg så tænker på, at jeg holdt mig for stor til det i min ungdom, og ved, at både farbror Mordin og Klavs græd, fordi de som drenge skulle være med at malke, da deres søster var syg, så er det jo bare et af de monne træk, som vidner om, vun folks syn på arbejdet kan forandres.«

»Ja, men her kan vi dog sige, at vore de gamle har været både mere frisindede og fremsynte end de fleste andre,« sagde Henrik Sværke, »for sån som vor oldefar, den gamle Mordin Sværke, kunne jo godt give sig af med at se til søerne, når de havde fået grise, eller der æls var andet i vejen med dem, og lige sådan kunne farfar godt kaste nun knipper halm ned til kvæget, så pigerne ænne behøvede at rejse sig fra det, de sad ved. Den slags fortæller, at de gamle havde øje for lidt af det nye, som så siden er blevet noget ganske almindeligt.«

»Ja, de, som vi er kommet af, har altid været foregangsfolk, og vi har meget godt at slægte på og lade gå i arv til vore børn.«

»Ja — jeg husker osse, der er snakket om, at mor var en af de første koner, der ænne ville have I af sine børn, men holdt på, at vi skulle sige du, da det var mere fortroligt og lige til.«

»Ja, men hun syntes dog, det var rigtigst, at jeg antog Krølnavnet, da jeg giftede mig med Minne, for æls kunne jeg nok den gang haft mest lyst til at hedde Sværke.«

»Men i forrige tider var det jo gårdene, der gav folkene navn, og ænne omvendt som nu, og mor mente så osse, at du af hensyn til Krølslægten og den lille Hanne skulle tage vare på navnet og føre det videre, når du kom ind på Krølgården.«

»Jeg laster henne heller ænne, fordi det blev sån. Men forandring i al den slags er der jo osse kommet i de sidste menneskealdre.«

Endnu en tid blev brødrene siddende sammen og drøftede

gamle minder fra deres barndom og ungdom og om det, der ned gennem tiderne var gået fra mund til mund om slægternes skiftende færden, og mange halvt forglemte træk kaldtes derved til live.

Da Niels Krøl var taget af sted, gik Henrik Sværke ned til stranden. Siden Sofies død havde han omtrent været der hver eneste dag. Altid havde han holdt af at vandre om nede på engen, hvor der var fred og ro som ikke mange andre steder, og hvor udsigten over vandet gav tankerne flugt ud over sund og land op imod de drivende skyer og det, de skjulte, ind i de dødes rige.

Der havde han nu mange, som vinkede ham bort fra det, der hørte jordelivet til, og fik ham til at vende sindet op imod det ukendte, der gemtes bag det mørke forhæng, som ingen her nede fra kunne drage til side. Først bagved løstes alle gåder og besvaredes alle hvorfor, som der stod i salmen.

Han var nu kommet helt ud på tangdynerne og lagde pludselig mærke til, at længere omme ved strandklinten var et par halv-voksne drenge ved at styre ud med en båd.

»Men er I da forrukte!« råbte han af sine lungers fulde kraft imod dem, imens han vinkede med hånden for at få dem til at forstå, at de skulle vende om.

Men ordene blev borte i den stærke storm, der nu blæste fra land, dog kunne han skønne, at de havde lagt mærke til ham, men ikke ville tage efter hans advarende vink, idet den ene af dem hævede sin åre og satte den op for ansigtet, som ville han række næse. Henrik Sværke stod et øjeblik stille for at se, om de ikke skulle få i sinde at vende om fra deres farlige leg med døden, men de fortsatte sejladsen længere og længere ud i sunDET, hastigt ført frem af den jagende blæst.

Et stærk vindstød rev nu huen af den ene, og idet han hurtigt bøjede sig ud til siden for at gribe efter den, slog båden om, så de begge styrtede i vandet.

Sværken skød sine lange støvler af og kastede sin frakke løb så ud i stranden hen efter drengene, der skrigende klamrede sig til den kængrede båd. Et godt stykke ud kunde han bunde, men tilsidst blev der ham for dybt, og han begyndte at svømme. En god svømmer havde han fra dreng af været og også med forskellige mellemrum holdt øvelsen vedlige, så han skød temmelig

godt frem, men det iskolde vand og den stærke blæst hæmmede hans bevægelser, så han følte her blev en kamp på liv og død, om han skulle komme frelst tilbage med de to drenge, der endnu hang fast ved båden, men snart ikke kunne mere.

»Kryb op på min ryg, begge to!« bød han hårdt, og efter en del anstrengelser lykkedes det dem at gøre, som han havde budt, men han mærkede straks, hvor besværligt det ville blive at arbejde sig ind på land i stormen, der i de sidste øjeblikke næsten var slået om til orkan. Den store byrde på ryggen tyngede bestandig mere og mere, men han mente dog at kunne nå hen, hvor han kunne bunde, og derfra i hvert fald slæbe dem efter sig i land. Men strengere og strengere blev det, og et par gange sortnede det for hans øjne, så han næppe var sig helt bevidst, men ved anspændelse af sine sidste kræfter nåede han så langt ind imod land, så han mærkede, at nu var vandet så lavt, at han ikke behøvede at svømme, men kunne gå ind til strandbredden. Men nu lå drengene halvt som livløse ovenpå ham, så han måtte ryste dem af sig og derpå med en hånd i hvers frakkekrave trække dem efter sig gennem vandet.

Endelig fik han dem bjerget op på tangdynerne, mere døde end levende af skræk og kulde, så ingen af dem kunne støtte på benene, langt mindre gå. Skønt Sværken nu havde møje med at holde sig oprejst og helst af alt ville have lagt sig ned for at søge lidt hvile, var han dog klar nok til at indse, at i fald han gav efter for den afmagt, der trueede med at overmande ham, ville det betyde den visse død både for ham selv og drengene.

Med et hårdt kast slog han en arm om livet på hver af dem, og som var det et par bylter dels bar og dels slæbte han dem med sig over tangdynerne og ind på engen i håb om, at der fra de omliggende marker skulle være en eller anden ude, der kunne bringe den nødvendige hjælp. Førre dem begge på den vis hjem til Sværkegården troede han ikke, han magtede, men så længe der var mindste kraft i ham, ville han ikke give op. Men kun skridt for skridt kunne han stride sig imod vinden med sin tunge byrde, og hvert øjeblik måtte han standse og hive efter vejret. Bekvemme sig til at lade dem ligge og selv søge hjem efter anden hjælp kunne han ikke. Det betød måske døden for dem, dersom de kom til at ligge stille på den våde jord i den isnende storm.

Som halvvejs i tåge så han nu Erik næsten i spring komme farende imod sig. Han havde tilfældigvis været omme bag laden og der fået øje på et mærkeligt punkt, som kom til syne nede på engen. At der var noget galt, fik han straks en forståelse af og skyndte sig af sted for at se, hvad det egentlig var. Ved at komme på lidt nærmere hold kunne han kende faderen, der i skjortærmer og uden hat langsomt og næsten snublende slæbte sig frem med noget under armene. Som skulle han løbe for livet, fortsatte han, indtil han stod ved siden af de tre.

»Det var på højeste tid,« stønnede Henrik Sværke, »men tag dig nu af drengene — de har været ved at drukne — —.«

»Men kan du klare dig selv, far?«

»Ja, når jeg slipper dem, går det nok — skynd du dig blot hjem med dem og telefoner straks efter doktoren.«

»Ja — men tag du nu min frakke og hat.«

Erik næsten rev tøjet af sig og gav det til faderen for så uden at spørge om, hvordan det hele var kommet, at gribe fat i drengene og skynde sig hjemefter. En gang imellem så han sig tilbage efter Henrik Sværke, der ikke kunne vinde med, men dog bestandig bevægede sig fremad. Inde i gården mødte Erik Anna.

»Gør sengen rede for far og tag noget tørt undertøj frem til ham!« råbte han hende i møde.

Pigen kom nu også farende til, og ved fælles hjælp fik de drengene ind i hverdagsstuen. De lå begge rystende af kulde, men var dog ved fuld bevidsthed.

»Se at få tøjet af dem,« bød Erik videre, »og læg dem så hen på sofaen i nogle dyner og puder.«

Henrik Sværke havde nu slæbt sig ind i forstuen. Hans ansigt var ligblegt, og vejret gik gispende i hans bryst.

»Skal jænne hjælpe dig med at blive klædt af?« spurgte Erik.

»Nej — jeg kan nok selv — men jeg vil gerne have lidt varmt vand til mine ben.«

»Jeg har sat en lille balliefuld ind i sovekamret,« sagde Anna, der med det samme havde tænkt, at han kunne have det behov, »og der er osse lagt uldne stykker i sengen.«

»Ja, så er det godt.«

Sværken holdt sig ved dørkarmen, idet han forlod stuen, men lidt efter kunne Erik høre, det plaskede i vandet, så han kunne

skønne, at faderen formåede at ordne sig til at komme i seng. For drengene var der nu også sørget, så vidt det kunne lade sig gøre, og til begges forældre sendt bud om snarest at komme til dem.

Erik gik derpå ind i sovekammeret. Henrik Sværke lå nu i sengen med store sveddråber perlende på sin pande.

»Giv mig en cognac — og lad osse drengene få hver et par dråber,« mumlede han besværligt.

Erik skyndte sig ud i spisekammeret for at få fat i det forlangte. I det daglige blev der så godt som aldrig drukket spiritus, men både brændevin og rom og en flaske cognac havde man dog gerne i huset, så der kunne skænkes en snaps til maden, når der kom fremmede, og lige sådan bydes et eller andet til kaffen. Men nu skulle det virke som en slags medicin, og så forkomne, som de alle var, kvikkede det dem også op at få en smule af den stærke drik i sig.

Ikke længe efter kom doktoren. Han havde været oppe i byen, og ved at telefonere flere forskellige steder hen var det lykkedes at få forbindelse med ham, så han i løbet af forholdsvis kort tid kunne komme ned på Sværkegården.

»Drengene slipper jo nok over deres, når først de bliver rigtig varmet op, men Deres fader er mere medtaget,« sagde lægen ved bortkørselen til Erik. »Men han er jo en stærk natur, så forhåbentlig står han det igennem.«

Som havde han fået et lammende slag gik Erik ind i køkkenet, hvor Anna var i færd med at ordne aftensmaden.

»De to knægte havde fortjent at få en ordentlig dragt klø,« sagde han stødende, »Og det er forfærdeligt, hvis far skal betale med sit liv for deres fordømte påhits skyld.«

»Ja, det er sørgeligt, dersom de skal få det på deres samvittighed,« svarede Anna, »men din far er dog glad for, at de har det godt.«

»Ja, han tænker mere på dem end på sig selv.«

Erik blev en stund siddende tavs ved køkkenbordet. Faderen skulle have ro, så han ville ikke gå ind til ham, og begge drengenes mødre var kommet og opholdt sig i hverdagsstuen hos dem, så de måtte også helst være alene. For ikke at forstyrre nogen af de syge skulle der spises i køkkenet, og folkene havde fået

deres ordre om kreaturerne røgt, så der var intet særligt, der kaldte på ham. Han kunne derfor godt blive her hos Anna, der dog var den, han under disse forhold bedst kunne tale med om det, som lå så tungt på hans sind.

Det havde været svært at se moderen gå bort, og skulle han nu kort efter også miste faderen, ville han jo alligevel komme til at stå så ene. Uden forældre eller søskende eller nogen som helst andre at være knyttet til ville en trykkende ensomhedsfølelse tynde ham stærkt.

Når han havde flakket om ude i de fremmede lande, havde han også været ene og uden nogen særlig at holde sig til, men det havde været af en hel anden art. Han havde da selv ønsket at få det således og vidste, at hjemme gik to, som tænkte på ham og ville være glade den dag, han vendte tilbage til dem. Og savn og tomhed ville føles stærkere hjemme end ude, og som det havde været hårdt at undvære moderen, ville det dog måske være hårdere at se faderens plads stå tom.

På en måde havde han muligvis nok holdt mest af sin moder, men allerede fra han var en ganske lille dreng, havde faderen stået for ham som den største af alle, og den følelse havde i nogen grad fulgt ham livet igennem. Hvor mange mennesker han end havde lært at kende på sin færd, havde han ingen set, der ragede op over faderen, når alt toges i betragtning. Klogere og lærdere folk var der nok af, men på den linie, hvor hans fader stod, kom ikke mange op ved siden af.

Og nu skulle denne fader måske dø, fordi han havde sat livet i vove for at frelse et par vanartede knægte, der altid af forældrene havde fået lov at gøre, omtrent som de ville. Med rette kunne det siges, at deres frelse var købt dyrt, hvis faderen ikke stod til at redde.

Da Erik senere kom ind i sovekammerat, åbnede Henrik Sværke besværligt øjnene.

»Det var godt, du kom hjem,« sagde han tungt åndende. »Din mor var så glad for at have dig om sig på det sidste — og hvis jeg ænne står det igennem, er det godt, at du kan tage fat.«

»Jeg skal osse nok søge at drive det videre, som du og mor har arbejdet med,« sagde Erik lavt, »men jeg ønsker, at vi må være sammen om det længe endnu.«

»Det ønsker jeg osse selv, for der er nok at dele og tage vare på for vos begge — men vi må osse være forberedt på, at alting kan dreje til den anden side.«

Henrik Sværke gjorde en svag bevægelse med hånden for at vise Erik, at der i øjeblikket ikke måtte tales mere.

Han satte sig på en lille puf henne ved vinduet, hvorfra han kunne se faderen og være til rede, hvis der var noget, han ønskede. Henrik Sværke havde igen lukket øjnene, men sove kunne han ikke. Feberen rystede ham nu, så der ingen ro var at finde, og udtrykket i hans ansigt havde i de sidste timer forandret sig, som var han blevet år ældre.

Anna kom stille ind med en ny varmedunk til at lægge ved hans fødder, og da hun så den kolde sved pible frem på hans pande, tog hun et klæde og tørrede den blødt og forsigtigt bort. Han var straks klar over, hvem der puslede om ham, og et kort nu skød som en følelse af ubehag sig op, men blev hurtigt borte og slog om til et vist velbehag ved den lette omsorgsfulde berøring. Sofies hånd kunne ikke have gjort det bedre, og han burde ikke være uretfærdig overfor den inderlige deltagelse der her blev ham vist. Og det var ikke ret at støde hånden bort, fordi den tilhørte Anna — Anna nævnet op efter en anden!

Her ansigt til ansigt med døden måtte han løsne sig fra det, der før havde bundet og fået ham til at se småt og snæversynet på flere forskellige ting, og først og fremmest måtte han feje al den uberettigede uvilje bort, som han havde næret overfor den unge pige, der altid så ydmyg og villig havde rettet sig efter hans mindste vink.

Sålænge Sofie havde været der, kunne hun hos hende finde erstatning for det, han fornægtede hende, men nu var der ingen, hun kunne ty til, hvis noget sårede. Nu havde hun haft lidt godhed behov hos ham — —.

Henrik Sværke drejede sig urolig om på puden. En hærskere af tanker var kommet og gået i disse sidste timer, hvor hans stærke legeme stred for livet, og hvor hans klare, skarpe hjerne lod mangfoldige ting passere revu. Der meldte sig også adskiligt, som han ønskede usket, og der var andet, han gerne ville have ændret lidt og ført ind i et andet spor, men først og sidst var det Anna, som tankerne kredsede om. Hun var ham nu så

forunderlig nær, og han ville lide hende komme nærmere for ligesom at tvinge sig selv til at bringe den tak, hun fortjente og sikkert ville gøre hende usigeligt godt at få.

»Skal vinne se at få en sygeplejerske?« spurgte Erik faderen næste formiddag, da doktoren havde været der og heller ikke nu turde give ret meget håb at bygge på.

Henrik Sværke trak dynen bedre op om sig.

»Nej, jeg vil helst have, at du og Anna passer mig — hvis I da æls vil.«

»Jeg skal gøre det, så godt jeg kan,« svarede Anna, der stod ved siden af, »men jeg har jo ingen uddannelse — —.«

»Men du har håndelaget,« afbrød Sværken, »og du tager så blødt og godt.«

En fin glædesrødme skød op i Annas kinder. Det var første gang, Henrik Sværke havde talt således til hende, og det vejede mange års kulde og ligeegyldighed op.

»Hvis Emilie ænne selv kan overkomme det med madlavningen, så send bud efter en kone til hjælp, så du kan være om far, så meget han ønsker,« sagde Erik til hende, da de lidt efter var ene inde i hverdagsstuen.

»Vi kan æls nok selv klare det foreløbig,« svarede hun, »men hvis du vil have det, skal jeg nok sende bud til Sesle Skomager — så får jeg jo helt tid at hjælpe din far, som han forlanger.«

»Ja — gør så kun det.«

Drengene var nu kørt til deres hjem. Mødrene havde lige fået lov at komme ind i sovekamret for at sige farvel til Henrik Sværke, og med tårer i øjnene havde de takket ham, fordi han havde frelst deres børn. De ville også haft drengene med sig, men dels af frygt og dels af særhed holdt de sig tilbage, og Erik så også helst, at de ikke kom ind hos faderen. De fortjente ikke, at han skulle anstrenge sig for at hilse på dem.

»Du ved så besked både med sognets og mejeriets sager,« sagde Henrik Sværke senere hen på dagen, da Erik var inde hos ham.

I tiden efter Sofies død havde han stedse givet sønnen alle forskellige oplysninger vedrørende de tillidsposter, han sad inde med, så Erik havde derigennem fået et godt kendskab til både

hvad der angik de kommunale forhold som mejeriets. Det hele interesserede ham stærkt, og drøftelsen havde givet ham og faderen mange livlige og udbytterige samtaler. De politiske spørgsmål havde Erik ligeledes fået indblik i ved at tale med sin fader. I al den tid, han havde været i udlandet, havde han jo ikke i den grad som tidligere kunnet følge de enkelte begivenheder, selv om han nok i hovedtrækkene kendte linierne i dansk politik.

Og her var meget at spørge og fortælle om, og i særlig grad klarlagde Henrik Sværke det, der havde ført til dannelsen af det radikale venstre. Til sin glæde mærkede han også, at det grundsyn, Erik fra sine tidligste drengeår havde fået nedlagt, prægede ham endnu trods alt, hvad han havde hørt og oplevet i det fremmede, der også havde givet ham en større og højere horisont, end han havde kunnet erhverve sig under de hjemlige forhold. For dem begge havde der været glæde og udbytte at hente i disse samtaler og diskussioner, og aftentimerne, der særlig blev benyttet hertil, var hastigt svundet hen, så de knap forstod, at de var fløjet bort.

Og nu skulle alt dette måske snart være forbi. For Henrik Sværke lå meget som i tågede skyer, men hvad der angik det, der var ham betroet ude fra, skulle der være fuld klarhed, så fik det gå med hans egne private sager, som det kunne. Sine forskellige regnskabs- og forhandlingsprotokoller havde han altid ført med største nøjagtighed, så han for den sags skyld kunne aflevere det hele, når det skulle være, men derfor ville han alligevel, at sønnen kunne svare til det, han havde haft med at gøre.

»Ja, du har jo sat mig så godt ind i tingene, så jeg skal nok klare, hvad der er at ordne,« svarede Erik.

Han ville ikke føje til, at han håbede faderen selv endnu længe måtte kunne ordne de forskellige sager. De kendte hinanden så nøje, at der ikke behøvedes ret mange ord om den slags.

Anna kom nu ind med en lille kop varm suppe, og mens Erik lagde sin arm under faderens pude for at rejse ham lidt, holdt hun koppen hen for hans mund, så han kunne drikke, men han havde næppe fået en mundfuld ned, før hosten kom med voldsom styrke og for en stund truede med at kvæle ham.

»Så elendig en stakkel skulle man altså blive — så manne kan

hjælpe sig selv,« stønnede han, da hosteanfaldet tildels var stilnet. »Men I skal have tak, fordi I hjælper mig så godt.«

Han så igen den lysende glans i Annas øjne, og uvilkårlig slog det ham, at han, som tidligere så karrig og hård havde tilbageholdt hver en anerkendelse overfor den unge pige, han skulle måske ind i denne elendighed for netop at tvinges til det, han ikke ville, da han stod i sin fulde kraft. Herren havde mange veje at føre sine skabninger på, og den, der ikke ville høre, mens tid var, han fik føle. Det var en retfærdig lov!

Begge de unge havde stillet sig ved sengens benende og ventede på, om der var noget, de kunne gøre for ham. Han lå nu stille og betragtede dem med et klart og roligt blik. Som de stod der, Erik høj og mørk og med det skarptskårne ansigt, hun lille, lys og blød i alle træk, var de to store modsætninger, der dog klædte hinanden godt.

For Henrik Sværke var det nu også som svandt alt det bort, han ellers havde fundet trykkede Anna ned og gjorde hende uværdig til at indtage en plads ved sønnens side. Hvad gjorde vel egentlig det, at hun havde en vigtig, naragtig farfader og en måske endda ringere fader — det var dog hende selv, det kom an på. Og her kunne ikke sættes en finger på nogen plet. Hun var finere og renere og bedre end de fleste andre. Og hun havde været Sofies erklærede yndling. Større garanti for hendes karakter kunne ikke stilles. Her var sat et stempel, som ingen kunne forklejne og som åbnede hende adgangen til Sværkegården — ind i Sværkegårdskonernes rækker som Sofies efterfølgerske, hvis da ellers Erik senere selv ville og ønskede det.

Og rettest var det, at han fik det at vide, så han kunne tage det afgørende skridt i fuld fortrøstning til, at han der havde sin faders billigelse. Fra lille af havde Erik hørt om fædrene og kendte deres historie i over to hundrede år tilbage og vidste, at som de selv var runden af bondeslægt, sådan havde det også været større eller mindre bønderdøtre, der var gået ind som koner på gården. Skulle Erik nu få i sinde at vælge Anna, kunne han måske komme til at tænke, at dette ville hans fader ikke have billiget, hvis han havde levet og set det. Og det havde han jo heller ikke villet før i tiden! Men nu lå han på sin sotteseng, og meget af det, han tidligere havde fundet var stort og betydn-

ningsfuldt, blev nu så småt og ringe og kom til at stå i en ganske anden belysning end hidtil.

Og denne nye indstilling skulle Erik lære at kende, inden han gik bort. Det sidste, der havde holdt igen, var den arv, som han frygtede kommende slægter skulle kunne tage op — blive dumvigtige pralende fjanter, som den gamle benmand og hans sønner.

Heller ikke altid slægtede et barn helt ud sine forfædre på, og der havde også indenfor hans egen familiekreds været noget, som ikke var af det allerbedste, og som han langt fra ønskede skulle nedarves i hans efterkommere. Når han hidtil havde set på sin egen stolte, stærke slægt, havde han for det meste set på Sværkerne — selve mændene og tillige også på alle de prægtige mennesker i moderens familie, den ansete Priergårdsslægt, men han havde helst gået uden om sin farmoder, den bitre, hovmodige Grete Sværke, der tilsidst endte som sindssyg. Og der var hele den ondskabsfulde og misundelige Spurrefamilie, hvor der intet var at rose sig af og intet særlig ønskværdigt karakterarvegods at bede om.

Når alt kom til alt, var der måske fra en vis side set lige så meget godt iblandt Annas pårørende som hos hans egne. Hendes farmoder og oldemoder havde været et par meget agtværdige kvinder, som i deres fattigdom altid havde gjort det bedste, de formåede, for at holde sig oven vande. Og herfra var måske lige så meget godt at hente som fra de fleste andre steder.

Når der altså skulle øves ret og skel til alle sider, burde han ikke træde op imod nogen for deres forfædres skyld. Skulle Erik stå på samme standpunkt, som han selv hidtil havde holdt sig til, var det måske også rigtigst af hensyn til ham at klarlægge lidt af dette.

Men let var det ikke som med ét slag at vende det hele, og det var heller kun tanken om den rimeligvis nær forestående død, der havde fået ham til her at gøre sit bo op. Når han skulle gå fra dette liv ind i en anden tilværelse, måtte han have klaret enhver sit. Og som han ønskede, at hans regnskaber skulle være i fuld orden, ville han også, at der blev klarhed og redelighed med det øvrige, han havde været inde i. Og hvor små og ringe end hans legemlige kræfter var i øjeblikket, følte han som en større indre styrke komme over sig for at føre det frem, som

han ville have holdt nede, hvis han havde været rask og sund.

»Jeg tror ænne, jeg kommer over dette her,« sagde han til Erik, da Anna var gået ud i køkkenet, »og jeg vil derfor osse sige, at hvis du siden skal få i sinde at gå ind i noget, der ligesom ligger udenfor det, der æls har hørt vor familie til, så skal dunne lade dig binde af, hvad der før har været, men kun holde dig til det, som du synes er smukt og godt. Og lad mig osse sige, at du har min velsignelse ind i det nye.«

»Tak!«

Eriks stemme lød rusten af undertrykt bevægelse. Han var klar over, hvad faderen hentydede til. De havde før drøftet spørgsmålet om pligterne overfor rod og æt, og da havde faderen været mere bundet af fortiden, men nu i dødens nærhed var han blevet frigjort og kunne sprænge alle snærende lænker, der tidligere havde holdt ham fangen. Og i al sin retsindighed ville han ikke undlade at lægge det blot, som rørte sig i hans indre, når han mente, han dermed kunne gavne andre.

»Men i hvad bestemmelse du så end siden hen vil tage, så skal du skønne på, hvad Anna har været for din mor og nu osse for vos og hele huset,« sagde Henrik Sværke så efter en lille pause, »for hun fortjener, at der bliver taget hensyn til hende.«

»Ja, det gør hun.«

Sværken faldt derpå hen i en halv døs og blev liggende en tid uden at tale.

»Jeg ser din mor, hun gav mig en snebold i nakken,« sagde han så pludselig. »Hun og Anna kommer for at hente mig — —.«

»Anna?« gentog Erik.

»Ja, de følges ad som to gode søstre og kommer som i engleskær. — Og der er min egen mor — alle tre synger de om Vorherre — og Jesus står hos dem — der er godt at være — —.«

Han brød brat af, og hagen gled længere ned på brystet. Erik gik om til ham og tog hans hånd. Den blev slap og ubevægelig liggende i hans, men endnu en gang åbnede Henrik Sværke øjnene og så bort over sønnen.

»Mor — Sofie — Anna —« kom det som et sidste hendøende pust, og lidt efter gled han ind i døden.

Erik blev en stund stående og så på faderen. Der var højhed og ro over hvert et træk. Han var sikkert gået hen, hvor der var

godt at være, således som han havde sagt. Og moderen og farmoderen havde været for at tage imod ham. En Anna havde han også set. Hvem hun var, vidste han ikke, kunne blot ane, men havde faderen her haft sin hemmelighed, så kun godt, at han fik lov at tage den med sig i graven. Hvad han havde villet skjule i livet, skulle heller ikke bæres frem i døden.

Da Erik gik bort fra sovekammeret, mødte han Anna.

»Far er død,« sagde han dæmpet, »og han så mor og farmor på det sidste.«

At faderen også havde talt om en tredje kvinde, ville han ikke nævne, og ingen fik det at vide. Men da Erik en tid efter faderens begravelse kom til at læse i en gammel familieprotokol, hvor ikke alene faderen og farfaderen, men også farmoderen havde skrevet og blandt andet der noteret, hvem der havde tjent hos dem, og han her fandt navnet på en tjenestepige, som hed Anna og havde været der på gården i faderens ungdom, da var det, som hans første anelse blev til vished. Igennem forskellige tilfældige bemærkninger, der pludselig randt ham i hu fra længere tilbage i tiden, men som han ellers aldrig tidligere havde tillagt nogen betydning, kom han nu også til at huske på, at Anna her havde haft en faster af samme navn, og som en gang havde tjent hos farmoderen. Muligvis var det hende, der havde vist sig for faderen i hans sidste stund i følge med moderen.

Hvor meget eller hvor lidt der af fortiden havde ligget i dette, ville aldrig blive besvaret, men i synet havde faderen hentet fred og glæde til at gå ind igennem dødens port. Og fred skulle der så lyses over alle, han selv havde haft kær og nu var gået forud, og som han også håbede en gang at møde, når han blev kaldt bort.

Som Henrik Sværkes efterfølger til sognefogedstillingen udnævntes Erik ikke længe efter faderens død. Så kort tid han end havde været hjemme, og så lidt end adskillige kendte til ham, fandt dog de fleste, det var helt på sin plads, at han blev sognefoged, da posten i mangfoldige år havde været knyttet til Sværkerne. Og var det personlige kendskab til Erik for manges vedkommende ikke synderlig stort, var man alligevel på forhånd overbevist om, at han med lethed var mand for at klare, hvad der skulle klares.

Som dreng havde han været en af de dygtigste i skolen, og hele hans uddannelse og færden mellem andre mennesker såvel hjemme som i det fremmede havde givet ham et fortrin og en indsigt i forskellige forhold, der langt overgik hans jævnlige, så i kraft af dette var han som selvskreven til stillingen.

Erik tog også med åbenlys tilfredshed og glæde herimod. Her var noget af en slægtsarv, som han gerne ville løfte, og ved overtagelsen af slægtsgården var han nu også for stedse bundet til sin hjemegn. Vandretiden var ude, nu skulle arbejdet med det hjemlige ret begynde. Og det, der hørte hans stand og stilling til, havde han lyst til at arbejde med, ikke alene, hvad der vedrørte hans egne personlige anliggender, men også det, der gik videre ud i by og sogn.

Henrik Sværkes fætter og gamle nabo Ib Brodt, der havde været næstformand både i sognerådet og mejeriet og straks ved Sværkens død gled ind på formandspladsen begge steder, kom nogle dage senere ned på Sværkegården.

»Ja, jeg mente jo, det var bedst, at jeg foreløbig gik ind som din faders efterfølger,« sagde han til Erik, »men som jeg har sagt til dig før, så var det kun på betingelse af, at du står som en slags sekretær, for nu er du kendt med det og har let ved at skrive for dig og regner godt, så du har jo forholdsvis nemt ved at ordne al den slags; derimod vil det koste mig et stort arbejde, og du skal derfor føre det hele for mig.«

»Det var just ænne så ganske lidt at blive sat til på én gang,« svarede Erik, »men jeg skal villig indrømme, at det interesserer mig, osse fordi det er fars gamle arbejde, så derfor vil jænne sige nej.«

»Og jeg tænker så osse, at det drejer sig, så du ved de næste valg kan komme til at stå med det altsammen, ligesom din far gjorde; for jeg vil ænne vælges mere, men trækker mig tilbage både fra det ene og det andet, da jeg kan begynde at mærke alderen og nu osse har taget min tørn, så andre kan komme til. Og jeg vil så anbefale dig til at blive min eftermand.«

»Ja, tak — det er jo meget godt, men lad vos nu se, vun det foreløbig går med det, jeg har påtaget mig.«

»Ja, det skal nok gå, og det andet reder sig nok osse, når tiden kommer.«

Da Ib Brodt var gået, cyklede Erik op på kirkegården med nogle blomster til de mange grave, som nu fandtes på Sværkernes gamle lejested. Længst tilbage, ligesom lidt for sig selv, stod endnu jernkorset, som farfaderen havde rejst over sin første kone, Maren Spur. Og derhenne var så det forholdsvis nye monument, som var kommet ved farmoderens død, sat over hende og farfaderen, Hans Sværke. De to mennesker havde i mange retninger været højst forskellige, men alligevel havde deres ægteskab været smukt og harmonisk som kun få andres, hvilket utvivlsomt skyldtes farmoderen, Kirsten Sværke. Hun havde været en højt begavet kvinde, vel nok den klogeste blandt hele den lange række Sværkekoner, han havde hørt tale om. Dertil havde hun haft et varmt og medfølelse hjerte, og hele hendes rige personlighed havde sat sit præg på enhver, der kom i berøring med hende, ikke mindst på Hans Sværke, der var blevet lutret i samlivet med hende. Og selv havde hun været elsket og æret af hele slægten.

Hans egen moder havde ikke i vidsyn og kundskaber kunnet stå mål med farmoderen, men hun havde været dygtig og god og glad, sikkert den gladeste kone, der nogensinde havde stået for styret i Sværkegården, og det havde også haft sin store betydning for faderen, at hun havde spredt så meget liv og glæde om sig. Betegnende i så henseende var det også, at han i sin dødsstund havde talt om den snebold, hun havde givet ham i nakken, da han skulle fæste hende til hjælp for farmoderen. Hvor forbavset og til at begynde med lidt stødt, som han straks var blevet over hendes muntre indfald, havde han dog alligevel moret sig ved det og bevaret det som et lyst minde fra de yngre dage. Og således var der en række andre fornøjelige småtræk at drage frem fra forældrenes samliv.

På den anden side farmoderen lå Rasmus Vævers grav. Han var død kort efter hende og havde ønsket at stedes til hvile på Sværkernes familiegravsted. Var han end gået ind i håndværkerens kreds, ville han dog ved sin død gå tilbage som Sværkesønnen. Den lille forfængelighed, som måske lå heri, kunne let tilgives ham, og hans sidste ønske bar jo også vidne om den kærlighed, han havde næret til slægten. Skønt hans vej var ledet ind på andre baner, end Sværkerne ellers som helhed havde be-

faret, havde han dog været rodbunden som kun få. I ånd og udvikling havde han ikke kunnet stå mål med de øvrige indenfor den nærmeste kreds, men som faderen flere gange havde sagt, nåede ingen af dem ham til skuldrene i kærlighed og offervillighed.

Og stille og smukt groede nu den sæd, han havde sået. Edvard Andersens lille gartneri gik det godt med, og alt stod vel til i mejerifyrbøderens hjem, medens Marie Hald selv nød sin økonomisk sorgfrie alderdom i det tidligere væverhus.

Og hjemme i Sværkegården og rundt om i de forskellige nære slægtninges stuer hang billeder og tegninger med motiver, der havde forbindelse med slægtens liv og virke. I første række var der billeder af de gamle Sværkegårde, således som de havde stået under skiftende tider. Allerældst kom den, der før udskiftningen havde haft sin plads oppe i byen på det sted, hvor det nye væverhus siden var bygget. Hvordan den havde set ud, kunne ingen af de nulevende huske, men af det, der havde stået tilbage og i beskrivelser og fortællinger var gået fra mund til mund og efter andet, som var overleveret fra fortiden, havde Rasmus og Ella tilsammen kunnet skabe et mønstergyldigt udtryk for det svundne, så det kunne leve videre i nutid og fremtid.

Det samme var tilfældet med den første udflytningssgård, som oldefaderen, Morten Sværke, havde opført. Den havde Rasmus haft endnu lettere ved at beskrive, og allerlettest var det jo gået med den, der havde været hans fødegård, så her var nu billeder af tre forskellige Sværkegårde til at smykke væggene i den fjerde og største med. Interessant og belærende var det at se, hvorledes gårdene ligesom var vokset for hver gang, der kom en ny eller noget nyt til. Bygningerne blev højere, bredere og længere, ligesom porte, døre og vinduer blev større og større. Et helt stykke kulturhistorie havde Rasmus Væver her skænket famlien igennem billederne af disse gamle slægtsgårde.

Og der var tegninger af hverdagsstue og stadsstuer indenfor de forskellige tidsrum og ligeledes af flere redskaber og andre brugsgenstande, som forlængst var kasseret, men viste, hvor primitivt fædrene havde haft det, og hvor lidt de i grunden kunne hjælpe sig med. Og det meste havde de selv skaffet til veje uden penge, men kun ved deres hænders arbejde.

Foruden meget andet havde det elektriske lys og bilerne begyndt at holde indtog rundt omkring, og var end disse ting endnu ikke ganske almindelige, var der dog ingen tvivl om, at både det første og det sidste havde fremtiden for sig og ville trænge sig frem i stedse større og større kredse.

Foruden billeder af det, der hørte fortiden til, havde Ella også malet nogle partier fra den nærmeste omegn, særlig fra byen, skoven og stranden — altsammen noget, der bragte som en hilsen fra farbroderen og hende selv og kaldte mange minder frem.

Erik Sværke stod en stund hensunken i det, der havde forbindelse med Ella, men bøjede sig så ned og fjernede nogle halvvisne kviste fra faderens grav. Det var den sidste, der var kommen på Sværkegårdens lejested. Hvornår mon den næste skulle komme? Og hvem skulle vel hvile i den? Måske blev det ham selv. Han var jo nu den eneste og sidste af ætten. Den, der skulle have sin plads hos dem, der var gået forud.

Om slægten skulle fortsættes, så der tid efter anden skulle gives plads for andre her på stedet, afhang jo nu af ham. Som den sidste af Sværkerne holdt han så at sige slægtens liv eller udslettelse i sin hånd.

Spørgsmålet om fortsættelsen havde været oppe i ham før, og nu efter at forældrene var gået bort, var det skudt frem med fornyet styrke. Et frit og behageligt liv kunne han leve, når han var ene, uden at hæmmes af noget bånd. Han kunne rejse og tage del i alt, hvad der havde hans interesse, uden at tænke på, at der skulle spares til andre, og når blot han sørgede for at holde folkene i arbejde og lede og styre sin gård, så indtægterne kunne dække udgifterne, havde han jo intet mere at jage eller hige efter.

Men var det ikke rigere at have noget eller rettere sagt nogen at leve og virke for. Han kunne jo blot se hen til Edvard Andersen, der sled med sit gartneri og nu havde et par småbørn at forsørge. Hvor var han ikke lykkelig i sit arbejde for at skaffe sine kære det bedste, han evnede, og kunne han ikke regne med de store indtægter, så hævede han lønnen i sin trofaste hustrus smil og sine børns lysende øjne.

Jo, her var sikkert lykke og tilfredshed at hente hos disse, selv om han for deres skyld måtte arbejde strengere og give

afkald på forskellige behageligheder, som han ellers kunne opnå, hvis han kun havde sig selv at sørge for og tage hensyn til.

Nej, der skulle mere til for at fylde et menneske og give dets liv indhold og værdi.

Endelig kom der også dette: Hvad så med Sværkegården, når han en gang ikke var mere. Skulle så hans fætres og kusiners børn slås om den og hvad han ellers efterlod sig? Var det ikke som at svigte de gamle ved at lade alt det, de havde værnet om og fået til at gro, spredes for alle vinde, når det dog var skabt for at hævde arven efter fædrene?

Og der var navnet. Skulle den gren af de Sværker, som han hørte til, dø og slettes ud? Det var ligesom heller ikke ret imod de mange andre, der havde båret det med hæder. Her lå også en forpligtelse skjult.

Men når disse hensyn så drog ham til den side, hvor virkelyst og arbejdet for andre satte ind, måtte han jo også vende sig mod en, som ville dele livet med ham og give ham nogen at leve for.

På sin vej ude i den store verden havde han mødt mange kvinder — også farlige kvinder, men mindet om Ella havde altid holdt dem på afstand, så han var gået dem ligegyldigt forbi, og i hvert fald kunne ikke herfra hentes nogen ind på Sværkegården. Den, han ville binde sig til, burde frem for alt være dansk, helst endda komme fra landet.

Og her så han blandt andet nogle kusiner og andre kvindelige slægtninge, alle takkelige og tiltalende, men alligevel manglende det meste af det, han kunne ønske at finde hos den, der sammen med ham skulle lade slægten leve videre.

Men bagved dem alle mødte han så Anna. Bly og beskeden som altid holdt hun sig tilbage, skønt hun dog var den, han kendte bedst af hele flokken og tillige den, der næst efter Ella havde haft den største plads hos ham. Fra barn af havde hun været hans gode veninde og siden moderens betroede medhjælper for derefter at blive ham og faderen en dygtig og trofast husbestyrerinde. Han kom pludselig til at tænke på, at således havde moderen også en gang stået — først som farmoderens højre hånd at styre huset for faderen for dernæst at indtage sin plads som kone i gården. Hun havde heller ikke været rig på gods og guld, men i sit gode, glade sind og sine flinke hænder

havde hun ejet en rigdom, der var mere værd end selve guldet. Og det havde faderen forstået at værdsætte, så hun i hans øjne havde vejret mere end adskillige andre, der kunne møde med en hel del tusind i medgift.

Og Anna stod her omtrent som moderen, kun ikke fuld af sprudlende liv og lune, men altid blid og stilfærdig og ængstelig for at komme i vejen for andre. Det ene kunne vel være ligeså værdifuldt som det andet; men på et par punkter blev der megen forskel på de to. Hans moder havde dog været en gårdmandsdatter og ud af god familie; derimod var Annas fader en sølle arbejdsmand og hvad værre var en skidt vigtig storpraler, som ingen regnede med, og stedmoderen et stakkels skrog, der mest grinede enten det gik op eller ned.

Der var ingen stads ved sligt familieskab, og selv om det ikke var familien, men Anna, det særlig drejede sig om, hvis han valgte hende, hang der dog uundgåeligt noget ved, som ikke virkede behageligt. Og der fulgte også visse forpligtelser med.

Som stor og velhavende gårdmand kunne han ikke forsvare, hvis svigerfaderen og dennes familie led nød eller havde det altfor ussel. Så blev han nødt til at indrette det for dem, så de kunne have det så nogenlunde. Værre var den omgængelse, der nødvendigvis også måtte følge med familieskabet. Det ville med fuld føje tydes som hovmod og storagtighed, hvis Annas fattige slægtninge skulle holdes borte, når hans rige familie samledes i gården. Hvor sølle de end var, og i hvad der ellers kunne siges dem på, var Dragonen dog Annas fader og de andre hendes nærmeste pårørende, så helt fornægte dem var hverken ret eller værdigt.

Særlig megen omgang behøvede de dog alligevel ikke at have med dem, da de aldrig havde søgt at holde nogen videre forbindelse med Anna, men blot ladet hende skøtte sig selv. Uden bedrøvelse, men med stor lettelse havde faderen i Annas første barndom afleveret hende til de godsindede skomagerfolk for så, da hun var kommen ud at tjene for sit brød, at prøve på at trække af hendes løn. Men her havde moderen og skomagerens resolut sat sig imod, så det tildels kun var blevet ved forsøget. En smule havde Anna nok i sin barnlige kærlighed og medlidenhed stukket til ham, men helt plukke hende havde han ikke

fået held til, og for det meste havde de holdt sig hver for sig.

Her var altså intet af betydning, hun skulle lukkes ude fra, men alligevel var der dog et vist hensyn at tage og noget, der måtte regnes med, hvis han valgte Anna til at slå følge med sig.

Fra barn af var han vænnet til at se med respekt og ærbødighed på det, som familiebåndene bandt sammen, og blodets røst ville han ikke prøve at overdøve eller kvæle.

Det kunne ikke forlanges, at stemmen skulle høres lige stærkt alle vegne, men helt få den til at forstumme ville være som at begå vold imod noget af det helligste i livet, kunne det end ikke siges, at der var nogen hellighed til stede.

Hvordan han end vendte og drejede det, kom han ikke uden om det familieskab, Anna var undergivet. Alt det kunne ikke virke dragende, og dog var det, som han skulle se bort fra det hele og kun tænke på den lille, blide pige, som han var overbevist om elskede ham af hele sit rige hjerte. Han havde læst det i hendes øjne, både da han rejste, og da han kom tilbage; og han følte det hver eneste time på dagen, som de mødtes derhjemme i hans gård.

Ikke et eneste ord havde han at holde sig til, og ikke en bevægelse eller tilnærmelse kunne der tages til vidne om, at hun lagde an på ham eller stillede sine følelser til skue, men alligevel vidste han med usvigelig sikkerhed, at den dag, han kaldte, var hun rede til at komme.

Men ville han så kalde? Det var stadig det uløste spørgsmål. Ville han søge sig en hustru, var der jo stadig andre, han kunne prøve at vende sig imod, og hvor der intet nedsættende eller besværligt familieskab fulgte med, men hvor der var gode ansete familier, som det kunne bringe både anseelse og glæde at stå i forhold til. Som tiden gik, og han fik mere lejlighed til at komme i forbindelse med flere både inden og udenfor sin hjemegn, lærte han også adskillige andre unge kvinder at kende, både kønne og tiltalende og helt ud værdige til at gå ind i hans hjem, men til trods for alt, hvad de kunne lægge i vægtskålen, blev det dog Anna selv, der kunne veje det hele op — når han skulle vælge uden om Ella.

Til hende gik endnu hans inderste tanker, og ned igennem årene havde han bevaret hendes billede lige levende i sit hjerte.

Hende ville aldrig nogen anden kvinde kunne nå at fordunkle — men når det var sagt, og når hun holdtes uden for, så kom Anna i den først følgende eller anden række, hvad man nu ville kalde det.

Og hun vidste, at hun kun kunne komme ind som den anden og ville være hjerteglad herfor. Søgte han en af de andre, ville de vel mene, at de skulle være både den første og den sidste. Heraf kunne skabes visse vanskeligheder — vanskeligheder, som aldrig ville rejse sig fra Annas side.

Han havde nu været ude på en af markerne med noget hegns-tråd og kom kørende tilbage for at hente et læs kunstgødning, da Anna vinkede efter ham fra køkkenvinduet for at få ham ind i stuen, hvor der sad en ældre mand. Han hed Peter Henriksen og havde tidligere haft en lille ejendom i et af nabosognene, men efter konens død var hjemmet blevet solgt, og han havde fået plads som staldkarl på en mindre proprietærgård der i sognet.

»Ja, jeg ved jo, du er blevet sognerådsformand, og jeg ville derfor gerne snakke lidt med dig,« sagde manden, så snart Erik Sværke kom ind, »for det er nu sån, at Martin Spur har sagt til proprietæren, at han skulle sige mig op, så jeg kunne komme til at flytte for ænne at blive sognepligtig her, for det kan jo snart lakke ad, da jeg har været her omkring fire år.«

Erik havde trukket brynene sammen.

»Og så har Spurren blandet sig i det.«

»Ja, han har jo været der til heste med en hoppe, og der traf han så mig — og er vel så kommet til at tænke på det andet,« svarede manden tungt. »Og han vil vel så se at spare sognet for senere udgifter med mig, hvis jeg æls skal leve og siden blive til besvær.«

»Men hvad har så proprietæren sagt til det?«

»Ja sån nun rigtig forklaring har jænne fået, og han har da heller ænne sagt mig op — men jeg kan nok forstå, at han spekulerer på det altsammen, for han skal naturligvis osse være med til at svare skatterne.«

»Ja, alle skatteyderne skal selvfølgelig være med til at betale, hvad der pålægges, men derfor skulle man vel danne give sig til at få jaget nun fra deres beskæftigelse.«

»Nej, jeg tænkte jo nok, at du så lidt anderledes på det end

Spurren, så derfor er jeg gået til dig. Nu er det slet ænne sån at forstå, at jeg er så forelsket i proprietæren eller synes, der er så evig dejligt at være der på gården — det er ænne tilfældet, og jeg kunne kas osse få noget, der var lige så godt og kas bedre, men det er nu en gang sån, at når først man er mere end halv-gammel, så vrider man sig ved at begynde på noget nyt og vil heller blive ved det, man kender. Og nu er jeg ved noget, jeg kan magte, og bliver heller hverken overilet eller overfuset ved mit arbejde, så jeg vil nu helst blive ved det, så længe jeg kan, og vil derfor osse spørge, om dunne kunne snakke med proprietæren om det.«

»Jo, det skal jeg gerne,« lovede Erik Sværke, »og jeg tænker osse nok, det skal gå, så du får lov at blive i din plads.«

Han var godt kendt med proprietæren og mente ikke, han ville være uimodtagelig for en henstilling om at fortsætte med den gamle, hvis han ellers ikke havde noget at udsætte på hans arbejde; og i hvert fald skulle han nok foreholde ham det forkastelige i at jage et menneske bort, fordi der muligvis senere kunne blive en udgift ved hans ophold der i sognet.

Og lumpent var det at handle således imod en fattig mand, der vel i sine yngre dage havde været slem til at slå sig på flasken, men som dog nu gerne ville holde sig oven vande. Men således var Spurren! Indenfor sognerådet havde Erik også haft ikke så få sammenstød med ham for hans småligheds skyld, så det undrede ham slet ikke, at Spurren havde henvendt sig til proprietæren om at få Peter Henriksen udenfor sognegrænserne, inden han var blevet hjemmehørende der. Men så vidt det stod til ham, skulle han ikke få held med sine bestræbelser.

Anna kom nu ind med en kop kaffe til den gamle. I et og alt fulgtes husets regler fra Sofie Sværkes dage også med hensyn til at vise gæstfrihed overfor dem, der kom i et ærinde. Da hun var død, havde Henrik Sværke kort sagt til Anna, at hun her skulle fortsætte, som hun var oplært til, og det samme havde Erik gentaget, da han var blevet gårdens ejermand.

Dermed var i grunden hele husholdningsspørgsmålet klaret, og alt fortsatte i den samme gode gænge. Folkene fik deres rigelige kost, og de fremmede blev altid budt en forfriskning. Selv gik Anna som enevældig styrer af de indvendige sager, og når

hun skulle bruge penge til et eller andet, kunne hun blot forlange. Kun, hvor det gjaldt noget større, drøftede hun det med Erik på samme vis, som to gode ægtefæller eller kammerater kunne tale sammen om de forskellige anliggender.

Da manden var gået, fortalte Erik Sværke Anna om hans ærinde.

»Det er synd af Spurren at handle så imod Peder,« sagde hun medynksfuldt, »og det er ænne til at forstå, at så rig en mand kan være så smålig med den slags.«

»Jo, når man kender Spurren, kan man godt forstå det,« udbrød Erik. »Men æls hvad det angår med hans rigdom, så gør Albert nu sit til at lade den få ben at gå på. For nogle dage siden var han i Nykøbing og spillede da over 200 kroner bort foruden så, hvad han har drukket op.«

»Ja, han er dem nok en dyr søn både i den ene og den anden retning.«

»Ja, han hører til den slags folk, som Spurren æls altid har skældt ud over, så her er megen spyttekål for ham at søbe. Men nu skal æls dette her med Peder Henriksen føre til, at jeg for alvor tager fat på spørgsmålet om at få bygget et alderdomshjem, for hvor skal vel sån en gammel støder være, når han en gang ænne kan holde ud hos fremmede.«

»Nej, børn har han junne, som han kan komme hos.«

»Ja, og når vi så rev fattighuset ned og fik et alderdomshjem i stedet, ville det osse pynte på byen, så her kan slås to fluer med et smæk.«

Erik Sværke begyndte lidt efter at samle nogle papirer sammen, som han skulle bruge om aftenen ved mejeriets generalforsamling. Efter forslag af Ib Brodt stod han også her som formand, og hans valg var ligesom ved det forrige blevet hilst med tilfredshed.

Det hele var også hidtil gået jævnt og fordrageligt indenfor de kredse, hvor han havde haft den øverste ledelse, men han følte, at i aften ville det føre til et større opgør, som måske kunne drage det med sig, at han ikke længere ville komme ind som mejeriets formand. Han havde nemlig rejst spørgsmålet om at få forbindelse med et andet pengeinstitut, end der ellers havde været tilfældet. En del af bestyrelsen havde sat sig stærkt

derimod, og det hele skulle nu afgøres ved generalforsamlingen. Blev hans forslag forkastet, var han fast besluttet på at gå ud af ledelsen. Ingen skulle få ham til at fortsætte en forretningsforbindelse, som han havde mistet tilliden til.

Da han i god tid før mødets begyndelse kom hen i forsamlingshuset, var salen omtrent fyldt af mejeriets andelshavere og stemningen allerede koghed.

»Det er kun politik, der er gået i det hele,« hørte han, der blev råbt ovre fra den anden side. »Og det er blot, fordi de radikale og socialisterne har fået i sinde at hænge deres hat på Alberti, at alle disse kunster skal laves.«

»Men efter hvad der fortælles, kan heller ingen have tiltro til ham,« svarede der tilbage.

»Men der er heller ingen, der kan bevise noget imod ham.«

»Men han kan heller ænne rense sig for beskyldningerne!«

»Men han har sagt, at han nok skal svare til øre for øre!«

»Ja, det er osse let nok at sige — et andet at stå ved!«

Fra andre grupper i salen råbtes der på samme vis, og over alt var der larm og røre. Der blev dog straks ro, da Erik Sværke slog på klokken for at åbne mødet, og med den ham egne myn-
hed oplæste han dagsordenen og aflagde sin beretning. Et par vigtige ændringer i lovene og forslag om nogle nyanskaffelser gik imod forventning temmelig let igennem, og blev vedtaget uden særlig modstand. Det var, ligesom man ikke ville spille sine kræfter på noget af dette, men væbnede sig blot til at tage imod det store, der havde sat sindene i så voldsom bevægelse.

Endelig var så de forskellige ting til side, og som sidste punkt var afbrydelsen af forbindelsen med den sjællandske sparekasse.

»Grunden til forslaget er den, som man allerede ved, at vi er flere, der har mistro til den mand, der står som sparekassens øverste leder,« begyndte Erik Sværke.

»Sig hellere, det er dig, som er far til det hele!« råbtes der op imod ham. »Og så har du fået nun andre eftersnakkere med dig.«

»Jeg skal nok tage ansvaret, hvor jeg har det,« svarede Erik hårdt. »Men alt det kan I mene om, som I vil — her er det nu selve forslaget, der skal drøftes. Og inden vi så går til afstemning, vil jeg sige, at jeg står og falder med det. Vedtages det at fortsætte med sparekassen, trækker jeg mig tilbage som formand.«

»Ja, så hitter vi vel osse nok en ny!« var der en, som råbte.

»Ja, selvfølgelig! Jeg har heller aldrig bildt mig ind, at jeg var den eneste til posten. Men jeg vil kun på forhånd gøre opmærksom på, at ingen får mig til at sætte mejeriets penge på spil hos en mand, som jeg tror er en bedrager.«

»Du har ingen beviser på din gemene beskyldning!« skreg Spurren rasende.

»Nej, men her er troen osse nok til at holde sig borte fra at lægge sin egen og andres økonomiske velfærd i sån en mands hånd. Men nu kan I så æls selv bestemme om resten.«

Der var fortsat uro og murren og høje tilråb ind imellem, så flere af de forskellige, som havde ordet enten for eller imod, havde vanskelighed ved at få ørenlyd. Tilsidst ebbede det hele dog så nogenlunde ud, og man kunne skride til afstemning. I stærk spænding afventede man resultatet, og ingen kunne forud have nogen bestemt mening om udfaldet, da man efter alt at dømme stod så nogenlunde lige.

Omsider var afstemning og optælling til ende. Forslaget om ophævelse af den gamle forbindelse var vedtaget med nogle få stemmers overvægt. Her var kun en lille majoritet at bygge på, men dog nok til, at Erik Sværke kunne og ville fortsætte som formand.

Arbejdet med mejeriets anliggender interesserede ham, så han havde lyst nok til at vedblive dermed, men betingelserne herfor var, at alt skiltes ud fra det, der havde noget med Alberti at gøre. Var han end landets justitsminister, og havde man end ikke til dato kunnet fælde ham, var anklagerne dog så vægtige og fremsat af så betydelige mænd, at beskyldningerne ikke var til at sidde overhørigt.

Og heldigvis havde han nu fået sat sin skude udenfor, hvis der skulle ske noget fra den kant. Længere ud på aftenen, da Erik Sværke sad sammen med den øvrige bestyrelse ved en kop kaffe, kom en ældre mand hen til ham.

»Jeg stemte ænne for dit forslag, Erik«, sagde han, »men skanne sige andet, end at jeg er glad for at have dig som formand ilejn. For idet du er ud af Sværkeracen, er der ligesom nun garanti for, at du er af den rigtige slags, og som vi nok kan være tjent med at have til at styre vore sager.«

»Jeg skal osse nok gøre mit bedste på alle måder,« svarede Erik. »Men derfor kan jeg jo godt tage fejl og komme til at handle forkert, men det bliver i så fald ænne med min gode vilje.«

»Nej, det tror jeg heller ænne, og jeg kan som sagt osse godt lide dig og vil gerne se, at du er med til at regere sognesagerne, men jeg mener, du er for radikal, og det ville være en fordel, hvis du holdt dig til det almindelige venstre i stedet for så at sige at gå i bås med socialisterne.«

Erik tog en tændstikæske frem af sin lomme.

Jeg står der, hvor jeg synes, at jeg bedst hører hjemme. Og her går jeg osse helt i min fars fjed, så der kommer jænne på tværs af noget af det, han anså for ret og rigtigt.«

»Nej han var jo med at lave det radikale parti, og vi har da osse taget monne livtag over agrarpolitikken og meget andet; for det var jo æls sån, at i førstningen, da vi bare havde det rigtige gammeldags venstre, hvor vi stod imod højremændene, da fulgtes vi pænt ad, men siden kunne vinne forliges om politik.«

»Nej, for du gik ad højre til, mens han holdt venstrelinien.«

»Ja, sån skulle det nok hedde! Men det var nu udbrækkerne, der altid lavede spektaklerne. Og nu så man osse, vun I behandlede Jens Stub, ham, folketingsmanden her i Stubbekøbingkredsen. Han har vel nok altid været en kras venstremand og stået sammen med din far i reformpartiet — og først så havde de så travlt med at få ham valgt, men dårlig nok havde man fået ham ind, førend hanne var tilpas, og så skulle han osse kasseres — og han var endda en af vore egne.«

»Ja, det er snart osse et af de aller kedeligste stykker politisk arbejde, som jeg har været med til,« brød en anden af mændene ind, »for nu havde vi i monne år gået og troet, at Jens Stub var noget af det solideste indenfor det yderste venstre, og slidt og slæbt for at få ham ind i rigsdagen — og knap var han så kommet der, før han slog om, så vi måtte til at slide og slæbe for at få ham væltet. Det er den slags, som manne kan være glade for.«

»Men det var nu æls helt sjov for vos, som var børn og unge mennesker i den tid, da Jens Stub var rigtig på tapetet, for holdt vore forældre på ham, så blev vi jo kaldt for Stubnasser,« lo en yngre gårdmand.

»Ja, men vi hængte ænne så fast på, som de små tingester æls plejer,« indskød Sværken.

»Og den næste, vi vil have ind, må så blive dig,« udbrød en af de andre ved bordet. »Og vi er osse nun stykker, der for længe siden har snakket sammen om det.«

»Den ære må jeg jo takke for,« sagde Erik Sværke. »Men den slags er ænne værd at spekulere på, for så kunne I gerne komme til at nøjes med en af de rigsdagsmænd, som ingen videre betydning får.«

»Nå — hvis du just ville, kunne du jo nok sætte dig ind i sagerne, så de kom til at regne med dig.«

Erik slog asken af sin cigar.

»Alt det behøver vinne at diskutere — og kandidatspørgsmålet ligger jo heller ænne lige for.«

»Nej, men ingen ved, hvornår det kan trække op til valg, og det kan aldrig skade at have sagerne i orden i god tid.«

»Nej, men I skal i hvert fald ænne regne med mig som folketingsaspirant.«

»Du vil altså fra nu af bare holde dig her til sognet.«

»Da der blev holdt kirkegangsgilde med mig, skal min far have sagt, at man kunne vælge mig ind i amtsrådet, når jeg blev gammel nok til det,« sagde Erik med et lille smil, »for så var jeg kommet et skridt videre end han.«

»Ja, og han var gået et skridt videre end sin far, for han var jo sognerådsformand, mens din farfar kun var sogneforstander, så det er blot småtrip opad, som I Sværker tager.«

»Men efter det, må det vel blive sån, at Erik kommer ind som amtsrådsmedlem, og så kan hans søn blive folketingsmand og en sønnesøn ende som minister.«

»Ja, lad vos så sige det.«

De omkringstående lo, og lidt efter gled samtalen hen på andre emner, men for Erik Sværke kom det senere igen med bemærkningen om hans søn.

Hvor var det i grunden fattigt med det store, rige hjem, som han ejede, men uden at have nogen til at live op i og siden tage i arv. Det var den så ofte tilbagevendende tanke, som ikke var til at blive kvit.

Han var næste formiddag et ærinde oppe i havestuen og blev

en stund stående og betragtede Ellas tegninger af de gamle gårde og redskaber, der her havde deres plads. Som altid bragte de ham nu en hilsen fra hende, der havde tegnet dem, og som han aldrig ville kunne glemme, men alligevel var han dog nu fast besluttet på at ville give en anden kvinde plads ved sin side. Han ville have nogen, der kunne længes efter ham, når han var ude, og glæde sig over hans hjemkomst. Som det var nu, kunne det i grunden være ret ligegyldigt, enten han var her eller der.

Han havde flinke folk, som han ikke på nogen måde kunne klage over, og som han gerne ville beholde og også mente om, at de var tilfreds med opholdet på gården, men andet end godt tyende- og husbondeforhold imellem dem var der jo ikke.

Når han var hjemme, søgte han altid ved måltiderne og om aftenen at dreje deres tanker hen på noget af det, der var oppe i tiden, og særlig begge karlene ville også gerne høre nærmere herom, så der var altid en livlig samtale.

Så vidt muligt søgte han også at få karlene til at gå i aften-skole om vinteren, og sine tjenest drenge fæstede han på den betingelse, at de i hvert fald skulle tage undervisning i husflids-skolen. For gymnastik havde han ligeledes stor interesse og støttede den stedlige forening på forskellig vis, selv om han ikke tog del i øvelserne.

Der var således nok at være optaget af ved siden af det, som vedrørte dagens arbejde, og i omsorgen for folkene og udførelsen af de tillidshverv, der var betroet ham, men alligevel blev der et aldrig stillet savn tilbage.

Anna kom i det samme op i stuen for at hente noget i en skuffe. Solen skinnede ind ad vinduerne og kastede en lang stribe hen over et stykke af værelset. Da hun gik ind i lysstriben, glinsede hendes gyldne hår med en egen glans, og hele hendes fine skikkelse stod i et strålende skær. Erik Sværke måtte uvilkårlig lægge mærke til, hvor smuk hun i virkeligheden var. Han havde også tænkt på det mangfoldige gange før, men aldrig været slået af det som her i dag. Og med sin skønhed, godhed og dygtighed kunne hun også sprede et dække over det generende familieskab. Og sin faders velsignelse til at søge ind her havde han fået i hans dødsstund. Det lettede vejen, og Anna fortjente, at som der nu var kastet lys over hende, således burde

hun fortsat vandre i lys og glæde ind i fremtiden. Og nu ville han lade hende få del i alle de livsgoder, han sad inde med.

Med en fast bevægelse lagde han hånden på hendes arm.

»Nu har du været her på gården i lange tider, Anna — hvis du vil, kan du blive her for stedse,« sagde han dæmpet. »Men når jeg byder dig det, så ved du jo osse, hvad der er gået forud, og at Ella altid har været den første hos mig.«

Et forklaret smil spredte sin glans over Annas fine ansigt.

»Ja, det ved jeg,« hviskede hun, »men jeg har osse altid været glad for at stå som den anden.«

»Og som sådan skal du få det så godt hos mig, som jeg på nun måder kan skaffe dig det.«

Erik Sværke så hen over Annas lyse hoved. For hans øjne viste sig billedet af en slank, mørkhåret kvinde, ikke barnlig og skøn som hende, han nu havde valgt, men dog ejende en magt over ham, som den anden aldrig ville få. Men hos Ella var der kun uro og kval at hente — hos Anna var en stille, rolig lykke ham vis.

»Vi kender hinanden så godt, at vinne behøver nun lang forlovelse,« sagde han lidt efter, »og vi kan så løse kongebrev og rejse til København og holde bryllup der.«

»Ja — lad os blot det!« udbrød Anna strålende glad.

Hun havde kun nogle få gange været udenfor Falsters grænser på mindre ture — en gang med ungdomsforeningen på udflugt til Bangs Have i Maribo og ligeledes til slotsruinen i Vordingborg og en tredie udflugt til Møens Klint, men København havde hun aldrig set.

Men nu skulle hun derind sammen med Erik — og for at holde bryllup med ham!

At han ved vielsen i København friede sig for at få hendes fader og øvrige familie med til brylluppet, spildte hun ikke en tanke på. Hun ænsede kun dette ene og næsten ufattelige, at hun for hele livet skulle tilhøre Erik. Og sammen med ham skulle hun så have sit hjem i Sværkegården, have lod og del i al den rigdom, som her fandtes. Det var en overvældende tanke! Men dog var det sandt, så usvigelig sandt. Når Erik havde sagt det, stod det fast.

»Du kan gøre dig færdig til omkring ved sekstiden, så kører

vi i aften hen hos dine forældre og fortæller, hvad vi har i sinde,« sagde han til hende nogle dage senere.

Hvor lidt han end regnede med hendes pårørende, og hvor nødig han end ville have forbindelse med familien, så han stadig således på det, at Dragonen var Annas fader, og det ville ikke være rigtigt, at en fader skulle spørge sin datters forlovelse og giftermål gennem andre. Ganske vist kunne han også bedt Anna skrive til faderen derom, men her skulle ingen sladder eller hvisken være om storagtighed, og han blev vel heller ikke smittet ved en aftenstund at komme i stue sammen med Dragonens, selv om de så boede i en elendig rønne og var et par tarvelige mennesker.

Desuden havde han en anden bestemmelse med besøgt. I bladene havde han set, at et ældre hus med en større have var til salg i en af byerne på Østfalster, og forrige dag havde han været derude for at tage det i øjesyn. Prisen, der forlangtes for det, var ret rimelig, og han havde nu huset på hånden til sidst i ugen. Hvis Annas forældre, der blot boede til leje, havde lyst til at flytte, ville han købe det andet hus til dem. Om han nogensinde kunne få renter af sine penge eller på anden måde erstatning for den udgift, han her pådrog sig, vidste han ikke og regnede i hvert fald ikke dermed, men kunne han blot få familien endnu mere på afstand end hidtil, var det også betaling nok.

Han ville ærlig indrømme, at han ikke ønskede deres overhæng til hver en tid og ville heller ikke holde ret megen omgang med dem, men når han hjalp dem ind i noget bedre end det, de havde, skulle ingen i så henseende lægge ham noget til last.

»Tag hellere med, så du kan give kaffe derhenne«, sagde han til hende, ret før de skulle køre.

»Ja, tak,« svarede hun og sendte ham et taknemligt blik.

Da vognen holdt for døren til forældrenes hus kom hele familien styrtende ud. At et fint ponnykøretøj gjorde holdt hos dem, var i sig selv så stor en begivenhed, at det nødvendigvis måtte vække opmærksomhed. Anna så rødmende på forældrenes og de to halvsøstres elendige påklædning og hele simple fremtoning.

»Ja, vi er kommet i et særskilt ærinde for at snakke lidt med jer,« sagde Erik Sværke, da han havde hilst.

David Dragon slog nedladende ud med hånden.

»Det kan I osse godt få lov til. Værsgod, gå bare indenfor.«

»Ja, tak.«

Erik bandt hesten ved en gammel pil, der stod tæt ved huset, og fulgte med de andre ind i stuen. Her var yderst fattigt, og nogen særlig properhed herskede ikke.

»Ja, sæt dig bare hen for bordenden,« bød Dragonen. »Det er jo æls husherrens højsæde, men jeg honne noget imod at overlade hæderspladsen til en Sværkegårdsmand. Og du Anna, kan så nøjes med at sidde omme på bænken bag bordet. Når det skulle gå rigtig til ligesom i gamle dage, skulle du jo bare stå op her foran, for sån måtte pigerne altid i forrige tider, men nu er der jo kommet forandringer i det stykke, så nu hedder det alt for damerne.«

»Ja, og du er jo så masende galant!« grinede konen, medens de to halvvoxsne pigebørn fnisende stak hovederne sammen.

Anna sad med nedslåede øjne og vovede næsten ikke at se op, da hun uvilkårligt følte det ubehag, som bemægtigede sig Erik ved at høre og se hendes pårørendes fjottede talemåder og opførsel.

»Men vi er så æls kommet for at sige, at vi har i sinde at gifte vos med det første,« brød Erik Sværke kort ind.

Dragonen slog igen ud med hånden.

»Ser man det! Ja, det skal I så osse have lov til,« erklærede han nådig. »Og jeg har heller ænne noget at indvende imod partiet eller at få dig til svoger, som det hed i ældre tid, eller svigersøn, som vi moderne nutidsmennesker plejer at sige, så du skal være velkommen her i vor families midte.«

Det kneb for Erik at lade som intet, men nu havde han bestemt at sætte sig ud over det, der kunne følge med forbindelsen, og sad derfor, som det ikke anfægtede ham at høre svigerfaderens dumme skvalder og konens efterfølgende grinen i kor med pigernes fnisen.

»Ja, så endte det jo med, som jeg hele tiden har tænkt, at Anna gik nok så længe dernede på Sværkegården, så hun tilsidst fik nappet sig en rigtig stor torsk i garnet,« kørte nu stedmoderen løs. »Og hun måtte da osse have været godt tosset, hvis hunne havde gjort det, for her er da noget at hænge gryden over for — —.«

»Jeg har æls et tilbud at gøre jer,« begyndte nu Erik, der kunne se, at Anna var ved at forgå af skam og undseelse, »og det er, at ude i en af byerne på Østfalster er et hus, som jeg vil købe og sætte de nødvendige penge i, hvis I har lyst til at overtage det og bo derude.«

»Overtage et hus!«

For et øjeblik glemte Dragonen helt sin sædvanlige vigtighed, og konen holdt op med at grine. Komme i besiddelse af et hus lød helt eventyrligt for dem. Altid havde de boet til leje og aldrig drømt om nogensinde at nå højere, og nu kom så Sværken pludselig med tilbud om at hjælpe dem til eget hjem. Det var omtrent til at tabe både næse og mund over, og hvor fjantede de ellers i de fleste retninger kunne være, berørte dette dem alligevel så stærkt, at de i første øjeblik blev som helt andre mennesker ved tanken om, hvad det egentlig kunne betyde for dem at få et fast sted at holde til i og noget, som de helt og fuldt kunne kalde deres. Men ret længe kunne de dog ikke fornægte deres sædvanlige væsen.

»Ja, når du har lyst til at købe sån et hus, skal jeg heller æne sætte mig noget imod det,« sagde Dragonen, »og fra min side skal der så heller æne blive nun ophævelse hverken med flytning eller overtagelse, eller hvad der nu æls kan være.«

»Ja, jeg skal heller æne sætte mig på bagbenene,« grinede konen, »for jeg har danne noget imod at blive en almindelig husmadam i stedet for bare indsidderkælling. Og det er jo osse det, jeg altid har sagt, at bare Anna kunne hugge manden og hele herligheden på Sværkegården, så faldt der nok en klat af til vos.«

De to tøse stak fnisende hovederne tættere sammen.

»Og sikken så en klat, Sværken her har tabt!« hviskede den ene til den anden, men dog højt nok til, at alle kunne høre det.

Anna sad stadig med øjnene rettet imod sit skød. Hvor var det forfærdeligt, at Erik skulle høre på al den slags, og hun havde en knugende følelse af, at hun kun førte skam ind over ham. At hun var fattig og ikke ejede det mindste ved siden af det, han havde at byde hende, kunne virke nedslående nok og give en følelse af den yderste fattigdom og uværdighed. Men i sin uformuenhed var hun uden skyld, og Erik kendte hendes hele stil-

ling, så her var der intet at sige hende på. Alt lå åbent og lige til, og fattigdommen var og blev en ærlig sag, men så uendelig tungt og pinligt virkede familiens tåbelige snak, så hun kun med magt kunne afholde sig fra at græde af skam og medynk.

Hun vidste, at han hadede al brovten og opstiltethed som pesten, og under disse omgivelser måtte der kastes et dobbelt grelt skær over det hele. Intet under, om han måtte føle sig krænket.

Men når hun så vendte bladet, måtte hun ligeledes se på, at den stakkels fader også var kommet af simpel familie. Hun havde hørt meget om, at farfaderen havde været stortalende og indbildsk, så det var vel intet under, at det havde smittet af på sønnen. Og fattige havde de været i umindelige tider tilbage, så det havde også sat sit præg på dem, lige såvel som det havde præget Erik, at han var rundet af en klog og dygtig og velstående slægt.

Og stedmoderen var et uægte barn og opfødt på en fattiggård og havde der haft det meget dårligt og aldrig hverken i sin barndom eller senere hen haft nogen at holde sig til, men været overladt til sig selv på alle måder. Og tjent som malkepige på en herregård havde hun, indtil hun var blevet gift med faderen, og siden levet under usle omstændigheder. Derfor heller intet under, at hun ikke var bedre, måske endda underligt, at hun ikke var værre.

Det samme kunne ligeledes siges om faderen. Så fattige de end begge var, og hvor meget trist og simpelt, der end klæbede ved dem, var de dog ærlige folk. Aldrig havde de som så mange andre af de herregårdsrødder, de ellers traskede sammen med, søgt at tilvende sig noget hverken af korn eller brændsel, kartofler eller andet, det altid ved en herregård var almindeligt at pille ved og mange gange heller ikke regnedes for egentligt tyveri.

Men her havde forældrene holdt deres sti ren, og faderen havde aldrig siddet og drukket fortjenesten op, men altid bragt sine surt erhvervede skillinger hjem, så de kunne komme familien tilgode. Om stedmoderen måtte det også siges, at trods hendes dårlige oprindelse og det simple liv, hun altid havde været inde i, var hun dog ikke blevet nogen usædelig kvinde. En liderlig snak kunne hun føre, hvis hun var imellem ligebeslægtede,

men ingen kunne beskylde hende for, at hun førte et forargeligt levned.

Hvor ringe det end altsammen var herhjemme, og hvor dybt det end for Eriks skyld pinte hende, fordi hun ligesom trak ham ned i noget, der lå så langt under det, han var vant til at færdes i, måtte hun dog indrømme, at det hele alligevel kunne have været værre, så hun derved havde trukket ham endnu længere ned.

Erik Sværkes tanker havde omtrent fulgt Annas, så han uden særlig harme eller ringeagt kunne fortsætte samtalen.

»Ejeren af huset har æls osse været fisker,« fortalte han videre, »og hans båd kan fås til købs, hvis du skulle have lyst til at tage lidt fiskeri ved siden af, hvad andet almindeligt arbejde der kan være at få.«

»Fiske!« Dragonen slog ud med begge arme og lod den ene næve dundre ned i bordet. »Ja, det var æls lige noget for mig! Jeg har altid været et rædsomt geni til at håndtere fiskegrejer — ja, akkurat lige så kløgtig til det, som min far var til at sortere klude og ben. Og kan jeg bare få fat i et fartøj, så skal flynder og ål og alle torskene og rejerne med nok komme til at tage sig lidt i agt.«

»Ja, så ender du kas som en gevaldig fiskeportør,« grinede konen.

»Det hedder eksportør!« rettede den ældste af pigerne med en høj fnisen, medens den yngste stak hovedet om bag hendes ryg og var ved at kvæles af sit fjantede fniseri.

Konen havde nu lavet kaffe, og med store, begærlige øjne fulgte hun og småpigerne Annas opdækning af den lækre kaffemad, hun havde i kurven.

»Ja, så byder vi til bords!« sagde Dragonen og slog som sædvanlig flot ud med hånden.

Konen holdt et fad med kage hen for næsen af Erik Sværke.

»Ja, spis, min gris, i morgen skal du slagtes!«

Den halvdiotiske fnisen fra pigebørnene blev om mulig endnu værre end før, og konen selv slog en vældig skralde op. Hun havde set den kendte stramme trækning i Eriks ansigt, og det morede hende, at hun havde fået ham til at rynke brynene.

Forøvrigt sad han ellers, som han hele tiden havde siddet, rolig og som uanfægtet af det, der foregik om ham. Han kunne

se, hvor det pinte Anna, at hendes nærmeste stillede sig så fjollet og han ville ikke øge hendes kvaler ved at vise, hvorledes han i virkeligheden så på disse mennesker, han her var kommet i forbindelse med. Efter alle skrevne og uskrevne love skulle han fra nu af knyttes til dem med bånd, som han helst ville rive over, men som han ikke formåede at løse, så det var det fornuftigste at tage det hele med ro.

Halvvejs til sin egen forundring lod han fortsat, som han ikke tog notits hverken af bemærkninger eller opførsel. Og nu var der kaffen og de gode kager, som de kunne godte sig med, samt tanken om den forestående herlighed med hus og båd og fiskeri, så der var nok til at gøre dem som ellevilde, så de næppe vidste, hvordan de ville skabe sig af lutter lyksalighed.

Af den, der ikke var meget givet, kunne ikke meget kræves, huskede han, at moderen så ofte havde sagt, når talen faldt på, hvad der kunne ventes af denne eller hin. Han var derfor heller ikke så forbitret eller forarget, som han egentlig følte, han havde grund til at være, men en lettelse var det dog, da der kunne brydes op, så snart kaffen var drukket.

»Når vi har holdt bryllup og er hjemme igen, skal vi sende bud efter jer, så I kan komme og besøge vos, inden I flytter til Østfalster,« sagde han, imens han løste hesten.

»Ja, vi skal nok se ned til jer en gang,« lovede Dragonen, som var det en hel nådesbevisning, han lod Sværken blive til del, »for man kan da nok have lyst til at vide, vun der er indrettet til ens datter.«

Anna havde budt farvel og var kommet til sæde i ponnyvognen, da faderen kom hen til hende.

»Ja, det er jo et helt anstændigt køretøj, du her er agende i, så man kan jo nok være tjent med, at du er kommet sån til kørende — og jeg skal da osse nok have i erindring, at jeg har fået en datter ind som kone på Sværkegården.«

Anna svarede ikke. Gråden sad hende i halsen. Det var jo så fortvivlet med denne ynkelige latterlighed, som omgav dem på alle sider. Erik tog det bestandig med tilsyneladende ro, skønt det både harmede og krænkede ham, at han skulle være med i i et sådant selskab. Tillige gjorde det ham ondt for Anna, fordi han vidste, hvor dybt det hele måtte skære i hendes bløde sind.

Til trods for alt dette kunne han imod sin vilje ikke tilbageholde et lille smil ved tanken om den svulstige nåde, som Annas fader havde ladet ham blive til del.

Det skulle de gamle Sværker have hørt og set! De fleste af dem ville sikkert vende sig i deres grave, hvis de havde været vidne til, at han — den sidste af Sværkerne — blev benådet med den slags æresbevisninger af det stakkels vrøvlede skrog, der stod som hans tilkommende svigerfader!

Men — han gav hesten et lille rap og trak lidt i tømmen — det kunne ikke nytte vedblivende at hænge sig heri, og han selv blev jo heller ikke personlig ringere, fordi han kom ind i en halv utilregnelig familie.

Han vendte sig nu mere om imod Anna, der sad tavs og beklemt ved hans side.

»Det er junne sån et hjem, vi har kendt nede på Sværkegården,« sagde han blødt, »men det skal dunne spekulere for meget på. Nu tager vi det hele, som det er, og så går det nok.«

Anna så op på ham med tåreblændede øjne.

»Du er altfor god,« mumlede hun sagte.

God! Erik Sværke gjorde en ufrivillig bevægelse. Nej, her var ikke tale om nogen særlig godhed. Og det var heller ikke af kærlighed, at han havde tilbudt at hjælpe familien til hus og hjem. Var der end en smule medlidenhed på bunden af hans indre, havde han dog mest handlet, fordi han ville fri sig fra at have deres overhæng ved forskellige lejligheder. Men havde han fra først af kun haft sit eget for øje, havde han nu også set, at Anna led under samværet, så derfor var det bedre for alle parter, når man tildels holdt sig fra hverandre.

Heller hverken David Dragon eller hans kone ville føle noget savn ved adskillelsen. Han voldte dem derfor ikke nogen personlig sorg ved, at hun kun lidt i ny og næ kom sammen med dem. Men som de bundfattige mennesker, de var, ville han ikke forsømme ved lejlighed at bringe dem hjælp. Og at de kom af vejen og ind i noget, de sikkert ville blive glade for, var ingen dårlig ordning for fremtiden.

En strålende klar septembermorgen rejste Anna og Erik Sværke til København, og om eftermiddagen blev de viet i Vor Frelzers

Kirke. Anna var i en ny, mørkeblå spadseredragt, der klædte hende fortræffeligt, men da de senere var inde i Magasin du Nord for at gøre lidt indkøb, og for at hun kunne få lejlighed til at se den store forretning, og hun der så en ung pige få målt et brudeslør ud, steg der ubevidst et lille hemmeligt suk over hendes læber. Hun havde også så uendelig gerne villet stå brud med krans og slør, men når Erik helst ville have deres bryllup ordnet på denne måde, kunne det aldrig falde hende ind med en stavelse at komme frem med sine ønsker. Hvad han ville, ville hun også, og lykkeligere end hun nu var, kunne ingen blive.

Ved at holde brylluppet herinde slap de også for al ulejlighed med at have gilde derhjemme, og de undgik tillige at indbyde nogen, som de, når sandheden skulle siges, helst var foruden.

Så meget storslået havde hun allerede set derinde, og om aftenen skulle de i Det kongelige Teater for at se »Elverhøj«. Det var oplevelse på oplevelse fra først til sidst. Natten tilbragte de på hotel Kong Frederik, og om morgenen begyndte de, hvor de havde sluttet den foregående dag ved at tage de forskellige seværdigheder i øjesyn. Som de kom kørende med en sporvogn ude fra Zoologisk Have ind til Rådhuspladsen, så de pludselig en stor menneskeskare samlet, og nogle avissælgere sprede løbesedler ud for alle vinde, imens de højt råbte op.

»Alberti har meldt sig selv for bedrageri!« skar det igennem alle råbene, og i løbet af nogle få øjeblikke var den ulykkelige nyhed ude overalt.

»Hvor var det så godt, at du fik mejeriets penge trukket bort fra hans sparekasse,« udbrød Anna straks.

»Ja, det var godt,« gentog Erik Sværke.

Det havde ikke kostet så lidt kamp at føre sagen igennem, og adskillig bitterhed havde også fulgt i dens spor, fordi der stadig var flere, som så således på det, at det kun var partipolitik, der stod bagved angrebene på Alberti. Men når man nu hørte om dette, ville alle bebrejdelser og spydigheder standse af sig selv, så i grunden kunne det siges, at først nu vandt han sin endelige sejr.

Men var der end en sejr at notere, kunne han dog ingen glæde føle. Det var en ydmygende og beskæmmende tanke for hver en ærlig dansk mand og kvinde, at en af landets første mænd — justitsminister og håndhæver af landets lov og ret — var stemp-

let som en gemen bedrager. Det var en plet, der satte sit dybe mærke og ligesom ødelagde noget af dagen for ham.

Uvilkårlig kom han til at tænke på, hvor stolt han altid havde været ved at nævne sig som dansk og Danmark som sit fødeland, når han rejste i det fremmede. Derude i den store verden havde det god klang — nu ville der hvirvles skam og skandale op om det i rigt mål.

Erik købte de større blade for at se, hvad de ledende partier havde at sige om begivenheden, og da de senere kom hen på hotellet for at spise, blev han længe siddende fordybet i de oplysninger og kommentarer, som de bragte.

Anna sad som halvglemmt ved siden af og ventede tålmodigt på, at han skulle blive færdig med læsningen, så de igen kunne komme ud i byen for at opleve noget mere. Af og til kiggede hun også i aviserne, og for dog at have lidt kendskab til noget af det, der var foregået, tvang hun sig til at læse de vigtigste punkter igennem, så hun ikke skulle stå altfor blottet, hvis Erik senere begyndte at tale med hende derom. Diskutere spørgsmålene med ham kunne hun dog ikke, og således var det jo på mangfoldige andre områder. Så godt som i alt var hun ham langt underlegen. Intet havde hun læst, og intet havde hun hørt eller set eller oplevet i forhold til ham.

En stærk følelse af sin åndelige fattigdom greb hende på samme vis, som hun mangfoldige gange før havde følt sig fattig og ringe i økonomisk henseende. Men det første var måske dog i virkeligheden det værste og det største. Når Erik havde set ud over det, at hun intet af materiel værdi kunne bringe ind i ægteskabet, kunne der jo egentlig ventes, at hun skulle kunne tilføre ham noget på anden vis, noget, der kunne virke berigende og opløftende, men her stod hun jo om mulig endnu fattigere end på jordisk gods. Det var en beskæmmende følelse, der trykkede hårdt.

Hun vidste, at Sofie Sværke heller ikke havde bragt sin mand nogen medgift, men hun havde været klog og intelligent og forstået at hævde sig såvel i den ene som den anden retning. Hende havde ingen skubbet til side, og hun havde evnet at tage del i det, der interesserede Henrik Sværke.

Op ind efter hende og Eriks farmoder — disse to betydelige

kvinder — kom så hun selv — så lille og ringe, at det slet ikke var til at fatte, at Erik havde hævet hende op til sig. Imod alt det, han havde skænket hende, havde hun kun sig selv og sin dybe inderlige kærlighed at stille. Det var kun så uendelig lidt, men når Erik havde valgt hende, måtte det jo ene være det, han havde set på og derved gjort hende til den rigeste og lykkeligste ud af alle. Og som hun ellers stod som den ringeste af dem, der hidtil var gået ind som kone på Sværkegården, ville hun søge i ydmyghed og kærlighed at blive den største, og det skulle være hendes kald og opgave her i livet. Hvad hun skyldte sin døde velgørerinde, ville hun prøve at give igen til hendes søn. Kun kærlighed og atter kærlighed var, hvad hun havde at yde, men herpå skulle det heller aldrig komme til at skorte.

Erik var nu færdig med sine aviser, og de skulle ud påny, for at hun kunne lære at kende, hvad byen ejede af stort og seværdigt. En tur til Nordsjælland med besøg både i Fredensborg og Frederiksborg samt Kronborg tog de også, og på hjemvejen var de inde for at se Roskilde Domkirke. Under hele turen havde Erik været en omsorgsfuld og forstående leder, så Anna træt og mæt og fyldt med indtryk vendte hjem fra den herlige bryllupsrejse. Men det var dog ikke undgået hendes opmærksomhed, at samtidig med, at han havde søgt at give hende så godt et udbytte af det hele som vel muligt, havde han dog været stærkt optaget af det, der vedrørte Alberti-affæren. Mange aviser købte og læste han, og når de sad i togene, var han en ivrig lytter og til tider også deltager i de samtaler og diskussioner, der drejede sig om det store uhyggelige bedrageri. Hun havde herigennem ligesom påny fået en mindelse om, at hun kun var den anden for ham; men uden sorg eller bitterhed kunne hun tænke derpå og tage det, som det var. Det var jo kun, hvad hun havde ventet og var lovet.

Ved deres hjemkomst lå der mange gaver fra Eriks store familie og bekendtskabskreds. Fra hendes fader og stedmoder var der en skrigende rødblomstret vase til 50 øre. Prisen stod på den, men øre var med klodset hånd lavet om til kroner. Annas fingre greb krampagtigt om prismærket.

Hun var lige ved at briste i gråd ved tanken om, at Erik også herigennem skulle generes og få et endnu dybere indblik

i det tarvelige familieskab, hun førte ind over ham. Erik Sværke havde også straks lagt mærke til den mægtige pris, der var sat på den uanselige vase, og i første øjeblik krusede en foragtelig trækning hans læber, men ved at se Anna stå der, som skulle hun synke i jorden af skamfuldhed over den taktløse adfærd, fyldtes han af medlidenhed. Han kunne jo sige sig selv, hvor pinligt det måtte være for hende stadig at skulle se sine slægtninge blotte sig.

Men samtidig midt i foragten og medlidenheden, der kæmpede i ham, kom pludselig et glimt af hans moders lyse humør og evne til i mangfoldige tilfælde at kunne skelne det pud-sige i en situation og med en munter latter slå en streg over det, der intet var værd. Og her måtte han følge moderen.

Der var ikke sket noget, som var værd at hæfte sig ved. Men det var synd for Anna, at hun skulle føle sig beskæmmet derover.

Med et lille klask slog han hende på den luerøde kind.

»Bryd dig ænne noget om det — riv bare prisen af, så er det forbi.«

Taknemlig så hun op imod ham. Hvor var han dog stadig god og hensynsfuld på alle måder, og den lette tone, han havde talt i, vidnede om, at han ikke havde taget sig faderens tossede indfald synderlig nær. Og når han ikke gjorde det, var det lige meget for hendes skyld.

»Og nu kan du så skrive til familien, at de kan komme og besøge vos søndag aften. Der skal så blive sendt et køretøj over for at hente dem og siden køre dem tilbage,« sagde han i samme lette tone som før. »Og du kan osse sende bud til skomagerens, at de kan komme med.«

»Ja, tak,« sagde hun på den hende egne barnlige lydige måde, som det altid faldt hende så naturligt at takke på for hver en lille venlighed, der blev hende til del.

Erik Sværke gav hende et nyt klask på kinden.

»Ja, nu behøver dunne at være lige så underdanig, som da du var barn,« spøgede han. »Husk på, at nu er du Sværkegårds-kone, og så skal du hævde dig på samme vis, som min mor og farmor, men de spurgte ænne altid om, hvad de måtte, og var heller hverken ydmyge eller slaveagtigt underdanige. Og det skal du heller ænne være.«

»Jeg skal søge at blive, som du helst ønsker det,« lovede hun. »Men jeg er hverken så klog eller dygtig, som din mor og farmor var, så du må tage mig, som jeg er.«

»Nå, ja — det går osse nok med det — og i grunden er du osse god nok, som du er.«

Lidt efter forlod han stuen, og hun blev ene tilbage. Hvordan skulle hun dog takke for den rige lykke, der så ufortjent var dalet ned over hende? Hun vidste det ikke og ville heller ikke spekulere derpå. Nu ville hun blot i fuldt mål nyde livet ved Eriks side.

Da hun om søndagen var ved at rette an til aftensmaden, kom han tilfældigvis ind i køkkenet.

»Du dækker vel bord oppe i salen,« sagde han i forbigående.

»Nej, det havde jænne tænkt på — vi er junne flere, end at vi kan være i hverdagsstuen, så jeg mente, vi kunne blive der.«

»Nej, lad vos hellere holde til i de andre stuer — de er jo kun til for at bruges.«

Ja, det var de jo, og hun havde også selv tænkt på, at når det halvvejs skulle være som en part af brylluppet, burde der være lidt ekstra over sammenkomsten, men på den anden side syntes hun også, det så anmassende ud for hende at stille alt for stort an, når det blot drejede sig om hendes familie. Men når Erik ønskede, det skulle være således, var hun villig til at efterkomme hans opfordring. At faderen ville føle sig uhyre bæret ved på den vis at blive sat til højboards, vidste hun på forhånd og kendte tillige, hvordan han senere ville brovte derover, når han traf sammen med andre. Men det fik være det samme. Nu skulle hun berede ham og de øvrige en festlig aften.

I sit stille sind havde hun en lille anelse om, at Erik måske også ville have dem op i de andre stuer for at få familien væk fra folkene, således at disse ikke uafbrudt skulle høre på faderens pral eller stedmoderens grinen. Men det kunne hun heller ikke fortænke ham i. Han havde sikkert også bedt skomagerens, så de for det meste kunne underholde de andre, men det var hun ligeledes meget tilfreds med. Hun så jo helst, at han så vidt mulig blev fritaget for det fjolleri, som familien leverede; derimod gjorde det ikke så nøje med skomagerens. De kendte

dem og tog dem med godmodig gemytlighed for det, de var, så det blev ikke så flovt at samles i den kreds, når det endelig skulle være.

Et dybt suk hævede hendes bryst. Men nu ville hun ikke tænke mere på alt det triste, der klæbede ved hendes nærmeste, men blot glæde sig over, at hun gik her i den store, rige gård og havde så prægtig og hensynsfuld en mand, der gjorde det muligt for hende på en sømmelig måde at gøre sin datterlige pligt samtidig med, at hun kunne holde på sin egen og hans værdighed.

Og der kom skomageren og hans kone, smilende glade over også at være inviteret til besøg på Sværkegården.

»Det er rænnok pænt af dig og Sværken sån at lade vos blive de første, der skal på kolænde hos jer, efter at du er blevet kone her i huset,« sagde Sidsel, da hun havde ønsket til lykke. »Og man kan da så se, at dunne er blevet storagtig over sån at være kommet til ære og værdighed.«

»Jeg honne noget at være storagtig af, for det er ænne min fortjeneste, at jeg har det stort,« sagde Anna stille, »og det ville være dårligt, om jeg glemte mine gamle venner, fordi jænne nu trænger til dem på samme måde som før.«

»Ja, men sån ser man æls, det går med så monne. Men forresten har jeg da heller aldrig troet, at du ville blive af dem, der satte næsen for højt til vejrs, selv om du fik lidt mere, end du kunne æde af én gang.«

»Nej, Anna skal nok blive den samme gode taknemlige sjæl, som hun altid har været, vun hun så end bliver stillet,« tog nu skomageren fat. »Og man må osse prise Sværken, fordi du får lov til at vise det.«

»Ja, der kunne være monne i hans stilling, som nok ville holde tilbage,« begyndte Sidsel igen, »for der har jo nu lige godt altid været forskel på kong Salomon og Jørgen Hattemager.«

Erik Sværke kom nu til, og de gamle snakkede fornøjet videre med ham. Det var ingen hverdagsbegivenhed for dem at komme til selskab i en af sognets største og rigeste gårde, og indbydelsen her havde yderligere sat deres af naturen så glade sind adskillige grader i vejret.

Forspændt to unge blankbrune heste rullede Sværkens charabanc nu ind i gården med den ene af karlene som kusk. I de to bageste agestole sad Annas fader sammen med konen og de to pigebørn. Erik Sværke gik straks ud for at tage imod dem. Ingen skulle sige ham på, at han ikke tog skyldigt hensyn til sin kones familie den første gang, de kom på besøg. Ved at se ham komme frem på trappen svang Dragonen sin lille rundpuldede hat højt op i luften.

»Vel mødt, svoger!« råbte han. »Det glæder mig, at du har sån et køretøj, som man kan være bekendt at sætte sig op i — og svenden her har min agtelse som kusk.«

Han slog karlen anerkendende på skulderen, mens konen grinede, så hun knap kunne komme ned af vognen. Og oppe mellem agestolene sloges pigerne for at rive hinanden om på vognbunden. Det hele var så fortumlet, som det vel kunne blive, og skønt karlen forsøgte at holde sig nogenlunde alvorlig, kunne Erik Sværke dog se på hans ansigt, at han morede sig over det selskab, han her havde ført til gårds.

Dragonens var larmende stormet ind i forstuen, hvor Anna tog imod dem og snart fik dem op i salen til skomagerens, så de kunne underholde hverandre. Dagen og aftenen forløb derpå helt ud, som det var ventet. Dragonen pralede, og konen grinede, medens pigerne fniste, når de da ikke faldt hen i måbende forundring over det, der blev dem budt.

»Når I skal flytte, kan I få køretøj her,« sagde Sværken, da de var ved at tage af sted, »så I behøver ænne at høre til andre herom.«

»Det er meget humant,« erklærede Dragonen, »og det er jo stadig sån, som jeg hele tiden har sagt, at man kan godt være tjent med at have dig til svoger.«

Anna stod, som hun plejede, undselig og forlegen ved at høre på faderen, men det lille overbærende blink i Eriks øjne gjorde det hele lettere for hende. Hun så, at han hverken var vred eller forarget eller følte sig trykket af det pinlige i situationen.

Dagen efter fik de en anden samling gæster, en flok af Erik Sværkes politiske meningsfæller, der kom for at rette en indtrængende anmodning til ham om at stille sig som det radikale venstres folketingskandidat i Stubbekøbingkredsen.

»Efter hele den affære med Alberti kan vi når som helst vente et valg,« sagde formanden for udvalget, »og skønt det kas ænne kommer lige med det samme, vil vi alligevel have kandidatspørgsmålet i orden, så vi kan være klar til at rykke frem og tage fat, når det skal være. Og vi må se at få en kandidat, som kan slå Kristian Jensen-Højby ud.«

»Ja, vi skulle jo helst ryste vor moderate folketingsmand af vos og se at få en radikal mand ind,« sagde Erik Sværke, »men jeg er ænne manden for at kunne gøre det arbejde, som er nødvendigt.«

»Vi har vel ingen bedre radikaler end dig,« afbrød en af de andre, »og du er en af vore egne, som vi gerne vil have i rigsdagen.«

»Ja, og du ved, at i en så udpræget landbokreds har det stor betydning, at vi møder med en landmand. Og du har både råd og evne til at ofre dig for sagen.«

»Råd har jeg,« indrømmede Sværken, »og jeg kan osse godt føje til, at på en vis måde mangler jeg heller ænne lysten — men det er evnerne, som det kniber med.«

»Å, sikke noget sludder!« faldt en af mændene ind.

»Nej, det er ænne noget sludder — det er sandhed.«

»Der er vel så godt som ingen, der har hørt og set og læst og lært så meget som du.«

»Jeg mener osse selv, at jeg er inde i monne ting, men de er af en hel anden slags, end der er brug for i politik. Og som jeg ved, at både min far og farfar har set på den slags, sån må jeg — som jeg osse har sagt så tit — stille mig overfor at være med i det politiske arbejde. Farfar fik opfordring til at komme ind i Østifternes stænderforsamling og siden i den grundlovgivende rigsdag — men han sagde nej. Og det samme var tilfældet med far. Han havde flere gange lejlighed til at blive opstillet som folketingskandidat, men han så på det ligesom farfar, at der manglede ham noget for at kunne gøre fyldest, hvis han skulle blive valgt. Og det samme gælder for mit eget vedkommende.«

»Ja, jeg kendte godt din far og husker osse, vun han altid fejede alle henvendelser af på lignende vis som du,« sagde en af de ældre. »Og i noget af det har I osse ret, for det er kun

rimeligt, at det bliver de bedste og de dygtigste og ænne undermålerne, der kommer frem, sån som man nok kan se så monne gange, når bare der er den nødvendige selvtilfredshed for ænne at sige frækhed til stede. Men den slags folk har ingen af jer hørt til, og det kanne ventes, at alle skal være helt fuldkomne, så derfor kan der osse siges her, som jeg ved, det er blevet sagt både om din far og farfar, at når Inne vil være med, så er det osse noget, fordi Inne vil risikere at komme til at stå i de bageste rækker.«

Erik Sværke nikkede lidt frem for sig.

»Ja, der kan være noget om det. Og som vi altid har siddet med gode bedrifter og været inde i sognesager, som vi kunne magte, så har vinne haft lyst til at lade noget af det gå nedenom og hjem.«

»Men både du og de gamle ville æls nok kunne magte det, selv om I havde rigsdagen ved siden af i nun vintermåneder.«

»Både far og farfar var dygtige mænd, der kunne overkomme meget og holde andre i god trit, selv om de just ænne hængte over dem til hver en tid, men derfor vidste de dog alligevel, at det gik bedst, når de selv var med.«

»Men sån som for eksempel Ole Hansen, Bringstrup — landbrugsministeren — har jo da æls altid vist, at han har kunnet holde sin bedrift oppe samtidig med, at han har haft alle de monne offentlige hverv.«

»Men han er osse en af de få politikere, der har evnet det. For monne af de andre er meget af det hjemlige gået i brok. Og under sin rigsdagsvirksomhed har Ole Hansen så osse haft den fordel, at hans hjem lå så nunlunde i nærheden af hovedstaden.«

»Javel så, men skulle du end køre et par timer mere, fik du det nok til at gå rundt ilejn.«

»Det er jo meget smigrende, at du har så god en tro,« sagde Erik med et lille snil, »men foruden mit eget private er der jo osse alle sognets anliggender. — Det er ting, som jeg ærligt indrømmer, at jeg er glad for at have med at bestille, men det meste af det må jeg lade gå fra mig, hvis jeg skulle komme ind som folketingsmand. For selv om jeg kunne få det klaret til side, finder jænne, det ser godt ud at bunke så meget sammen på en hånd.«

»Det må indrømmes, der er monne, som skraber altfor meget til sig, så kom du ind i rigsdagsarbejdet, mener jeg osse, du måtte lade det meste af det herhjemme gå.«

»Ja, og hvis jeg så af en eller anden grund kom ud af rigsdagen omtrent lige så snart, jeg var kommet ind, så stod jeg tomhændet, når jeg kom hjem, og det ville jeg osse savne — så derfor det ene lagt til det andet gør, at jeg holder mig til det, jeg har, og nøjes med det.«

»Men vi vil alligevel ænne tage dit afslag i dag,« sagde formanden. »Du skal sove på det, og vi vil så siden tales nærmere ved derom.«

»Mit svar bliver ænne anderledes i morgen end i dag,« erklærede Erik Sværke, »men jeg honne noget imod at være med til at drøfte kandidatspørgsmålet. Forresten var jeg forleden dag i Nykøbing og inde på Det skarpe Hjørne for at snakke lidt politik med gæstgiver Pedersen, og han mente, at vi nok skulle holde vos til Kejser-Nielsen.

»Ja, han kan vel osse være god nok for sig, men han er præst, og det smager kun mindsteparten.«

»Nej, men han er osse en dygtig landmand og driver sin store avling udmærket.«

»Ja, alt det kan være godt nok, men først og fremmest er han dog præsten, og vi bønder skulle nu helst repræsenteres af vore egne.«

»Det ved jeg, men det skal ligegodt ænne forhindre mig i at være med til at få Kejser-Nielsen valgt, når jeg æls mener, at hans politiske grundlag er sån, så partiet kan være tjent med det.«

»Ja, det er der vel æls ænne noget i vejen med; men lad vos så se, vun det kan gå. Og nu fik vi jo så byttet J. C. Christensen med Niels Neergaard på den øverste taburet, hvad der så kan komme ud af det.«

»Ja,« sagde den gamle tankefuldt, »for alle vos ældre, som i sin tid var så begejstrede for J. C. og mente, at han var den eneste rette til at tage arven op efter Berg, for vos er der noget underligt i, at vi nu skal være glade for, at han måtte gå sin vej.«

»Ja, der kan vi se, vun det kan dreje sig i politik.«

Endnu længe fortsattes drøftelsen af de mange politiske spørgsmål, der var fremme i tiden, og først sent ud på aftenen tog gæsterne af sted. Erik Sværke blev i lang tid siddende oppe, efter at de var kørt. Som han havde indrømmet overfor dem, manglede han ikke lysten til at kaste sig ind i politik. Det raske, hastig pulserende liv ejede så meget, der fængslede og drog, og det kunne ikke andet end interessere at være med til at lægge sit lod i vægtskålen for landets love. Dog ikke mindst måtte samværet med så mange dygtige og betydelige mænd indenfor alle partier være berigende og tjene til udvikling og dygtiggørelse på mange forskellige felter.

Der var i alt dette så meget fristende, som ikke lod sig overse, og som han ikke uden videre kunne skyde fra sig. Han skulle jo også sove på det — endda mange gange, inden hans venner og meningsfæller ville modtage hans endelige svar. Men det kom ikke til at forandre noget ved sagen.

Dertil kom også hensynet til hans hustru. Om hun end ikke med et kny ville søge at holde ham tilbage eller prøve at lægge ham det mindste halmstrå i vejen for hans gang ud fra hende og hjemmet, så vidste han dog, at hun ville føle sig så ene og forladt, når han ikke var der. Det ville han ikke have på sin samvittighed, og han burde ikke lægge mere på hendes skuldre, end hun kunne bære.

Til alt dette kom også spørgsmålet, om der i grunden var så meget at vinde ved at blive politiker. Han selv var heller ikke egnet til at lade sig snære af alt for stramme bånd eller spærres inde i en trang bås. Han ville have lov at sige sin mening, enten det så helt passede ind i partirammerne eller ej.

Valget var kommet, og Kejser-Nielsen valgt som de radikales folketingsmand for Stubbekøbingkredsen. Erik Sværke havde forud for folketingsvalget deltaget i mange forskellige møder og støttet partiet både direkte og indirekte igennem agitationen og ydet en klækkelig økonomisk hjælp. Men selv træde ind i aktiv politik havde han ikke været at formå til.

Foruden alle de øvrige bånd, som havde bundet ham til hjemmet, kom nu også håbet om at få en lille arving til Sværkegården. Når han skulle være helt ærlig, ønskede han sig helst

en søn, men blev det en datter, ville han også være glad for hende.

Og en datter blev det, men hun var dødfødt, og Anna selv svævede mellem liv og død, så den ventede glæde forvandlede sig til sorg. I dyb bevægelse betragtede Erik Sværke det lille lig. Skønt han aldrig havde set et livstegn hos det, følte han dog, hvor inderlig nær han var knyttet til det spæde væsen — endnu stærkere end til hende, der havde bragt det til verden. Ikke således, at han hellere havde set barnet levende end moderen — det var langtfra, og havde han kunnet vælge mellem, hvis liv der skulle frelses, var det uden betænkning blevet Anna, der kom til at gå foran — men alligevel var her rørt ved en streng i hans indre, som han aldrig tidligere havde kendt, og som kaldte så forunderlig meget til live.

Så mange håb og forventninger havde der, om end i nogen grad halvt ubevidst været knyttet til det barn, der skulle komme, men nu lå disse forhåbninger knuste, og kun en lille gravhøj oppe på kirkegården skulle være det eneste, han havde tilbage. Var det Sværkeslægtens sædvanlige skæbne for det ældste barn, der her var sket fyldest — eller hvad? I to slægtled var den som sprunget over, men nu var der i hvert fald igen krævet et offer.

Og inde i salen kæmpede Anna med døden. Hendes seng var flyttet derop, for at hun kunne være mere i ro end i sovekamret, der var nærmere ved køkkenet og hverdagsstue. To læger havde der været, og sygeplejerske var hentet, så her var gjort alt, hvad der stod i menneskers magt for at redde hende.

Erik Sværke gik hvileløs ud og ind. Han kendte, at der før havde været sorg i Sværkegården, og gennem forældrenes bortgang havde han også mærket, hvor hårdt døden kunne slå, men skulle han nu føje to grave til de, han havde i forvejen, ville det sidste alligevel skære dybere end det første.

Men så længe der var liv, var der jo håb, og skulle det så ske, at håbet bristede — ja, så måtte han som de gamle, der havde fået deres at bære, tage sin byrde uden at segne under vægten.

Anna var nu vågnet og ville gerne se ham, så han fik lov et øjeblik at komme ind hos hende.

»Vor lille pige — vor lille pige — —« stammede hun klagede.

Erik Sværke lagde beroligende sin hånd på hendes pande.

»Ja, hende ville vi gerne haft lov at beholde,« sagde han dæmpet, men fast, »men det skal vi snakke nærmere om, når du bliver rask. Nu må du prøve at tage det så roligt som vel muligt, så du kan komme over det hele — for min skyld.«

»Ja — for din skyld,« hviskede hun næsten uhørligt.

Sygeplejersken gav ham et stumt vink, og han forlod straks værelset. Han havde nu givet Anna den stærkeste drivfjeder til ro og selvopholdelsesdrift. For hans skyld ville hun dæmpe sin sorg over barnet og derved vinde energi og styrke til at kæmpe imod det, der truede med at skære hendes svage livstråd over.

Og her vandt hun også i kampen. Langsomt, uendelig langsomt, bedredes hun, og hen imod jul kunne hun begynde at være lidt oppe. Men hele vinteren var hun svag og mat, og først da foråret kom med sol og varme, vendte kræfterne tilbage. Hendes første udtur gjaldt kirkegården.

»Jeg vil så gerne se min lille piges grav,« sagde hun en dag til Erik.

»Det skal du osse få lov til,« svarede han, »og hvis vejret er godt, kører vi derop i morgen.« ●

Hun havde selv plukket en buket blomster til at smykke alle gravene med, og imens hun lagde dem tilrette, stod Sværken tavs og så til. Da hun rejste sig op fra sin halvbøjede stilling, var hendes øjne fulde af tårer, men hun tørrede dem hurtig bort. Hun havde jo lovet for Eriks skyld at være rolig, og når hun selv havde fået lov at leve, måtte hun også her takke for al den godhed, der var blevet hende til del både af Gud og mennesker.

For at vinde fuldt herredømme over sine bevægelser, før hun gav sig til at tale med Erik, der tålmodig ventede på hende, puslede hun endnu et øjeblik ved Sofie Sværkes grav og var så ellers rede til at tage hjem igen.

»Når du en dag føler dig godt tilpas, kører vi en tur til Østfalster og ser, vun din far har det,« sagde Erik Sværke, da de var kommet et stykke henad vejen. »Og turen lægger vi så om langs Østersøkysten — den kender du vist ænne ret meget til,

og kan vinne få det hele med på en dag, så tager vi to eller tre, om det skal være.«

»Det vil blive morsomt at se alt det,« udbrød hun, »for der er jo meget forskel på Østersøen og Guldborgsund.«

»Ja, lige så mildt og smilende, som det ene er, lige så hårdt og barskt kan det andet være, men hver har sit, der trækker.«

»Ja — der er så dejligt nede ved stranden,« sagde Anna lidt drømmende, »og jeg glæder mig osse til snart at kunne gå derned.«

»Kan dunne gå, så kører vi, når du har lyst til at komme der.«

»Ja, men det er da næsten alt for galt for det lille stykke vej — —«

»Å — vi har heste nok, så det betyder ænne noget med det — du kan bare sige til, når du vil af sted.«

En smuk julidag gik turen så ud til Østfalster. Skønt hverken Anna eller Erik Sværke følte længsel efter at komme i forbindelse med familien, ville han dog have rede på, hvorledes Dragonens havde indrettet sig under de nye forhold. I vognen havde de en hel del forskellige fødevarer og nogle aflagte klæder, som godt kunne slides noget nærmere. Da de kom i nærheden af huset, lagde Sværken straks mærke til, at det var kalket og pudset lidt op, siden han var derude for at se på det, og haven så helt velholdt ud.

»De passer nok alting bedre, fordi de nu har fået noget, der er deres eget,« sagde Anna stille.

Hun skønnede med det samme, at det var noget ganske andet for dem at bo i huset her. Og her havde faderen, der i grunden var ret håndsnil, haft en god virkeplads til at øve sin færdighed både med at tømre, mure og male, så de efter forholdene havde fået det ret ordentligt.

Så snart vognen gjorde holdt, kom hele familien stormende ud, således som det var at vente. Dragonen bevarede dog sin sædvanlige værdighed.

»Ja, det er jo nok værd at komme ud og besøge vos,« sagde han, imens han begyndte at spænde fra, »for herude har vi ligegodt en strand, der siger sparto til Guldborgsund, og hun her ville straks være kærst med mig og lader mig fange alle de fisk, jeg ønsker.«

»Ja, det er jo meget heldigt,« bemærkede Sværken.

»Ja, og jeg kan osse sige, at jeg formår at nappe alle tampene i et snuptag, og madammen kan da osse byde på sån en ret flyndere, som dinne får bedre i det kongelige køkken.«

Sagerne var nu læsset af og båret ind i huset. Køkken og stue så fattig og ringe ud, men der var renere og mere ordentligt, end de havde haft det, mens de boede til leje. At de nu stod på egen grund, havde sat sit præg både ude og inde. De var lige ved at skulle spise, og som Dragonen havde sagt, var der flyndere i panden, som konen satte frem på bordet, hvor der var bredt en gammel avis. Et par tallerkener, skårede i kanten og fulde af revner i bunden, og nogle simple knive og gafler kom den ene af pigerne fnisende med, medens den anden fulgte hende i hælene med et stort lerfad fyldt med kartofler med skrællen på.

»Sid hen til skiven!« bød Dragonen med en af sine flotteste håndbevægelser. »Og jeg må nok sige, det var et heldigt øjeblik for jer, at I kom, for havde I ventet ret meget længere, så havde I gået glip af flynderne, men nu skal I få lov at sætte smag på dem.«

Anna havde en lille rød plet på hver af kinderne og så bag halvt sænkede øjenlåg hen imod Erik, der uden at fortrække en mine tog plads ved bordet, som han var budt. Hun trak hastig en stol hen ved siden af hans og skyndte sig at pille nogle kartofler til ham. De var nye og fine og fisken nyfanget og udmærket, som Dragonen havde pralet af. I anledning af besøget havde konen kommet en ekstra klat smør i panden, og det hele var for så vidt upåklageligt, men det var alligevel det fattigste madbord, Erik Sværke nogensinde havde siddet ved.

Imens de spiste, fortalte Dragonen om alle sine vældige bedrifter ude på søen og sit særlige handelstalent til at afsætte den fangede fisk. Ind imellem pralerierne kom der også lidt sandhed. Han var til flere forskellige ting ret geskæftig, og her, hvor han så at sige kunne bestemme, hvornår og hvordan han skulle tage fat, var han kommet på en heldigere hylde, end tilfældet havde været før. Flere tegn var der også på, at han muligvis kunne drive det lidt videre end tidligere, idet der ligesom var skudt en smule energi og fremdrift op i ham, og dette smittede af på hele familien. Konen havde fået nogle roer at

luge, og her havde begge pigerne hjulpet godt til, ligesom de gerne ville hjælpe faderen med fiskeriet og løbe rundt for at få afsat fangsten.

»Jeg har sm' osse givet mig til at holde denne her Stubbekøbing Avis,« fortalte nu Dragonen, »for det er jo sån, at den hører mest til herude, og nu er man jo blevet Østfalstring, og det er jo sån en rimelig lille avis, som man kan overkomme at få læst.«

»Ja det er det jo.«

»Og avisen er osse radikal ligesom de femhovede, som din far var med til at stille på benene,« begyndte Dragonen igen. »Og ham, sønnen af den gamle Slengerik — Carl hedte han forresten — han blev så siden folketingsmand, og du sødeste grød, hvor var han en grinagtig hertug at høre på. Jeg var en gang til et møde, hvor han og gamle Hansen — degnen henne fra Gunslev — talte, og det kan æls nok være, det var et par karle, der kunne børste sammen og skære fra krybben begge to. Det var så osse i provisorietiden, og da var der noget at skælds politik om.«

Erik Sværke sad vedblivende rolig og spiste sin fisk, imens Dragonen forklarede, og jo mindre der blev svaret, des større lejlighed havde denne til at øse op af sin viden. En smule havde han også læst, og han huskede godt, så der var fast bund i det, han førte frem.

»Ja, dette provisoriske, som det kaldtes, var nu noget af det værste, jeg har oplevet,« fortsatte Dragonen, »og det siger ænne så helt lidt, for jeg har fulgt vældigt med og oplevet meget, men noget værre end under provisorierne kan dænne tænkes, for bare en højremand og en venstremand så hinanden, så tærskede de løs med fæstningen både til lands og til vands, og så snart børnene var kommet af vuggen, så sang de »Ned med Estrup, Scavenius og Ravn.«

Han tog sig et nyt stykke fisk og nogle flere kartofler.

»Vi har osse politik endnu,« vedblev han, »men det er smenne værd at regne med. Nu så vi jo, vun det gik efter det her systemskifte, som der blev gjort så meget væsen af, og hvor man troede, at nu skulle man ryge lige ind i paradiset med det samme, når venstre kom til at regere. Men godmorgen, kasket! Vi fik vel nok snart at se, at J. C. var ænne nær den frelser, som han blev skreget ud for, da Berg var død. Og ham Alberti, som osse

var en gevaldig profet indenfor venstre, er det jo slet ænne værd at nævne noget om — og Bojsen ovre på Møen er jo færdig for længe siden — og hans kompagnon, Rasmus Claussen, var jo mæssén halvvejs socialist til at begynde med, men røg jo pænt anstændig ad højre til, da først der var gået nun år, og han havde fået sig en hel hob høje hatte. Og så er der ham Klaus Berntsen, han er jo smurt vældig for mundlæderet, men han husker nok ænne altid at sige ligedan om de samme ting — og Neergaard er vel noget af en trykkentær. Og så er der Zahle, men herregud, hvad kan sán en lille trold vel lave? Han er junne større end to par træskoer, så det er junne nemt for sán et bitte møg at klare sig.«

De andre var nu færdige med at spise, og Dragonen trak stegepanden nærmere hen til sig for at dyppe det sidste af den.

»Nej, så fylder ham Borghjerg noget mere i landskabet,« sagde han, idet han kørte rundt med en bid brød for at få fedtelsen af panden. »Fra først af kaldte vi ham jo æls Jeppesens Frederik, da han var her på Falster og rendte og spillede komedie på Lundbygård, hvor farin boede som dyrlæge. Nu er han jo en af de gevaldigste socialister og har lagt sig et drabeligt skæg til. — Og en hel del af alle disse her karle kan vel æls skiftes til at være minister og siden få pension.«

Anna sad, som hun for det meste plejede, når faderen snakkede løs, med nedslåede øjne og vovede næsten ikke at se op. Det pinte hende så hårdt, at Erik skulle krænkes med det rædsomme pjadder, som hendes fader leverede, mens stedmoderen fandt det så uhyre morsomt og derfor grinede næsten ustandseligt, og pigerne fnisede om kap.

Det var heller ikke undgået Erik Sværkes opmærksomhed, at Anna som sædvanlig følte sig stærkt trykket af samværet, og så snart Dragonen havde rensét panden tilstrækkeligt, slog han hende opmuntrende på armen.

»Skal vi tage vos en lille tur ned til stranden, inden vi kører videre.«

»Ja, lad vos det.«

Hun rejste sig hurtig og var straks rede til at følge med.

»Ja, så kan du lave kaffe, til vi kommer tilbage,« sagde Sværken henvendt til konen.

»Ja — I skal nok få en tår af jere egne bønner,« grinede hun. Dragonen knappede nu sin vest op og tog en gammel fedtet tegnebog frem.

»Når I nu æls sån er kommet hertil Østfalster, så er det bedst, at I får en skilling med på rejsen til mindelse om besøget her hos svigerfar,« sagde han og rakte Erik en tikroneseddel. »Og det kan så æls være de første renter og afdrag på den hovedstol, du har sat her i huset.«

»Nå ja — det er jo meget godt.«

For Annas skyld måtte Sværken gøre vold på sig selv for ikke at le højt. Havde det været for år tilbage, kunne det have drevet harmen og forargelsen op i ham, men nu var han ude over den slags.

Anna havde allerede forladt stuen og begyndte sagte at gå henad stien ned til stranden.

Med nogle raske skridt var Erik Sværke snart ved siden af hende.

»Den kan du have,« sagde han og stak hende tikroneseddelen i hånden. »Jeg tog den, fordi jeg mener, det er bedst for deres egen skyld, hvis de kan svare de almindelige renter. — Du kan så gemme den og siden ved en eller anden lejlighed købe lidt til pigerne eller kanske sætte den i sparekassen til dem.«

»Ja, det ville nok være det allerbedste,« udbrød Anna, »og så kan de få den til deres konfirmation.«

»Ja, lad det kun blive på den måde. — Og hvad din far så senere kan få i sinde at betale af rentepenge og afdrag, fortsætter vi med at lade gå ind på pigernes sparebøger.«

»Du er altfor god,« hviskede Anna som så mange gange før.

»Ja, det er jeg, og det har jeg altid været,« afværgede han spøgende. »Men hvad synes du så æls om strandpartiet her?«

»Det er storslået!« svarede hun. »Og man må jo beundre de høje klinter og skrænter — men jeg synes alligevel, der er smukkere ved Guldborgsund.«

»Ja, når jeg har stået ved de store have, har de osse virket imponerende på mig, men de har ænne trukket som sundet derhjemme —.«

»Længes du nu aldrig efter alt det store, du før har set?« spurgte hun pludselig.

»Der kan være forskel på længsel, og jeg længes ihvert fald ænne, så det gør ondt, fordi jænne kan komme rundt, hvor jeg før har været. — Men en anden ting er, at jeg tit tænker på det, jeg kom til at opleve i de år, jeg fik lejlighed til at flyve ud, og osse nok kunne ønske at se noget af det igen. — Men den længsel tærer ænne, men giver livet indhold, fordi man har så meget at leve om igen i tankerne.«

Som en raket skød Balbine, den ældste af pigerne, nu ind imellem dem. Uden at de havde hørt det, var hun på bare ben kommet løbende og stod nu forpustet og fnisende uden straks at kunne få sagt det, hun ville.

»Må jænne komme ned og tjene hos jer, når jeg bliver konfirmeret?« kom det så spruttende.

Anna og Erik Sværke vekslede et hurtigt blik.

»Skal du være hos vos, må du ihvert fald lægge alt det fniseri af,« sagde han så.

Pigen blev blussende rød og var lige ved at sætte ind med en ny fnisen, men søgte stadig at kvæle, hvad der truede med at bryde frem.

»Og hvad siger dine forældre?« spurgte Sværken videre.

»De siger ænne noget — for de ved ænne noget af det.«

»Jamen så er det bedst, du først snakker med dem, så kan vi siden se, hvad der kan blive ud af det.«

Pigebarnet blev et øjeblik stående slukøret. Helst ville hun igen fniset op, men nu turde hun ikke, og noget andet var der ikke at finde på, så lidt efter pilede hun atter hjemad, mens Anna og Erik gik videre.

»Hvad mener du så om det?« spurgte han.

»Ja — jeg ved ænne —,« kom det tøvende.

»Kan du tænke dig at gå i lag med hende, har jeg ænne noget derimod.«

»Ja, så vil jeg gøre det.«

»Ja, lad hende så kun komme, hvis forældrene giver lov. Og kan vi så få sat lidt skik på hende, vil det jo være godt.«

»Ja — meget godt endda!«

Da de kom tilbage til huset, var kaffen færdig, og alle kagerne, som Anna havde haft med, sat ind på bordet. Nogle af dem var stablet op i et højt tårn, medens andre var lagt fladt ud side

om side, så de fyldte over en vældig plads. Det hele så tosset ud, men konen og den mindste af pigerne morede sig kongeligt over synet. Balbine syntes også, det var uhyre grinagtig med hele opstillingen, men hun holdt sig mere tilbage, så Erik Sværke hverken skulle høre eller se, at hun fnisede. Hun havde på følelsen, at det kunne komme til at koste hende den plads, hun havde lyst til at få, og den ville hun ikke risikere at miste. Når først de fremmede var kørt, kunne hun jo også fnise alt det, hun ville; det var der ingen her, som havde noget imod.

»Ja, Balbine siger jo, at den gang hun var nede hos jer på Sværkegården, blev hun forelsket i at være der, og jeg vil derfor tilbyde, at hun må komme ned og hjælpe jer med jert arbejde,« sagde Dragonen, da de havde sat sig til bords. »Og I skal så osse få min tilladelse til, at hun kommer og går jer til hånde, da jeg antager, at man kan være tjent med at lade hende være under jer varetægt og forsørgelse og mener, at I vil jy hende en anstændig opdragelse, sån så hun kan gøre sine forældre ære.«

Erik Sværke rørte langsomt rundt i sin kop. Han var led og ked af alt det ordskvalder og kunne også på en vis måde have den største lyst til at feje Dragonen af, men fandt det nu som tidligere ikke umagen værd at beskæftige sig med den slags. Bedre at få kaffen drukket og se at komme videre.

En dejlig tur fik de så ind gennem de store Østersøskove til Næsgaard, hvor Erik havde tilbragt et par år i sin første ungdom. Anna havde ligeledes tidligere været her, så der var intet særlig nyt at se, men hun var lykkelig ved at nyde det hele sammen med Erik.

»Hvis stedet her kunne tale, ville vi nok få Marie Grubbes historie at høre,« sagde han, da de senere stod ved Grønsund færgested og så over imod Møen.

»Ja, og den er jo rig på begivenheder, så her kunne blive nok at berette.«

Anna havde hverken i sin barndom eller de første år efter sin konfirmation læst ret meget, men efter at hun var kommet til Sværkegården, havde hun dog stiftet bekendtskab med adskillige bøger og hjemlige ting og tilegnet sig en viden, der glædede Erik meget.

På så mange punkter stod hun langt tilbage for ham og ville

helst lytte til det, han havde at fortælle, men kom de ind på lokalhistorien, kunne hun tale med, ikke alene om det, som hun havde læst, men også til en hel del af mundtlig overlevering, som hun havde hørt skomagerens og den gamle Bodil Hampe fortælle. Og mange af disse små krøniker, der havde levet i folkemunde i umindelige tider, kunne hun gengive fint og rørende.

Nu stod de på det minderige sted, hvor en af landets mærkeligste kvinder havde levet og rimeligvis endt sit omtumlede liv, skønt ingen kirkebog kunne melde derom. Det gamle Borrehus, hvor hun og Søren Færgemand havde boet, var forlængst revet ned, og tilbage var kun Borreknolden. som intet kunne røbe af det, der i svundne tider var foregået, men minderne levede dog endnu i de flestes sind.

Og i klukkende småbølger skyllede Grønsund imod kysten og sendte sin friske vind ind over de frugtbare marker og enge og grønne skove.

Erik Sværke stod en blæsende sommerdag på færgen over Lillebælt og så ind imod Jylland, som de stærkt nærmede sig. I nogle år havde han ikke været ude på længere ture, men nu i vinter og foråret havde han rejst mangfoldige gange mellem Falster og Jylland. Sidste efterår var Anna kommet på Vejlefjord sanatorium for at søge helbredelse for en begyndende tuberkulose. De hjemlige læger og ligeledes lægerne på sanatoriet havde fra først af ment, at sygdommen skulle kunne overvindes, da den var taget i agt på så tidligt et stadium, men Erik Sværke havde aldrig troet derpå. Fra det øjeblik, tuberkulose blev nævnt, havde han som hørt Annas dødsklodder ringe.

Dertil kom så sorgerne, som i de sidste år havde ramt dem, og hvor de havde fået to små grave til oppe på kirkegården foruden den første lille dødfødte piges. Det havde taget Annas sidste livskraft, selv om hun tilsyneladende bar sin sorg stille og tålmodig. For ham selv havde det også været hårde slag at se de to småpiger gå bort. Den ene havde kun levet nogle få dage og den anden et par uger, så de havde ikke længe fået lov at glæde sig over deres børn, men i den korte tid, det var blevet dem forundt at se de små væsener, var de groet så fast hos dem, at de aldrig helt kunne glemmes.

For hans eget vedkommende havde det jo også tildels været ønsket om at få et barn, en livsarving til den gamle fædrenejård, der havde drevet ham ind i ægteskabet, og for hver fødsel havde han ønsket, der måtte komme en søn, men alle tre gange var han blevet skuffet. Denne skuffelse var han dog ret hurtigt kommet over, og fra det øjeblik, han havde set de små levende-fødte pigebørn, havde han følt, at dreng eller pige betød i grunden intet. At barnet var hans, var det, der stod over alt andet og knyttede dem så inderligt sammen.

Ved første øjekast havde han også spejdet efter, om her var noget af hans egne eller slægtens træk, men ikke det allermindste var at spore. Også det kunne siges at være lidt af en skuffelse, men den var ligesom den anden hastig dunstet bort i følelsen af, at udseendet heller intet havde at betyde, blot de små måtte vokse sig store og stærke og blive gode og dygtige mennesker.

Men aldrig havde han fået set dem vokse og trives, kun visne og dø. Efter den sidste lille piges fødsel og død var Anna knækket sammen. Tappert havde hun søgt at holde sig oppe efter de to første, men nu kunne hun ikke mere.

Trods det, at hun lige så gerne ville leve og blive rask igen, som da Erik tidligere bad hende for hans skyld kæmpe sig over slaget og sorgen, der havde mødt dem ved at skulle give tilbage, hvad de knap havde fået i eje, så evnede hun nu ikke at holde sig oppe. En tid lå hun i hjemmet, og læger blev hentet og den bedste pleje ydet, men intet hjalp.

Havde det stået helt til hende selv, ville hun helst være blevet hjemme hos Erik, men når han ønskede, hun skulle prøve at rejse andre steder hen, var hun også straks villig til at rette sig efter hans ønske. Til at begynde med havde der vist sig en lille bedring, men nu gik det ned ad bakke igen, og lægerne havde opgivet ethvert håb om helbredelse. Den fjerde grav på lejestedet var alt, hvad Erik Sværke havde i vente.

En ældre bondemand var kommet hen ved siden af ham og begyndte at tale om den store verdenskrig, der lige havde raset.

»Ja, det var da heldigt, at der endelig blev fred,« sagde han, »men derfor vil det jo nok alligevel vare længe, inden verden falder rigtig i lave igen.«

»Ja, efter sån et opgør kan den egentlige fred nok ænne ventes

helt med det samme,« svarede Erik Sværke, »for her er slået så meget i stykker, at der skal mere end en fredstraktat til for at hele alt det, der er søndret.«

»Ja, det var forfærdeligt, at der skulle komme så en ulykke ind over lande og folk, og de dage, som vi havde før krigen med arbejde til alle og ordentlige priser på tingene, dem får vi nok ænne så let igen. Det var helt igennem gode tider — og ænne så som dem, vi har kendt i de sidste år.«

Erik Sværkes tanker gik tilbage i de fire ulykkelige krigsår, hvor en verden havde svømmet i blod, og hvor utallige livsværdier var gået til grunde. Og samtidig havde der været en dans om guldkalven som aldrig nogensinde før, og pengene var strømmet ind på en måde, som ingen tidligere havde tænkt kunne ske. Ikke mindst det danske landbrug havde fået svimlende priser for sine varer. Blot der havde været en smule at sælge, var der mægtige beløb at regne med.

Men sammen med pengene var ikke alene kommet en fordringsfuldhed og forlystelsessyge, som de sidste slægtled aldrig havde kendt mage til, men også stor utilfredshed og misfornøjelse.

Og maksimalpriser blev sat på mangfoldige varer, og de vigtigste livsfornødenheder rationeret, og dyrtidshjælp givet både efter paragraf 1 og 2, så ingen led nød, men alligevel var ingen tilfreds. Den moralske skade her var lidt, var i nogen måde større og mere ubodelig end den materielle, hvis der ellers i det hele kunne være tale om tab rent pengemæssigt set.

Han selv var under alt dette blevet en hovedrig mand. Hans jorder og besætning havde indbragt ham store summer, så hans formue foruden gården taltes i mangfoldige tusinder, der var anbragt i banker og sparekasser og sikre obligationer. Under hele højkonjunkturen havde han som altid holdt hovedet koldt og kun i yderst ringe grad gået over sine sædvanlige vaner. Han havde arbejdet og levet som skik var før krigen og ikke ladet sig friste til at sætte for meget ind på et brædt, som enten kunne give knald eller fald. Han havde ikke som så mange af sine bymænd taget aktier i store selskaber og foretagender, der lokkede med vældige renter og aktieudbytte, men ene holdt sig til det, der efter almindelig menneskelig beregning kunne yde sikkerhed og garanti for indsatsen.

Særlig havde han i disse år tænkt på oldefaderen, den gamle Niels Sværke, der havde oplevet statsbankerotten og hele det dermed følgende fortvivlede pengevæsen, man da var inde i. Af beretningerne, der endnu levede indenfor familien om hans beundringsværdige handlemåde overfor slægt og venner, havde Erik Sværke taget en hel del ved lære, og som oldefaderen havde han styret med fast hånd, hvor han sad ved roret, til gavn både for sig selv og andre.

Sine tjenestefolk havde han i visse henseender ikke givet så frie tøjler, som de ellers kunne få hos mange andre, men han havde alligevel evnet at binde dem til sig bedre end de fleste. De store lønninger hverken kunne eller ville han gå udenom, men for alle de, der var i hans brød, lagde han frivillig nogle procenter til på den betingelse, at de ligeledes skulle stille en vis sum, som så tilsammen skulle indsættes i sparekassen og henstå der en nærmere fastsat tid.

Og i sognets anliggender havde det samme gjort sig gældende. Han havde så vidt det på nogen måde var ham muligt søgt at give, så der blev ydet god hjælp til selvhjælp, og ingen, som virkelig trængte, kom til at gå uhjulpen, men på den anden side var der heller ingen, som fik lov at snylte på sognets kasse.

Mange fik han imod sig, og adskillige knubbede ord kunne vanke i tilgift både fra høje og lave.

En del af arbejdsmændene så ondt til ham. De ville nu i den værste vintertid hellere nøjes med en understøttelse og være fri for arbejdet, men de kendte Sværken og vidste, at han stod på lovens grund og heller ikke var til at rokke, når han havde taget en bestemmelse. Fra først af havde de også tænkt, at de mere som i smug kunne læmpe sig frem hos hjælpekassen, hvor de havde en partifælle og arbejdskammerat siddende.

Et par fiskere forlangte ligeledes ekstra hjælp til petroleum med den motivering, at de ingen ting tjente, fordi fiskepriserne da var så dårlige, så de måtte smide de fangede fisk ud igen.

»Så mener jænne, der er nun rimelighed for at holde det fiskeri oppe,« svarede Sværken, der var kendt med deres forhold og overbevist om, at de tjente gode penge.

Begge begyndte at bruge mund og truede med sagsanlæg, men blev kort vist af og vovede heller ikke senere at komme igen

med deres forlangende, ligesom de klogelig lod være at gøre alvor af deres trusel.

Andet og lignende havde der været nok af i de vanskelige krigsår og var der også endnu, men Erik Sværke havde aldrig taget det for mere, end det var, så i det store og hele gled de hjemlige kommunale anliggender hen uden alvorlige gnidninger.

I sin virksomhed for mejeriet, hvor han også stadig sad som formand, havde han ligeledes haft tilfredsstillelse og sammen med den øvrige bestyrelse og den dygtige bestyrer disponeret heldigt, så driften havde givet godt udbytte. I amtsrådet var han kommet ved forrige valg og havde her fået sæde i nogle af udvalgene, der interesserede ham stærkt.

Trods alt det, han havde afslået at gå ind i, var han dog en meget optaget mand, hvis tid og arbejdskraft, der var lagt godt beslag på ude i det offentlige. Og hjemme havde han sin store gård og bedrift at varetage, og hvor det groede og blomstrede under hans dygtige hænder. Så godt som altid havde Sværkegården givet vederlag for det arbejde, der var lagt på den, men siden Niels Sværkes dage i statsbankerottens tid, havde pengene dog aldrig strømmet ind som nu under verdenkrigen, hvor det var som alt blev til guld, så snart Erik Sværke rørte ved det.

Og dog var han midt i sin rigdom som en af de fattigste blandt de fattige — fattig undtagen på grave oppe på kirkegården. Og en skulle snart lægges til. Så stod han ene med alt sit gods. Så var det i grunden som alt forbi, og han havde ingen at virke for.

En underlig tomhed kunne lægge sig over ham, enten han var ude eller hjemme, og det hele kunne forekomme ham så uendelig ligegyldigt. Som så mange gange før måtte han vende tilbage til tanken om, at da han besluttede sig for et ægteskab, var det særlig fordi han ønskede sig en retmæssig arving til sin gamle fædrengård, men ved de tre småpigers død så han som et fingerpeg om, at han skulle være den sidste Sværke, og hele slægten eller rettere den linie, han tilhørte, skulle dø ud med ham.

Men efter ham kom så andre Sværker af andre linier og andre mennesker af andre familier, og en eller flere skulle så forvalte det, han havde samlet. Han kunne ikke tage det med sig i graven. Han skulle aflevere det, og at afleveringen kunne

finde sted på samme mønstergyldige måde, som det altid havde været fædrenes skik, måtte vel så blive hans opgave herefter, selv om det ikke blev på den vis, han havde ønsket. At han ikke kunne overgive sine skatte til sit eget kød og blod, berettigede ham ikke til at forsømme, hvad der var ham betroet. Han havde her ligefuldt sit pund at forvalte!

Men gnieragtigt holdt han ikke på det, han fik imellem hænder. Aldrig havde hans folk og arbejdere haft det så godt i hjemmet som nu, skønt gården lige fra Kirsten Sværkes dage havde haft ry både som madsted og med hensyn til betalingen. Noget under tanden havde der altid vanket, og det gamle ord om, at en arbejder er sin løn værd, havde stedse været holdt i hævd.

Men ind imellem goderne, han lod dem blive til del, krævede han det samme raske, præcise arbejde, som altid havde været skik på gården. Kortere arbejdstid og mere fritid end før havde været kendt, var han villig til at indrømme dem, men arbejdstempoet og bestemtheden skulle være som tidligere. Ingen dasen eller sløseri blev tålt, og ville de ikke her rette sig efter hans ordre, kunne de skilles. Her var han streng, som de gamle Sværker havde været det, og her bøjede han ikke af for det nye og mere slappe, som var oppe i tiden.

Da Anna blev syg og intet kunne foretage sig, havde de fæstet en af hans ældre kusiner på hans moders side til at styre husholdningen. Hun hed Frederikke Rasmussen, men blev almindelig kaldt Rikke Ras. Hun var stor og svær og ikke videre køn, men dygtig og proper til sit arbejde og i besiddelse af et ypperligt humør. Ikke altid kunne han under de nuværende forhold nyde hendes rappe, vittige bemærkninger, men han så, at for folkenes skyld var det godt at have nogen til at muntre op og samtidig holde respekten og sætte dem på plads ved arbejdet. Og her var hun moderen lig. Fyndigt og djærvt, som var det Sofie Sværke selv, kom hendes ordre, og gennemgående tog hendes undergivne muntert og snakkende og ofte syngende fat på det, de var budt.

Til tider kunne al denne snakken og sang skurre i Erik Sværkes øre, men den sunde naturlige munterhed trådte han aldrig op imod hverken overfor den ene eller den anden. Han indså, at selv om folkene havde holdt af Anna som den gode madmo-

der, hun var dem, og beklagede, at hun var syg og skulle ligge på et sanatorium, kunne de dog ikke i længden være knuget af trykket ved hendes sygdom. Ingen kunne forlange, at de dag efter dag lange tider igennem skulle gå sørgende over hende. Ikke engang, hvis hun havde været deres moder, kunne det ventes, at de til stadighed ville vandre sorgfulde om.

Tiden selv var til en vis grad heller ikke som skabt til sørgmodighed. Her var mere flagren og letlevnethed end før, og var der altfor trist under de hjemlige forhold, søgtes der blot dobbelt ud for at dulme eller kvæle det tunge, så det gik ikke an for de unges skyld at lade tristheden få for stort et råderum derhjemme, da det uvægerligt ville give bagslag til dem, han havde at værne om. Og i at holde hjemlivet så tiltrækkende som vel muligt for de yngre mennesker, som færdedes der, var Rikke Ras ham en udmærket medhjælper. Alt var derfor i så henseende efter omstændighederne så godt, som tænkes kunne, skønt døden kastede sine lange skygger hen over gården.

»Hvem skulle vel egentlig have tænkt sig, at det kunne gå, som det gjorde, med den krig og de tider, den havde i sit følge,« begyndte nu manden ved siden af ham igen. »For den gang, den brød ud, da var vi allesammen bange og ville være tilfreds ved tanken om at slippe fri af krigen selv og så blot få det nødtørftige brød, men det varede ikke ret længe, før fordringen steg til lige med priserne på alle mulige varer. Og hvordan står vi så ikke nu — forvænte og forlystelsessyge og fordringsfulde og utilfredse og stadig krævende mer og mer uden at ville yde vor skyldighed, men helst snyde eller hamstre vos så meget til, som det er vos muligt at få fingre i.«

Erik Sværke trykkede sin hat fastere på sit hoved.

»Ja, krigen ødelægger både værdier og moral langt udenfor, hvor den føres.«

»Ja, det er så sørgelig sandt! Og hvad disse fire års krig har revet ned, vil det måske tage menneskealder at bygge op. For, som De sagde, er det ikke blot den materielle skade, der er sket, men hvad dybest set værre er, det er de moralske brist, som størsteparten lider under. Mange vil slå det hen som ubetydelige småting, der ikke er værd at regne med, når man hentyder til deres omgæelse af lovene med kornlevering eller hamstring af en

eller anden vare — men hvordan man så end vender og drejer det, så er og bliver det dog ligefuldt lovbrud — og disse tilsyneladende ubetydeligheder har været med til at fordærve livssynet både hos unge og gamle.«

»Ja, der er nok at anke over, men man må håbe, at der her som så monne gange før til sidst må vokse noget godt ud af det dårlige.«

Færgen løb nu ind ved Fredericia, og de rejsende fik travlt med at komme op til de ventende tog. Snart sad Erik Sværke i ekspressen nordpå, der skulle føre ham til Vejle, hvor han med en af rutebådene tog over til sanatoriet. Anna lå inde i liggehallen, da han kom. Hendes øjne strålede, og de to hektisk røde pletter på kinderne gav hende for en stund et raskt og friskt udseende, men kun så kort varede opblusningen, og hun lå atter bleg og indfalden hen.

»Erik — jeg ved, jeg skal dø,« hviskede hun mat, da de første spørgsmål både fra hans og hendes side var besvarede, »og nu har jeg så kun et eneste ønske tilbage.«

»Og hvad er det?«

»At jeg må komme hjem og dø på Sværkegården.«

»Ja, det må du.«

»Tak!« Hun strakte sin tynde voksblege hånd ud imod ham. »Du har altid været så forunderlig god imod mig, og det bliver du ved med lige til det sidste.«

Han gav hendes hånd et sagte tryk.

»Min godhed er altid kommet til at stå i så stort et lys, fordi du havde så taknemligt et sind.«

»Men skulle jeg kas ænne være taknemlig — — når jeg tilmed har set dig hjælpe min stakkels familie, så både min far og stedmor fik nun gode år før deres død — og begge mine halvsøstre blev opdraget til at blive ordentlige piger, som du har hjulpet så godt i vej.«

»Ja, her er det gået så godt, som det vel kan forlanges — så jeg har fået glæde nok som betaling.«

Anna lå et øjeblik med lukkede øjne. Det var så vidunderligt at ligge således med sin hånd i Eriks og vide, at hun snart måtte komme hjem og være hos ham, indtil døden skilte dem ad. Usigelig tungt var det at skulle gå bort fra den, hun elskede

over alt i verden, og fra de tusinder af goder, han havde ladet hende blive til del, men når det nu var Guds vilje, at hun skulle dø så ung og kaldes væk fra den plads, hvor hun ellers så gerne ville leve og virke, måtte hun bøje sit hoved herfor og tålmodigt søge at sige det sidste farvel til alt og alle.

Utallige tårer havde hun fældet i stilhed og mest i de mørke nattetimer, når de andre sov, men altid havde hun fundet trøst og styrke, så hun kunne møde sine omgivelser med stille resigneret ro. Fra først af havde hun også besluttet, at hun helt ville lade som intet, så Erik kunne tro, at hun ikke vidste om sin nær forestående død, og så blot blive der på sanatoriet, til alt var forbi. Det ville være det letteste for alle parter, og både læger og sygeplejersker var venlige og omsorgsfulde for hende, så med hensyn til pleje kunne hun ikke ønske sig noget bedre.

Men alligevel — hvor udmærket det hele end kunne være her, så var det dog ikke som hos Erik. Et stort besvær ville hun påføre ham og hjemmet ved at komme døende tilbage, og rimeligvis ville rejsen og sindsbevægelsen forkorte hendes liv, men hvad gjorde vel nogle få dage eller uger fra eller til, blot hun kunne drage sit sidste suk hos ham. Og det var hun jo ikke sikker på ville ske, hvis hun blev her. Hvor ofte han end kom for at se til hende, kunne han dog ikke være der til hver en tid, og skulle der skikkes særskilt bud efter ham, når først den aller-sidste dag gled på hæld, kunne døden gerne komme førend ham.

Hvis hun var ved sin bevidsthed, ville det blive uendelig svært for hende, og hun vidste også, det ville volde ham en stor sorg. Hun kendte ham nøje nok til at vide, at han alene for hendes skyld ville være tynget af ikke at kunne være hos hende, når hun lukkede sine øjne.

Og besvær og bekostning behøvede hun ikke at bekymre sig for. Dyrt var det også at være her, og når det blev sparet, kunne der gøres meget på anden vis, så af hensyn til det økonomiske var der absolut ingen grund til at spekulere på, hvad der egentlig var dyrest eller billigst. Pengene spillede ingen rolle i nogen som helst retning.

Og hvorfor skulle hun så fornægte sit hjertes inderligste ønske? Holdt hun det nede, og hun så alligevel i et svagt eller uklart øjeblik fik det røbet, og Erik senere hørte derom, ville

det pine ham, at hun havde ligget der med længsel i sit sind og uden at få sit sidste ønske opfyldt.

En snarlig afslutning kunne ikke undgås, og når den endelig skulle komme, kunne hun ikke ønske sig den bedre.

Samme aften rejste Erik Sværke igen fra sanatoriet. Han havde ellers som de andre gange, når han var der på besøg, bestemt at blive et par dage, men nu ville han skynde sig af sted for at få alt indrettet til Annas hjemkomst. En særskilt glasveranda ville han lade opføre, så hun til stadighed kunne opholde sig der og i den tilstødende havestue, som så skulle ryddes for sine møbler. En sygeplejerske ville han ligeledes have til at passe hende. Ingen af folkene skulle blive forlangt til noget, så de kunne føle sig trykket af smittefaren. Her skulle tages skyldigt hensyn såvel til den syge som til de sunde, så der var adskilligt at lægge tilrette og få i orden.

I toget over Fyn kom han til at rejse sammen med en af lærer Alfred Halds sønner, der var ingeniør og på rejse fra Esbjerg. De havde ikke set hinanden i flere år og havde meget at tale om fra deres barndomsdage. Efter at Alfred Hald havde taget sin afsked som lærer ved skolen, var han og hans hustru flyttet til en anden af sønnerne, der havde forretning i København, og forbindelsen mellem dem og deres tidligere bysbørn havde så tabt sig lidt efter lidt.

»Jeg var forresten for en tid siden i Paris for at besøge Ella,« sagde ingeniøren, da de vigtigste nyheder på begge sider var drøftet. »Hun har det udmærket og er glad for sit arbejde og har skabt sig en god stilling.«

»Ja, det var heldigt, at hun endelig kom til det, hun havde mest lyst til,« sagde Erik Sværke med en stemme, der lød underlig rusten og fremmed i hans egne ører.

»Ja, det var heldigt,« gentog broderen. »Og hun er veltilfreds med det hele, men det har været drøjt nok for hende at nå dertil, hvor hun nu står. Det har også præget hende på flere forskellige måder, så hun er slet ikke den samme, som hun var i sine yngre dage.«

»Efterhånden som man bliver ældre, forandrer man sig jo osse gerne en del,« sagde Sværken på samme anstrengte måde som før.

»Selvfølgelig indvirker årene og alderen på de fleste, men her mærkes det i en særlig grad. Som barn og ganske ung var hun jo mildest talt noget af en stivnakke. Det hun ville, det ville hun og helst kommandere over andre med, når det kunne lade sig gøre — men nu er hun blevet mere stille og ligesom mere eftergivende. Selvfølgelig siger jeg ikke, at hun er blevet et hængehoved og heller ikke, at hun ikke ved, hvad hun vil, det er slet ikke sådan ment, men der er alligevel foregået en mærkbar forandring med hende.«

Ingeniøren talte let og frit, som han altid plejede. Han vidste nok, at der havde været lidt imellem Ella og Erik Sværke i deres pureste ungdom, men hvad han ikke havde glemt deraf, regnede han for intet, så han havde ingen anelse om, at hver af hans ord om søsteren flånsede som knive i Sværkens sind.

At Ella havde forandret sig og var blevet mere stille i al sin færden og væremåde — hvad skyldtes vel det? Længtes hun efter ham, og sørgede hun måske alligevel over, at de var blevet skilt? Havde hendes arbejde, det, hun forlod ham for, dog ikke helt kunnet erstatte ham eller givet den fulde lykke, som hun ventede, da hun brød broen af imellem dem. Han tvivlede ikke på, at hun havde holdt af ham, som han af hende, og det havde sikkert ikke faldet hende let at rive båndene over. Så tæt de havde været knyttet sammen som børn og ganske unge, kunne hun ikke som med et penselstrøg slette ham helt ud af sin tilværelse så lidt som han hende, skønt han havde et flerårigt ægteskab bag sig. Den ene var som en part af den andens liv og ville vedblive at være det trods alt, hvad der ellers hændte.

»Forøvrigt venter vi snart Ella hjem,« vedblev ingeniøren. »Hun har ikke været i Danmark i flere år, så hun vil nu tage sig en lille ferie.«

»Ja så,« kom det mekanisk fra Erik Sværke.

»Ja, nu har hun råd til det — det har hun ikke altid haft, og slidt for det har hun, så hun har ærligt fortjent et lille, roligt ophold sammen med far og mor og kan også nok trænge til at puste lidt.«

»Ja, vel så.«

Toget kørte nu fra Nyborg station ned imod færgen, og ingeniøren fik travlt med at samle sin bagage sammen. Han havde

nok lagt mærke til Erik Sværkes sidste korte svar, men når en mand kom fra besøg hos sin dødssyge kone, var det intet under, at han kunne være lidt åndsfraværende. På færgen drak de en kop kaffe sammen, og talen faldt mere på krigen, der var sluttet, og fredstiden, der nu skulle være inde.

»Ja, nu er Sønderjylland det alt overskyggende spørgsmål for os i øjeblikket,« sagde ingeniøren, »og det er at håbe på, at ministeriet Zahle må få lov at sidde, til det hele er kommet ind i den rette gænge, for jeg stoler i så henseende ikke ganske på herrerne fra den anden side. For selv om både Klaus Berntsen og Neergård og J. C. Christensen sikkert af ærlige hjerter vil landets bedste, så er jeg bange for, at deres nationale sindelag vil løbe af med dem, så de går ind på at trække grænsen langt sydligere, end der tjener os vel.«

»Det samme har jeg osse hele tiden ment,« sagde Erik Sværke. »Og med mænd som Zahle, Rode, Munch og Scavenius til sammen med H. P. Hanssen og H. V. Clausen at trække grænselinien, tror jeg osse, den vil blive lagt så retfærdigt, som der er mulighed for.«

Rundt omkring dem lød højroset snakken og latter, og tjenerne for hastigt frem og tilbage for at efterkomme alle ordrerne, der strømmede ind om overdådigt smørrebrød og forskellig slags spiritus. Gullaschtiden var bestandig inde, især når det gjaldt restaurationslivet, og pengene flød i stride strømme, hvor det drejede sig om udsøgte nydelser og dårlige vaner.

»Det er ikke som i vore drengeår,« sagde ingeniøren ved at lade blikket glide ud over den forsamlede skare, »da var man mere nøjsom.«

»Ja, krigen har lært folk at skrue deres fordringer til livet højt i vejret,« sagde Sværken. »Endnu kan det osse gå, men værre bliver det, hvis først bagslaget kommer.«

»Ja — og komme vil det, for dette kan umulig vare ved. Men forhåbentlig slipper vi frelst igennem skærsilden.«

»Ja, og kommer der fattige tider, kan de osse gerne lære vos noget, der er bedre end det, de gyldne bragte med sig.«

Færgen var nu inde, og i Korsør skulle de med hver sit tog. Erik Sværke søgte ind i en tom kupé, hvor han i hvert fald foreløbig kunne være ene med sine brusende tanker. Ingeniørens

fortællen om Ella havde revet op i meget, der ellers havde været spredt et dække over, men nu igen stod i det klareste lys, og mange halvforglemte minder blev levende påny.

Men nu skulle han hjem for at ordne det fornødne, så Anna kunne få sit sidste ønske opfyldt — komme tilbage til hjemmet for der at lukke sine øjne. Hun var hans hustru, og hvad der kunne gøres for hende, skulle blive gjort. Her kunne det aldrig falde ham ind at svigte. Han havde midler nok til at kunne banc det sidste stykke af vejen, så vidt som penge kunne gøre det. Og hun var jo også den sidste, han havde tilbage.

Da han nåede stationen, gik han ind i varehuset for at få sin cykle, som han havde stående der. I det samme kom Albert Spur og en anden gårdmand der fra egnen forbi. De havde også været med toget og var kommet fra København. Sværken havde godt set dem på færgen til Orehoved, men af deres højmålske snakken forstået, at de havde fået for meget at drikke, og var derfor gået af vejen for dem. Nu fik de øje på ham og blev straks stående.

»Har man da osse kendt mage, at sognets rigeste mand vil komme trækkende med sån et dyr i stedet for at købe sig en ordentlig bil,« råbte Albert Spur, »så kunne du dog anderledes suse om.«

»Jeg suser godt nok med denne her,« svarede Erik Sværke kort.

»Ja, en cykle kan jo osse være en hel god indretning for børn og tjenestefolk og husmænd og deres madammer,« begyndte nu den anden, »men vi bønder skulle vel nok kunne tillade vos at være en bitte ordentligt kørende, og det er mærkeligt, at du sån vil lade dig lumpe af vos andre slaver.«

Sværken tændte rolig sin lygte.

»Her må I gerne være foran. Jeg kan godt tåle at komme bagefter.«

»Du kan tåle det, ja — men du kan vel osse tåle at være med i lavet, og det ser da så jammerligt ud for sån en matador at hjule rundt på sån en stakkels væltepæjr!«

Uden at svare trak Erik Sværke cyklen ud på gaden og begyndte hjemturen. Det var ikke første gang, at nogen havde ærtet ham, fordi han ikke købte sig en bil, således som en stor part af hans omgangskreds forlængst havde gjort. Men det anfægtede ham ikke at høre nogle drillende bemærkninger.

Ikke længe efter, at Erik Sværke var taget af sted fra sanatoriet, begyndte en af patienterne at tale om, at hun ventede besøg af en dame, der var malerinde i Paris.

»Hvad hedder hun?« spurgte Anna spændt.

»Ella Hald.«

»Ella Hald! Kender De hende?«

»Ja, jeg har opholdt mig længere tid i Frankrig, og hos en dansk familie traf vi så hinanden og har siden holdt forbindelsen vedlige; og nu kommer hun snart til Danmark og vil besøge mig med det første — rimeligvis med det samme, hun er på rejse fra Esbjerg til København, da hun vil komme over England.«

»Hvis hun skulle komme, inden jeg rejser hjem, så sig til hende, at hun må endelig se hen til mig. Vi er gamle skolekammerater, men har ænne snakket eller skrevet sammen i flere år.«

»Jeg skal nok sige det til hende,« lovede den anden. »Og skulle hun så først komme, når De er rejst, kan hun jo tage til Falster og se til Dem. Det er jo kun en sviptur fra København.«

»Nej — men — —.«

Anna vidste knap, hvad hun skulle sige hertil. Det var så sin egen sag at forlange Ella til at komme hjem på Sværkegården, men tale med barndomsveninden måtte hun, når hun vidste hende i landet. Der var noget, hun måtte tale med hende om, inden hun døde. Hun havde også flere gange besluttet at ville åbenbare Ella, hvad der lå hende på hjerte, men brevskrivning havde aldrig været hendes stærke side, og hun følte, det hele ville komme til at se så underlig hjælpeløst og forvirret ud, når det blev prentet på papiret; derimod kunne hun langt bedre få det sagt, når blot hun havde veninden hos sig, og nu håbede hun, det måtte ske, inden hun rejste fra sanatoriet. I feberagtig spænding afventede hun Ellas ankomst, og et par dage, før hendes egen afrejse skulle finde sted, fik hun sit ønske opfyldt.

Med et udtryk af den højeste glæde rejste hun sig halvt op.

»Tak, fordi du kom, Ella!« udbrød hun. »Der er så meget, jeg har at sige dig, før jeg dør.«

Dybt bevæget trykkede Ella hendes fremstrakte hånd. Hun var selv rask og frisk, og det gjorde et stærkt indtryk på hende at se den gamle legekammerat så svag og afkræftet og høre hende

tale om sin snart forestående død. Anna havde været hendes bedste veninde både som barn og helt ung — og nu var hun Eriks hustru — og nu skulle hun dø.

Det rev op i meget fra forrige tider og gjorde hende svagere end den dødssyge kvinde, der så godt som intet mægtede.

»Jeg ved ænne, om du har hørt, at vi har haft tre små piger, som alle er taget fra vos igen,« sagde Anna, da de begge var kommet lidt over deres første bevægelse ved gensynet efter de mange års adskillelse. »Og vi har nu ingen børn, så Erik vil blive så ene, når jeg er gået bort, og det gør mig så ondt at tænke på. Han har været så god imod mig og hele min familie, så det slet ænne er til at beskrive. Derfor fortjener han osse at få lidt tak for det altsammen, og blot jeg kunne gøre en smule for ham på det sidste, ville jeg dø mere rolig.«

Hun tav en stund og trak vejret stærkt og hivende.

»For Eriks egen skyld ville jeg ønske, at han giftede sig igen og fik nun at sørge for,« begyndte hun atter, »men det tror jænne, han gør — hvis ænne du kommer til ham.«

»Jeg — Anna — det kan du ikke mene — —.«

»Jo, det mener jeg — mener og ønsker det af hele mit hjerte, fordi jeg under ham alt det bedste i verden og håber, at han må blive lykkelig og glad.«

»Lille, gode Anna!« Ella lagde sin hånd beroligende på venindens feberhede pande. »Du er altfor god til denne verden, og derfor kaldes du vel også bort herfra — men det andet vil vi ikke tale om.«

»Jo, det er netop det, vi må tale om!« kom det stødende. »Og mest af alt er det derfor, jeg har ønsket, at du måtte komme — ænne blot for min egen skyld, fordi jeg gerne ville se dig endnu en gang — men allermost for Eriks skyld — ja først og sidst af hensyn til ham. Jeg ved jo så godt, vun det har stået til imellem jer — han har holdt mere af dig end af nun andre i denne verden — og du har osse haft meget tilovers for ham, måske mere end du egentlig selv troede, da du var helt ung. Og I har været forlovede — og han har sørget over dig, vel osse mere end du har vidst — men jeg ved det, og jeg har forstået det altsammen, selv om jeg æls ænne forstod mig på ret monne andre ting. — —.«

Hun lod tungespidsen glide let henover sine tørre læber og drak derpå en lille slurk vand.

»Og nu, da jeg ligger her og ved, at jeg skal dø, er det ligesom jeg ser alting af den slags dobbelt klart,« fortsatte hun. »Og her er ingen skinsyge og ingen misundelse — alt det er jeg ude over for længe siden, hvis der da æls har været noget — her er kun et eneste ønske — det at hjælpe min mand til den lykke, han så højlilig fortjener. — Og lykken, den store, fuldkomne lykke, ved jeg, at han kun kan finde hos dig. Andet bliver kun jævn og stille ro, sån som det vel har været for ham i al den tid, han har haft mig hos sig. Han har da været ivrig optaget af sit arbejde og sine monne forskellige interesser og af sin omsorg for mig og flere andre — det har fyldt hans tid, og stærk som han er, har han fundet tilfredshed i det — men lykke i videste forstand har han aldrig kendt. Men det har jeg! Jeg har været så lykkelig, som ænne monne andre får lov til at blive, selv om jeg så kun var den anden hos ham — og derfor vil jeg osse bane vejen for ham hen til dig — du, som dog altid var den første —.«

»Anna — nu må du ikke sige mere,« afbrød Ella. »Og du kan heller ikke tåle at tale på den måde.«

»Hvad bryder jeg mig om, fordi jeg skal dø en time før, når blot jeg ved, at Erik siden kan blive lykkelig,« vedblev Anna skælvende. »Han er alt for mig — og du er min kæreste veninde — hvor kan jeg så andet end ønske, at I må finde hinanden — og jeg vil fryde mig i min himmel, hvis det blot må blive mig forundt at gøre lidt godt for jer, og derfor, Ella — for alt vort barndomsvenskabs skyld, så und mig, at denne glæde må blive mig til del, og du må love — — —.«

»Nej, Anna, jeg vil intet love,« brød nu Ella ind igen, »og du må ikke forlange, at nogen skal bygge sin fremtid over din grav.«

»Kald det, hvad du vil, men glem ænne, det er en døende, der beder dig opfylde hendes sidste bøn — og jeg vil bede Guds vel-signelse over jer.«

Et heftigt hosteanfald tvang Anna til at tie. Ella lagde bestyrtet sine arme om hende og søgte at rejse hende lidt op.

»Kæreste Anna — nu må du tie, ellers får jeg altfor meget på min samvittighed, fordi mit komme øger dine lidelser og forværrer din tilstand.«

»Nej, du må ænne bebrejde dig, at du er kommet, selv om jeg får et særligt anfald af den grund,« beroligede Anna med mere mat stemme end før. »Jeg er jo så glad over at se dig, da både du og dine forældre var så gode imod mig fra først til sidst, og der er osse så meget fra de tider, som jeg gerne vil snakke med dig om — men det andet må vi først have i orden — —.«

»Men her er intet at ordne!«

Det kom i en heftigere tone, end Ella egentlig ville tale i, og Anna så bedende op på hende.

»Du må ænne være vred — jeg vil jo kun jert bedste,« hviskede hun brudt.

Ella tog varligt hendes hånd mellem begge sine.

»Jeg er ikke vred og kan heller ikke tåle at se dig bedrøvet — så lad os nu kun være som den gang vi var børn og legede derhjemme i skolehaven. Det var en lykkelig tid.«

»Ja, det var det — —.«

Anna lå en stund med halvlukkede øjne, medens tankerne gled tilbage til de mange timer, hun havde leget sammen med Ella og Erik. Pludselig slog hun atter øjnene helt op og rettede et bedende blik imod Ella.

»Men når dunne vil høre, hvad jeg æls har bedt dig om, vil du så i det mindste love mig, at når der er gået et par år eller så efter min død, så vil du komme og tale med Erik om mig og det, der har været jer imellem, så I kan få talt ud med hinanden og om ænne andet så dog skilles som gode venner.«

Ella sad et øjeblik uden at svare. Hendes første tanke var at komme med et nej som før, men da hun atter så det feber-spændte udtryk stige frem i Annas øjne og hørte hende drage ånde, tungt og besværligt, kunne hun alligevel ikke få sig selv til også her at give den dødssyge barndomsveninde et afslag på hendes inderlige bøn.

»Det ene ligner ellers det andet,« sagde hun langsomt, »men nu skal jeg så love, hvad du her har bedt mig om.«

»Tak!«

En stille fred bredte sig over Annas ansigt, og uvilkårligt foldede hun sine hænder. Ella så hende bevæge læberne som i bøn, men der kom ingen lyd over dem, og en stund herskede der dyb stilhed i værelset.

»Hvor længe bliver du hjemme?« spurgte Anna så efter en lille pause.

»Jeg har ikke taget nogen fast bestemmelse om min tilbagerejse. Det kommer lidt an på forskellige omstændigheder.«

»Hvis jeg så dør, inden du rejser, kommer du så ænne til min begravelse?«

»Å, Anna!« Ella skubbede sin stol lidt tilbage. »Pin os nu ikke mere med al den talen om din død. Det gør mig så ondt at høre.«

»For mig er det nu så naturligt,« svarede Anna. »Jeg ved, jeg skal dø — og det skal vi jo alle — men min tid er snart ude, hvad er vel så mere rimeligt, end at jeg omgås med tanken. Og nu er osse snart al bitterheden væk og kun freden tilbage — og jeg håber jo osse at gå hjem til Gud og mine tre små piger — —«

Et par store tårer gled ned ad Ellas kinder. »Ja, du går sikkert hjem til Gud og hen, hvor der er godt at være.«

»Ja, det beder jeg osse til — beder for mig selv og alle, jeg har kær og venter at mødes med, når jer time kommer.«

Ella kunne ikke svare, og Anna var nu så træt, så hun igen blev liggende med lukkede øjne, medens Ella trofast blev siddende ved hendes seng, indtil sygeplejersken kom med en kop kakao.

»Jeg er meget uhøflig imod min gæst,« sagde Anna med et lille svagt smil, da hun vågnede, »men du tilgiver mig nok.«

»Her er intet at tilgive,« svarede Ella, »og det skulle være dårligt, hvis jeg følte mig fornærmet over, at du måtte give efter for din svaghed.«

Lidt efter tog de afsked, dybt bevægede ved tanken om, at nu havde de set hinanden for sidste gang her i dette liv. Dog stærkest var indtrykket af, at Ella senere skulle tale med Erik Sværke. Men højst forskelligt virkede denne tanke. Hos Ella skabte den uro og anfægtelse, medens den gav Anna trøst og fred.

Så snart Sværken havde fået alt indrettet til Annas komme, rejste han til sanatoriet for at hente hende hjem. Turen i sygebil fra Vejle til Falster gik godt, men Anna var dog meget træt, da de nåede Sværkegården. Inden de kørte ind på gårdspladsen, bad hun dem gøre holdt, så hun et øjeblik kunne nyde synet af solen, der var ved at gå ned og gyldenrød spejlede sine sidste stråler i Guldborgsund.

»Skønnere solnedgang ses vist ingen andre steder,« hviskede hun, da hun en stund havde nydt synet, »og gid så osse, at min aftensol må gå så smukt og fredfyldt ned, som jeg har set det her.«

»Det gør den nok,« trøstede Erik, »og som du er kommet hjem i en god stund, vil du sikkert osse gå herfra i fred.«

»Ja, det håber jeg — og lad vos så kun se at komme ind.«

Med feberglinsende øjne så hun sig omkring, da hun på båren blev ført ind i havestuen, der stod parat til at tage imod hende.

»Hvor er her dejligt!« udbrød hun og gjorde en favnende bevægelse med armene. »Her vil det blive let at dø — let, fordi Vorherre dog gav mig lov til at dø herhjemme.«

Stemmen sank ned til en uhorlig hvisken, og knap var hun kommen til ro, før hun trygt sov ind.

»Så dejlig en nat, jeg har haft -- sovet hele tiden og drømt så smukt,« sagde hun til Erik, da han om morgenen kom ind for at se til hende. »Men det skulle da osse være mærkeligt, hvis manne kunne sove, når man er kommet hjem, for ingen steder er der dog så dejligt som her.«

Erik havde trukket en stol hen ved hendes seng og taget plads der. Ude var der travlhed med høst og tærskning; men det fik folkene ordne, og hvad der vedrørte sogneråd og mejeri, kunne han få andenlæreren til at hjælpe sig med, så alt kunne holdes gående, som det burde, selv om han for en tid ikke tog sig af det, som han plejede.

»Det var godt, vi fik dig hjem, mens du så nunlunde kunne tale at flyttes,« sagde han, »og nu vil jeg så være hos dig, så meget det er mig muligt.«

»Ja, det tænkte jeg nok!«

Hun drejede sig lidt, så hun bedre kunne se ham.

»Og når jeg så kommer hjem til Gud, får jeg vel mine tre små piger at lege med i paradiset have. Tror dunne det?« spurgte hun og så ængstelig spørgende på ham, som frygtede hun, at han skulle finde hende altfor barnlig.

»Jo,« svarede han fast, »hvad dunne fik lov til her nede, bliver dig nok tilladt histoppe.«

»Ja, jeg havde jo glædet mig så meget til at lege med mine børn — sån gør vel hver en mor, før børnene kommer til ver-

den,« vedblev hun. »Men det blev mig jo nægtet, og det gjorde ondt, men nu får jeg så erstatning for det altsammen, når jeg møder dem ved indgangen til Guds rige. Men jeg ville jo alligevel så gerne have delt med dig, så du i det mindste havde haft den ene hernede.«

»Jeg ville osse gerne haft et barn at leve for,« svarede han lavt. »Men det må dunne pine dig med at tænke på. Nu har du dem alle tre, og så er I fire til at tage imod mig, når jeg engang bliver kaldt bort herfra.«

Med en øm bevægelse strøg hun med sine kraftsløse fingre hen over hans stærke hånd.

»Få dig at se igen vil jo være herligere end det meste andet, men alligevel ønsker jeg, det må vare længe, før du kommer. Der er så hårdt brug for dig hernede, hvor der er så monne ting, der trænger til dit gode sikre styre. — Og der er osse Ella — —.«

»Ella!«

Erik Sværke rettede sig med et ryk.

»Ja, Ella — Ella Hald,« gentog Anna. »Hun har været hos mig på sanatoriet, og jeg har bedt hende komme til dig, når der er gået en tid efter min død, så I kan få talt ud om alt det, der har været jer imellem. — Og hun har lovet at komme — —«

»Men Anna — hvor kunne du dog få dig selv til den slags —.«

Hans stemme dirrede af indre ophidselse, som han ikke formåede at undertrykke.

»Jeg kunne få mig selv til det, fordi jeg intet højere ønske har, end at du må blive så lykkelig, som du fortjener. Og Ella er den, der næst efter dig står mig nærmest her i livet — og at lægge grunden til jer lykke, skal så være det sidste her for mig.«

Hendes øjne lyste med en næsten hellig glans, og hendes fine ansigt glødede.

»Jeg ved jo, at jeg kun var den anden hos dig — Ella var den første,« fortsatte hun med en pludselig opblussende kraft, »men som den anden blev jeg lykkeligere end de fleste, og i al min svaghed voksede jeg mig stærk nok til at kunne se bort fra mit eget og til ene at fremme dit vel og din lykke. — Og du, der gav mig så meget — und mig nu at kunne give dig lidt til afsked og tak — —«

»Anna —!« Erik strøg en løsnet hårlok bort fra hendes fug-

tige pande, »jeg under dig gerne at give, så jeg kan takke — men ænne på denne vis.«

Annas bryst gik stærkt op og ned.

»Å — hvor I begge gør det svært for mig,« kom det klagende, »og jeg vil dog kun det bedste.«

»Din gode vilje har jeg jo heller aldrig tvivlet om — men nu er du syg, og derfor ser du med andre øjne end vi.«

»Ja, for jeg ser, som står jeg på den anden side graven, og derfor kan jeg slippe alt det jordiske og uden smerte eller bitterhed tænke mig dig sammen med en anden og fryde mig ved at vide dig lykkelig.«

»Ja, jeg forstår dig nok, Anna,« sagde Erik nu rolig og afledende, »og jeg takker dig osse, fordi du vil mit vel, men lad vos så lade alt dette fare.«

»Men ænne før du lover mig, at du vil tage imod Ella, når hun kommer,« faldt Anna heftig ind. »At hun ville komme en gang, var det eneste, hun ville love — men hvornår eller hvordan, ved jeg intet om — kun at hun kommer — og så må du tale med hende — så lov mig da blot det — —.«

Beroligende lagde Erik Sværke sin hånd på hendes hoved.

»Ja, så lover jeg at tale med Ella — hvis hun kommer —«

Han så, at Anna trængte til ro og ikke tålte yderligere sindsbevægelse. Ved hans løfte slappedes også hendes urolige træk med det samme.

»Ella kommer — jeg ved det, for hun har lovet mig det — og så er alting godt,« hviskede Anna, idet hun lukkede øjnene som et træt barn, der nu kunne sove roligt, fordi det havde fået sin vilje.

Erik Sværke blev endnu en stund siddende ved hendes seng, medens de modstridende følelser kæmpede i hans sind. Han havde ikke lovet eller budt hende mere, end han kunne svare til, og glad havde hun taget derimod. For hende var det helt og fuldt blevet lykken, og ham havde det skænket nogle gode år med stille hjemlig hygge — en hygge, som han havde værdsat og skønnet på.

Men nu var det hele snart forbi — og så ville Ella komme. Om kort eller længe vidste han ikke, men komme ville hun, derom var han overbevist ligesom Anna. Når Ella i så henseende havde lovet noget, ville hun holde det. Men hvad så?

Han rejste sig pludselig og forlod sagte værelset for at kalde på sygeplejersken. Anna sov stadig roligt, så hun savnede ham ikke, og her ved hendes leje ville han ikke brydes med alt det, der rørte sig i hans indre.

»Når min kone vågner, kald så på mig — jeg er at finde ude omkring ved hæspladsen,« sagde han i forbigående. »Og er der æls noget, hun ønsker, sørg så for, at hun får det, så vidt det kan lade sig gøre.«

Han gik videre ud til folkene, hvor samværet med dem og arbejdet, de havde for, kunne drage tankerne i anden retning. Og nyt kom snart til. Ikke længe efter susede Albert Spurs flotte bil ind i gården.

»Jeg kommer for at høre, om dunne nok kan have lyst til at tage nun aktier i et stort foretagende, hvor der er svære renter at tjene — 10—15 procent allermindst og kas mere, i hvert fald vældig fortjeneste.«

»Og hvad er så det for en historie?« spurgte Sværken.

»Ja, det hedder »Viking« — —«

»Ja, jeg tænkte det nok, men der skal jeg ænne være med.«

»Du kan vel danne blive budt noget mere fordelagtigt?«

»Nej, budt kas nok ænne — men den byden stoler jænne ret meget på.«

»Ja, da vil jeg æls bare sige dig, at en stor part af bønderne og andre pengemænd her har engageret sig for betydelige beløb.«

»Ja, jeg har hørt om det, men det imponerer mig ænne, sån så jeg fristes til at følge deres eksempel, og jeg er bange for, at alle de, der har ladet sig lokke ud på den galej, kommer bittert til at fortryde det.«

»Du tør vel æls ænne sige selskabet noget på?« sagde Albert Spur ligesom lidt truende.

»Jeg tør i alle tilfælde sige, at hvor man stabler op med så unaturlig en gevinst, der er osse risiko at løbe.«

»Men hvem ænne tør vove noget, kan heller ænne tænke at vinde — men naturligvis er du så hovedrig, så dunne behøver at interessere dig for at få en fortjeneste.«

Sværken trak på skuldren.

»Jeg kan vel ligeså vel som de fleste andre have interesse i at få noget ind, men usund spekulation går jænne med til, så

er du blevet agent her, skal dunne bryde dig om at gøre dig mere ulejlighed for min skyld.«

»Jeg er ænne agent — sån!« brusede Albert Spur op. »Jeg snakker kun lidt med folk om sagerne, så jeg siden kan anvise det hele til inspektøren.«

En lille hånlig trækning viste sig om Erik Sværkes mund.

»Men du skal nu ænne give inspektøren anvisning på mig.«

Spurren slog bildøren tilbage og tog plads ved rattet for så med et kort farvel at glide ud af gården. Erik Sværke gik langsomt tilbage på loen. Den bane, Albert Spur her havde slået ind på, var der mangfoldige, som fulgte. Spekulere med penge både i den ene og den anden retning ved at købe aktier og forskellige mere eller mindre usikre papirer og spille på børsen, som var de drevne vekselere, det var, hvad ganske almindelige bønder og folk uden mindste kendskab til finansverdenen indlod sig på. Alt dette var vanvid, men en mængde var som besatte og ville absolut ikke høre. Desværre fik de sikkert siden at føle.

I de første dage efter Annas hjemkomst var hun meget træt og lå for det meste stille hen, men senere levede hun op igen, og til alles forundring stod hun vinteren igennem og gik nu foråret i møde. Smerter havde hun ingen af, og i fuldt mål nød hun den kærlige pleje, der blev hende til del, og var lykkelig, fordi Erik tilbragte det meste af sin tid inde hos hende. Ikke altid kunne hun tåle at tale, men blot at vide ham i nærheden fyldte hende med glæde. For det meste havde han en bog eller nogle aviser med sig, så han kunne læse i pavserne, og sommetider læste han også et eller andet højt for hende, så hun kunne følge lidt med i begivenhederne, der foregik ude i den verden, hun var udelukket fra. Særlig var hun optaget af det sønderjyske spørgsmål, der nu havde nået sin afslutning. Tidligere havde hun ellers ikke interesseret sig ret meget for politik, men dette med sønderjyderne syntes hun var noget, der måtte ligge alle danske på hjerte, så selv om hun var syg og nedbrudt, ville hun dog gerne vide besked hermed.

Op her vidste hun tillige var et emne, som optog Erik stærkt, så alene det var nok til også at holde hende fast. Desuden syntes hun, at selve spørgsmålet om selvbestemmelsesretten var så nemt og ligetil, så enhver med almindelig menneskeforstand kunne

klare det. Det var ikke nær så indviklet som så meget andet vedrørende de politiske og sociale forhold, hun havde hørt Erik drøfte med meningsfæller og modstandere. Da havde det ofte kørt rundt for hende, men dette, at folkene i Sønderjylland fik lov til at stemme sig derhen, hvor de helst ville være, fandt hun var så enkelt og retfærdigt, at alle måtte kunne forstå det og finde det rigtigt.

Og nu havde så flertallet af de danske sønderjyder stemt sig hjem til Danmark, og glæde havde der været både her og i Sønderjylland, men nu var der alligevel så mange, der knurrede, fordi en part måtte blive tilbage under fremmed herredømmene, og forbitrelsen vendte sig særlig imod ministeriet Zahle.

Senere hen på aftenen sad Erik som sædvanlig inde hos Anna, før hun skulle ordnes til natten, da han blev kaldt til telefonen. Det var formanden for den radikale vælgerforening, der ringede op.

»Har du hørt, at ministeriet Zahle er sat på porten?« spurgte han.

»Nej — det kender jeg ænne det mindste til.«

»Jo — kongen har ladet Zahle kalde og givet ham ordre til at gå.«

»Men hvad fejler vel manden?«

Erik Sværkes stemme udtrykte nu som før en blanding af harme og forundring.

I det samme åbnede sygeplejersken døren og gav Sværken et sagte tegn. Af hele hendes optræden forstod han, at det var ikke, som når hun ellers kaldte ham ind, og uden at sige mere hængte han røret på og skyndte sig efter hende ind i sygeværelset. Her lå Anna, som da han forlod hende, stille og med lukkede øjne og et lille forklaret smil om munden som et lykkeligt sovende barn, der i drømme så noget lyst og skønt. Endnu bevægede hendes bryst sig sagte som under tryk søvn, men let og næsten umærkeligt gled hun over i døden. Ikke en eneste smertelig bevægelse havde der været at spore. Alt vidnede kun om fred.

Erik Sværke stod dybt bevæget ved hendes leje. Øjeblikket havde længe været ventet, og han havde vidst, det kunne komme, hvad dag og time det skulle være, så han havde i lange tider været forberedt på at tage derimod, men dog virkede det allige-

vel så overvældende. Hun havde nok i de sidste dage været mere træt og svag end ellers, men selve afslutningen var dog kommet hurtigere, end nogen havde regnet med. Men den var kommet i en god stund, og ingen skulle misunde hende den fred, hun nu havde fået.

Med en varlig bevægelse strøg han som så mange gange før med sin hånd hen over hendes pande og forlod så værelset. Nu havde han kun at sørge for en grav til hende deroppe ved siden af deres tre små piger.

Dagene og årene svandt. De gyldne tider var forbi og kriseår trådte i stedet. Mange af dem, der tidligere havde strøet om sig med penge, var bragt til fattigdommens rand og formuer smuldreret væk lige så hurtigt, som de var groet op. Også mange steder, hvor der før havde været gammel solid groning, var der nu kun forloren ynkelighed. En mængde handeler havde fundet sted, og i stort tal var gamle familiegårde kommet på fremmede hænder. Erik Sværke havde også fået flere nye naboer, og blandt andet var der andre ejere på Spurregården. Efter sine forældres død havde Albert Spur under højkonjunkturen solgt hjemmet og derpå købt sig en større ejendom på Sjælland. Denne havde han siden byttet med en villa i nærheden af Nykøbing og boede så der en tid, mest optaget af at køre i bil og dyrke selskabslivet. En dag traf han på en auktion sammen med Erik Sværke.

»Det er dog mærkeligt, at dunne har solgt din gård for længe siden,« sagde han. »Med sån priser, som der har været på alle landejendomme, kunne du dog have fået en knusende betaling.«

»Men hvad så med den knusende betaling?« spurgte Sværken. »Skulle jeg kas så ænne osse have givet en overpris for det, jeg siden igen ville købe?«

»Jo, vel så. Men ved kun at købe en villa havde du da alligevel fået en mængde penge tilovers til at leve for og så været fri for alt det slid og slæb med jord og gård og spektakler med tjenestefolk og arbejdere.«

»Jeg har aldrig følt mig trykket af arbejdet med min gård eller bedrift,« svarede Sværken, »og jeg har heller aldrig haft særlige spektakler med mine folk.«

»Ja, så har du været heldigere end de fleste andre mennesker.

Men når man hverken har ditten eller datten af den slags at bekymre sig om, kan man ligegodt helt anderledes nyde tilværelsen, så fanden skulle dog have alt det at slås med, når manne er tvunget til det.«

»Vi må vist heller lade være at diskutere den sag videre, når vi ser så forskelligt på det hele,« sagde Erik Sværke. »Og de fleste af jer vil osse nok snart få at se, at der var ænne ret meget drøje i de gullaschtusind, som tog magten fra jer.«

Albert Spur slog med sin flade hånd klaskende ned i bordet.

»Ja, præket har du jo altid kunnet! Men vun du end stiller det op, skal jeg ænne have noget af at gå tilbage til den slave-tilværelse, som bønderne har nutildags.«

»Og jeg går ænne fra min stilling som gårdmand, så længe jeg har min fornuft, for her hører jeg til, og her har jeg hjemme.«

Spurren gav et kort fnys. Han kunne ikke forstå denne dumme, meningsløse hængen ved bondeslidet. Og dobbelt uforståeligt var det af Erik Sværke, der hverken havde kone eller børn at leve eller virke for. Men stædig, som alle Sværkerne lige fra gammel tid havde været, var han jo, og det fik så blive hans egen sag. Heldigvis var andre ikke forpligtet til at følge ham efter, men havde lov at leve på en hel anden facon!

En tid gik så hen, hvor deres veje ikke mødtes, men en dag kom Albert Spur uventet på besøg i Sværkegården. Han havde nu byttet villaen bort for en mindre gård på Sydfalster. Bilen, han var kørende i, var en ældre Ford, der slog høje knald, idet den noget ujævnt og ruskende fo'r ind på gårdspladsen. Erik Sværke var hjemme og kom straks ud for at tage imod den gamle skolekammerat, der i hele sin fremtræden så noget forrasket ud.

»Ja, du havde vel ænne ventet, at jeg skulle dumpe ind hos dig,« sagde Albert Spur ligesom en smule forlegen, »men der var noget, jeg gerne ville snakke lidt med dig om, så jeg tænkte, det var bedst at prøve, om du var til at træffe.«

»Ja, det ser du altså. Og værsgod, kom med indenfor.«

»Ja, tak!«

Spurren fulgte villig med. Det var længe siden, han havde været på Sværkegården, men han så med det samme, at alt i

hverdagsstuen stod endnu som i Sofie og Henrik Sværkes dage.

Her var endnu langt bord med bænke omkring, og bornholmeren tikkede stadig henne i krogen. Det var gammeldags stil, men en egen hygge slog i møde fra det hele. Døren stod åben ind til sideværelset, hvor Albert Spur kunne se Hans Sværkes gamle chatol. Erik havde altså her holdt sig til det, som havde været før hans tid, og ikke kostet for meget på nye moderne møbler, skønt han sad med de mange tusind.

Men var der ikke i de senere år ofret ret meget på selve udstyrelsen, var der til gengæld kommet alt, hvad der kunne lette det daglige arbejde både ude og inde. Forlængst var der indlagt vand og elektrisk lys og kraft og alle hjælpemidler taget i brug, så her havde Erik Sværke i fuldt mål holdt trit med den moderne udvikling.

Fornyelig havde han også fået radio, dog nærmest af hensyn til folkene. Han selv brød sig ikke om den megen jazzmusik, der blev budt på, men de unge var glade herfor, og de fleste aftener gik højttaleren til klokken 10. Så skulle den indstilles, hvis Erik Sværke var hjemme. Var han ude til møder eller i selskab, var det Rikke, der bestemte, hvor længe der måtte spilles.

Erik Sværke var straks klar over ærindet, der førte hans tidligere nabo til gårds, men det fik være dennes sag at føre det på bane, så en tid talte de lidt om vind og vejr og dagens almindelige nyt. Men Albert Spurs tone var tvungen og hele holdningen forlegen, så samtalen gik kun trevent.

Rikke kom nu ind for at dække kaffebord.

»Nej se, så det er dig, der før kom hostende ind i gården,« sagde hun, idet hun rakte Spurren hånden. »Jeg troede æls ænne, at du regnede at køre i sån en gammel raslekasse.«

En mørk harmbølge skød op i hans ansigt.

»Ja, det er nemt at gøre nar af fattigfolk.«

»Jamen dem har du jo aldrig hørt til.«

»Med sån nun skabede tider, som der er nu, er vi bønder vel nødt til at blive ruinerede både i bund og grund!«

»Å — jeg tror smænne, det er så slemt på gårdene endnu,« blæste Rikke. »Bonden derhenne hører man aldrig skælde ud over tiderne, og jeg selv kan jo heller ænne klage, når jeg sån lægger mig ud.«

Hun var høj og fyldig og stod nu med et drillende blink i sine små grågrønne øjne.

»Hverken du eller Erik kender vel heller ænne til at slås med rentepenge eller veksler eller noget af den slags.«

»Nej, mit er sm' omtrent indtægter altsammen — og jeg er jo heller ænne født med en gård i enden, så jeg har haft den at have spektakler af eller til at tage på mit helbred.«

»Og du har vel heller ænne haft noget til at tage på din tunge!« bed Albert Spur tilbage, »for man kan da høre, du er lige så skrap til at glose folk, som du altid har været.«

»Og du ligner nok osse dig selv fra gamle dage,« lo hun, »for da var du jo lige så stikken som en fårelus.«

Rikke og Albert Spur havde gået til skole sammen, og hun havde som ganske ung tjent på nabogården til Spurrens, så de var godt kendt fra tidligere tider og havde altid stiklet til hinanden. Fra dreng af havde Albert Spur nok vidst, at han var den store, rige gårdmandssøn, medens Rikke kun var en halv-fattig parcellistdatter. Og her havde han forstået at måle forskellen og aldrig veget tilbage for at lade hende føle afstanden, men det havde ingensinde taget pippet fra Rikke, og i bredt mål havde hun givet tilbage på det, han plejede at stikke ud. Og nu sad han her — storpraleren og dovendiderikken, som han var — og så alligevel hende og hendes lige over hovedet trods det, at alt var ved at ramle for ham, så han kunne nok trænge til at trækkes lidt ned af den høje piedestal, han altid havde anbragt sig selv på. Og i hvert fald havde hun nok lyst til at pirre lidt ved hans forlorne storhed.

Erik Sværke havde vendt sig halvt bort. Han vidste, det kunne ikke nytte at prøve at bremse Rikke. Hun lod sig ikke sætte til vægs af nogen som helst, og hun og Albert fik så ordne deres, som det passede dem bedst.

»Rikke fører nok stadig den samme beskidte kæft, som hun har haft, fra hun var en snottet tøs!« sagde Spurren med indædt forbitrelse, da hun var gået ud i køkkenet. »Og jeg kanne forstå, at du vil have hende her og gå og kæfte af sig ved hver en lejlighed.«

»Hun er en dygtig pige til at passe mit hus, og folkene er glade for hende, selv om hun stikker dem sandheden en gang

imellem,« sagde Erik Sværke, »og hvad hun så æls får i sinde at sige til andre, må blive hendes egen private sag.«

Albert Spur rørte længe om i sin kop. Han mærkede, at han ikke ville få medhold i sin kritik af Rikke, og det var så bedst at lade det emne fare. Det var jo heller ikke for at diskutere med eller om hende, han var kommen. Her var andre langt vigtigere ting, der lå for.

»Det er alligevel nun forskrækkelige tider, det nu er blevet,« begyndte han.

Erik Sværke tog kagefadet og bød Spurren et stykke af kringlen.

»Å ja — de er junne så fede, som de var for år tilbage, men da klagede folk jo osse.«

»Ja, vist så — det er junne sån at få det helt tilpas. Men som det er nu, er det danne til for almindelige mennesker at svare deres forpligtelser, og jeg er da osse kommet for at høre, om dunne vil hjælpe mig lidt med terminen og skatterne.«

Han så, der var ikke andet end at gøre pinen så kort som muligt og få det overstået, inden Rikke muligvis kom ind igen.

»Hvor meget skylder du i din gård?« spurgte Erik Sværke.

Albert Spur nævnede nølende en sum.

»Og hvor meget har du så af løs gæld?«

Nogle tal blev også her nævnt, men Erik Sværke havde følelsen af, at der nok var mere, end den anden ville ud med.

»Jeg har hørt, du skylder mellem seks og syv tusind i foderstofferforeningen.«

»Ja — sån der omkring — —« hakkede Spurren.

»Der omkring,« faldt Sværken skarpt ind. »Ved du kas ænne, hvor meget det er?«

»Jo, vel ved jeg det,« kom det forfjamsket, »men lige på ørene er det junne sån til at sige på stående fod.«

»Hvor det drejer sig om tusind, er der heller ingen, som spørger om ører,« sagde Sværken på samme måde som før. »Men hvis det æls er så nunlunde rigtig, hvad du har fortalt, så skulle du nok kunne ride den igennem endnu, hvis du vil tage fat og bestille noget og så tog og solgte din bil.«

»Solgte min bil!«

Albert Spur så forfærdet op.

»Ja, lidt må du vel kunne få for den, selv om den ænne er ret meget værd. Og når du så slipper for skatten og udgift til benzin og mere andet, vil det altsammen hjælpe.«

Spurren flyttede sig uroligt i sædet.

»Jamen bilen kan jænne undvære -- —«

»Hvad har du vel at bruge den til un at køre i stads?«

»Ja — man har da så monne ærinder — —«

»Men du har da osse heste, og I har vel allesammen cykler?«

»Ja, sandt nok — men heste og cykler er jo danne det samme som en bil, og man må jo da sige, at det er så særlig udmærket at komme rundt på den måde.«

»En bil er et udmærket køretøj,« indrømmede Sværken, »men for de allerfleste landmænd er det luksus at holde biler, da de kan besørge den almindelige kørsel med heste og vogn. Og vil de så endelig have sig en længere tur, kan de leje sig en bil, sån gør jeg, og man kan køre langt alene for skatten.«

»Ja, jeg ved nok, du altid har haft meget imod bilerne —« begyndte nu Spurren.

Erik Sværke gav et lille kast med hovedet.

»Nej, jeg har absolut ænne noget imod bilerne selv! Jeg siger, som jeg sagde før og har sagt så tit, at de er udmærkede og gode for hvem, som har råd til at køre eller osse kan tjene noget med dem. Men hos fattige og forgældede bønder hører dinne hjemme, for man skal nu en gang ænne holde luksusbil og samtidig skælde ud over de dårlige tider.«

»Men for mit vedkommende er det sån, at jeg ikke engang har en ordentlig stadsvogn at køre i, hvis jeg skal nun steder, så alene af den grund er jeg nødt til at holde bilen, for du vil vel danne forlange, at man skal jage af sted i en stiv møgvogn.«

Albert Spurs stemme dirrede af harme over den uretfærdighed, man muligvis ville udsætte ham for. Erik Sværke tog kaffekanden og skænkede sig en ny kop.

»Du havde en gang en af de fineste vogne og to af de flotteste heste med sølvpletteret seletøj, som nun gårdmand her på egnen kunne møde med, men større og finere skulle det være, for at du kunne overgå alle de andre, så du byttede hele dit gode kørespand med vogn og samt for at få en bil. Og da den så ænne længere var den fineste på egnen, fik du en anden af nyeste

model, indtil du er havnet med den herude i gården. Alt i alt har din bilkørsel kostet dig over 30.000 kroner, foruden hvad du har brugt til benzin og skat og andet, som skal til, når man stadig er ude på større eller mindre bilture — læg alt det sammen, så får du vist en artig sum, som det ænne er værd at lægge de dårlige tider til last.«

»Jeg ved nok, at manne kan køre helt gratis,« indrømmede Spurren, »men den gang, man begyndte med bilerne, var der jo gode priser på alting, og når man så de andre køre, mente man jo osse at kunne tillade sig det, så manne havde nødig sån at stå tilbage.«

»Nej, det er jo det elendige ved det, at den ene ænne kan tåle, at den anden har noget, un at han helst selv skal møde med dobbelt så meget og helst mere end dobbelt så flot.«

Erik Sværke talte kort og hårdt, og Albert Spur kunne af tonen høre, at det ikke var værd at sige ham større imod.

»Ja, jeg vil gerne indrømme, at man tit tager for meget hensyn til, vun ens omgangskreds har det,« sagde han spagfærdig. »Men sket er jo sket, og galt er det gået, så derfor er det, jeg vil bede dig hjælpe mig lidt tilrette med mine pengesager.«

»Sælg først bilen og få det hele gjort op til punkt og prikke, så kan du komme igen, og vi kan da snakkes nærmere ved om tingene,« lød Sværkens kolde svar.

Albert Spurs ansigt var igen blevet ildrødt.

»Du byder over mig, som var jeg en skoledreng,« sagde han hidsigt.

»Jeg forlanger, at du selv gør dit for at komme ud af uføret. Synes du, det er for meget, må det blive din sag. Men hvad det angår med et lån, så vil jeg have fuld redelighed over, hvad jeg sætter pengene i, for jeg honne i sinde bare at smide et eller andet beløb ud, hvis denne kan komme dig til nun nytte. Nu ved du mine betingelser, og så behøver vinne at snakke mere om det.«

»Du er hård, Erik — hård, som alle de gamle Sværker har været,« hvædede Spurren. »Men du sidder jo osse med de monne tusind, og så er det kun rimeligt, at man triner på andre.«

Erik Sværke rejste sig og gik hen ved tobaksbordet.

»Nu tror jeg, det er bedst, du kører hjem og snakker med

din kone om det, jeg har sagt, for i øjeblikket kommer vi to vist ænne til nærmere forståelse.«

Med et hastigt ryk fo'r Spurren op fra sofaen.

»Ja, jeg forstår nok, at du helst vil have mig på porten!« Sværken bankede rolig piben ud.

»Kald det, hvad du vil. Jeg skanne trættes med dig.«

Albert Spur hug knaldende døren i efter sig og kom ud i gården. Her mødte han Rikke.

»Nå, skal du allerede til køring,« sagde hun.

»Ja,« svarede han studs, idet han begyndte at sætte maskinen i gang, men der havde længe været noget i vejen med motoren, og nu kunne han ikke få den til at gå, kun snurre og hugge lidt, så det rystede i vognen.

»Hun er noget ambrystet!« drillede Rikke.

Albert Spur sendte hende et rasende blik, imens han som besat arbejdede med maskinen og endelig fik den i gang, så bilen stødende røg ud af gården. Inde fra et af vinduerne så Sværken efter ham. Det var en af gullaschtidens havarerede størrelser, som nu kørte sin visse undergang i møde.

Egnen lå badet i stærk forårssol, da Erik Sværke trak en af sine unge mørkerøde heste ud af stalden og begyndte at lægge sadel på den.

»Nå, så du vil have dig en ridetur i dag,« sagde Rikke, som i det samme gik forbi med nogle æg, der skulle lægges under en rugelysten høne.

»Ja, det blæser lidt rigeligt, så jeg vil hellere ride end cykle.«

Han samlede tøjlen mere sammen, og med en rask bevægelse svang han sig i sadlen. Der kom et beundrende glimt i Rikkens øjne. Erik Sværke var ikke længere ung, men han var rank og spændstig som kun de færreste iblandt de yngre, og han havde ikke som så mange af sine jævnlige levet sig op, men forstået at ramme måde både på den ene og den anden vis. Og nu red han, hvor de fleste andre ville have taget en bil, hvis de da ikke ejede en selv, hvilket også for hans vedkommende ville have været en ganske naturlig ting, men nu havde han sat sig for, at han ikke ville være bilejer, men blot leje sig frem, når han ønskede at tage en tur, hvor han ikke brød sig om at benytte

sin cykel eller sine heste. Ikke mange tog det på den måde.

Erik Sværke red rask til og kom på hjemturen til et af nabo-sognene ind på en lille bivej, hvor der lå nogle stenbunker, som skulle slås. Ved den ene stod en mand, og da Sværken kom nærmere, kunne han se, at stenslåeren tog kejtet og uøvet på sit arbejde. I næste nu så han, det var Albert Spur, som her forsøgte sig med stenslåningen. Spurren gjorde straks en bevægelse, som ville han flygte, da han opdagede, hvem rytteren var, men indså med det samme det håbløse heri og blev, hvor han var.

Sværken blev omtrent lige så slået af mødet som Albert Spur. Han havde ikke set ham siden den dag, da denne havde været hos ham for at bede om et lån. Antagelig havde hans pengevan-skeligheder da allerede været større, end han ville give oplysninger om, og i hvert fald havde Sværken ikke senere hørt fra ham, men gennem andre havde han fået at vide, at gården var solgt ved tvangsauktion. Hvad der ellers var blevet af Spurren, kendte han ikke, men nu var han altså havnet her som skærveslåer. Det fortalte mere end nok om, hvordan han var stillet.

Under indtrykket af den første overraskelse vidste Erik Sværke knap, om han skulle lade, som han ikke havde set Spurren, da han kunne sige sig selv, hvor pinagtigt det måtte være for den tidligere storbonde under disse omstændigheder at mødes med gamle bekendte; men på den anden side kunne det også let få udseende af, at han ikke værdigede ham en hilsen, hvis han uden videre red forbi, og det var ikke meningen, så han lod hesten gøre holdt.

Albert Spur ville dårligt svare tilbage, da Sværken hilste, men så skulende halvt op til siden og søgte at dække en lang flænge på sit ene bukseknæ. Erik Sværke lagde også straks mærke til, at han i grunden ikke var arbejdsklædt, men havde noget for-jasket stadstøj på, som slet ikke egnede sig til groft arbejde.

»Du skanne genere dig ved din bestilling overfor mig,« sagde Sværken så, da han mente, det var bedre at skære igennem det hele fremfor at komme med tomme intetsigende talemåder, »for jeg respekterer, at du tager fat på, hvad der er at få.«

»Her er ænne noget at respektere,« mumlede Spurren uden at se op, »men man er jo pisket til det jammerligste, hvis ænne man vil sulte ihjel.«

»Slå sten er ænne noget jammerligt,« erklærede Sværken, »for der ligger en ære i alt ærligt arbejde — —«

»Ære!« Spurren stødte det hånligt ud. »Ja, det er en stor ære for en gårdmand at komme til at ligge på en landevej og slå småsten.«

»Der kan siges meget om alt det,« sagde Sværken, »men det behøver vinne at komme nærmere ind på her — jeg ser kun på, at du er gået i lag med noget.«

»Ja, det havde været bedre at gå i lag med at slå et stykke reb om halsen end at tærse løs på de forbandede sten,« skreg Spurren, »men det kan jo osse komme endnu.«

»Nu mener jeg, du må huske på din familie og så bruge din forstand på bedste måde,« afbrød Sværken. »Og hvis du bryder dig om det, vil jeg osse hjælpe dig lidt ud over de første vanskeligheder, som jeg kan tænke mig, du sidder i, så her er til et sæt rigtigt arbejdstøj, som du nok trænger til.«

Han tog sin tegnebog frem og rakte Spurren en halvtreds-kroneseddel.

»Ja, jeg trænger til alting,« sagde han tænderskærende, »for de tog så godt som hver en stumpe fra mig — og med de forbandede tider var det jo umuligt at klare sig.«

»Du bør helst lade tiderne være i fred og ænne skyde dig ind under dem, men heller gå i dig selv og se din egen skyld,« sagde Sværken roligt og fast. »Men det vil jænne diskutere mere med dig om her — kun sige, at hvis du vil fortsætte med at arbejde og søge at holde dig oppe på ordentlig vis, så skal jeg nok siden række dig en hjælpende hånd på en eller anden måde. Men du må selv først vise, at du har viljen til at gøre dit.«

Spurren svarede ikke. Han kunne ikke overvinde sig til at give noget løfte og heller ikke takke for tilbudet, men inderst inde dæmrede det alligevel i ham, at det nok tjente ham bedst at følge den vej, som Erik Sværke viste.

Da Sværken havde budt farvel og lidt efter svingede henne ved omdrejningen, så han sig halvt tilbage. Ved stenbunken tattede Albert Spur nu igen løs på skærverne, og uvilkårligt slog det ned i Erik, at hvis de gamle Spurrer kunne se den sidste Spurregårdsmand stå der med stenhammeren i hånden, ville de sikkert vende sig i deres grave. Altid havde de været stakkel-

hadere og hovent og foragteligt set ned på småfolk — og nu stod Albert der som en af de usleste og elendigste, som tænkes kunne. Det var vel nok nemesis, så det forslog!

På en måde havde Sværken alligevel medlidenhed med den tidligere nabos fortvivlede stilling og kunne se, der var noget, som tjente til hans undskyldning for, at han var blevet, som han var. Forkælet havde han altid været og aldrig lært at bestille noget, men kun vokset op i bevidstheden om, at han som eneste barn på den rige hjemgård kunne gøre og lade omtrent, som han ville. Hidtil havde han også handlet derefter, og nu var han endt der ved stenbunken uden at eje et par ordentlige arbejdsbukser. Om han ville bruge den første hjælp ret og siden gøre sig værdig til mere, skulle tiden vise.

Hjemvejen lagde Sværken om i en anden retning, så han traf ikke tiere sammen med Albert Spur, men idet han red op ad pilealleen, så han en høj, slank kvindeskikkelse i lys forårsfrakke gå ind i gården. For et kort nu blev det, som kunne han knap drage ånde, da han genkendte Ella Hald. Hun havde hørt hovslagene nede fra vejen og blev stående for at vente på ham, da han jog ind i gården. Med et sæt stod han nede på jorden.

En fin rødme lå over Ellas kinder, da hun rakte ham hånden.

»Jeg lovede Anna, at jeg ville komme herved en gang,« sagde hun sagte og halvvejs forvirret.

»Jeg ved det,« svarede han rolig, »og jeg har osse ventet dig.«

Drengen kom ud og fik ordre om hesten, hvorpå Ella og Erik fulgtes ad ind i gangen. Han hjalp hende overtøjet af og åbnede døren til havestuen, hvor hun tog plads i sofaen, medens han satte sig på en stol foran bordet.

»Når du vidste, jeg havde lovet at komme, så ved du vel også, hvorfor Anna ville have, at vi skulle tale sammen,« begyndte hun, efter at de en stund havde siddet tavse overfor hinanden, og kun en enlig flues summen hørtes i stilheden.

Erik Sværke nikkede frem for sig.

»Ja, jeg ved det. Anna ville jo, at vi skulle tale ud om alt det fra vor ungdom — og i al sin hjertensgodhed ønskede hun, at jeg måtte finde lykken efter hendes død, og dig ønskede hun også alt det bedste, hun vidste.«

»Ja, Annas hjerte var fyldt af kærlighed som ikke mange

andres,« indskød Ella bevæget, »derfor kunne hun handle, som hun gjorde.«

»Ja, og vi to var dem, der stod hendes hjerte nærest her i verden.«

»Ja, mens jeg var barn og straks efter min konfirmation var hun også min kæreste veninde, og jeg vandt aldrig siden nogen bedre.«

»Og mig var hun så opofrende og hengiven en hustru, så vel kun få mænd har kendt hendes lige. Men til trods herfor var hun dog kun den anden for mig, og det vidste hun. Jeg havde ærlig sagt det, før jeg bandt hende til mig — fortalt, hun det stod til, så hun kendte, hvad jeg kunne byde. Men intet virkede afskrækkende på hende, så hun tog glad og tilfreds imod det, der blev budt — og vi havde monne gode, stille dage sammen.«

Erik Sværke tav lidt, imens han lod sine fingre glide hen over lysedugens frynser.

»Jeg havde osse ønsket at kunne vandre længere sammen med hende,« fortsatte han, »men det skulle junne være sån, og jeg er nu blevet en ensom mand. Det var jo osse det, Anna vidste, jeg ville blive, og derfor ønskede hun, at du skulle komme, og mente dermed at kunne føre glæden og lykken ind over mig. Og så har hun dog kun opnået at rive op i alt det, som tiden havde fået noget græs til at gro hen over.«

Han rejste sig og gik hen ved vinduet, så han stod halvt vendt imod hende.

»Jeg tror, du kan sige dig selv, at dette, at jeg vidste, du ville komme en gang om kort eller længe, det kunne ænne gå mig uberørt forbi, og jeg måtte ind i en kamp for at finde klarhed over, om jeg skulle prøve at holde dig tilbage og få dig til at slå følge med mig, sån som jeg ventede og drømte, mens vi var børn og helt unge — eller om vi blot skulle hilse på hinanden som to gamle kammerater, der ønskede at opfriske fortidens lyse minder — og så skilles i fred og forståelse.«

Ella havde rejst sig og gik hen ved siden af ham.

»For mig har det været det samme, Erik,« sagde hun dybt åndende. »Jeg har også måttet kæmpe for at se, hvad der tjente os bedst. Gang på gang har jeg da som så ofte før hørt, hvad du sagde til mig, da jeg ville rejse — at du ikke brød dig noget

om mig, at du helst ville være mig kvit og mest ønskede, at vore veje skiltes for stedse. Og jeg hørte, at du rejste ud og siden kom hjem og giftede dig — kunne det vel være andet end tegn på, at det var sandhed, hvad du havde sagt mig? Men alligevel — alligevel — til tider var der dog øjeblikke, hvor det forekom mig, at der var ingen virkelighed bag dine grusomme ord — det kunne ikke være muligt, at jeg intet betød for dig.«

Hun drog vejret stærkt, og bevægelsen var flere gange ved at overvælde hende.

»Og så kom mødet med Anna, hvor jeg hørte hende sige, at hun kun var den anden, medens jeg altid havde været den første hos dig,« begyndte hun igen, »det rystede mig dybt, og jeg ved knap, hvordan jeg holdt herredømmet over mig selv — ved kun, at jeg til sidst gav efter for hendes indtrængende bønner om i det mindste dog en gang at komme for at få talt med dig om det, der havde skilt os fra hinanden.«

Ella tav igen, som ventede hun, at Erik skulle sige noget, men da han stadig stod tavs, fortsatte hun påny.

»Og dage og år er så gået, og det har været både, som jeg skulle rejse, og som jeg skulle blive, hvor jeg var — en evig kamp for at komme til klarhed over, hvad der var det rette for os begge, men uden nogensinde at kunne se, hvilket der måtte tjene os bedst. Kun løftet til Anna blev stående, og det kunne jeg ikke bryde — og omsider tvang det mig til at rejse — og her er jeg så — —«

»Og jeg siger dig tak, fordi du er kommet,« sagde han lavt. »Jeg tror, det vil være godt at få klaret det, der har været vos imellem. Og jeg vil så allerførst sige, at du har haft ret, når du troede, at jænne talte sandhed, da jeg sagde, at jeg ænne brød mig noget om dig, da du ville rejse. Det er en af de få bevidste løgne, jeg har taget i min mund, men i det øjeblik stod det for mig, at både for din og min egen skyld var det nødvendigt, at der blev rejst så høj en skillemur mellem vos, som det på nun måde var muligt. Det ville kun tjene vos dårligt — og vel mest dig — hvis vi skulle gå i halvdrømme om, at vi kanske dog en gang kunne blive venner som før. Derfor løj jeg og fortryder det heller ænne, men mener, at nu kan vi tale at se det hele, som det er.«

Han vendte sig mere om imod hende, men blev et kort nu stående uden at sige noget.

»Og nu er du så kommen, Ella,« sagde han dæmpet. »Hvad du mener og tænker, ved jænne, men som du valgte for vos i vor ungdom, sån vil jeg vælge for vos, da vi er blevet ældre — for jeg tror ænne, at vi nu ville finde lykken, som vi før drømte om.«

Ella havde drejet hovedet lidt til siden og stod uden at møde hans blik.

»Når jeg har tænkt på dig og på, at du nok en gang ville komme, og at vi så skulle tage bestemmelse for vor fremtid,« vedblev han, »så har jeg til tider foregøglet mig, at nu, da vi begge havde lært mere af livet at kende og ænne behøvede at tage de økonomiske forhold i særlig betragtning, så kunne vi indrette vos, så vi hver for sig kunne arbejde med det, der havde vor lyst og interesse — du med dine kunstværker, og jeg med min gård og avling — og så alligevel leve sammen i god forståelse. Jeg er rig nok til at kunne bygge dig et atelier ude i haven, og Rikke kunne fortsætte som husbestyrerinde, så dunne behøvede at tage dig meget af det, der vedrørte husvæsenet, men blot kaste dig over det, som havde din fulde lyst. Og vi kunne så ind imellem rejse ud for at se vos om i verden for at opfriske gamle minder — og så nyde såvel rejseliv og hjemliv i hinandens selskab og derigennem finde lykken — —«

»Jeg har tænkt på alt det helt på samme måde,« indskød Ella stødende.

»Ja, vore tanker måtte vel mødes her,« svarede han. »Når ingen af vos har glemt, hvad der før har været, måtte vi jo tilbage til det, der måske kunne blive. Men når så alle de drømme, der havde forbindelse med ungdomstiden, var borte, så stod selve virkeligheden nok for dig som for mig. Og jeg tænker, at du ligesom jeg har set, at nu var vi for gamle til at bilde vos selv ind, at livet kan leves, som man drømte om det i ungdommens dage. Nu viser det et helt andet ansigt end før. Og dertil kommer vanens magt. Selv om du fik et hus, hvor du i enhver henseende kunne arbejde lige så uforstyrret og godt som tidligere, ville du sikkert komme til at savne omgivelserne og luften fra verdensbyen. Livet i Paris og i en vestfalstersk bonde-

gård er højst forskelligt, og forskellen ville dunne kunne undgå at lægge mærke til. Skønt jænne tror, du hører til dem, der hver aften skal ud for at more dig, så er det dog kun så selvfølgelig, at med de monne års ophold i en storstad ville du komme til at længes efter at føle dens pulsslæg omkring dig.«

Ella så pludselig op på ham.

»Jeg har også her sagt mig selv noget lignende — men jeg har tillige følt en egen fred ved at tænke mig udenfor larmen af den store by.«

»Men savnet ville ligefuldt komme,« erklærede Erik Sværke. »Og når jeg så havde visheden herom, ville glæden over at have dig hos mig gå tabt og kun sorg og skuffelse blive tilbage.«

Han tav igen lidt, så hun kunne få lejlighed til at modsige ham, hvis hun ville.

»Og så er der mig selv,« begyndte han atter efter et øjeblik stilhed. »Jeg har osse fået mine vaner og min måde at leve livet på, som ænne er så ganske nemt at lægge om. Nu har jeg gennem lange tider været ene og i et og alt kunnet indrette mig, som jeg bedst har fundet for godt. Det betyder osse noget, og når man skal være to, kan manne helt leve, som når man kun har sig selv at tage hensyn til. Altsammen er det af den slags, som ingen kommer uden om, når først man er i den alder, som vi er nu, og det må tages meget i betragtning, hvis man tænker på en indgribende forandring i sin tilværelse.«

»Så kold og nøgtern, som du tidligere var, fortsætter du nok stadig med at være,« sagde hun med antydning af et lille blegt smil. »Men I Sværker har jo også altid haft ry for at lade jer beherske af den kolde fornuft.«

»Man skulle vel osse nok tage fornuften i brug, særlig når først man er kommet et godt stykke op i årene.«

Erik Sværke lod hånden fare igennem håret, og uvilkårligt fulgte hun hans bevægelse og så nu, at hans hår var gråsprængt, men det stod godt til den høje pande og det skarptskårne ansigt med de kloge blågrå øjne. Han var endnu en smuk og statelig mand, en mand i sin bedste alder. Ved tilfældigvis at kaste et blik til siden så hun sin egen og hans skikkelse i det store pillespejl. Hun nåede ham mere end til skuldrene, og som der var sagt om dem i deres ungdom, at de passede godt sammen,

således blev der også endnu en vis lighed over dem. Hun var rank som han, og over hele holdningen lå noget frit og stærkt og personlighedspræget. Hendes skikkelse var bestandig pige-slank og det smalle ansigt glat og fint, men i det svære, mørke hår sås enkelte glinsende sølvtråde, der vidnede om, at hun også var et godt stykke ud over den første ungdom.

For en kort stund lod hun sine øjne hvile på billederne, som vistes hende i spejlet. Hun selv klædt i en moderne drapfarvet kjole, hvis hele snit røbede, hvorfra den var kommet, og der stod Erik i sit grå landlige jakkesæt. I en vis henseende så vidt forskellige og alligevel med så meget tilfælles. Ham kunne hun vise sig sammen med på boulevarderne i Paris, uden at nogen ville tænke, at hun var i følge med en, der ikke stod mål med hende.

Og hun kunne også som hans hustru gå ind i Sværkegården, uden at han behøvede at føle sig trykket af hendes mangeårige ophold i udlandet. Her i det ydre var der intet, som trådte hindrende i vejen for deres forening, men der var deres livsstillinger og deres højst forskelligartede arbejde og interesser. Hun havde levet så længe i byerne, så hun snart ikke havde mindste idé om det, der hørte landbruget og landhusholdning til, og han havde ikke spor af begreb om de ting, hun arbejdede med. Alt dette rummede en fare for et virkelig lykkeligt samliv. Og selv om de begge mente at være frisindede og forstående, kunne det dog nok komme til at skorte med altid her at finde den rette tone.

Gang på gang havde hun også sagt sig dette før i tiden, men den gamle kærlighed til den aldrig glemte barndomsven havde påny rejst sig i al sin styrke og krævet sin ret. Dertil kom løftet, som hun havde givet den døende veninde. Hun måtte efterkomme det, hvordan det så end gik, skønt der var så meget, der holdt tilbage, samtidig med, at noget drog hende med uimodståelig kraft.

Hvad hun ville sige, og hvordan hun ville stille sig, havde hun aldrig fået gjort op med sig selv. Sit arbejde kunne hun ikke slippe, og på en måde kunne hun heller ikke slippe ham nu, da hun vidste, at hun bestandig havde været den første og i grunden den eneste i hans liv.

Denne uklarhed havde afholdt hende fra at rejse, så der gik lange tider, inden hun kunne overvinde sig til at tage mødet. Men til sidst måtte hun af sted. Hun følte, at hverken for Eriks eller Annas eller sin egen skyld kunne hun trække det længere ud. Og nu var hun så kommen, og nu skulle den for hende og Erik så betydningsfulde afgørelse træffes — om hun skulle blive på Sværkegården og der i stille ro leve livet sammen med den mand, hun havde elsket, før hun vidste, hvad kærlighed var, og aldrig ville kunne glemme — eller om hun skulle tilbage til sin vante tilværelse i det hektisk pulserende liv i Seinestaden.

Men for stedse skilt fra ham, hun havde kær, og som stod lige så ene om hun, ville de jo begge stadig stå som de fattigste iblandt de fattige trods det, at de havde langt mere end det daglig brød. Men alligevel kendte de fattigdommen, fordi de stod udenfor kærlighedslivet og ikke havde nogen at slutte sig til eller leve for.

Men som Erik havde sagt, så havde de begge fået deres verner, og vanens magt var stor. Når noget nyt skulle føres ind i hverdagslivets trædemølle, ville det måske blive hårdt nok at tvinge sig bort herfra og dermed være åben vej for skuffelser og ubehagligheder for hende såvel som for ham.

»Du ønsker altså, at jeg skal rejse igen som før?« udbrød hun pludselig.

»Ja,« svarede han lavt, »jeg tror, det er det bedste for vos begge, og jeg vil ænne nu på det sidste gøre det svært for dig. Men jeg siger dig endnu en gang tak, fordi du er kommet, så vi kunne få talt ud med hinanden. Det vil give fred og ro i sindet, og når først vi får det hele lidt på afstand, vil vi sikkert med stille glæde og tak se tilbage på vort sidste møde.«

Ella havde atter taget plads i sofaen og sad nu med hovedet støttet i sin hånd.

»Om du havde villet blive hos mig, hvis jeg havde bedt dig derom, ved jænne, og du skal heller ænne svare mig herpå,« vedblev han. »Men for mig står det sån, at du er bedst tjent med at blive helt ved det, du har slået ind på — der finder du nok din højeste glæde.«

»Jeg har altid været glad for mit arbejde, fordi det havde min interesse og min lyst og kunne fylde og optage mig, skønt det

ikke just gik, som jeg havde ønsket eller håbet,« svarede hun. »Og jeg venter også at få endnu en række gode arbejdsår og vedblivende kunne tjene mit brød i den tid, jeg har tilbage. Helt let har det ikke altid været, og jeg har måske haft mere at kæmpe med, end de fleste aner. Har jeg nogensinde drømt om berømmelse og et stort navn, så har jeg forlængst lært, at noget sådant opnår jeg aldrig. Men til gengæld har jeg forvisningen om, at mit arbejde alligevel har sin værdi, og idet jeg derigenem har sikret mig min eksistens og vundet en skaberglæde, har det vel ikke været helt forgæves.«

»Nej, du har her intet at fortryde, og det var klogt og rigtigt, at du den gang brød af fra det herhjemme. Havde du gået ind til mig med en aldrig tilfredsstillet higen efter at virke med det, som dine evner og din lyst berettigede dig til, var sikkert ingen af vos blevet lykkelige.«

Han strøg sig et par gange hen over panden som for at jage noget på flugt.

»Da du gik fra mig, sved det i mit hjerte, så jeg kunne have grædt som et barn, hvis ænne jeg alligevel havde været for stolt og hård til det, men det brændte ligefuldt sine mærker, som aldrig er visket ud, og jeg tror, jeg tør sige, at kun få kvinder er blevet elsket højere, end jeg har elsket dig, og endnu er du den første hos mig — men derfor ville jeg dog ænne tage dig, selv om du ville række mig din hånd.«

Han havde igen taget plads på stolen foran bordet og lod atter sine fingre glide hen over lysedugens frynser.

»Jeg tænker mig, at du nu igen rejser tilbage til Paris og bliver der, hvor du har skabt dig en virkeplads — og jeg bliver her i mit gamle fædrenehjem, indtil de en gang bærer mig ud herfra,« sagde han så rolig. »Og jeg har osse taget bestemmelse om, vun alting skal være, når jeg er borte, og det skal du så blive den første, som hører om. For år tilbage havde jeg håbet, at en af mine egne skulle tage fat, når jeg slap, sån som det har været regel her på gården i flere århundreder, men gennem alt det, jeg har været inde i, ser jeg som et tegn på, at jeg skal blive den sidste Sværke på vor linie. Vi har været monne på den gren. Men nu er vor tid ude, og jeg skal så gøre Sværkeslægstens sidste bo.«

Han tav en stund og sad med øjnene stift rettet imod de spilende solstriber, der tegnede sig på gulvet.

»Og her har jeg da tænkt,« fortalte han videre, »at som Sværkegården igennem flere slægtled har stået som noget af et mønsterbrug, sån skal den fortsætte, om end på en anden måde end før; og jeg vil skænke den til de falsterske husmandsforeninger, så de kan drive den som en forsøgsgård for mindre brug og forhåbentlig herigennem frembringe noget, der kan komme til at tjene hele samfundet. Jeg er stillet, så jeg kan skænke gården kvit og frit og uden nun som helst hæftelser ud over dagen og vejen med sine skatter og andre ydelser. Og af den rede kapital, som jeg derudover ejer, vil jeg stifte et par legater, hvoraf det ene giver forret til dem, der kommer ind under familien både på min fars og mors side. Lidt af det skal være til en hjælp, hvis nun kommer i trang, men det meste skal særlig beregnes for de yngres uddannelse og støtte til at bane sig vej enten på den ene eller den anden vis. På den måde mener jeg, at familien langt ud i fremtiden kan nyde godt af det arvegods, som vel en del nulevende fætre og kusiner nok regner med og rimeligvis osse vil føle sig snydt for.«

Ellas og Erik Sværkes øjne mødtes i et lille forstående blink. De var begge klar over, at indenfor familiekredsen håbedes der på større eller mindre arvelod fra Sværkegården, når dens ejermand ingen børn havde.

»Det andet legat skal knyttes til gården og være som et led i husmandsbevægelsen, da det er småmandsbrugene, jeg særlig vil støtte,« vedblev han. »Jeg har selv altid hørt til gårdmandstanden og fundet nun af mine bedste glæder i arbejdet på en bondegård og ønsker stadig at leve og dø som gårdmand, men i en længere årrække har jeg set en ny og sund stand skyde frem ved siden af bønderne — en husmandsstand, som jeg tror har fremtiden for sig og vil få større og større betydning, efterhånden som årene går, hvis den da fortsætter i det spor, som de gamle førere har anvist. Og derfor mener jeg, den fortjener økonomisk støtte, da den danner et grundlag, der er værd at bygge videre på og vil blive til held og gavn for kommende slægter.

Endelig er der så osse Annas søstre og Rikke samt de folk,

der er og bliver hos mig til det sidste, som jeg vil betænke lidt, og lige sådan er der særskilte bestemmelser, der skal træde i kraft ved selve afslutningen.«

»Så rolig du kan tale om det hele, Erik,« indskød Ella, »just som det kun drejede sig om at købe for en krone eller to i morgen.«

»Jeg har tænkt det altsammen nøje igennem mangfoldige gange, så jeg er klar over, vun det skal være,« svarede han, »og at det er ordnet med døden for øje, gør det i grunden så usigelig let.«

»Og det kan du sige!«

»Ja, jeg synes, at når kredsløbet her er sluttet, så bliver alt andet så småt og ringe ved siden af. Man ved, man skal dø — bort fra dette, som man er skudt ind i, og som man vil hænge ved til det sidste åndedrag, men som man ligeledes ved, man skal aflevere og give tilbage — hvad kan vel så fra en vis side set være mere trygt end at drage omsorg for det og lægge alt til rette. Her kan ingen fejleregninger komme ind — her er sat det sidste punktum, og når man så har søgt at gøre sit bedste for at kunne stå til regnskab for de pund, man har været betroet, så vil døden forhåbentlig komme som en god ven, som manne behøver at frygte.«

»Jeg frygter egentlig heller ikke døden,« sagde Ella, »men så rolig som du kan jeg dog ikke gøre op eller se den i møde, selv om livet ikke altid er så rosenrødt.«

»Hvis man får lov at leve, til man kommer over den stærkeste manddom, og så ænne har nun, som holder en særlig fast her-nede, men kun håber på et møde på den anden side graven, så tænker jeg mig, at man lægger sig hvile som efter en travl arbejdsdag, glad for at slumre ind og sove trætheden bort.«

»Og når vi så vågner?«

»Ja, derom ved vi jo intet bestemt, men vi har jo lov at håbe og tro, at en ny og herligere dag i åndens verden er i vente sammen med dem, der gik forud, og dem, man skiltes fra her-nede. Og skulle jeg så æls ønske noget for mig selv, når døden nærmer sig, så vil jeg gerne dø med de samme ord på læberne, som min oldefar, den gamle Niels Sværke, hviskede ret før han gik bort: »Jeg tror på Vorherre!«

»Ja, sådan talte far også altid om det,« bemærkede Ella.

»Jeg står ænne i folkekirken — den meldte jeg mig ud af, da Anna var død,« sagde Erik Sværke lidt efter. »Jeg havde tænkt på det flere gange i forvejen, men jeg vidste, det ville skabe uro for hende, hvis jeg brød den bro af. Kirken og gudstroen hørte for hende sammen og kunne ænne skilles.«

»Jeg ved knap, hvor meget jeg har tilbage af min barnetro,« sagde Ella, »men jeg husker, at din far og min far talte om, at når de gamle var rationalister, var det kun så naturligt, at de yngre blev unitarer — og det har jeg aldrig glemt. Troen på én Gud har jeg altid kunnet forlige mig med, men ikke på tre, der dog også skulle være som én.«

»Vi står nok så her som trosfæller, selv om vinne hører til noget bestemt kirkesamfund, og det har gjort mig godt osse her at få talt ud med dig,« sagde Erik Sværke, idet han skød sin stol tilbage og gik hen ved siden af hende. »Men så er der en hel anden ting, Ella. Jeg havde jo en gang tænkt at lade dig nyde godt af det, som andre har overladt mig, og som jeg selv havde samlet — men alt blev jo helt anderledes. Nu ville jeg så gerne, at du gav mig lov til at yde lidt på anden vis, og du vil gøre mig en glæde ved at tage, hvad jeg har i sinde at byde.«

»Jeg trænger ikke selv til noget, men vil dog gerne tage en gave fra dig.«

»Tak! Der vil så blive en indsat en sum, der senere skal bære dit navn, og hvis renter gives til unge piger — fortrinsvis her fra Vestfalster —, som vil søge en særlig uddannelse, måske noget i retning af det, du selv er inde i, eller hvad du æls finder for godt at bestemme over.«

Ella rejste sig op.

»Det er altfor meget, Erik — —!«

»Nej, det er kun, hvad jeg ønsker, og du vil gøre mig en glæde ved her at hjælpe mig at skrive slægtens testamente. Den hjælp må du bringe den sidste Sværke.«

Ella rakte ham bevæget begge sine hænder:

»Den sidste — og den bedste!«

Den sidste Sværke

I dette sidste bind skildres tiden fra provisorie-
årene til efter første verdenskrig.

Udrustet med rige evner og efter en usædvanlig god uddannelse skulle Henriks og Sofies eneste søn være skikket til at overtage ikke bare slægtsgården, men mange af de offentlige hverv, der næsten er gået i arv fra far til søn. Men en ulykkelig kærlighedshistorie driver ham til mange års omflakken i verden, og først moderens død kalder ham hjem. En køn, god, men yderst fattig pige, som moderen har taget sig af, styrer huset for ham. Hende vælger han omsider til hustru, men deres lykke bliver kun kort, og deres børn dør. Erik gifter sig ikke igen, og som den sidste Sværke tager han sin bestemmelse om gårdens fremtid.